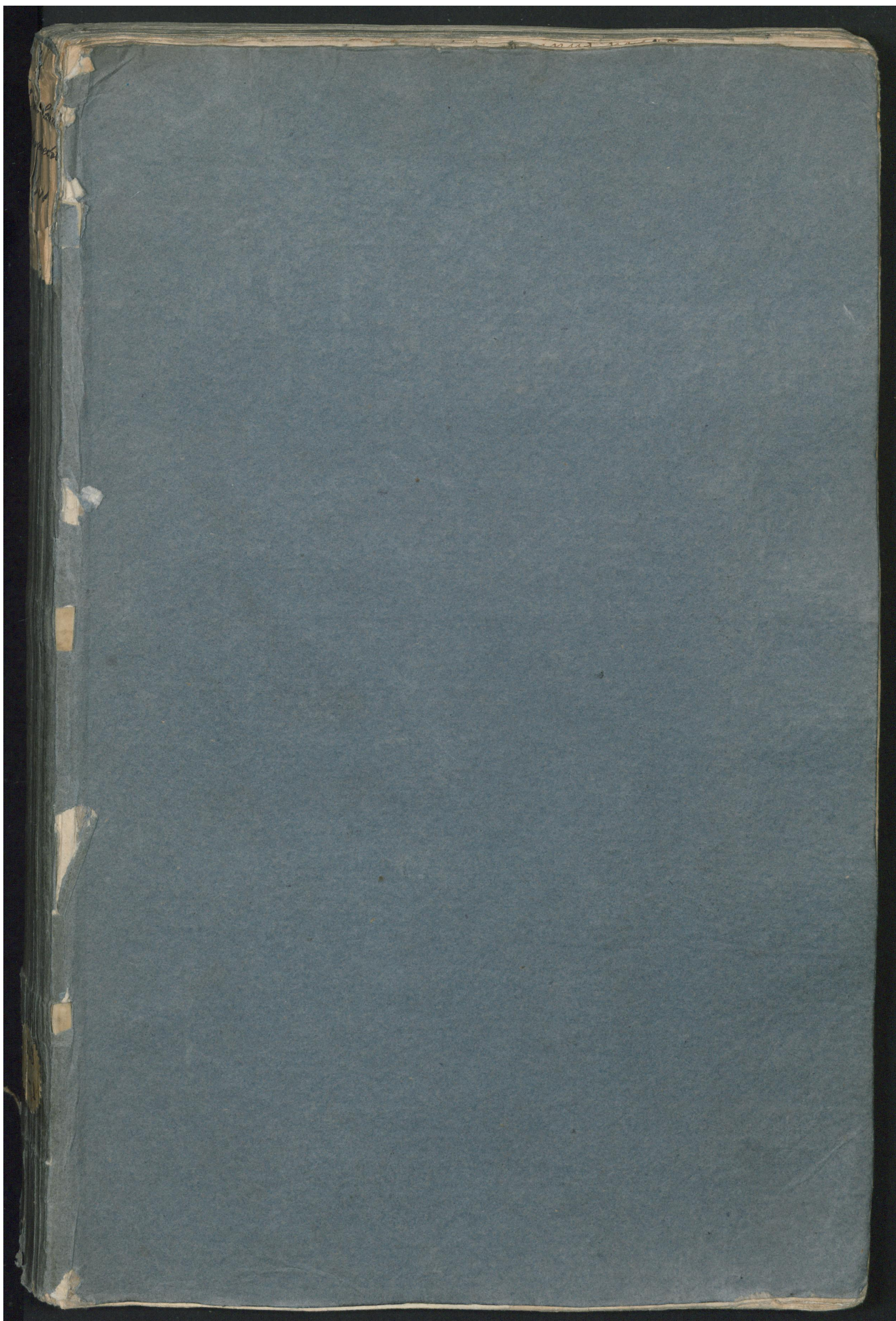
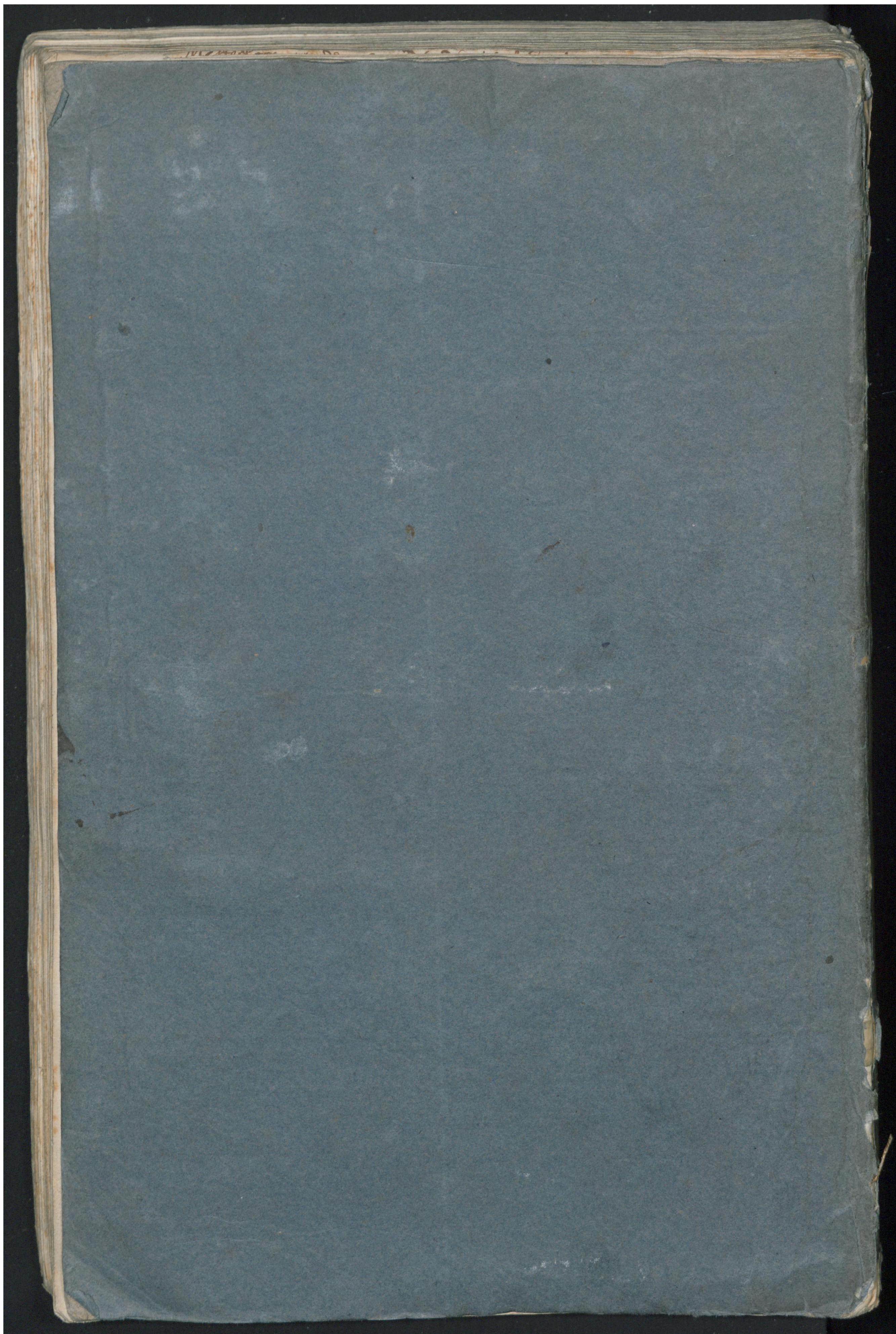












E bibliotheca
viri clar. J. de Wal

De

A

De Grietmanis et Advocaetis

Met een Gecochte tongh, voor Weduen en Wesen,
te spreken is geen Eer: Oock is bonesstens desen
't Gerichte weynich waert, Daer Meer het stomme Gelt
En Ryckdoom wert gesocht, als Wetten angestelt
Een Grietman De Dant Recht, met Deugd of Eer beklee
Sit Nimmer in de Stoel, als met gesonde Weet



Al syn wij oudt, al syn wij jong
Wij breken Reguls met ons tong
En soo De boer maer rebus heeft
Ghy siet Dat Hel en Hemel beeft
Men Roept, men Raest, Men tyrt, en kryt
Dat schijn van bukken 't Recht omspljt
En de Dan vaerdighst Leegen kan
En De dan best bedragen kan
(Al loopt hy Deuren uit De Haeck)
Verdedight best der boeren saeck.
De rabulis forensibus.

Sela prebisa [illegible] [illegible]

Titul van Borgemeester ende Raedt.

Edel mogende hooghwijse Heeren Heeren Borgemeest. ende Raedt in Groningen.

Titul van d' Heeren Hooftmannen

Edele Mog. hooghwijse Heeren, Heeren Lieutenant ende hooftmannen van wegen hoger overicheidt ende heerlicheit der Stadt Groningen & Ommelanden.

Forma initiorum libelli.

Præmisso primum titulo sic incipiendum. Ex. arg:
Commende uit den naem ende van wegen N.N. (sibi jungatur nomini personæ qualitas) te voldoene soodaene sententie als tusschen N.N. ter eenre ende N.N. respective gepro nunciëert schriftelijcke libel requirerende.

1.

Wort geposeert de facto nader te zijn sibi factum cum suis circumstantiis, et in sequentibus propositio et conclusio per articulos sunt deducenda:) formam Conclusionis pone talem, aldaer omme concludeert impetrant, in sijn qualité dat U Ed. Mogende gelieve te verclaeren: etc met refusie van costen.

Antwoordt.

Den Edel Mog. geexhibeert, uijt de naem ende van wegen, N.N. gerequireerde.

Ex ende tegens.

Soodane ongefundeerde libell. als N.N. den C. hebben laten produceeren.

1.

Ansiende etc: ubi singulos libelli adversarij articulos examina, et ad eosdem obiter responde.

Replicq.

Eerd. Mogende etc: N. M. seggen replicando op soodane antwoordt, als N. N. den E. heeft doen produceeren.

1.

In genere te blijven bij haer etc: Ooc exhibeert libel eeden, middelen ende conclusien aldaer genoomen, der selver posita, alhier voor gerepeteert houdende,

2.

In specie wordt geseidt, dat der gedaegden antwoordt bestaet in 2. principale middelen, 1°, 2°

3.

Belangende etc: confutatio eorum cum articulorum in quibus continentur allegatione.

Duplicq.

Den E. H. etc: eadem forma qua het antwoordt.

1.

Persisteerende bij het antwoordt in genere, ubi responsio per membra deducenda, et adversis eandem allatis distincte re-spondendum.

Triplicq.

Eadem forma qua replicq.

1.

De originele impetranten in qualité verblijven eerstelijck bij haeren libell, eeden, wel gefundeerden replicq, de reden, middelen, citerende de regt en annecteerde bewijsstucken, hier cortheits halven repeteert houdende.

LAND-RECHT

Van Hunsingo / Fyve-lingo / ende het Wester-quartier /

Op eenen Gemeynen Land-dagh van den Staten der Stadt Groningen ende Omlanden, gearresteert, geconfirmeert ende angenomen:

De vijfde Druck met 't Register / ende anders verbetert.



TOT GRONINGEN,

By de WEDUWE van Edzard' Huysman, Provincie ende Academie Boeck-druckster Ordinaris / Anno 1664.

Ursiende
examina

Ende W
antwo

In gene
Eeden,
sluyten

In speci
bestaet

Belan
in quib

Den

Persiste
membra
spondendum.





Triplycq[ue].

Eadem forma qua replycq[ue].

1.

De originele impetranten in qualité verblijven eerstelijck bij haeren libell, ende wel gefundeerden replicq[ue], de welcken, middelen, itererende de weght en annecteerde bewijsstucken, sijn cortheits halven gerepeteert houdende.

A. Judices Dammonenses non habent titulum Borgemeesteren Judic: den 22. Novemb: 1598. & den 2. Jan: 1616.

B. Judice officium suum non faciente, pro sua mulcta procedit Landtrichter op de Warff judic: den 30. Octob: 1616.

C. Ergo praestabit juramentum, vid. Gerhard. Meinard. lib. 1. decision: 87. in additam: junge §. 26. et 27. infr. h. t.

D. Wardommende vrijgeboorn, cum totum Belgium servos non agnoscat. vid. Lib. 3. articul 75. artic. 13. Lib. 1.

E. Id alias arbitrio judicis relinquitur, quis dives, quis inops, Menoch: de arbitr: jud. l. 2. cent: 1. cap. 65.

F. 'T welck approbeert wordt van twie lofwerdige getuigen judicat: den 24. Octob: 1625.

G. Oock de Buurrichteren, judic: den 20. Septemb: 1625. in caa Jensema en Crabbe

H. Een Richter Coopschats penningen onderslaende ende daer naer niet solvendo zijnde, moet die betalen, welcke weijnen gij dat weert bedient heeft, ita judic: in Camera tusschen Gedeputeerden, en de Heeren Gedeputeerden, wegen Emminius Bijma den 2. en 9. Febr: 1605.

De fidejussore judicis quaeritur, an hic pro sumptibus teneatur, quos in diversorio tanquam loco judicii, facit judex, qui extra locum judicij habitat, negavit judex inferior den 25. Martij. At Camerales male judicatum pronuntiarunt den 14. Maij. 1620.

Ad articul. 3.

I. Vid. l. 57. D. de re judic: ubi sententia à minore data valet.

K. Argument: hujus §. 3. judicat: e den 20. Septemb: 1605. Dem: in advocatis qui judicibus obtinere, nempe qui homicidium ante publicationem hujus juris commiserit, etsi defuncti cognatis satisfecerit tamen si excipiatur contra eundem advocatus esse nequeat.

L. Extraneos igitur nobiscum habitantes admittimus, qui an originarijs sunt praeferendi disputant Doctores Mijnsing: 4. obs. 30. Anno 1628. Cautum et decretum à Frisijs est, ut judex omnis in Frisia domicilium habeat, adeoq in ea parte, in quo exercere tribunal debet, Emm: l. 20. pag. 391. Vid. infr. ll. 2. artic. 2. et 77.

xx Ex privilegio principis mulier judicare potest, sic 4. Cap. Judic. universos filios Israel ad Deboram uxorem Lapidoth in judicium abiisse, et populum Israeliticum 40. annos cum omni gloria rexisse legimus, sic in Anglia, Scotia, Lusitania, Hispania, sceptra regni etiam feminis deferri, satis super iis Historice testantur, et nostro seculo etiam plurima exempla id aperte ostendunt.

A. Laborantes morbo sontico l. 60. D. de re judic. l. 46. D. de judiciis.

B. Si plures ejusdem jurisdictionis sint domini, nae proportie vant jaer gaen ~~geduerte~~ te bedienen, Camer: den 23. April 1643. in Camera Ascendorp. Dn Gaulteri.

C. Juramentum requiritur ita judicat: C. Rengers contra Ripperda [illegible] Septemb. 1640

[illegible] st schoon

HET EERSTE BOECK
Van den Richteren
ende Dieneren des Gerichtes / ende van haeren bevolen Ambten.

Wat door dat woort Richter verstaen weert.

1 Alsmen in desen Boecke spreeckt vanden Richteren / salmen dat verstaen int Generael vanden Redgeren / Grietmannen / Lanck-richters oft Over-richters ende Buyr-richters/ende van anders niemand. A. B.

Hoe een Richter sal wesen gestelt.

2. Alle answerende Richters inden Omblanden / sullen wesen echt ende vry geboren / vroom ende oprecht / onberuchtiget van eenige misdaden die een Man mochten gaen an syn Lijf ofte an syn Eere: Oock also gegoedet / dat een jeder Richter (uytgesecht die Buyr-rechteren) hebbe alhier dertich Grasen Lands die syn eygen zijn / ofte so veel Goederen / die dusent Emder Gulden waerdig zijn. Des sullen alle Richteren op den dach van answeringe genoechsame Borge stellen / ter plaetsen ende inden selven Rechtstoel daer die answeringe geschiet. C. D. E. F. G. H.

Wel geen Richters mogen wesen.

3. Predigers/ Vrouws personen/ onmondige personen/ Dootslagers / Overspeelders / Concubinarien (of sy den Rechte schoon genoech gedaen ende daer voor geboetet hadden:) Item / Biertappers / Kosters / Schoolmesters of dergelijcken/ oock die gene die den Eed van getrouwicheyt niet gedaen (voor ende al eer sy den selfden eedt gepresteert hebben:) Item / die onder onse bewinde niet woon- I. H. K. L.

A. Judices Dammonenses non habent titulum Borgemeestrorum Judic: den 22. Novemb: 1598. & den 2. Jan: 1616.

B. Judice officium suum non faciente, pro suâ mulctâ procedit Landtwinner op de Warff judic: den 30. Octob: 1616.

C. Ergo prestabit juramentum, vid. Gerhard. Meinard. lib. 1. Decision: 87. in additam: junge §. 26. et 27. infr. h. t.

D. Wadcommt vrijgeboorden, cum totum Belgium servos non agnoscat. Vid. Lib. 3. articul 75. artic. 13. Lib. 1.

E. Id alias arbitrio judicis relinquitur, quis dives, quis inops, Menoch: de arbitr: jud. l. 2. cent: 1. cap. 65.

F. 'T welcke approbeert wordt van twie lofwoerdige getuigen judicat: den 24. Octob: 1625.

G. Oorb ...
in caa ...

H. Een ...
niet fo ...
woret ...
bwonts ...
Bijna ...

De fi ...
teneatu ...
qui ext ...
den 25. ...
runt ...

J. Vid. l. ...
K. Argumen ...
in advo ...
cationem ...
tamen fi ...

L. Extrane ...
sunt pro ...
Anno 16 ...
Frisiâ d ...
debet, Em ...

A. achtich/ oock die met stedige Kranckheyden zijn beladen/ ende dier gelijcken behooren geen Richters-Ambt te bedienen.

Van die Rechtinge selven te besweeren ende te bedienen.

B. 4. Alle Hovelingen ende de welcke selfst haer eygen Recht hebben/ ende daer toe bequaem zijn/ ende in de Quartieren daer 't recht valt oft daer naest by wonen/ sullen haer toebe-
C. horende rechten selfst besweeren ende bedienen: oft soo verre
D. die daer inne weygerich oft suymich waren/ sal alsdan de olde Richter (loco pœnæ:) in middels in die bedieninge continueren/ oft soo verre de olde Richter afljivich waer/ alsdan die naeste Richter na der Sonnen ommeganck.

Wie sijn Rechtinge mach eenen anderen over doen.

5. Die haer Rechtinge selven niet behooren te bedienen/ als voor in het 2. ende 3. Artijckel geschreven staet/ oock die
E. daer anders onbequaem toe zijn/ sullen deselve haer Richtinge niet mogen besweeren/ ende bedienen laten van haren Dieneren/ dan van Eerb. ende vrome mannen/ in alles als voor in het tweede Artijckel is verclaert.

Wanneer yemant dat Recht wil besweeren.

6. Wanneer men eenige Rechtinge wil besweeren/ so salmen dat op eenen Sondach te vooren over de Kercke laten kondigen/ ofte door den Wedman oft Gerichtes Diener van Huys tot huyse eenen sekeren dach anstemmen/ sullen alsdan op den angesetteden dach ende behoorlijcke plaetse comen de gemeyne Ingesetenen des selfden Gerichtes/ te weeten/ upt elck Huys een [exempt int Wester Quartier/ daer 't by de olde gewoonte in desen gelaten wort] ende sien ende hooren den Richter zijn Eed doen/ elck huys by pœne van eenen halven Daler.

Van geen Recht an te sweeren onder opsettinge van Gelt ende Meneed.

7. Een

xx Ex privilegio principis mulier judicare potest, sic 4. Cap. Judic. universos filios Israel ad Deboram uxorem Lapidoth, in judicium abiisse, et populum Israeliticum 40. annos cum omni gloriâ rexisse legimus, sic in Angliâ, Scotiâ, Lusitaniâ, Hispaniâ, sceptra regni etiam fœminis deferri, satis super iis Historice testantur, et nostro seculo, etiam plurima exempla id aperte ostendunt.

A. Laborantes morbo sontico l. 60. D. de re judic. l. 46. D. de judiciis.

B. Si plures ejusdem jurisdictionis sint domini, naer proportie van't jaer gade ~~verdeelt~~ te bedienen, Camer: den 23. April 1643. in Camera Ascendorp. en Gaultori.

C. Juramentum requiritur ita judicat: C. Rengers contra Ripperda den 15. en 18. Septemb. 1648.

D. Junge §. 45. lib. 4.

E. Ten sij dat sij voor de gemeente aenstelden, alwaer het schoon een Stadts recht.

A. Vid. l. fin: Cod. ad l. Juliam repetundar: qua elegans est quam omnino vide.

B. De Wedman van den Dam sal den nieuwen Kerspel den dat Swaren bij den Eeden, en niet den olden Kerspel ten Damme, ita judicat: den 25. Octob: 1617. inter Dammonenses et Ripperda.

C. Gail: lib. 1. obs: 36.

D. Æquitatem scilicet jure confirmatam, et quæ ex jure potest colligi, Vid: Gothofr: in d. l. 4. de cogn: cont: lar:

E. Vid. infra §. 30.

F. Hoc jus sibi attribuere volebant Dammonenses sed malè den 15. Octob: 1616.

G. En sall de gemeente den stellen tot genoegen des Heerschappen den 12. Decemb: 1620.

H. Quia ad munera publica quilibet potest cogi, l. 18. Cod. de decur:

Der Buirrichteren Eet

Ghij sweren Dat Ghij hen tot over Een Jaer of soo lange desen uwen Eet Duiren sal, Rechtveerdige buir en Sijl Rechteren sullen sijn, alle tochten, Maeren, Waeterslooten, wegen, bouders, en Ommetreeden Pertinentelijck te schouwen, En Over Deselve goede opsichte hebben, en Dat sij worden geruidet en alsoo schoubaer vrijgemaeckt na u beste vermoogen, En Dat niet te Laete etcet:

7. Een yegelijck sal nochtans zijn ansprake om rechtingen an te sweeren / met recht verdedigen: ende niet [gelijck hier bevorens op sommige plaetsen seer onbehoorlijck geschien is] met opsettinge van eenich Gelt / ende onder straffe van een Meneed eenich recht mogen answeeren: By pæne dat de selve/die sich sulcx hier namaels dorven onderstaẽ/ van des selven Jaers ommeganck entwaert sullen zijn.

Wie den nyen Richter den Eed sal staven.

8. Die afgaende Richter ofte een vande Wedmans ofte Dorp: ofte Buyrrichters/ sal den toecomstigen Richter den Eed staven / ende dat in manieren als volget.

De Richters Eed.

9. Ghy sweeren dat ghy van desen dage af / hen over een Jaer / oft hen tot den lesten dagh dat de Sonne onder gaet/ so lange dese uwe Eed duyren sal/ sullen zijn een Rechtveerdich Richter van desen Rechtstoele / rechte Ordelen vinden sullen/ na Landrechte ende na den besten rechten/reden ende billickheyt/ na alle u vermogen/ sullen ooc doen rechte beredingen ende Versegelinge van het gene voor u geschiet/daer ghy rechtes halven toe gebeden ende vermaent worden/ ende dit alle niet te laten/ om lief noch om leedt/om gunst noch om Gave / om haet noch om nijd / om angst noch om geenerley wille / Dat u Godt soo helpe.

Van Wedmans ofte Gerichts Dieners te kiesen.

10. Als de Richter geswooren is/sullen de Ingesetenen eenes yederen Rechtstoels [ten ware dat eenige Hovelingen eenich ander particulier recht/vryicheyt of olde gewoonte in haren Rechtstoel mochten hebben / daer inne sy mits desen niet prejudiceert sullen zijn] geholden wesen/ tot benoegent des Richters na older gewoonte een qualificeert Wedman oft Rechts diener (die lesen eñ schrijven can) te stellen: Ende die gestelt wert / moet dat niet afseggen / by pæne van vijf

A. Vid. l. fin: Cod. ad l. Juliam repetundar: qua elegans est quam omnino vide.

B. De Wedman van den Dam sal den nieuwen kerckhof den dode stervende bij den steen, en niet den olden kerckhof ter Dammen, ita judicat: den 25. Octob. 1617. inter Dammonenses et Rippeda.

C. Gail: lib. 1. obs: 36.

D. Æquitatem scilicet jure confirmatam, et quæ ex jure potest colligi, Vid. Gothofr. in d. l. 4. de cogn: cont: klar:

E. Vid. infra §. 30.

F. Hoc jus sibi attribuere volebant Dammonenses sed male den 15. Octob: 1616.

G. En soll de gemeente den stellen tot genoegen des Ge-

H. Qu...

Daler doch met betalinge vande pene mach de gecoren een Jaer vry zijn/ ende niet langer. So verre overst de Gemeynte geen Wedman oft Wedmans stellen willen/ sullen sy so menich Huys/ so menich Marck verbroken hebben voor den eersten mael/ voor den tweeden mael twee Marck/ ende drie Marck voor den derden mael.

Hoe vele Wedluyden in een Rechtstoel van verscheyden Carspelen sullen wesen.

11. Ende sal van nu voortaen in een Rechtstoel van meer Dorpen ofte Carspelen niet meer dan een Wedman wesen/ de welcke t'elckens gecoren sal worden upt dat Dorp oft Carspel/ daer het Recht oft sluptinge voor dat Jaer valt.

Wie men tot eenen Wedmans ofte Gerichts-Dieners niet kan kiesen.

12. Hovelingen ofte luyden boven die t'sestich jaren/ jonge Luyden beneden vijf-en-twintich jaren/ oock krancke Luyden/ ende diergelijcke onbequame personen/ mogen sick met recht sonder breucken daer van ontschuldigen. A. Ende mogen geen Biertappers/ Kosters ende Schoolmeesters Wedmans ofte Gerichts Dieners wesen.

Hoe de Wedmans oft Gerichts-Dieners sullen wesen gestelt.

13. Die Wedmans ofte de Rechters Dieners sullen ooc wesen Echte ende vrye Luyden/ eerlijcke ende onbesproken Mannen: Ende de Rechter die geswozen is/ sal den selven eenen Eed staven/ als volget.

Der Wedmans oft Rechters Dieners Eed.

14. Ghy sweeren goede Wedmans/ ofte goede Rechters Dieneren te wesen/ ende sullen doen rechte kedinge ende ladinge/ rechte opsegginge/ besadinge ende verbiedinge/ oock rechte beredinge/ soo veele u bevel/ ofte u behoorlijcke dienst angaet

A. Ita judicatum ~~tegens~~ de Weddemans van der Dam, hebbende lange jaren gestapelt.

A. Sine mandato judicis istos actus judiciales exercere non possunt, ut prob. ex §. 1. lib. 2. & articul: 2. lib. 2.

Quibus affirmat pp dictam personæ fidem et juramenti religionem quia judicio est obstrictus Textus est in l. 5. Cod. de exactoribus tributorum.

An ergo nuntio asserenti credendum. Vid. Gail. obs. 54. n. 4. Et hoc procedit, etiamsi pars adversa velit probare contrarium senat: judic: den 4. Septemb: 1640. in causâ Jan Pieters contra Jan Lippers.

angaet / ende de breucken die daer verschijnen / na rechte aenbrengen/nae uwer besten wetenheyt / ende dit niet te laten om lief noch om liet / om gonst noch om gave / noch om ancxt / noch om eenige sake willen / dat u Godt soo helpe.

Hoe lange de Wedmans ofte Richters Dieners inden Eed sullen blijven.

15. Die Wedmans ofte Richters Dieneren in voorsz. manier gecoren ende gesworen / sullen inden Eede blijven / soo lange die Richter inden selven Eed is/ oft het zy sake dat sy midler tijd uyt billicke oorsaken met rechte sick daer van conden ontledigen / oft anders uyt mercklijcke oorsaken daer van entsettet behooren te worden.

Dat Ambt der Weddeluyden ende des Richters Dieneren.

16. Die Wedmans ende Gerichts Dieners/sint schuldich ende sullen geholden wesen kedinge eñ ladinge / ooc besatinge/ opsegginge eñ verbiedinge te doen / wanneer sy daer toe vermaent worden / ende haren behoorlijcken rechtgelt daer op ontfangen hebben/eñ dat by haeren Eede/ende oock van alles goede beredinge doen / eñ voor rechtgelt van elcke kedinge ende ladinge vanden Ingesetenen des Rechtstoels 2. Groninger stuyvers / eñ van dien / daer buyten woonachtich 3. Groninger stuyvers/eñ voor jeder besadinge / opsegginge eñ verbiedinge dubbelt/te weeten vande Ingesetenen des Rechtsstoels vier Groninger stuyver/ eñ dien daer buyten woonachtich (daer onder die Utlandischen mede verstaen worden) ses Groninger stuyv. sullen hebben te genieten/eñ voor 't selve Geld/daer van pertinente Registratie ofte optekeninge te doen/eñ die 't versoeckt voorts daetlijcken schriftlijcken schijn uyt geven. Oft soo verre het selve na verloop eeniges tijdes schriftlijck gevordert worde / daer nae / voor 't uytgeven een Brab. stuyv. hebben te genieten.

Die

A.

Die Wedmans ende Recht-dieners sullen uyt-condigen om te vervolgen, als volget.

17. Wanneer die Richter yemandt om misdaet ofte anders angrijpen oft vervolgen wil / oft rechtlijck straffinge daer over doen / sullen de Wedmans ofte Rechters Dieners bereyt wesen / de Gemeene Ingesetenen des Gerichtes uyt te kondigen / ofte door den Clockenslach ofte anders na der saken gelegentheyt / ende die Wedmans oft Dieners voorsz. sullen mede uyt-trecken op des Richters oncost / by pœne van twee Daler. Doch wat by de Gemeynte alsoo verteert wort / sal een yeder voor zijn persoon selfst dragen ende betalen.

Hoe lange een Rechter inden Eed sal blijven.

18. Daer behoort geen Rechtstoel te wesen sonder Rechter: Daeromme sullen stedes alle Richteren inden Eed / in dat selve Ambt blijven / eñ genieten oock daer van alle Opcomsten / hen ter tijt / daer een ander is angesworen.

Als daer twist compt, om die Rechtinge.

19. Comet daer twist oft een Pleyt om die rechtinge te bedienen / waer door die behoorlijcke Richter wert verhindert / dat Recht op gewoonlijcke tijd te besweeren / sal / die in onrecht sick laet bevinden / den anderen zijn oncost ende bewijslijcke schade weder geven.

Wanneer die Richter inden Eed sterft.

20. Soo oock die Richter (duyrende zijn Eed) afflyvich worde / sal van stonden an in zijn stede treden die Lanc-richter ofte Overrichter / ende bedienen dat recht / (als hy gesworen is:) ende genieten gelijck die verstorven Richter solde gedaen hebben / doch soo die Richter naliete Erfgenamen bequaem daer toe wesende / mogen sy dat Lanckrecht oft Overrecht voorcomen. Sint daer ter plaetsen geen Lanckrichteren

A. Hier wort niet verstaen, van een misdader te verwaren, ita judicatum in causa der binnen buiren, tot Drijps, bewester ende Oostere tot Nansum den 21. Octobris 1619.

B. Van procederen om rechtinge, vid: Oostverwaste constitutie, van den 2. Octob. 1603.

Soo daer Carp valt tusschen twie ofte meer, is niet van nooden, dat in mandato inhibitionis de plaetse in specie, daer op de rechtinge valt, worde geexprimeert, dan mag een generale mandaat, bestaen, soo daer Carp valt, en ~~de~~ ~~[illegible]~~ eene heeft een mandaat, en d'ander niet, wordt die in de eidt gebracht, die dat inhibiteur mandaat heeft, judicat: den 6. Maij 1618. in caa Sirbeuts & Pieter Rinds tot hooghkercke, mondelijcke inhibitie in ansprake van rechtinghe gecasseert, den 5. Maij 1604.

C. Videtur hic §. saltem loqui de judice quem Redjerum dicimus, sed quid si moriatur lantrechter, an Redjerus succedat, in ejus locum ita judicat, den 4. Martij 1616. in caa Rengers et Alberda. ratio erat, ex §. 1. hic in generali judic. vocabulo atque ita argumentum à contrario sensu reciprocum valere.

An idem de judice, qui ob litem de jurisdictione motam insequentis anni administrationem continuat, sic judic. in eosdem R. et A. eodem dato.

A. Jungatur §. 2. lib. 2.

B. Ad articul: 25. Citationem definit Wezenbezius de in jus vocando, quod sit actus judicis preparatorius, quo is coram quo sisti opus esset, judicis mandato legitime vocetur juris experiundi causa, tempus & locus, etc. Vid. plura d.l. l. 30. D. de judic. jure civili lite contestata, at jure Canonico sola citatione l. proposuisti, de foro competent.

C. Quod vulgo bij sde Fransse schilden

D. Vide Bartholus: ad l. unic: n. 7. et sequent: D. si quis jus dicenti, non obtemper:

E. Vide Gail. 1. obs: 53. n. 5. et 6. sed si quis citetur ad diem non juridicum intelligitur citatus ad diem proximum juridicum die feriata quis potest citari ad diem non feriatam, quia citatio non est actus judicialis et domi fieri potest, Gail. d.l.

Is bij de heeren Hooftmannen ende Warffsheeren soo van Oosteren als Westerquartiere geresolveert dat gedurende de Warven, bij de Camer en voorts bij de heeren te lande geen recht sal administreert worden dd. 8. Martij 1630.

de hoc §. Vid. Gail. 1. obs: 57.

F. L. 1. Cod. de offic. civil. judic.

A. Disputabant in casu praeferentiae complures creditores, judex ab unoquoque creditorum, cujus summa 25. flor. Brab. excedebat, juxta §. 29. 1. Exigit medium imperialem, et sic porro de 50. imperialem etc. Praeterea nummos quos consultatoribus, dicit se numerasse, opponunt se judicatum vigore constitutionis, 26. Martij 1596. conscriptae judici ab unoquoque litigantium stuferos deberi quatuor etc.

B. Casus multos tamen in contrarium vid. apud Dam. Cap. 13. Vid. etiam l. 5. D. de judic. et ibi Gothofr. Gail. 1. 34.

C. Ad articul. 25. Vid. Gail. 1. obs. 99. de articuli hujus inscriptione, ubi quaeritur an judex injuriantem se puniendo in propria causa judicare intelligatur, negatur, quia quoties [illegible] injuria infertur ut judici et illa notoria sit tunc [illegible] [illegible]mmare [illegible] c.

Richteren ofte Overrichteren/ende die Richter ooc niet naelatet bequame Erfgenamen dat dan noch die Richtstoel niet onbecledet blijve/ behoort in des verstorven stede/ dat Recht aen te grijpen/die in dat volgende Jaer de rechtinge jechtig toecompt/ ende bedienen dat/soo lange zijn eygen rechtinge mede ge-endigt is/ daer 't overst questieus mochte vallen/ salt inde respective quartieren op den naesten Richter vallen na der Sonden ommeganck/ het Wester-quartier in haer olde usantien onvercort: Midts nochtans daer int Wester-quartier questie op die rechtinge mochte vallen/ sal de selfde questie niet by den olden Richter/ maer door den naesten Richter nae der Sonnen ommeganck gesleten worden. A. vid. Roth. tit 4

Als die Richter heeft clage ende antwoort ontfangen.

21. Wanneer eenich partye sijnen Wederdeyl door kedinge/ ladinge ofte een-en-twintich/ voor den Competenten Richter Gerechtlijck heeft laten citeren/ sal de saecke daer mede voor den selfden beclemmet wesen/ ende voordan ten eynde toe uytgevoert worden: Niet tegenstaende oft zijn Eed voor uytdracht der saken mocht expireren/ ende oock daer Clage ende Antwoort is overgegeven. B.

Van Recht-dagen te bevreden.

22. Een Richter mach zijn Recht-dagen gewoonlijcker wijse bevreden/ soo hoge ende lege hem goet duncket/ na der saken ende personen gelegentheyt. C. D.

Wanneer men geen Recht-dagen mach holden. E.

23. Men behoort geen Recht-dagen te holden/ op gewoonlijcke Vyerdagen noch oock in de lege tijdt of anders/ als dat Recht is gesloten.

Wanneer ende op wat plaetsen men Recht-dagen sal holden. F.

24. Alle Richteren sullen haer Rechtdagen holden/ by

A. Jungatur §. 2. lib. 2.

B. Ad articul: 25. Citationem definit Wezenbezius de in jus vocando, quod sit actus judicis preparatorius, quo is coram quo sisti opus esset, judicis mandato legitime vocetur juris experiundi causa, tempus & locus, etc. Vid. plura d. l. l. 30. D. de judic. jure civili lite contestata, at jure Canonico sola citatione l. proposuisti, de foro competent.

C. Quod vulgo bij [illegible] schilden

D. Vide Bartholi: ad l. unic: n. 7. et sequent: D. si quis jus dicenti, non obtemper:

E. Vide Gail. 1. obs: 53. n. 5. et 6. Sed si quis citetur ad diem non juridicum intelligitur citatus ad diem proximum juridicum

die[illegible]

cit[illegible]

Gail[illegible]

[illegible]

F. L. 1. [illegible]

climmender Sonnen/ende die Rechtdach sal duyren tot 12. uyren des Middaegs/ ten waer der Richter die Recht-dach sonder eenige interruptie/ na gelegentheyt der saken/ ende partyen langer worde verlengen/ doch sullen de partyen altijdt op negen uyren paraet ende veerdich wesen/ sal oock de Recht-dach niet geholden worden inde Herberge/ dan inder Kercken ofte op andere bequame plaetsen/ doch wanneer geen andere bequame plaetsen waren als inde Herbergen mochten alsdan daer in geholden worden/ mits ondersittende rechte in 't selfde Huys geen Bier getappet sal worden/ by pœne van vijf Goltgl. voor den eersten mael/ thien Goltgl. voor de tweede mael/ ende voor den derden mael/ haer den Tappe te sluyten/ welcker straffe ingelijcken over de Redgeren gaen sal/ by thien Goltgl. voor den eersten/ twintich Goltgl. voor de tweede mael/ ende voor den derden mael by pœne van vijftich Goltgl. By alsoo de Redgeren willens ende weetens/ ofte door connivientie sulcx toelaten mochten. Ende dit alles onverkort/ den
A. Richteren in haer gewoonlijcke salaris/ nae des Oosterwarfs constitutie/ Anno 1526. den 26. Martij gemaeckt.

B. Dat niemant zijn eygen Richter wesen mach.

25. Niemant mach zijn eygen Richter wesen/ dan heeft
C. een Richter te doen met yemant onder zijn Rechtstoel geseten/ behoort die verclaringe te staen anden Lanck-richter ofte Over-richter/ soo daer overst inden selfden Rechtstoel geen Lanckrecht ofte Overrecht valt/ als dan an den naesten Richter/ by der Sonnen ommeganck/ doch hadde wel den Richter wat gestolen/ ofte anders hem oft zijn Huysgesin misdaen/ daer door die Hals mochte verbeurt
D. wesen/soo mach hy den Misdader wel gevancklijck nemen/ dan sal hem den naesten Richter als voorsz. overleveren/ende aldaer met rechte tegens hem voort varen. Die Richteren mogen

A. Disputabant in casu præferentiæ complures creditores, judex ab unoquoque creditorum, cujus summa 25. flor. Ernd. excedebat juxta §. 29. 1. Exigit medium imperialem, et sic porro de 50. imperialem etc. Præterea nummos quos consultatoribus, dicit se numerasse, opponunt se judicatum vigore constitutionis, 26. Martij 1596. conscripta judici ab unoquoque litigantium stuferos deberi quatuor etc.

B. Casus multos tamen in contrarium vid. apud Dam. Cap. 13. Vid. etiam. l. 5. D. de judic. et ibi Gothofr. Gail. 1. 34.

C. Ad articul. 25. vid. Gail. 1. obs. 39. de articuli hujus inscriptione, ubi quæritur an judex injuriantium se puniendo in propria causa judicare intelligatur, negatur, quia quoties Judici injuria infertur ut judici, et illa notoria sit, tunc non in suo, sed in alieno negotio judicare et condemnare intelligitur.

Alias ut suspectus removeri potest, l. 17. D. de judic. Vid. Macart. part. 6. tit. de appell. n. 26.

Nec obstat l. 77. D. de judic. ubi pater filium vel filius patrem habet judicem, quia lex illa loquitur de judicare consensu alterius partis.

D. judic: den 8. Octob: 1616. vid: not: ad: art 3: supr: vid. Rob: tit 4 prax: crim: n. 62 et 64. 65, 66, 67.

A. Vid. §. 2. et 24. l. 7. Et Gail. – 1. 39.

B. Deficientibus probationibus alijs causa suspicionis per juramentum recte probatur.

C. Vid. Gail. 1. obs. 33. ut ꝑꝑ inimicitiam, affinitatem, imperitiam juris, causæ magnitudinem etc: et in summa omnes causæ, quæ testem multo majus judicem repellit quia facilius est alium invenire judicem quam testem Gail. 1. obs. 33. n. 10.

D. De eo qui familiariter cum parte conversatur, ludit, prandet, etc: vid. Gerh. Meynard. lib. 1. decis. 78. Alter in alterius causa non prohibetur esse judex judic. in causa Harmen van N. en Hoxman [illegible] den 10. Martij 1614.

E. Anno 1604. in Octob: op de Warf is verclaert, dat neven mogen over neven en nichten wijsen, ideo hic §. 27. et 50. Lib. 2. ita est intelligendus, ut patruus vel avunculus fratris vel sororis filijs, vel filiabus vice versa judex esse nequeat.

F. Jure civili observatur, ut judice recusato ad superiorem causa devolvatur.

G. Vide titul. 6. de sportulis Menoch. de arbitr. judic. cas. 514. Vide etiam notata §. 24. in fin.

H. Ende mogen de partijen voor ordel of te Lantrecht procederende oock met betalinge van eenmael [illegible] bij gedael: teren, alsoowel [illegible] ofte naer ordel ofte Lantrecht, over de Sententie mogen gedaen hebben. Oosterwarfs Constitutie, den 20. Octob. 1602.

Si judex non pronuntiavit sententiam, quia partes convenerint in concordiam quæritur an salarium ei competat? affirm. Bonacos. comm. opin. tit. A.

ren mogen nochtans haer eygen Breucken verclaren / gelijck nae older gewoonte.

Van een Richter suspect te holden oft anders onbequaem.

26. Die een Richter wil holden voor een onbequaem ofte een onbehoorlijck Richter in sijne saken / die sal sick des beclagen by dat hoge recht / ende bewijsen aldaer den Rechte genoechsaem dat hy sijner persoon ofte anders der saken halven geen Richter behoort te wesen / geschiet sulckes niet / mach die Richter al evenwel met recht procederen.

Wat Personen partyich geholden worden.

27. Een Richter mach geen richter wesen over zijn bloetsverwanten / inde opgaende ende deelgaende Linye / ooc niet over sijnen Broeder oft Suster / Broeders oft Susters kinderen / Oomen / Moeyen / of Swagers die so na sint / en die met de gedaegde staen in bewijslicke Vyantschap die mach men voor partysche ende onbequame Richteren holden.

Wel richten sal, als die Richter is verclaert suspect.

28. Wanneer een Richter is verclaert partyich ofte onbequaem / sal de naeste Richter als voorsz. in zijn stede gaen / ende de sake richten / worde die oock partyich gevonden / behoort dat hoge Recht eenen bequamen Richter te ordineren / nae der Sonnen ommeganck.

Wat de Richter mach nemen voor Doemgelt, ende wat de Schrijver.

29. Een Richter hy zy Ordinaris / Extra-ordinaris / oft verwilkoort / mach nemen voor elcken Doem / bedragende tot vijf-ende-twintich Embder gl. een halven Rijcx daler / bedragende daer over tot vijftich Embder gl. een Rijcx-dal. ende van vijftich Embder gl. tot hondert Embder gl. toe / ende daer over twee Rijcx-daler / ende meerder niet / ende voor een interlocutoor een slechte Daler / gelijck van oldes

A. gewoonlijck. Overst van alle Montlicke Sententie (so wel Interlocutoor als definitijf) vier Brab. stuyver / ende van elcke montlicke Sententie schriftelijck te Extraheren/noch vier Brab. stuyver / des sal de partye geen Extract schriftelijck worden geweygert / tot wat tijdt sulcx wort versocht/ende sal die Richter op den selfden Extract geen beroepinge behoren te staen/voor ende al eer hy zijn sententie-gelt heeft genoten/ des sal die tijdt van beroepinge lopen/ van de mondlicke Pronunciatie der Sententien. Ende de Schrijver behoort van dertich regulen op yederen zijd' oft pagien half Arckest formaet te schrijven / niet meer te nemen als anderhalf brab. stuyver/doch of de leste pagine/oft zijd' niet vol geschreven waer/sal mede voor vol gerekent worden/ en so verne den Partyen boven dese voorgeschrevene Poincten afgenomen worde/sal den Richter alsdan den Gerichte daer voor die cognitie daer van valt / voor die eerste mael in die pœne van vijf Daler/ voor die tweede mael in die pœne van thien Daler/ en voor de derde mael in de pœne van twintich Goltgl. vervallen zijn. Ende so het ten vierde mael geschiede / den tijt van twee jaren daer nae geen recht mogen bedienen. Ende sal de Richter voor elcken versegelinge van op Francijn geschreven Brieven / mogen nemen een Embder gl. Worde oock een Richter tot besichtinge gevordert in zijn Carspel / sal dagelijcx daer van voor zijn vacatie-gelt / een Embder gl. ende buyten zijn Carspel gevordert wesende / dagelijcx voor vacatie een Daler hebben te genieten / ende dat boven behoorlijcke kosten van Partyen angelecht.

Off een Richter onbehoorlijcke gaven neme.

30. Neemt een Richter van eenige Partyen / ofte van Partyen wegen onbehoorlijcke Gaven/ so sal deselve Richter voor den eersten mael vervallen wesen/ in dubbelt so vele als de selfde Gave bedraecht/ ende voor de tweede mael twee dubbelt /

A. Vid. … B. Defi… menti… C. Vid. … juris… testi… inven… D. De … etc: … caus… van … E. Ann… mo… et … fra… neg… F. Jure … cau… G. Vid… 514… H. Cu… cede… vo… tru… wa…

Si judex non pronuntiavit sententiam, quia partes convenerint in concordiam quaeritur an salarium ei competat? affirm. Bonacos. comm. opin. tit. 1.

A. Pro definitis sententijs habendæ sunt omnes ultra quas non speratur alia ab eodem judice sententia Damh. cap. 144. Mijns: 3. obs. 43.

B. Hinc dubitatum, utrum judici non ex breviculo secundum scripta partium sed oretenus secundum cujusque rationes verbis deductis pronuntianti sportulæ ex litis quantitate æstimatæ competant? Negativa 3. Octob: 1614. Obtinuit, et placuit distinctione, hinc §. cum §. 76. Lib. 2. conciliare nempe ut hic §. 29. in verbo Doen intelligitur de ijs judicijs de quibus est §. 76. scilicet quæ in scriptis ex breviculo pronuntiantur, at in verbo sententie delt hic §. 29. accipiendus est, de ijs judicijs, quæ sine scriptorum strepitu à partibus oretenus expediuntur.

C. Sed quid si judici justum dicasticum seu sportulæ pronunciatæ sententiæ, sive ore sive in scriptis, non persolvantur, anne appellans fatalis appellationis sit frustrandus? N. et ita sæpius judicatum den 29. Decemb. 1604. placuit den [illegible] 1607.

E. Vid. tit. Cod. de poenis judic. qui male judic. et Damh. cap: 205. Novell. 124. c. 2.

F. Vid. l. 18. D. de offic. præsid. & ibi Corasium.
Vid. Exod. 23. vs. 21. Levit: 19. vs. 15. Deut: 1 vs. 16, 17. vid et: Deut. 27. vs. 19.

A. Majores nostri hoc crimen severius puniverint, Vid. Ubbo: Emm: lib. 20. 1428.

B. Auth. nov. jure Cod. de poen: jud. qui male judic.

C. Poena talionis ex jure antiquo et civili arg. l. ult. de accusat.

D. Gail. 1. obs. 43. Damh. cap. 54. vide distinctionem advocati & procuratoris

Etiam advocatus de jure compelli potest ut patrocinium suscipiat, l. 1. §. 4. D. de post. et l. 7. Cod. eodem, secus est in Procuratore. Ratio diversitatis, inter alios haec est, quod advocati munus sit publicum, procuratoris privatum, advocati nobile, procuratoris vile, etc: Vid. Gail. d.l.

E. Hunc §. 33. Intellige de judice jurato, cujus hoc officium est, non injurati, licet commissi à judice, actum in Comitijs den 24. Mart. 1607.

F. §. fin. instit. de his qui sunt sui vel alieni juris.

G. Quando tu bona patria nequitia tua disperdis, liberosque tuos ad egestatem perducis, ob eam rem tibi eâ de re commercioque interdico leg. 12. tabul. Viglius ad tit. quibus non est permissum facere testamentum §. item prodigus debet itaque praecedere sententia judicis declaratoria, antequam quis pro prodigo habeatur. per textum, in l. Julianus ff. de curat. furios.

X. Quid si forte advocati erraverint?

Si praesentibus litium dominis quid sit allegatum ratum est, nisi domini contradixerint, in continenti, hoc est triduo proximo vel appellaverint, l. 3. C. h.

dubbelt/ende voor die derde mael drie dubbelt/ende dat voor den Gerichte welcke die cognitie daer van competeert/ waert oock saecke dat sulckes ten vierde mael geschiede/ sal alsdan eerloos wesen. A.

Die een Richter oversecht, ende kan dat niet bewijsen. B.

31. De een Richter oversecht/ dat hy onbehoorlijcke gaven heeft genomen / ende deshalven eenen onrechten Doem gegeven/ ende voor Recht dat selvige bestendiget/ ende daer by blijft/ende kan hem dat rechtelijck niet overbrengen/die sal lijden soodanige straffe als die Richter solde geleden hebben/wanneer men hem dat hadde mogen over bewijsen. C.

Arme Luyden Recht te helpen. D.

32. Arme Luyden behoortmen dat recht om Gods willen te bedienen / doch so de haer voorgenomen sake winnen/ mach men matich gelt na gelegentheyt van hem nemen / en sal de Richter geholden wesen/ die Advocaet ende Procuratoren daer hen te holden / dat sodanige partyen getrouwelijck ende met vlijt/ oock alsoo als voorsz / bedient worden.

Een Richter behoort opsicht te hebben op veele dingen.

33. Alle Richteren behoren upt sick selven/hares bevolen Ambtswegen/vlijtich ende sonderlijck opsicht te nemen/op de Gewichten / Maten / Ellen /Roeden / Holt-voeten/ ende diergelijcke dingen/ende voort op alle Handt-werckers/dat deshalven niemant worde bedrogen / ende sal gelijckvals opsicht dragen op die Herbergiers / dat een yeder by haer terende/ gelijck ende recht gedaen worde. E.

Dat niemant zijn goet onnuttelijck sal gebruycken. F.

34. Die gemeene welvaert is daer grotelijck an gelegen/ dat een jeder zijn goet oorbaerlijck gebruycke. Daerom soo jemant G.

[illegible] punientur.

Advocatus unius partis, rationibus instructus, et se ad alteram transferens, eique inserviens, et praevaricationis, et falsi reus erit, Arg. l. 1. §. 6. D. ad l. Corn. de fals. et ibi Gothof.

An vero retentio actorum pro salario sit licita, quaeritur? Etsi affirmativa obtinere videatur per text. ll. 12. D. de vi & vi armata et gloss. ibi in verbo propter, l. 53. §. fin. D. de furt. Bald. in l. final. Cod. commod. negativa tamen non solum verior secundum Gloss. et D.D. in d.l. 25. D. de procur. Boer: decis. 15. n. 3. §. 1. sed etiam in Camera imperiali approbata quia expensae sunt liquidae salarium vero cognitionem, an scilicet licite vel illicite sit contractum requirit.

yemant zijn goet onnuttelijck toebrachte / behoort dat Recht oock uyt sick selven tegens hem te procederen / en opentlijck verclaren voor onmondich.

Van Gerichtes Personen, de twistige saken kopen.

35. Richteren / Wedmans / Gesworen / Schrijveren ofte Dieners / item / Procuratoren ofte Advocaten / dat sint Volmachtige ofte Voorspraken / die en moeten geen opdracht nemen van eenige saken die inden rechte hangen die de Richteren sullen berichten / of die de ander voorsz. personen inden rechte bedienen / by een pœne dat de Overtreders sullen onvroom ende eerloos geholden worden / eñ die opdracht sal daer toe krachteloos / ende van onweerden wesen.

Van den Volmachtigen ofte Voorspraken.

36. Procuratoren / Volmachten / Voorspraken / ende diergelijcken / behoren eerlijcke Mannen te wesen / of men machse van dat recht afwijsen / dese mogen met haer parten geen verdrach maken / om een seker deel vande saecke te genieten / by pœne van twintich Goltgl. Ende dat verdrach blijft nochtans van geener weerden / dan moeten wel een billick solarium nemen / na gelegenheyt der saken / ende des arbeyts sy daerom gedaen hebben.

Van een Volmachtige die corrumpeert is.

37. Of een Procuratoor / Volmachtich vande wederpart mochte omnekoft worden / ende zijn part daer door te kort geschiede / sal deselfde eerloos geholden worden / dan soo de Volmachtige anders boven zijn bevel dede / ofte die saecke versuymde / daer van die Principale quame in schade / sal hy billick moeten vergoeden / ende sal wijders daer in geschieden / tot discretie des Rechts.

HET

Ad artic. 35.

A. Actio litigiosa an et quatenus cedi possit, S. Sess. 4. 27. Vid. 1. Lib. 2. §. 67.

B. Nam litis finitæ portionem pacisci non prohibetur, Coras: cent. 2. sentent. 2. Et antequam causa in judicium deducta et lis contestata est cessionis licitæ erunt l. 2. l. fin. Cod. de litigios.

Ad art. 36.

C. Advocati hic sunt qui parti adstant vocati in quibus nihil aliud desideratur quam ut sint integræ formæ, cum in aliis causis, debeant esse graduati, Papon: lib. 6. tit. 4. artic. 1.

D. An E. pecunia corruptus, procurator, si tamen mandans non afficiatur damno, erit impunis? ita videtur falsum nemini nocivum, non est impunibile, Vid. Clar. §. falsæ n. 35. & plura de hac materia vide, 55. Cod. de procur. Menoch. de arbitr. judic. quanquam cas. 522. Fab: lib. 4. C. tit. 26. definit. 1. Mys. 3. obs. 7.

E. A parte scilicet causa criminis probata, juxta §. 26. at dein sententia judicis advocati esse prohibentur lib. 6. §. 1. l. 7. et seq. D. de post.

F. Prævaricatores, qui diversam partem prodita causa adjuvant, generaliter pœna extraordinaria tenentur, l. 2. D. h. t. jure Saxonico mulcta est pecuniaria, Wesenbez. d. t. Constitutione Carol. V. prævaricatores tam civilium quam criminalium tenentur parti læsæ refundere, & fustigatione vel alia pœna pro delicti qualitate puniuntur.

Advocatus unius partis, rationibus instructus, et se ad alteram transferens, eique inserviens, et prævaricationis, et falsi reus erit, Arg. l. 1. §. 6. D. ad l. Corn. de fals. et ibi Gothof.

An vero retentio actorum pro salario sit licita, quæritur? Etsi affirmativa obtinere videatur per text. l. 12. D. de vi & vi armata et gloss. ibi in verbo propter, l. 53. §. fin. D. de furt. Bald. in l. final. Cod. commod. negativa tamen non solum verior secundum Gloss. et D.D. in d. l. 25. D. de procur. Boer: decis. 15. n. 3. §. 1. sed etiam in Camera imperiali approbata quia expensæ sunt liquidæ salarium vero cognitionem, an scilicet licite vel illicite sit contractum requirit.

Quid si forte advocatus non allegaverit alleganda?

Non dubitandum est, quin judex, si quid à legislatoribus, vel ab his, qui negotiis adsistunt, minus sufficerit dictum, sit suppleturus, et prolaturus, quod legibus et juri publico sciat convenire. l. unic. C. h.

Debetne hic distingui inter ea quæ juris et quæ facti sunt? Certum est quod judex possit supplere ea quæ juris sunt d. l. unic. ast si facti quæstio incidat, judex non simpliciter, ac temere nec proprio motu addet, quæ à partibus sunt omissa, sed singulis inquiret, imo et nonnunquam addet quoties ipse scit rem aliter se habere quam partes allegarunt, sic enim fiet ut suum cuique tribuatur, justitiæ satisfiet, et judex conscientiam suam non lædat.

FINIS LIBRI PRIMI.

A. Ad articul. 1. Si unus ex actoribus, litis consortibus, in urbe habitet, reliqui vero in agro, totius causæ decisio ad Cameram pertinet propter causæ continentiam, ita judicati den 11. Septemb: 1615.

Si sententia inter agrarium et urbanum condemnatoria sit lata, etiam in reali actione ejus tamen executio, si urbanus succubuerit per judicem loci, ubi res sita est, fieri nequit, ita judic. den 11. Septemb. 1606. inter W. Clant, et E: Clant.

De Goorweghters jure civitatis utuntur, contra agrarios ita judicati, den 12. Septemb: 1606. van de Weert bij Pinter Swinge.

De exactionibus contributionum antiquarum, coram Camerâ disputatur, inter agrarios ita judicat: den 28. April 1606.

Obligatio hic in loco contractus scripta, si reus ibidem bona possideat, Cameræ jurisdictionem fundat, etiamsi alibi degant rei judic: den 15. Decemb: 1606.

contra poenalem inhibitionem si quis vim committat, Camerae jurisdictio fundatur den 16 Decemb. 1606.

A. De requisitis citationis, vid. Gail. 1. obs. 48. cum seq. et Myns. 1. obs. 77. vid. §. 21. lib. 1. et notata.

B. Quo tempore contrahatur domicilium, vid. Treut. l. 3. 8. D.

C. Dagen te vooren infra §. 2. 3. op wat dag §. 5. 6.
Fundatur Camerae jurisdictio in agrarios scilicet, in Camera alicujus partis bonorum facta annotatio, et annotatus agat, et annotator probet, actionem quod cauti advocati agere solent in causa Jan Kuijpers tot Woerst en Erven uitte Wijfde den 3. Febr. 1606.

Etiam in criminalibus quo ad poenam et mulctam judicii partis ... tionem ... possit ... atus ... judicis ... ationem ... tdagens ... poenam ... mplum ... lib. ... tic. ... inde ...

HET TWEEDE BOECK.

Van die Ordeninge ende vorderinge des Gerichtes.

Hoe men Schulde met Recht sal in manen.

1. HEeft yemandt op eenen anderen te spreken/ die verlaete gewelt ende spreke met recht/ ende is de opsprake van schulde/ mach die Clager gaen tot den Richter daer die schuldener onder sittet/ te Huyse ende Hove/ of daer die sick ten meesten-deel met der woninge onderholdet/ ende begeeren dat hy hem helpe tot sijnen rechte/ ende die Richter sal zijn Wedman ofte geswooren Diener bevelen/ dat hy gae tot des schuldeners woninge/ ende hem ansegge van rechtes wegen/ dat hy den Clager/ soo dat is een inlands Man/ voldoe ende betale/ binnen 21. dagen/ of dat hy come op eenen sekeren dach/ die hem uyt bevel des Richters daer by sal angesecht worden/ ende sick rechtlijck verantwoorden/ of men sal tegens hem met recht voort varen. A. B. C. D

Wanneer de Clager is een Man van buyten.

2. Is de Clager een man van buyten/ te weten/ wonende buyten de Eemse ende Lauwersche/ sal de Wedman ofte Richters Diener/ den Schuldener uyt bevel des Richters aenseggen/ dat hy den Clager voldoe binnen die naeste drie dagen/ by pœne als voorsz. ende met den rechte voort te varen/ oft dat hy come des anderen daegs voor Recht/ ende sick van de anclachte ontledige.

Arbeydsloon by dach-huyr, ofte van Dienstboden verdient, in te winnen.

3. Arbeydes loon by dach-huyr verdient of Loon van Dienst-boden/ sal men mogen inwinnen binnen drie dagen/ of die Schuldener moet sick oock des anderen daeges/ nae der

Quid si forte advocatus non allegaverit alleganda?

Non dubitandum est, quin judex, si quid à legislatoribus, vel ab his, qui negotiis adsistubet, minus effecerit dictum, sit suppleturus, et revolaturus, quod legibus et juri publico sciat convenire. l. unic. C. h.

Debetne hic distingui inter ea quæ juris et quæ facti sunt?

Certum est quod judex possit supplere ea quæ juris sunt d. l. unic. ast si facti quæstio incidat, judex non simpliciter, ac temere neque proprio motu addet, quæ à partibus sunt omissa, sed magis inquiret, imo et nonnunquam addet, quoties ipse scit rem aliter se habere quam partes allegarunt, sic enim fiet ut suum cuique tribuatur, justitiæ satisfiet, et judex conscientiam suam non lædat.

der tijdt hy rechtelijck als voorschreven daer voor gemaent wort/ met rechte verdedigen.

A. Hoe sick de Wedman ofte Diener, in voorschreven saecke holden sal.

B. 4. Die Wedman ofte Diener sal geholden wesen/ den Schuldener selven oft yemant uyt zijn woninge opentlijck te verclaren/ wel ofte van wels wegen de schulde vervordert wort/ ende hoe veele de schulde is/ ende waer de schulde van heer komt/ oock op wat dach ende uyre die Schuldener sal moeten verantwoorden.

Of de Schuldener op de angesettede tijt niet quame.

5. Comet die Schuldener op die angestemde recht-dach niet/ sal de schulde jechtich wesen/ ende die Anclager mach met zijn recht voort gaen/ nochtans so de schuldener zijn uytblijvent rechtelijck kan ontschuldigen/ mach by believen des Richters zijn Weder-part laten dagen/ ende geven zijn ontschuldinge dat Recht te verclaren.

E. Of die Anclager op die angestemde Recht-dach niet quame.

6. Soo die Anclager op die angesettede Recht-dach niet quame/ eñ de Schuldener sick an dat recht hadde beroepen/ overbodich zijn recht te verdedigen/ sal deselve Clager daer na van die sake niet gehoort weerden/ hy hebbe dan eerst de weder-part zijn oncosten betaelt/ doch rechtelijcke ontschuldinge/ uytbesondert tot verclaringe als voorsz. eñ sal de Anclager den rechte vervallẽ zijn/ in die pœne van vijf Marck.

F. Van kisten-panden uyt te setten voor die schulde.

7. Wel inden rechte voor schulde is verwonnen/ ende die schulde met reeden gelde niet kan betalen/ die mach om des Richters breucke te vermijden/ den Anclager daer voor setten kisten-panden/ als kleederen/ Clenodien/ Silver/ Golt/ ende

A. Ad ... urb... Came... dou...

Si se... lata... succ... ita ...

Ita ... pil...

De... diss...

Ob... poss... dega...

contra poenalem inhibitionem si quis vim committat, Camerae jurisdictio fundatur den 16. Decemb. 1606.

A. De requisitis citationis, vid. Gail. 1. obs. 48. cum seq. et Myns. 1. obs. 77. vid. §. 21. lib. 1. et notata.

B. Quo tempore contrahatur domicilium, vid. Treut. l. 3. 8. D.

C. Dagen te vooren infra §. 2. 3. op wat dach §. 5. 6.
Fundatur Camerae jurisdictio in agrarios scilicet, in Camerâ alicujus partis bonorum facta annotatio, et annotatus agat, et annotator probet, actionem quod cauti advocati agere solent in causa Jan Luytsen tot Woerp en Gevers in der tijt den 3. Febr. 1606.

Etiam in criminalibus quo ad poenam et multam judicii partiq competentem, absens etiam contumax in bonis executionem patitur, Warfsorder den 29. en 30. Octob.

B. Addo nomen judicis citantis, ut citatus intelligere possit an à competente judice citetur, secundo, ut sciat citatus utrum judicis jussu citetur, Tertio ideo nomen judicis requiritur, quia error in nomine judicis vitiat citationem l. 4. D. de leg. 1. et ibi D.D.

D. Poena hac videtur in fine §. 1. expressa nam ibi sal tegens den mit rechte voortvaren, ibi comminationi judex poenam arbitrariam seu consuetudinariam addere solet, ad exemplum Camerae nempe 10. off 20. aureorum vid. §. 25. hujus lib.

E. Hic articulus videtur esse tautilogus et idem cum artic. 29. h. t.

F. Materia horum pignorum à jure Romano exorbitat.

G. En sult dusdanige Creditor discussis pignoribus in de penningen daer van komende praeferentie voor Wersseling-S.

A. Tit. D. et Cod. de distinctione pignori.

B. l. 3. § 3. et 4. Cod. de jur. dominij impetr.

C. l. 3. et 9. Cod. de distract. pignor.

D. l. vetustissimam Cod. de jur. dom: impetr.

E. Tria hic sunt 1. xxi. in wedden. 2. die wette ad solvendum vel pignus dandum, 3. troost ofte uitpandinge, et hic sententia quaedam fuit reformata in quâ secundum erat amissum.

ende diergelijcken / datmen in een Kiste besluyte / ende den panden salmen den Clager inder hant doen / oft in zijn bewaer/ ende sullen den derden penninck beter wesen/ dan die schulde met die oncosten beloopt/ eñ in der gestalt is de Clager schuldich de panden te ontfangen/ ende anders niet.

Wel men geen Kisten-panden setten mach.

8. Den buyten Man als voorschreven / ende voor Arbeyts loon van Dienst-boden / ofte van anderen by daghuyr verdient / machmen geen Kisten-panden setten / dan dat recht sal daer voort voor panden.

Hoe men Kisten-panden sal laten op bieden.

9. Kisten-panden met recht ofte buyten recht ingeset/ machmen tot allen tijden opbieden / also datmen de eersten sal laten werdeeren in bywesen des Richters / ende schicken alsdan de werdeeringe schriftelijck met des Richters handt ondertekent/ anden Schuldener/ende dat by den Wedman ofte gesworen Diener / die hem uyt bevel des Richters oock sal anseggen/ dat hy de panden binnen thien dagen inlosse / of dat hy moet lijden / dat gelijck die werdeert sint / voor de schulde bestaen blijven. Worden de panden binnen voorsz. tijdt niet gelosset / mach de Anclager sijnen wille daer mede doen/ in afcortinge so vele de Schulden eñ onkosten belopen beholden den schuldeners dat daer over lopen mach/eñ den Anclager zijn recht / of de werdeerde panden die schulden eñ onkosten niet konnen uyt maecken. Nochtans kisten-panden / ontvangen op sekere tijdt in te lossen / mach men niet laten opbieden / eer de tijdt omme gecomen is.

Vande Schuldener uyt te panden.

10. Wanneer de Schuldener op de tijdt van dat recht angeset / zijn jechtige ofte verclaerde schulde niet betaelt / ende mach of kan geen Kisten ofte panden daer voor settẽ/sal dat

recht uyt zijn goet so veel uytpanden/als des clagers schulde/ met de onkosten ende oock de angesechte breucke belopē.

A. Ti
B. l.
C. l.
D. l.
E. Tri ad uit in

Wat die Richter eerst panden sal.

A. 11. Die Richter behoort eersten te panden/ inde tilbaer goederen/ konnen die tilbaer goederen soo veel niet verstrecken/ als des Clagers schulde met de onkosten bedragen/ sal de Richter den Clager in dat onreplick goet/met eenen versegelden setma (sonder eenige wijder Citatie) verwissen.

Van Pant-weygeringe te doen.

B. 12. Dede yemant geweldige ende feytelicke Pant-weygeringe/ die sal breken t' sestich olde Franse Schilden/ofte soo veel min als na gelegentheyt der saecken ofte des daets/ vanden Richteren bevonden sal worden/ ende de Richter sal nochtans met de uyt-pandinge voort varen/ soo hy best can ende nae recht behoort.

Van laten hoger uyt-panden, dan men bewijsen can.

13. Worde wel voor schulde jechtich geholden/omme dat hy den behoorlijcken Recht-dach hadde verseten/ eñ de Clager hem deshalven voor schulde ende voor oncosten/ hoger liet uyt-panden dan hy konde bewijsen/ofte met sijnen Eed wilde beharden/die breckt twee Daler/ende daer toe sal zijn verkregen recht voor dat mael te niete wesen/ ende moeten wederomme op het nye spreecken/ soo hy wil.

Van besate te doen.

C. 14. Niemant moet eenigerhande Persoon/ in dese Omlanden wonende noch zijn Goet/ om schulde besaten/ het
D. waer dan sake/ de Schuldener waer vluchtich geworden/ of heymelijck entwijcken wilde/ ende die goederen in der gestalt besatet/sullen die Anclagers niet toegedeelt worden/
E. dan onverplucket in Arrest blijven/ ter tijdt dat het recht die verkoft/ in manieren nae-beschreven.

Van

NB. L. 6. D. de pign. vestis proinde ministeria perquam ei necessaria, et quae in usum quotidianum habentur obligari nequeunt.

A. L. 15. §. 2. D. de re judic. §. 15. infr. l. Damh. c. 25. 8.
De executione in rebus mobilibus exceptionis de quibus in l. 6. cum seq. D. de pign. vid.

B. An si viatori accipiendo pignora excedenti summam impune possit resisti? affirmat: Bart. in l. ult: Cod. de executor. et exactor.

C. Ad §. 14. A. woonende tot Medum lact penningen arresteren van erffgenamen van B. op welcke B. hij te seggen hadde, de erffgenamen woonden tot Wollengoed, die penningen sijn binnen Groningen, et sic forensis contra forensem uti etiam exceptio fori à partibus allegabatur senatus tamen judicavit, arrestum continuando, den 16. January 1602.

D. Tria potissimum requiruntur ut debitor de fuga suspectus possit arrestari. 1. ut debitor tempore contractus pro idoneo à creditore sit habitus, nam si sciens cum tali debitore contraxit, damnum illud sibi imputat, 2. ut debitum sit certum et liquidum. 3. ut juramento creditoris suspicio fuga judici probetur, quia suspicio verisimilibus rationibus, ac conjecturis probari potest, ut quia latitat, id, vagabundus est, aut nulla amplius bona immobilia possideat. Menoch. de arbitr: judic: Gail. 1. obs: 44.

E. Alle arrestbanden binnen acht en twintich dagen à dato derselver niet vervolget sullen gecasseert en affgedaen worden, Oosterwarffs constitutien, den 10. Octob: 1595.

A. Goet vrijwillige vercoft bij de keerse te lichten, is de Cooper gehouden, de wijnkoop te betalen Senat. den 2. Novemb: 1625. Jan Janssen & Hillebrant Geerts.

Een schuldenaer sijnes gooderen bij eenige sijner Crediteuren onder beschrijvinge, ende volgens onder de kerringe gebracht sijn, voldoende, die dit alles geobtineert heeft, wort vers taen dat alle de andere Crediteuren, geen vnoomen recht hebbende, niet tegenstaende, die beschrijvinge ende aenteickeninge vlijgefundeert zijn, vermogen te urgeeren de vercopinge invito debitore Apud Senat. in caa Jr. Bolte en Lammert Hendricx den 22. April 1627. Contrar: tamen videtur in causa Schulti Sluiter den 22. & 30. Novemb: 1630.

Niemandt niet gebbende laeten aenteickenen kan niet met d'ander Crediteuren in praeferentie laten dispuuteeren, et ita bis judicat: à Senat. de Crediteuren van N.N. et absentiam allegantes 1620. alij morbum sonticum den 11. Martij 1622.

B. Der tiendjeren competentie is den 10. penninge Warfs constitut: den 10. Octob: 1591. Hæc autem decima non competit voor en alvoor het voorst, offgeworpen ende vercoft is, judicatum den 15. Junij 1629.

Ad Art. 16.

C. All sijn de penningen van eenes Debiteuren vercofte gooderen noch in handen van de pander of te dienaer en noch niet overgelevert aen den Crediteur, non soluta censentur sed adhuc habentur in bonis debitoris judicat: den 19. Januarij 1626. Jan Jansz & Jan Hendricks.

D. Een jaer landthuur, verscheiden personen Crediteuren, clochten praeferentie van wegen lanthuuren voor soo veele deselve niet excederen een jaer, juxta regulam een jaer landthuur gaet voor all, respondebatur bij d'andere Crediteuren, hanc regulam solum habere locum in de Ommelanden, et alibi daer de landt onder de behuisinge waeren beklemt, ende niet anders in vrije landen, indien sulcx soude wesen dat niemant met segel & brieven soude versekert sijn, ofte de debiteur soude konnen illusoir maken, mits huirende in 't laest te jaer, enige honderden ofte meer grasen landes, t' geene over de 1000. gl: ofte meer soude beloopen, en soude hiermede van segel & brieven te ruggestellen, quod absurdum. T' selve derhalve

stryende

ten derde, tegens de civile rechten, Hoc est jure Creditores habent jus tacitæ hypothecæ super invectis et illatis, op die beesten ofte op 't huys dat op 't Landt staet, 't welcke die luyden tacite voor de huiren verbonden is, en daer sy oock necessario ex moeten syn, en bij soo verre sy liede door haer conniventie en summisse of andersints sodane verwissen laten uit de handen gaen, est quod sibi imputent en connen dan de realiseerde Crediteuren niet afstoten, atqui id ipsum etiam attribuebatur uit 't Stadtboeck l. 7. §. 11. et 14. Senatus judicavit, dat die Landt huiren geen preferentie hadden te genieten, de 11. Martij 1622. in causa der Crediteuren van Albert Beck disputeerde over 't hooftschat van sijn huis, Lanthuir gaet niet voor [illegible] Senat: de 11. Novemb. 1620. in causa der Crediteuren van Jannetje van [illegible] vreden.

Van het Goet by de keerse te verkopen. A.

15. Wanneer een schuldener is voorvluchtich geworden: of daer een oft meer voor Recht komen klagen / dat sy haer schulde ofte renten / vanden schuldener / noch uyt sijne Goderen niet konen becomen/ so sal het recht na older gewoonte over de behoorlicke Kercken/op drie verscheyden Sondagen/van 14. dagen tot 14. dagen laten weeten ende verkondigen / dat een jeder die om rente oft schulde op den Man of op zijn goederen te spreken heeft / binnen de acht weken kome/eñ late sijne renten ofte schulden beschryven/of het recht wil daer na geen klagen daer van meer hooren. Hier na sal dat recht de tilbaer Goederen op den duyrsten penninck verkopen. Zijn daer oock Erfgoederen daer van de verkopinge den Redgeren competeert / na inholt vande derde Instruction vande Luytenant eñ Hooftmannen/die sullen die klagers setten op seker gelt/met toedoent des Richters/ende het recht sal wederom op drie Sondagen nae den anderen over de kercke laten verkondigen / wat daer voor geboden is / ende ofte daer wel meer voor geven wil / ende also daer na op eenen sekeren dach/den lesten Sondach mede verkondiget / deselve Erfgoederen by de Keerse verkopen. B.

Hoe een Richter die opgebrachte Penningen uyt deelen sal.

16. Als eenige goet van 't Recht verkoft is / sal de Coper dat gelt in des selfden Richters handen brengen / ende dat recht behoort dat gelt navolgende der Ordeningen in prefereren an den Creditoren uyt te keeren/binnen drie Maendt nae dach van Consignatie/ende daer van volgens den Creditoren beneffens den Debiteur rekeninge doen: als te weeten/eerstelijck voor alle Zijlschot/Dijckschot/ende wat van Zijl ofte Dijc-Richteren uyt bestedet, voort een jaer Landhuyre eñ Huys-huyre / drie Maent Heeren Schattingen / C. D. E.

A. Goet vrijwillich vercocht bij de keerse te lossen, is de Cooper gehouden, de wijnkoop te betalen. Senat. den 2. Novemb: 1625. Jan Janssen & Hillebrant Geerts.
Een schuldenaer wiens goederen bij eenige sijner Creditoren onder beschrijvinge ende volgens onder de uytwinge gebracht sijn, voldoende, die dit alles geobtineert heeft, wort verstaen dat alle de andere Creditoren, geen incommen recht hebbende, niet tegenstaende die beschrijvinge ende aenteickeninge opgefundeert zijn, vermogen te urgeeren de vercopinge invito debitore. Apud Senat. in caa Jr. Bolte en Lammert Hendricks den 22. April 1627. Contrar: tamen videtur in causa Schulti Sluiten den 22. & 30. Novemb: 1630.

Gerichts-breucken / te weeten van Heeren Mandaten / kedinge ende ladinge wegen / de executie van schulden / die op deselfde goederen staen / heerkomende ; versegelde verset ofte Pacht-brieven / Rente-brieven / Coop-brieven / Inwijsinge
A. ende Setma-brieven / dewelcke voorsz. brieven op Francijn geschreven / en met goede upthangende onstrafbare Segelen
B. bekreftiget zijn; Daer na ooc gerichtelijcke Set-sedulen / op Pampier geschreven / binnen een half jaer olt zijnde / voorts
C. soodane penningen als Voormonders ofte Vooghden / van dato hares Eedes van haer pupillen onderhebbende Reke-
D. ninge schuldich sinnen / Coop-certers binnen jaers na dato van 't leste termijn / dit te verstaen een jaer na datum ende olthept der brieven ofte Instrumenten boven verhaelt : Vorders een jaer achterstallige renten na de datums der re-
E. spective Rente-brieven / ende worden die andere wydere achterwesende Renten / Penninck-schulden gelijck geachtet. Sullen nochtans Dienst-boden / ende ander verdient Arbeyts loon / Magenaes in tijt van kranckheyt beneffens alimentatie van Olderlose kinderen / in eenen graet voor een jaer renten prefereert zijn. Ende wat na sulcken upt-
F. deelinge als voorsz. van den Coopschats Penningen over
G. blijft / sal anden Pennings schuldeners / ende die haer gelijck geholden zijn / concurrentie uptgedeelt worden : Conden overst die Creditoren hare schulden al ofte geheel niet becomen / alsdan een yeder na advenant ende na groothept sijner schulden / hebben te genieten ofte te verliesen.

Van den Schuldener inde hechte te mogen setten.

17. Can men upt des Schuldeners goederen zijn angelechte schulden niet betalen / mogen hem (die sick des hebben te beclagen) op haer onkosten met toedoen des rechts / inde
H. hechte laten setten / op 3. Groen. st. dages / onbehindert hem sijne gesonthept / ter tijdt hy betalet ofte Borge stellet.

Van

strijdende, tegens de civile rechten. Hoc est jure Creditores habent jus tacitæ hypothecæ, super invectis et illatis, op die beesten ofte op 't hoij dat op 't landt staet, 't welcke die luiden tacite voor de huiren verbonden is, en daer sij ooch necessario ex moeten sien, en bij soo verre sij lieden door haer conniventie en summisse of andersints sodane verwissen laten uit de handen gaen, est quod sibi imputent en commen dan de realiseerde Crediteuren niet aff te stoten, atqui id ipsum etiam attribuebatur uit 't Stadts boecke l. 7. §. 11. et 14. Senatus judicavit, dat die landt huiren geen preferentie hadden te genieten, den 11. Martij 1622. in causa der Crediteuren van Albert Eeck disputerende over 't koopschat van sijn huis, Lanthuir gaet niet voor verseglinge Senat: den 11. Novemb: 1620. in causa der Crediteuren van Jannekes van [illegible] Dieden.

E. Senat: judicavit 3. maent Heeren schattinge, jongst uitge-schreven met een maent landthuir, in concurrentie den 25. Octob: 1625. Item judiciele borghtochtinge van iemant de vertuerbit, preferentie als verseglinge Senat: judi- den 19. Febr: 1629.

A. Retina in de Stadt gedaen van Staatsheeren exitzeert, heeft preferentie voor andere penn: judicatum den 18. Novemb: 1606.

B. Etsi mentionem hypothecæ non faciant, quasi omnis scriptura in pergameno habeat tacitam seu legalem hypothecam, et ita est Omlandiæ & Oldamptiæ praxis pag. 103.

C. Quod jus pupillus habet in bonis tutoris, à tempore præstiti juramenti, hoc habet tutor, in bonis pupilli, à tempore habitæ rationis den 28. Septemb: 1605. à dato van des voormonders eedt, geniet deselven pupillus preferentie voor jonger ver-segelingen concurrens met verseglingen in haer datens, Senat: judic: den 13. Septemb: 1627. den 20. Maij 1628.

D. Coopcedules à dato van 't laetste termijn, binnen jaers versegelde brieven, prefereert, etiam in rebus aliis, daer van inde Coopcedule niet mentioneert: ita judicat: den 22. Novemb: 1619. in causa R. Alberda et Trebes Reintjes, post annum autem jus hypothecæ amittunt, ita judicat: den 13. 10bris 1605. En den 8. Junij 1608. Etiamsi post annum sigillo muniti sunt, den 11. Maij 1606. te trecken ende krijgen in rechte hadden gebracht prefertur is, qui antiquiori gaudet instrumento judic: 1605. quod si venditor instrumento sibi esse satisfactum dicat, appareatque satisfactionem illam non per pecuniam numeratam sed literas obligatorias quas

Reversa

reversael appellamus factam, hæque literæ seu apochæ, intra annum termini solutioni destinati exhibeantur, ut contra antiquiores creditores emptores, qui illam apocham creditori scripsit, militent, anne gaudebunt jure prælationis? nequaquam etsi jus specialis hypothecæ sibi in rem venditam emptor reservaverit, nam jus nostrum municipale æquitati jurisque civilis rationibus derogare, atque ita nec pecunia in rem emendam, ædificandam, reficiendam, præferens alijs tempore prioribus creditoribus, neque etiam jus specialis hypothecæ, attendere saltem et duntaxat, prius vel posterius crediti tempus respicit, deinde ex ratione ista, quia fides fuit habita de pretio ita judic: in causa R. Alberda, in Martio 1608. & in caa cujusdam molitoris, des 14. Decemb: 1616. item in caa cujusdam lignarij institoris, qui ligna in domum ædificandam vendiderat, & in istam domum jus speciale hypothecæ habens, domo ab antiquioribus creditoribus, hastæ subjecta, et super pretio inde redacto disputans et allegans, domum ex suis confectam lignis, et alias anterioribus quicquam potuisse contingere, iis autem prætendentibus, omnia futura & præsentia bona sibi obligata, causa cecidit, & postpositis antiquioribus creditoribus institor, sent: coram Redger: et confirm: in camera des 3. Febr. 1617. des 20. Junij 1628.

Scoopbrieven van de kinderen, hebben naa haer datum tegens andere besegelinge recht van præferentie, Senat. des 2. Julij 1631. in caa der Crediteuren van Hendrick Tjalling den 23. Jan. 1633. in caa Sicco van Heeck.

Schult wegen resteerende padlwercke gedaen voor de executeuren dijckes, voor versegelde præfereert, des 17. Octob: 27. in caa Eelbert Heintjes.

Olde cedulles tempore discussionis niet verschenen, gepræfereert voor olde besegelinge, Senat. des 22. Jan. 1622.

Stockelegeren breven bij de schulte præfereert, hebbende speciael onderpandt, naa Drentse gewoonte ita judicat: in caa van Pabo Alberda contra N. Wartinga, des 20. Octobris 1618. Een besegelt Extract uit het protocol van Tijsum niet hoger als gemeine schult, verclaert des 5. Martij 1605.

Twee immissien op eenen dage bekomen, daer van d' eene betaelt, tot præferentie niet geadmitteert, quia possidentis potior judicabatur conditio Senat: des 14. Aug. 1621. soo de immissien gelijck waren genoemt, en alle beide onbetaelt, dan d' eene voor d' ander naemiddags bekomen quid juris? soude juxta regulam qui potior est tempore etc. gepronunciëert hebben geweest.

Het gebruick en usitatie is bij d' H. H. Hooftmanns ingebracht, dat gaurande brieven voor ander brieven gepræfereert worden, van jonger dato met alle achterstallige jaren rentes, en worden verstaen gaurande brieven die verleden worden bij eenen borger tot voldoeninge van de rente, voor een principale Camer: d. 14. Decemb: 1616. den .. Septemb: 1621.

D. Als oock versegelde obligatien Camer: judicat: d. 19. Novemb: 1628. Gail. 1. obs. 10. Mijns. 4. 69.

E. Coopschats brieven genieten in kader vercofte goet, en daer voor te onderpande gebleven geen præferentie judicat: den 14. Maij 1608. contrarium observatur apud Senat: ut apparet ex sententijs tusschen Derck Draeyer des 12. Maij 1648. tusschen Bussart, ende de Crediteuren van Luitjen Meinderts ...

Van schulde te maken met listigheyt.

18. Maket yemant met listigheyt veele schulden / ende daer mede uyt den lande vlode ofte vlien wilde / kanmen den becomen / so salmen daer over richten / gelijc over eenen Dief.

Ansprake op die Personen.

19. Gemeenlijck tot allen tijden / wanneer men op eens anderen Persoon heeft te spreken / so moet men dien versoecken voor den Richtstoel daer hy onder geseten is. Ende men sal niet mogen procederen by maniere van in te eyschen ofte anders van bieden ende verbieden / dan voor al met verlof des Richters / den Wederpart voor recht laten dagen / ende aldaer die aenspraecke ontdecken. A.

Ansprake van onreppelijck goedt.

20. Ansprake van onreppelijck goet / behoortmen te doen daer dat goet is gelegē / ende dat op den gebruycker / so verne die is een heer des goedes / anders omme den heeren des goedes daer te krijgen / machmen na older gewoonte / den gebruycker dat gebruyck met recht verbieden ofte die Vruchten ofte die Huyre onder hem laten beslaen / ter tijdt die Heer des goedes in dat recht settet eene Borge / daer die Ansprekker zijn anclachten op doen can. Ende wanneer de Borge gestelt is / so sal dat goet van dat verbot ofte vande Arrest weder gevryet wesen. B. C. D.

Van ange-erfde goederen in verscheyden Rechtstoelen gelegen. E.

21. Die te spreken heeft om Erfnisse / die behoort te spreken daer dat sterfhuys is / dan sint de goederen gelegen in verscheyden Rechtstoelen / mach hy spreecken by dat sterfhuys / so hy wil / of anderster plaetse / daer dat principael ende meeste goet / in dese Stadt ende Ommelande gelegen is / ende sullen alle andere goederen onder den selfden Landrecht gelegen / deselfde goederen moeten volgen. F.

reversael appellamus factum, hæque literæ seu apocha, intra annum termini solutioni destinati exhibeantur, ut contra antiquiores creditores emptores, qui illam apocham creditori scripsit, militent, anne gaudebunt jure prelationis? nequaquam etsi jus speciale hypothecæ sibi in rem venditam emptor reservaverit, nam jus nostrum municipale æquitati jurisque civilis rationibus derogans, atque ita nec pecunia in rem emendam, ædificandam, reficiendam, præferens aliis tempore prioribus creditoribus, neque etiam jus speciale hypothecæ, attendens saltem et duntaxat, prius vel posterius crediti tempus respicit, deinde ex ratione ista, quia fides fuit habita de pretio ita judic: in causâ R. Alberda, in Martio 1608. & in caa cujusdam molitoris, die 14. Decemb: 1616. item in caa cujusdam lignarij institoris, qui ligna in domum ædificandam vendidit, & in istam domum jus speciale hypothecæ habens, domo ab antiquioribus creditoribus, hastæ subjecta, et super pretio inde redacto disputan…

anterio… dentibus … & post p… et conf… Accoor… wonderc… 1631. in… 1633. in… Schult… tedroe… in caa… Ordo… voor ol… Stock… onderg… Pabo… Een &… uls fr… Twis… betael… potior… limmiss… daer… soude… hebben…

Alsmen spreeckt om het besit van Goederen.

A. 22. Die schelinge van Erfgoederen ofte onreppelicke goederen/ is tweederley: Die eene om het besit daer van te hebben/die ander om daer van te hebben den Eygendom/ ende wanneer daer twist is om het besit/eñ om dẽ Eygendom/in een klage begrepẽ / behoort men voor al van het besit te verclaren/
B. eermen can vanden Eygendom ordentlic uytsprekẽ.

Een yeder sal in zijn Besidt blijven.

C. 23. Dat recht sal een yeder holden / in het besit daer hy in bevonden wort/ ter tijt jemants hem met rechte daer weder uytwinnet/ dã worde wel uyt zijn besit gesettet/heymelijc oft anders tegen zijn wille/ende sick des binnen dat jaer beclaget/sal men dien voor al in zijn besit weder stellen/ende met recht daer laten uyt winnen / niet tegenstaende of men reede wel weetet/ dat hy voor hem met onrecht hebbe gesetẽ.

Hoe men voor Recht sal dagen ende gedaget worden.

24. Niemandt is schuldich om eenige saken voor rechte
D. te komen / hy sy dan daer rechtelijcken toe gedaget / ende
E. alle die geue de voor recht gedaget worden/ sonder te hebben een nachvorst/ die mogen sonder breucke ende ander straffinge uyt blijven/ende den Wedman ofte des Richters Diener / sal geholden wesen uyt sick selven alle tijdt den Gedageden an te seggen / wel hem laet dagen / ende om wat oor-
F. sake hy gedaget wort.

Die Pœnen wanneer die gedageden niet komen.

G. 25. Die voor recht rechtelijcken gedaget of geladen wort/ ende niet comt/ die breeckt tot der eerster ladinge een Marc/ die ander ladinge twee Marck / ende tot de derde peremptorie drie Marck / ende is de sake van reppelijck Goet / sal

die

Het gebruick en usitatie is bij d' H: H: Hooftmannen ingebracht, dat gaurande brieven voor ander brieven gepræfereert worden, van jonger dato met alle achterstallige jaren renten, en worden verstaen gaurande brieven die werkelijck voorden bij eenen borger tot voldoeninge van de renten, voor een principael. Camer: den 14. Decemb: 1616. den 10. Septemb: 1621.

D. Als oock versegelde obligatien. Camer: judicat: den 19. Novemb: 1628. Gail. 1. obs. 10. Mijns: 1. 69.

E. Coopschats brieven genieten in haer vercofte goet, en daer voor te onderpande gebleven geen præferentie judicat: den 14. Maij 1608. contrarium observatur apud Senat: ut apparet ex sententijs tusschen Derck Draver den 12. Maij 1648. tusschen Bussart, ende de Crediteuren van Luitjen Meijnerts den 21. Januar. 1601. tusschen Stephen Upkena ende Wilcke Cilkens den 11. Decemb: 1601. jemant eenich goet bij de beide[?] treckende en niet betaelende, sulcx dat het tot sijnen last te voldoen voort opgehangen voor soo veele het selve minder gelt, heeft die gene die 't goet afgaet, in istud minus over den eersten trecker, recht van hypotheecq en sluit uit in præferentie chirographarios creditores den 2. Febr. 1631.

Een tredjens[?] [illegible], heeft oock sijn hypotheecq in de Stadt, en concurreert in sijn dato met andere versegelinge den 31. Maij 1630. de Crediteuren van Jan te Brake en Potter.

Acta Prothocolli schoon niet versegelt inducunt hypothecam Senat: judic: den 20. Februarij 1629.

Nota casum in quo chirographarij instrumento præferuntur. Sponsus chirographarijs obligatus, sponsæ pacta sigillata dotalia tertiam pecuniæ summam promittit, qui cum post mortem solvendo non extitisset, illi huic sunt plat, nec tam jure probationis, quam per vetera jura municipalia, quæ bonorum communionem volebant ita judicat. den 19. Maij 1606.

F. Donatio propter nuptias sigillo firmatam, item dos sigillo contestata concurrit cum hypothecarijs in suo dato, ita judic. den 3. Novemb: 1627.

F. Quibus tamen advocatorum salaria præferuntur en worden voorts naa versegelinge geadmitteert, in caa H. Wilckens en de Crediteuren van Vrou Wilcke Conders. Camer: judic. den 2. Martij 1636.

Hic articulus spectat ad art. 17.

G. Convenit cum jure Saxonico Moller: p. 2. cons: 22. Exorbitat à jure communi quo creditor cedere paratus in carcerem conjici nequit l. 1. ubi gloss. et D.D. Codic. qui bonis cedere possunt.

Ad art. 19.

A. In criminalibus per arrestum debiti procedere licet, ita judicat. Jacob Fockelus Sr. S. Nicolaus de 5. Martij 1610. Vid. §. 14. supra et notata ibidem.

Ad artic. 20.

B. Vide de subjecto hujus §. Gail. lib. 2. obs. 10. Myns. cent. 1. obs. 69. Baldus ad l. hac edictali §. his illud. Cod. de secundis nupt.

C. Idem opsegges vid. l. 5. §. 47.

D. Post arrestum domino annunciandum à colono, si debitum tum liquidum sit, aut educts uit silvers ouderpands, si illiquidum ab ipso arrestatore ita judic: de 12. Septemb: 1636.

Ad art. 21.

E. Wesenbezius tit. ad Cod. ubi de hæredit. agatur, et D. petit. hæred. n. 8.

F. Possessorem ejusdem si pro parte hæres est, actio personalis ex contractu tota sequitur, ita ut cohæredibus litem motam denunciare, eorumq auxilium implorare teneatur ita judicat. de 14. Septemb: 1605. contrarium obtinuit in caa Abbatis Corbingensis & Jodoci Lewe.

Ad art. 22.

A. Si unus ex testamento, alter ab intestato se hæredem dicit ab intestato si se sanguine proximiorem doceat, alteri præferendus, quin imo si l in eodem gradu sunt, ab intestato in possessionem mittitur in caa Clant et Herema in Decemb: 1605.

B. Hac de re vid. Gail. 1. obs. 63. n. 10. Fac. l. 8. l. 6. l. 43. §. 1. De R. I. ubi dicitur quoties concurrunt, plures actiones ejusdem rei nomine una quis experiri debet, vide Sande ibid. qui pulchre scripsit de concursu actionum.

Ad art. 23.

C. Vid. de hoc §. Anton: Gabriel lib. 5. de restit: spoliat: conclus. 1. Cujac. in parat. Cod. uti possid.

Remedium adipiscendæ possessionis non admissum in corporalibus, sed ad petitorium ut agatur, decisum in caa Frans Bullema 1609. licet in corporalibus admissum in causa Ulgehr et Alberda eodem anno de 16. Februarij.

Possessorium ad Cameram devolvitur, nec ejus cognitio inferioris judicis est, etiam partium consensu ita judic: in caa Wynties & Maneels, den 15. Decemb: Et Alberda et Ulgehrs, de 17. dito 1606.

Ad art. 24.

D. Sunt tamen casus de jure civili, quibus citatio non est necessaria Myns: 2. 91.

E. An in singulis actibus judiciarijs nova opus sit citatione? Vid. Cevallos lin specie 4. 22. 4 negat, modo in principio litis sit citao generalis.

F. Vid. Gail. 1. obs: 51. n. 7. et seq. vid. etiam §. 4. h. l.

die Gedagede daer toe van zijn recht verſteecken weſen / dan is de ſaecke van onreplijck goet / ſal dat recht den Anclager wijſen int beſit der angeſprokẽ goederen / ter tijdt de Wederpart hem met recht daer upt wint : Ende wat hy middeler tijdt daer van geniete / ſal hy niet ſchuldich weſen tot eenigen tijden weder over te geven / onbehaelt nochtans in deſe voorſchreven ende alle ander rechtes ladinge / ſoo yemant zijn upt-blijven rechtlijck ſolde mogen entſchuldigen.

Wel ſick rechtlijck mogen entſchuldigen.

26. Die van huys is als hy gedaget wort / of die kranck is / of die zijn Vrouwe inde kraem is / of die gedaget wordt als dat recht is geſloten / die mach ſonder ſtraffinge uytblijven / dan die by huys is als hy eerſt gedaget wort / ende daer nae ſonder verlof des rechtes vertrecket / die ſal breken / ende zijn upt-blijven miſgelden / gelijck voorſz.

Of de Gedaeghde niet by huys wilde weſen.

27. Of jemant ſick heymelijck enthielde / ende wilde niet by huys weſen als hy gedaget wort / ende dat alſoo bewijſlijck is / mach men de ladinge laten doen an dat principael Huysgeſin : Comt hy daer na niet / ſal hy moeten lijden ſoodane recht / of hy voor hovet gedaget ware.

Hoe men eenen Vluchtigen, of die men niet vinden kan, ſal dagen.

28. Wanneer men jemant wil laten dagen / die voorvluchtich is / of die men niet weet te vinden / of daer men ſonder mercklijcke anghſt niet mach by comen / dan ſal dat recht met een Schriftelijcke ladinge aen die Kerckedeure / op een Sondach opgeſlagen / verdachvaerden / ende dat ſal in der geſtalt bondich weſen / niet anders dan oft dat an zijn Perſoon ſy geſchien.

Off

ne van een Marck.

Van exceptien te maken.

35. Wil yemant eenige uytſprongen nemen / op den Richter te ontgaen / ofte anders de principale ſaecke te vertrecken / de moet alſodane ſijne exceptien op eenen recht dach gelijcke voorgevẽ / ende dat aleer hy op des Anclagers beclachten heeft geantwoordet / ofte ſal daar na niet gehoort wordẽ.

Wanneer men den Anclager wederom anſpreken mach.

36. Wort wel voor recht aenſproken / van eenen die in dat recht niet woonachtich is / die mach den anſpreker met recht daer toe holden dat hy borge ſtelle in de ſelve rechtſtoele / ofte is hy zijns rechtes onverwonnen / dat hy ſijnen Eed

A. In crimina…
Forbidus …
ibidem.
B. Vide de …
Baldus ad…
C. Idem …
D. Post arrest…
dum sit, au…
arrestatore…
E. Wesenbez…
heced. n. …
F. Possessorem…
contractu …
ciare, corum…
Septemb. …
& Jodoci …
A. Si unus …
ab intesta…
rendus, …
sessionem…
B. Hac de…
De R…
rei nom…
pulchre…

Of die Anclager op den rechten angesetteden Rechtdach niet quame.

A. 29. So die Anclager den angesetten Rechtdach / sonder rechtelicke oorsaken versate ende niet quame/ sal hy daer na niet gehoort worden / hy hebbe dan eerst zijn Wederdeel de behoorlijcke onkosten betaelt. Ingelijcken salmen dat holden vanden gedageden die des Rechtes ladinge sonder entschuldinge (als voorsz.) heeft verachtet.

Van te dagen by verlies van sake.

30. Dat recht mach niemant veroorloven/ in twist saken van onreppelijcke goederen/ zijn Wederpart te laten dagen by verlies der saken / dan sal sick reguleeren gelijck voorsz. B.

Hoemen sick voor Recht sal holden.

C. 31. Niemant moet spreken voor recht buyten oorlof des Rechtes/ by pœne van een Marck / ende die Anclager noch de gedaechde moeten oock niet stercker voor recht komen/ dan selves derde / by pœne van vijf Marck.

Van Volmacht voor Recht te senden mogen.

32. Een yeder mach zijn sake voor recht vorderen ofte verdegenen door sick selven / ofte door sijnen Volmachtigen ten sy dat de Richter uyt beweeghlicken oorsaken/ den principael selven voor recht wilde sien / sal die alsdan schuldich wesen te komen. D. Item in saken die een Man gaen an zijn lijf ofte an zijn Eer / moet de principael oock selven komen/ E. ende niet zijn Volmachtige.

Van des Ansprekers klage in schriften te stellen.

F. 33. Als de Gedaeghde des Ansprekers klage begeert in schriften ofte een Coppe daer uyt / sal men hem niet mogen weygeren/ ende de anspreker behoort de klage beduydelijck uyt te schryven / met gelegentheyt ofte gedaente der saecke/ sonder alle twijffelachtigheyt/ ofte de gedaeghde is uyt kenninge

C. Vid. de … D. Anton: Gabriel. lib. 5. de restit: spoliat: conclus: 1. Cujac. in parat. Cod. uti possid.
Remedium adipiscendae possessionis non admissum in corporalibus, sed ad petitorium ut agatur, decisum in caa Frans Bullema 1609. licet in corporalibus admissum in causa Ulgehr et Alberda eodem anno die 16. Februarij.
Possessorium ad Cameram devolvitur, nec ejus cognitio inferioris judicis est, etiam partium consensu ita judic: in caa Wynties & Maneels, den 15. Decemb. Et Alberda et Ulgehrs. die 17. dito 1606.

Ad art. 24

D. Sunt tamen casus de jure civili, quibus citatio non est necessaria Myns: 2. 91.
E. An in singulis actibus judiciarijs nova opus sit citatione? Vid. Gevallos lin specie 4. 22. 4 negat, modo in principio litis sit citao generalis.
F. Vid. Gail. 1. obs: 51. n. 7. et seq. vid. etiam §. 4. h. l.

A. Bart. in l. 7. de praet. stipul. Myns. 1.10.

B. Si quis in judicem consenserit, & dominus loci seu jurisdictionis esse praejudicari existimet, et deinde post litem contestatam ad forum competens remitti postulet, anne audiendus? in hoc exempl. Harmen Pieters de pecunia quondam publica utpote ex locatione publici vectigalis proveniente, reus contra Harmen Claessen actorem coram ordinum deputatis succubuit, quaestio fuit, an D. D. Hovetmanni permittere debeant, ut executio per Deputatorum executorem fiat? permittendum pluribus placuit. Mense Junio 1606. vid. pap. lib. 7. arrest. 9. et 15.

C. De hoc juramento vid. Menoch. lib. 2. de arbitr. judic. cap. 72. Damhaud. cap. 151. Vasq. lib. 2. controv. 25. Hoc juramentum etiam in praxi nostra urbana introduxit Senat. d. 27. Augusti 1627. in ... criminalibus ... elli ad ... C. de jure ... delatum ... ve d. en 2. ... yl vide ... ino vide ... An 1617. ... praestare ... [illegible]

ninge des rechtes niet schuldich te antwoorden/ upt besonder bekante jechtige Rente-brieven/ Schult-brieven/ A. Obligatien/ Coop-certerē/Hupr-certeren/vanden Schuldener ondergetekent/ ofte by rechte beswozen Reken-boecken/ daer op den schuldener te rechte operlecht sal werden/ de schulden den Inlandischen Creditoren binnen een endetwintich dagen te straffen/ ofte die te betalen/ doch den Uytlandischen in den tijdt van negen dagen/ ende by alsoo die schulde bekent wordt/ sal hem vant recht opgelecht worden de Penningen in rechtes handen te consigneren/ de welcke der actoer onder genoechsame cautie daer upt sal mogen lichten/ den Debiteur in alle sijne exceptien ende defensien die hy nae der tijdt daer tegens ten principale sulde willen gebruycken/ onverkortet.

Wanneer de gedaeghde sal antwoorden.

34. De gedaeghde behoort op den naesten rechtdach na dat hy de clage heeft ontvangen ongedaeght te komen/ ende op deselve clage weder te antwoorden/ ende dat by pœne van een Marck.

Van exceptien te maken.

35. Wil yemant eenige uytsprongen nemen/op den Richter te ontgaen/ ofte anders de principale saecke te vertrecken/de moet alsodane sijne exceptien op eenen recht dach gelijcke voorgevē/ende dat aleer hy op des Anclagers beclachten heeft geantwoordet/ofte sal daar na niet gehoort wordē. B.

Wanneer men den Anclager wederom ansprèken mach.

36. Wort wel voor recht aensproken/ van eenen die in dat recht niet woonachtich is/ die mach den ansprèker met recht daer toe holden dat hy borge stelle in de selve rechtstoele/ofte is hy zijns rechtes onverwonnen/ dat hy sijnen Eed

D doe

Of die Anclager op den rechten angesetteden Rechtdach niet quame.

A. 29. So die Anclager den angesetten Rechtdach / sonder rechtelicke oorsaken versate ende niet quame/sal hy daer na niet gehoort worden / hy hebbe dan eerst zijn Wederdeel de behoorlijcke onkosten betaelt. Ingelijcken salmen dat holden vanden gedageden die des Rechtes ladinge sonder entschuldinge (als voorsz.) heeft verachtet.

Van te dagen by verlies van sake.

30. Dat recht mach niemant veroorloven/in twist saken van onreppelijcke goederen/ zijn Wederpart te laten dagen B. by verlies der saken / dan sal sick reguleeren gelijck voorsz.

Hoemen sick voor Recht sal holden.

C. 31. Niemant moet spreken voor recht buyten oorlof des Rechtes/by pœne van een Marck / ende die Anclager noch de gedaechde moeten oock niet stercker voor recht komen/ ... van vijf Marck.

A. doe [so hem dat recht mochte over gaen] de onkosten te betalen / ende heeft de gedaeghde eenige ansprake weder op hem/ rijsende ofte heercomende uyt de voorgebrachte anclage / ofte anders daer mede gemenget zijnde / moet hy daer van voor dat selve recht weder te rechte staen / ende daer voor oock Borge setten / ofte sijnen Eed doen als voorschreven / ofte sal vorder niet gehoort worden / dan is die weder B. opspraecke van zijn anclachten gaer verscheyden / mach hy des met rechte sick wel entledigen.

C. De perten sint schuldich te doen eenen Eed van Calumnia.

37. Wanneer klage ende antwoort gegeven sint / sullen beyde Parten (wtbesondert in cleyne saken) by des Richters goetduncken doen eenen Eed / welck men noemet juramentum Calumniæ, dat is : Dat sy met voorsate / wt moetwillige boosheyt/ weetende/ onrechtlijck niet sullẽ clagen of antwoorden / welcker Eed mogen de parten malcanderen niet verlaten / dan moeten dien doen / in eygener Persoon / D. ofte door haren Volmachtigen/ sonderlijck bevel daer toe hebbende : Ende soo eenich part den Eed niet wilde doen / sal die daer mede vellich ende zijn recht entwaert wesen.

E. Des Ansprekers Eed.

38. Ghy sweeren dat ghy anders niet en weeten / dan dat ghy rechtveerdige anspraecke hebben gedaen ofte doen willen/ ende dat ghy voort an/ wanneer ghy gevraget worden/niet sullen loochenen/dat ghy meenen dat waer is/ende sullen oock niet by u weeten voor Recht brengen valsch bewijs/ noch soecken in deser sakẽ bedriechlijc eenigh vertoch/ oock dat ghy om dese selve sake niemant niet gelovet noch gegeven hebben / dan den genen die dat Recht daer toe veroorlovet heeft/ dat u Godt so helpe.

Die

F. Vid. Gail. 1. obs: 51. n. 7. et seq. vid. etiam

A. Bart. in l. 7. de praet. stipul. Mijns. 1. 10.

B. Si quis in judicem consenserit, & dominus loci seu jurisdictionis esse praejudicari existimet, et deinde post litem contestatam ad forum competens remitti postulet, an sit audiendus? in hoc exempl. Harmen Pieters de pecunia quondam publica utpote ex locatione publici vectigalis proveniente, reus contra Harmen Claessen actorem coram ordinum deputatis succubuit, quaestio fuit, an D. D. Hovetmanni permittere debeant, ut executio per Deputatorum executorem fiat? permittendum pluribus placuit. Mense Junio 1606. vid. pap. lib. 7. arrest. 9. et 15.

C. De hoc juramento vid. Menoch. lib. 2. de arbitr. judic. cap. 72. Damhaud. cap. 151. Vasq. lib. 2. controv. 25. Hoc juramentum etiam in praxi nostra urbana introduxit Senat. d. 27. Augusti 1627. in causa Boudwick Harmens en Tammis Sijdes, in criminalibus aut quae criminalibus aequiparantur, non potest quis compelli ad hoc juramentum senat. 30. Octob. 1630. vid. Wesenb. C. de jure ## calum. dand. Gail. 1. obs. 85. ## metum perjurij.

D. vid. Gail. 1. obs. 83. aliquando sine speciali mandato est delatum ita judicatum in causa Evert Harmens et Johan Lewe den 2. Aprilis 1606. ex clausula nempe generali, alles nae stijl ende observantie van Overijssel, vid. Sand. 1. 9. quem omnino vide.

E. Mennonitae dicunt, bij lowen ende waerheit, Anno tn 1617. 24. Octob. judicatum, et Anabaptist. hoc juramentum praestare debeant in caa Bartolt. Siffinck ende Wed: van Harmens Boldewijn.

A. Differentiam quandam inter articulos et positiones, vid. Gail. 1. obs: 79. n. 6. vid. Ross. Marant. tit. 6. part. de posit. Damh. tit. 152.

B. Excipe criminalia. l. fin. Cod. de probat.

C. Vid. Gail. 1. obs. 79.

D. Auditus, visus, persona, scientia, causa,
Fama, locus, tempus, ac certum credulitasq;
Dum testes recipit, judex haec cuncta notabit.

E. Vid. Damh. cap. 170. et cap. 163. 167. 168. et Gail. 1. obs. 95.

F. Ne malignanti detur occasio eo qui producens testes posset eos super hujusmodi intertogatorijs instruere & versare testes atq sic falsitati ansam praebere, sed judex illa examinare & impertinentia resecare potest, Gail. dicto loco.

Die Eed des Verantwoorders.

39. Ghy sweeren dat ghy anders niet en weten/ dan dat ghy recht antwoort hebben gedaen of doen willen/ ende dat ghy voort an/ wanneer ghy gevraget worden/ niet sullen loochenen dat ghy meenen dat waer is / ende sullen ooc niet by u weeten voor recht brengen eenigh valsch bewijs / noch soecken in dese saecke bedrieglijck eenigh vertoch / oock dat ghy om dese selve saecke niemandts niet gegeven noch gelovet hebben / dan den ghenen die dat Recht daer toe veroorlovet heeft / dat u Godt so helpe.

Van Positien ende Articulen te maken.

40. Na den Eed als voorsz. mach de anspreker/ so hy wil zijn voorgegeven anclachten stellen op sekere Articulen/ ende deselve zijn Wederpart in schriften doen / om daer op te antwoorden / ende die Wederpart is schuldich by verlies der sake op elck Artijckel formelijck te antwoorden / wat hy gelovet waer te zijn ofte niet navolgende sijnen Eed als voorsz. ende so wat de Verweerder dan belyet / dat bedarf de Anclager niet te bewijsen : In deselve maniere mach die Verantwoorder oock zijn exceptie of antwoort in Articulen maken / ende den Anspreker schriftlijck overgeven / ende die anspreker sal sick moeten regulieren/ in allen als vanden verantwoorder hier boven geschreven is.

Hoe die Richter die Tuygen sal examineren.

41. Wel Tuygen beleyden wil/ hy sy Anspreker ofte verantworder / die salse met verlof des Rechtes daer toe laten dagen/ ende geven den Richter in schriften de Articulen daer men se begeert op verhoort te hebben / ende die Wederpart mach vande Articulen een coppe nemen / ende maken daer op so hy wil interrogatoria dat sint sekere vragen/ ende geven deselve vragen den Richter oock schriftlijck / ende die Richter moet de interrogatoria / den Wederdeel niet in

ten geven/noch lesen laten / dan sal de Tuygen vlijtich verhoren / so wel op de interrogatoria als op de Articulen/ende stellē trouwelijck in schriften alle dat gene sy daer van tuygende zijn / nemende daer niet af / eñ doen daer ooc niet toe. De Richter mach oock zijn bevels halven / vragen ander gemeene vragen na zijn goetbeduncken / die vanden parten niet sint angetogen/ ende die Tuygen sullen altijdt voor Middage/ ende nuchteren oock heymelijck ende elck besonder/ int afwesen van beyde parten examineert worden/ ende sick met den anderen Tuygen/dewijle sy verhoort worden/ niet mogen bespreken.

Wanneer men de Tuygen sal laten dagen.

42. Men behoort geen Tuygen te laeten examineeren/ eer dan dat de Clage ende Antwoort sint gesien ofte men maeh sy met recht onbondich holden / dan olde luyden ende krancke luyden/ende die verre van huys reysen/ machmen buyten recht wel laeten tuygen / tot een eeuwige gedachtenisse / voor beholden / dat vermiddes een rechtlijcke weete / of anders / daer-en tegens gedaget worden/ die sodane tuygenisse hinderlijck sulde mogen wesen.

Datmen de Wederpart mede sal laten dagen.

43. Alsmen Tuygen om een tuyghenisse te doen / rechtelijck verdachverdet / salmen altijdt zijn Wederpart daeren-tegens laten dagen / dat hy come ende sie ende hoore die Tuygen haren Eed doen / ende de Persoonen straffe eer sy den Eed hebben gedaen / ofte protesteert / dat hy die op behoorlijcke tijd straffen wil / dede oock die Wederpart de straffinge ofte protestatie niet / sal hy daer na de Persoonen niet mogen straffen / dan haer Getuyghenisse wel.

Wanneer de Wederpart onder des Richters bevel niet woonet.

34. Heeft een Richter door instantie van parten enige

Tuygen

A. Een Richter sal de getuigen selffs examineren, ende de selven dicta selffs opteeckenen oft praesens opteeckenen laten. Oosterwerffs Const. den 10. Octob. 1595.

B. Vid. Gail. 1. obs. 95.

C. Noch oock niet produceeren à parte actoris, secus à parte rei ratio diversitatis est, quia in ipsius potestate non est positum quando conveniatur, et ratione istius incertitudinis, ne à probationes pereant, hujusmodi receptio testium indistincte valet. Gail. d. l.
Damhoud. 162. Exceptiones vid. apud specul. tit. de testibus, §. nunc tractemus, Gail. 1. obs. 92. Gothofr. ad l. 40. D. ad l. A.

D. Gail. 1. obs. 100.

E. Contrarium in Camera servatur Gail. 1. obs. 105. n. 17

A. Damhaud. cap. 172. Gail. obs. 100.
B. Vid. Menoch. de arbitr. judic. cap. 69. et seq.
C. ~~Aut mittet Notarium.~~
Possunt ne cogi testes ad testandum?
Possunt pignoribus captis, aut mulctæ inductione, si subsint jurisdictioni, arg. l. fin. ff. de jurisd. Et venire debent ad ipsum judicem. Nec sufficit attestationem ab ijs dati, quia non testimonijs sed testibus creditur, interim ad honestas matronas l. 2. §. fin. autem C. de jure jurand. propter calumn. ad senes et debiles et ad personas egregias. l. 15. ff. de jure jurand. judex ipse ibit.

Ad articul. 45.

A. Damhaud. cap. 172. Gail. obs. 100.
B. Vid. Menoch. de arbitr. judic. cap. 69. et seq.
C. Aut mittet Notarium.

Ad articul. 47.

D. Testis injuratis fidem non facit. l. jusjurand. voll. Cod. de testib. 180.

Ad articul. 48.

A. Gail. observat. 101. Damh. cap. 166.
B. Ergo jurandum ante depositionem, sed quid si testis prius deponat, et postea juret, an ejus depositio, tanquam jurata fidem faciet, videtur dicendum quod non, Ratio quia antea jurans religione juramenti non præsumitur falsum dicere, sed postea jussus jurare ob verecundiam et metum infamiæ contrarium non audet dicere, Gail. d. l.

Ad articul. 49.

C. Gail. 1. obs. 99.
D. Een gulden daechs. Vid. §. 83. in fin.
E. Personarum, inenque differentiæ et qualitates sunt considerandæ, etiam operarum et diurnæ mercedis est habenda ratio, ne officium suum alicui sit damnosum. Gail. d. l.
F. De dato. 26. Martij 1596.

Tuygen doen dagen/ ende der parten Wederdeel onder zijn recht niet is geseten / mach deselve Richter den Wederdeel doen een schriftlijcke weete /met zijn Signet bevestiget/ vermeldende hoe sodane Partye op den dach Tuygen wil beleyden / dat hy daerom mach coomen / hooren ende sien die Tuygen sweeren/ende hier mede sal de Wederdeel genoeghsaem gedaget wesen/ voorbeholden/ dat hem de weete Brief worde vertoont/ van eenen die den rechte is gesworen.

De Tuygen die gedaget zijn ende niet en komen.

45. Die voor recht wort gedaget/om een Tuyghenisse te doen/ende niet coomt dan versmaet dat recht / sonder rechtlijcke oorsaken / die breeckt tot de eerste ladinge een Marck/ ende tot de ander ladinge twee Marck / ende tot de derde drie Marck / comt hy dan oock niet / mach hem de Richter hooger gebieden / ter tijdt hy dat recht gehoor geeft / olde Luyden ende Krancken behoort de Richter tot haren huyse te examineeren / dewijle sy voor recht niet komen connen.

Of die Tuygen mishandelt werden.

46. Alle Tuygen behooren vry ende onbevaert haer tuyghenisse te doen / daeromme so yemant den Tuygen misdede / ofte merckelijck drouwede te misdoen / derhalven dat sy tegen hem getuyget hadden/ofte tuygen sullen/ ende dat also bewijslick is / sal de zijn recht daer mede verloozen hebben / ende den Richter vervallen in die pæne van twintich olde Fransche Schilden.

Die Richter sal de Tuygen waerschouwen voor den Meneed.

47. Aleer de Tuygen zijn gesworen / sal sy de Richter trouwelijck waerschouwen voor Meneed/te weeten/dat hy met zijn quade Tuyghenisse zijn Godt zijn Heer verlochent/ ende versmaet den Name Godes / ende neemt Godt tot een Tuyghenisse sijner valschept / ende versaket den Christen

Gelove/versaket Godt ende bedrieght den Richter/die door zijn valsch getuygh geeft een quade Sententie/ vertoornet synen Naesten/ dat hy hem beneemt dat syne/ alle derhalven/ dan dat hy zijn Siele eeuwighlijck verdoemt/ ende offert den Duyvel zijn rechter handt/ ende geeft sick in dat geselschap ende onder de macht der Duyvelen/ verlatet dat Hemelrijck ende kieset de Helle/ ende weert deelachtich alles quades/ ende los van alle goet.

A. Die Eed dien de Tuygen doen sullen.

48. Ghy sweeren dat ghy de geheele waerheyt sullen seggen/ van allen dat men u af-vragen sal/ ofte ongevraget weeten/ sonder eenige valscheyt daer in te mengen/ van de sake daer A. ende B. scheelachtigh omme zijn/ nae u beste weetenschap/ dat ghy daer van gesien ofte gehoort hebben/ van u selven ofte van ander luyden/ ende dat niet sullen laten/ om lief of leet/ om haet ofte nijdt/ noch om gave noch om geenerley saken wille/ dat u Godt soo helpe.

Wat men den Tuygen geven sal, ten volste harer teringe, ende den Richter voor de examinatie.

49. Die gene die den Tuygen hebben begeert om tuyghenisse te doen/ die sullen elck Tuyge nae dat de syne tuyghenisse heeft gedaen/ tot volste syner teeringe geven/ de binnen den selfde Dorpe wonen/ vijf Brab. stuyv. en buyten den Dorpe/ tot discretie des Rechtes. Ende den Richter voor zijn examinatie vijf Brab. stuyv. boven het schrijfgelt/ by also het alsdan Recht-dach is/maer soo anders geen parten verdaget zijn/ dan alleene de Tuygen/ sal een Richter hebben te genieten/ nae luydt de Constitutie van de warf. Doch soo de Richter moste gaen tot der Getuygen Huys/ mach hy dubbelt gelt nemen/ en sullen hier mede alle schriftlijcke Attestatien ende Certificatien sonder onderscheyt van personen opgehaven ende afgedaen zijn/ uytbesondert van

Adelijcke

C. Gail. 1. obs. 99.

D. Een gulden dachs. Vid. §. 83. in fin.

E. Personarum, inaenge differentiæ et qualitates sunt considerandæ, etiam operarum et diurnæ mercedis est habenda ratio, ne officium suum alicui sit damnosum. Gail. d. l.

F. De dato. 26. Martij 1596.

G. Attestatio videtur cum testibus certificatio sine ijsdem.

A. En donatien van erffgoet. lib. 6. ad articul. 53.

B. Non observatur Groningæ. Vid. Gail. 1. obs. 101.
Vid. Damh. cap. 57.

Quod hic de nobilibus non obtinet in Redjeris ita judic. in caa Jas Bolens en Abel Janssen, ubi Jan Arens testamentum Redjs signatum sigillo perferebatur, quod non receptum est in Novemb. 1664. contrarium obtinuit den 14. Septemb. 1618.

Ad articul. 53.

C. Mijnsing. 3. 67. Damhaud. cap. 165.

Quod testes sufficiunt ad quid probandum?
Non unus. l. 9. §. 1. licet præclaro curiæ honore præfulgeat. l. 9. §. 1. C. S. ast nisi lex in specie plures desideraverit, sufficiunt duo. l. 12. Quid si sit suspicio prava de testibus, vide apud ipsum textum annotata.

Ad articul. 54.

Judex tamen non obstante renuntiatione partium testi juramentum deferre potest, aliquando imo debet, ut si agatur de depraejudicio publico, sive animarum ut in causa matrimoniali, in juramento calumniae, ratio diversitatis est, quia juramentum calumniae concernit, non solum utilitatem partis adversae, sed etiam publicam, ne per calumniam frustra defatigentur judices et lites protrahantur in infinitum. Gail. d. l.

Ad articul. 55.

C. De testimonio ex auditu aliorum, vid. Mynss. 6. 98.

D. Myns. 3. obs. 26. et 5. 18. Ad artic. 56.

E. Intellige nepotes ex fratre vel sorore non autem patrueles aut consobrinos, nam patruelis contra patruelem ... notata

Adelijcke personen / van oldes daer voor geholden zijnde / dewelcke onder haer Pitsier op Adelijcke trouwe ende gelove in plaetse van Lyflijcken ende solemnelen Eed / met haer Attestatien ende Certificatien / sullen mogen volstaen: de welcke sy versloten an den Richter der saken sullen over senden: voorbeholden nochtans den Contrapartyen daer op sijne reprochen ende salvatien respectivelijck. A.

De Richter sal de principael tuygenisse holden.

50. De Richter sal de principael tuygenisse holden / die van hem ofte in zijn bywesen beschreven is / dan moet den Parten die dat begeren daer uyt op haer oncosten die Copye niet weygeren / om dat sy die sullen mogen straffen / ofte verstercken / daer toe de Richter beyde Parten een bestemde tijt ende dach sal setten.

Van Tuyghenisse te sluyten.

51. Worden oock Tuygen ge-examineert van eenige Richteren / daer van die tuyghenisse sullen wesen / voor een ander Richter / sal de Richter die gedane tuyghenisse mit zijn Signet sluyten / ende alsoo gesloten an den Richter van de principael sake / over senden.

Dat een yeder schuldich is zijn voornemen te bewijsen.

52. Die Anspreker is schuldich zijn anspraecke te bewijsen / anders behoortmen den genen die aenspraken wort / puerlijcken sonder eenigh middel vry te kennen / want niemant is schuldich in eenigē saken een simpel anticht rechtlijc te entgaen / ofte dat recht mochte sodane bedencken hebben / dat hy sick met sijnen Eede sulde moeten vryen / insgelijcken is oock de Verantwoorder schuldich / zijn exceptie / dat is zijn straffinge / die bewijslijck is te bewijsen. B.

Bewijs van twee Tuyghen.

53. Twee Tuygen die hares rechts sint onverwonnen / C.

ende

A. Ex donation van Diffgodt. lib. 6. ad articul. 53.

B. Non observatur Groningæ. Vid. Gail. 1. obs. 101. Vid. Damh. cap. 57.

Quod hic de nobilibus non obtinet in Redjeris ita judic. in caa Jan Bolens en Abel Janssen, ubi Jan Arens testamentum Redjs signatum sigillo perferebatur, quod non receptum est in Novemb: 1604. contrarium obtinuit den 14. Septemb. 1618.

Ad articul. 53.

C. Mijnsing. 3. 67. Dambaud. cap. 165.

Quod testes sufficiunt ad quid probandum?

Non unius l. 9. § 1. licet ...

§. 1. ...

...

vide ...

ende die men met recht niet straffen kan/ die mogen gemeenlijc doen vollencomen bewijs van allen saken wtgesecht Hylicx voorwoorden salmē binnen dat Jaer bewijsen/ met vier onstraffelijcke Tuygen/ Mans personen/ ende anders niet.

A.

Straffinge op de getuyghenisse.

54. Ongedaeghde getuygenisse/ ofte Tuyghenisse van dien/ daer de Wederpart niet was te moete gedaget/ die is van geender weerden/ ingelijcken onbesworen Tuygenisse/ soo verre de Tuyge den Eed van den genen daer hy tegen gevoert wort/ niet sy verlaten.

B.

Noch straffinge op de tuyghenisse.

55. Wanner de Tuygen niet weeten te seggen/ de reden ende oorsake harer weetenheyt/ hoe ende waer uytse dat weeten/ datse getuyget hebben/ so holde men hare Tuyghenisse ooc van geender weerden/ ten sy de Richter uyt sekeren rechte bestendige oorsaken bewegen worde/ die te geloven.

C.

Straffinge op de personen der Tuygen.

D. 56. Die tegens den anderen staen in Sibtal/ van de opgaende ende daelgaende Linye/ Item Broeders ende

E. Susters: Broeder ende Suster Kinderen/ Ooms ende Moyen/ ende Swagers die so na zijn/ dese mogen mal-

F. cander niet tot voordeel tuygen/ uytgesecht in saken van Sibtal ende Hylicks voorwoorden.

Wie men niet dwingen mach te tuygen.

G. 57. Men mach met recht den Olderen niet dwingen/ dat se sullen tuygen tegen haer Kinderen of/ te Kindes kinderen/ ofte die daer van voort daelgaende/ geboren zijn. Ingelijcken mach men oock niet dwingen de Kinderen tuyghenisse te doen tegen haer Olderen/ ofte eenige Over-Olderen/ beholdlijcken daer men anders geen Tuygen conde becomen.

Dienst-

Ad articul. 54.

Judex tamen non obstante renuntiatione partium testi juramentum deferre potest, aliquando imò debet, ut si agatur de praejudicio publico, sive animarum ut in causa matrimoniali, in juramento calumniae, ratio diversitatis est, quia juramentum calumniae concernit, non solum utilitatem partis adversae, sed etiam publicam, ne per calumniam frustra defatigentur judices et lites protrahantur in infinitum. Gail. d.l.

Ad articul. 55.

C. De testimonio ex auditu aliorum, vid. Mynß. 6. 98.

D. Myns. 3. obs. 26. et 5. 13. Ad artic. 56.

E. Intellige nepotes ex fratre vel sorore non autem patrueles aut consobrinos, nam patruelis contra patruelem fuit admissus, den 27. Maij 1612. Vide etiam notata ad §. 27. lib. 1.

F. Sed contra sive invicem coguntur testari den 2. Septemb 1631.

Ad articul 57.

G. Voluntas tamen si uterque litigatorum consenserit, admittuntur arg. l. 6. Cod. de h. b. quin et inviti, vide etiam Sande l. 10. 3.

A. En donatien [illegible]

Ad articul. 58.

I. Advocatus vel procurator in eadem causa cui inservivit, clientis sui testis esse nequit, l. ult. D. de testibus. Rationem dat Sande causæ affectionem, et interesse Advocati, ut clientis eam cui inservivit, causam vincat, non tamen prohibentur in alijs rebus testes esse l. 18. §. item eos. D. de jure fisci Sand. l. 10. 4.

Ad. Articul. 59.

B. Vide Gothofred. ad l. 3. §. 5. D. hic quid de ijs quæ impubes videtur, an pubes factus de ~~ijs~~ his potest testari, distinguit Gothofr. ibidem si nempe tunc de ijs testetur, quæ verisimiliter ab impuberibus capi possint.

C. Affcoop van erffachtigh goet, soo binnen jaer en dach met een uithangent segel moet ten bevestight wesen.

Ad articul. 60.

Apud Bellingwoldios disputabatur, den 6. Aprilis, 1619. in casu appellationis, ubi Drost pronuntiaverat non requiri, sed D. D. Camerales ejus juris probationem partibus injunxerunt, coop van handelinge van onroerlicke goet, daer van schriftlijcke contract opgerichtet, onderteyckent off belijet, veel min versegelt &c. q lib. 4. §. 78. et 79. Olde ampt tr. Lantrecht requiritur apud senatum gecasseert, niet tegenstaende dat over deselve coop al bevredes door gevolghde betalinge jets moeste uitgekeert sijn den 28. Maij 1624.

Over contracten van onroerlijcke goet moet waere bevredinge sijn, alias retractabel quovis tempore Stadtb. l. 1. §. fin. judic. den 31. Augusti 1630.

D. Den 30. Septemb: 1619. judicatum est hoc non obtinere in præjudicium tertij ubi venditrix ad rescissionem agebat, post annum sed emptoris creditores jus suum quæsitum allegabant.

Ad artic: 62.

E. Den 12. Martij 1618. in casu præferentiæ, een brieff 1559, bij een prebendaet besegelt, admitteert.

F. In cas van preferentie, sijn pastoren versegelingen in den Oldampten gecasseert, schoon onder een dato gepostponeert, jongere segelingen door een edelman belijet, den 30. Maij 1614.

Dienstboden tuyghenisse te straffen. A.

5 Dienstboden mogen haer Broot-Heeren ofte Vrou-
wen dewijle se inden dienst zijn/ niet ter handt tuygen/dan
zijn sy uyt den dienst/ mogen se wel tuyghenisse geven / van
dingen by tijden des dienstes gebeurt/ ende men machse
daer in niet met rechte straffen.

Noch straffinge op de personen der Tuygen. B.

59. Eygen luyden / Personen beneden veerthien jaren /
Item die ge- ende voorts die haer sinnen bekrencket zijn.
lijcke saken inden rechte hebben / ofte vermoeden te hebben/
ooc alle oneerlijcke ende lichtveerdige Personen / dese can
men met rechte wel straffen.

Van saken die men binnen Jaers sal laten versegelen. C.

60. Coop van Erfgoet / Wissel van Erfgoet / Onderset-
tingen van Erfgoet / scheydinge van Erfgoet / Pacht bo-
ven ses Jaren / item alle Compromissen / dese salmen bin-
nen Jaers met onstraffelijcke Segel ende Brieven laten D.
bevestigen/ ofte daer nae krachteloos holden/ ende van gee-
ner weerden / ende midler tijdt mach men die bewijsen met
een gesworen Richter / ofte met twee onstraffelijcke Tuy-
gen: alle gaven van Erfgoet salmen oock binnen Jaers ge-
lijck voorsz bevestigen laten / dan midler tijdt bewijsen met
een gesworen Richter / ende twee Tuygen / ofte met vier
Tuygen onstraffelijck / ende anders niet.

Volcomen bewijs van Segel ende Brieven.

61. Segel eñ Brieve die men met recht niet straffen can/
behoort men in allen saken vollencomen geloven te geven. E.

Pastoren ende andere Geestlijcke Luyden mogen niet versegelen. F.

62. Pastoren ende andere Geestlijcke luyden / sullen nae
Landrechte tusschen vremde Parten/ niet mogen versegelē /
van

E

...sunt com-
...nat. ddn
...em reprae-
...une.
...la retra-
...l. 1. Cod.
...diciale
...iam exe
...res litiga-
...sine jure-
...gantissime
...con-
...nulla
...nunquam
...is con-

... per. sequestr. Mijns.
... Gail. 147. iddm de arrest. cap. 1. n. 7.
B. Sicut etiam cum is qui possidet, victus est, et frustratoria
appellatione morari conatur restitutionem l. 21. §. ult. D.
de appell.

van Erfachtigh goet/ noch van Hylicks voorwoorden/ ofte men sal die Segulatie met recht mogen straffen.

A.

Van Copyen te geven uyt Segel ende Brieven.

63. Niemant is schuldich zijn Segel ende Brieven / die hem alleen toekomen voor recht te toonen / ofte eenen anderen Coppē daer uyt te geven/indien hy die inden rechte niet gebruycket/ dan van sodane Brieven/ eñ voort van alle dat gene daer sick yemants in den rechte mede verdediget/wanneer de Wederpart dat begeeret / sal men daer uyt Coppyen moeten geven/ eñ dat op zijn oncosten die dat begeert/nochtans hebben deselve Brieven Articulen in sick begrepen/die den Wederpart niet angaen / is men met rechte niet verplichtet geheele Coppye te geven / dan alleene de Articulen / die tot discretie des Richters den Wederpart angaen mogē.

Wanneer de sake op eene vanden parten aen zijn Eed gestelt is.

64. Die Anclager mach tot sijnen voordeel niet sweren/ het waer dan sake / dat hem de Wederpart / ofte dat recht den Eed hebbe toegestaen / eñ so wanneer de Verantwoorder so als voorsz. den Anclager voor recht den Eed toestaet/ sal de Anclager moeten sweren/ ofte zijn ansprake ontwaert wesen / ingelijcken wanneer de Eed alsoo van dat recht gegeven wort / het sy den Anspreker ofte den Verantwoorder/ die sal den Eed by verlies der sake / niet mogen af seggen.

Van belyinge te doen voor Recht.

65. Die voor recht eenich dingh belijd met beraden moede / sonder angst ofte merckelijcke bewijslijcke dwalinge/ ofte die sick anders tot eenich dingh verbindet/ofte wat van sick seght tegen hem selven / in tegenwoordigheyt sijnes Wederdeels / ende dat niet wederroept eer hy van't recht gaet / die sal dat daer nae niet mogen wederroepen.

Van

Order ... sijn, alias retractabel quovis tempore stadtb6: l. 1. §. fin. judic. den 31. Augusti 1630.

D. Den 30. Septemb: 1619. judicatum est hoc non obtinere in praejudicium tertij ubi venditrix ad rescissionem agebat, post annum sed emptoris creditores jus suum quaesitum allegabant.

Ad artic: 62.

E. Den 12. Martij 1618. in casu preferentie, een brieff 1559, bij een prebendaet besegelt, admitteert.

F. In cas van preferentie, sijn pastoren versegelingen in den Oldampten geprefereert, schoon onder een dato gepostponeert, jonger versegelingen door een Edelman belijdt den 30. Maij 1614.

Ad articul. 63.

A. Wesenb. in parat. D. de edend. n. 2.

B. Ergo instrumenta familiæ, societatis, pignoris etc. sunt communia, den 5. Febr. 1596. pro Boldt Willems Senat. den 12. Novemb. 1632. Quia retractaturus hic venditorem repræsentabat, cui cum emptore hoc instrumentum commune.

C. Extract. t'd. lowerden Gail. 1. obs. 106. n. 10.

Ad articul. 64.

D. In judicio nempe ut causa tali juramento decisa retractari non potest non quidem prætextu perjurii l. 1. Cod. h. t. Cæterum hæc ad jusjurandum voluntarium & judiciale pertinent, non ad jusjurandum necessarium et sententiam ex eo latam, quippe cujus longè minor vis est, quam cum res litigatorum jurejurando deciditur, et minor etiam quam rei sine jurejurando judicatæ. l. 38. h. t. et ibid. Gothofr. elegantissimè

Ad articul. 65.

E. Vide totum titul. Cod. de confessis & ibi Perezium.
In civilibus nempe, nam Divus Severus scripsit non omnes confessiones reorum pro exploratis facinoribus haberi, si nulla alia ratio religionem cognoscentis instruat, quia nonnunquam aut metu aut tædio vitæ, aut alia de causa de se quis confitetur. l. 1. §. ult. D. de quæst.

Ad articul. 66.

A. Ad l. unic. Cod. de prohibit. sec. sequestr. Mijns. 5. 25. Gail. 147. idem de arrest. cap. 1. n. 7.

B. Sicut etiam cum is qui possidet, victus est, et frustratoria appellatione morari conatur restitutionem l. 21. §. ult. D. de appell.

Ad articul. 68.

C. l. si cum §. penult. D. de his qui arbitr. cum l. sicut Cod. de O. et A. Vide tamen sententiam Bartholi ad l. congruit ff. de offic. praesid. n. 4.

D. Aliquando etiam cogere si ex diurnâ lite alterius partis certa ruina immineat, cap. placuit dist. 9. Vid. art. 6. lib. 3. speculatoris Saxonici Gail. 2. de pace publ. 18. n. 9. etc. vel etiamsi res ad arma et reipublicae turbationem vergat. etc.

Ad art. 69.

E. Compromis gecasseert, om dat niet geslecht en off de sake ge-compromitteert was: ita judic. den 22. Septemb. 1618. in caa Derck Heertjens en Hengels.

Damh: cap. 104.

Ad articul. 70.

F. Menoch. de arbit. judic. lib. 1. quaest. n. 20.

A. Gail. 1. obs. 149. Myns. 4. 68.

B. Vid. § 75. h. l. Een reductie gecasseert, omme dat het mandaat van appel binnen de 10. dagen bij de Compromis mannen niet was vertoont, is desert verclaert den 8. Martij 1622. apud Senat.

C. Non obstante appellationis renunciatione quotidie ab arbitris appellatur, at ista renunciatio si fuerit sigillo publico munita non recipitur appellatio ita judicat. die 19. Novemb. 1617. Vid. Paponi: lib. 6. tit. 3. art. 1.

D. In quaestien van [illegible], wort summarie geprocedeert [illegible] constitutie 29. Octob. 1596. Quod si actor triplicare negligit aut non necessarium putet ut concludat, [illegible]onem in causa concludendum est. Non [illegible] [illegible] 14.

Van Goederen te sequestreren.

66. Dat recht behoort geen Goederen te sequestreren/ dat is in vremde bewaersamer handen te stellen/ wtgesegt wanneer de gebruycker is suspect van te entvlieden/ ofte anders/ dat hy zijn goed onnuttelijck toe brachte/ ende ander eerheeflijcke rechtmetige oorsaken/ tot discretie des Richters. A. B.

Van saken over te dragen.

67. Daer moet niemant zijn sake/ die hy rede inden rechte hangende heeft/ in eenigen maniere eenen anderen onverdragen/ eer dat de met recht/ ofte door vrundtschap gesleten is/ by verlies der selver sijner sake/ ende de overdraght sal van geener weerden wesen.

Van den parten te dwingen om te compromitteren.

68. Geen Richter moet eenige Parten dwingen tot vruntlijcke handelinge/ dan mach se wel daer tot vermanen/ geschiede ooc sodane dwang/ by maniere van een sententie/ sal men de sententie sonder appellatie te niete mogen maken. C. D.

Datmen alle Compromissen sal in schriften stellen. E.

69. Wanneer twee Parten van haer schelinge een vruntlijcke handlinge willen ingaen/ ende de sake an goede luyden verblijven/ sullen se van stonden an schrijven ofte schrijven laten/ hoe ende in wat manier se de saecke hebben begeven/ ende bevestigen dat met haer hand daer onder geteeckent/ ofte met twee Tuygen daer toe geroepen ende gebeden/ ofte dat Compromis sal van gener weerden wesen: des sullen de Compromissarien genieten (mits dragende haer eygen costen) een Daler des daeghs in loco, ende daer buyten twee Daler boven Schip-vracht ende Wagen-vracht.

Van scheydes Luyden nae den besten Rechte. F.

70. Men begeeft een sake an goede luiden in twee gestalt/ te weeten/ ofte na den besten Rechten/ ofte al heel ter vrunt-

Ad articul. 68.

C. l. si cum §. penult. D. de his qui arbitr. cum l. sicut Cod. de. O. et A. Vide tamen sententiam Bartholi ad l. congruit §. de offic. praesid. n. 4.

D. Aliquando etiam cogere si ex diurna lite alterius partis certa ruina immineat, cap. placuit dist. 9. Vid. art. 6. lib. 3. Speculatoris Saxonici Gail. 2. de pace publ. 18. n. 9. etc. vel etiamsi res ad arma et reipublicae turbationem vergat. etc.

Ad art. 69.

E. Compromis gecasseert, om dat niet geobserveert off de sake ge compromitteert was: ita judic. den 22. Septemb. 1618. in caa Derck Heertjens en Hengers.

Da

F. M

schap/ende is de sake begeven na den besten rechten/behoren de gecoren Segges-luyden dat beste recht an te sien/want so se eenig part te cort deden salmen van haer wtsprake mogen appelleren an den ordinaris Richter ter plaetsen/gelijck van eenes Richter Sententie / dan is der sake al heel ter vruntschap gestelt/machmen vande wtsprake der Segges-luyden niet beroepen/ doch mochten de Segges-luyden een part so grootelijcks becortet hebben/dat de sick an dat Recht sulde mogen weder beclagen/ ende dat binnen die tijdt van thien dagen nae dat die uytsprake geschiet is/ ende daer nae niet.

Die Richter sal de parten een tijdt setten van te bewijsen.

71. De Parten sullen elck niet meer dan driemael mogen schrijven / daeromme wanneer Clage ende Antwoort/ straffinge ende wederstraffinge/ ofte anders als nae recht behoort/ geschiet is/ sal de Richter ex officio, dat is/ van zijn Ampts-wegen/ beyde Parten insetten een seker ende bequame tijdt/ dat se midler tijdt inbrengen alle dat gene/ daer se haer recht mede willen bescharmen/ des sullen Partyen ten weder sijden alle haer bewijs/daer mede se sick sullen willen behelpen/ by haer eerste ofte anderde Schriftuyren/ ten langhsten geholden wesen in te brengen/ by gebreke van dien/ sullen de namaels ingebrachte bewijs-stucken niet admitteert noch angenomen worden/ ten ware dat de Richter uyt bewegende oorsaken het Proces niet vollencomen instrueert mochte bevinden/ in welcken gevalle hy ex officio, den eenen ofte ander partye sal mogen injongeeren zijn inteatie/ binnen den tijdt ten langsten van vierthien dagen naerder te bewijsen: waer op de tegendeel eenmael sal mogen schrijven/ sonder meer.

Hoe ende wanneer de Richter de Sententie sal geven.

72. Als

A. Gail. 1. obs. 149. Mijns. 4. 68.

B. Vid. § 75. h. l. Een reductie gecasseert, omme dat het mandaet van appel binnende 10. dagen bij de Compromis mannen niet was vertoont, is desert verclaert den 8. Martij 1622. apud Senat.

C. Non obstante appellationis renunciatione quotidie ab arbitris appellatur, at ista renunciatio si fuerit sigillo publico munita non recipitur appellatio ita judicat. die 19. Novemb. 1617. Vid. Paponi: lib. 6. tit. 3. art. 1.

D. In questien van tiendgerechten, wort summarie geprocedeert Ord. Leeuwerds constitutie 29. Octob. 1596. Quod si actor triplicare negligit aut non necessarium putet ut concludat, reonem in causa concludendum est Non: loco quadruplicae appendix concessa fuit ita judic: den 17. Septemb. 1614.

A. Debet finem liti imponere, alioquin sententia nulla est.

B. Distingue inter expensas contumaciæ et expensas victoriæ priores debentur actione in factum leg. unic. §. fin: si quis jud. dicent: non obtemp: posteriores veniunt officio judicis altera differentia est, quæ appellatione expensarum ratione contumaciæ veniunt, non solum expensæ litis sed omnia damna & interesse, secus in expensis victoriæ quia tunc veniunt tantum expensæ ratione litis plura videas apud Gail. 1. obs. 151. Damh. cap. 122.

C. Omnis oncosten voor de Camer gedaen mach de Camer 't rechte niet uitgesprooken worden, ita judic. den 20. Octob. 1618.

D. De hoc articulo vid. Vult. vol. 3. cons. 24. quæst. 1. Gail. 1. obs. 151. n. 22.

E. Et ita senat. judic. den 14. Februarij 1634. Dies qua sententia lata est, non computatur inter fatales appellationis Senat. den 17. Novemb. 1628. in causa Pollenroth et Tissingh.

A. Wer saken sonder daeromme tusschen partijen is geprocedeert, dan van bedraegen onder 15. guldens tegens welcker der Tiedjeven wort appel vergunt ita judic. den 1. Decemb. 1618.

× Ita judicatum contra A. Gaickinga et Jos. Clant den 14. Decemb. 1604: si tamen plures in casu præferentiæ disputarunt, quisque appellantium actu judicialia (quæ Doem vocamus) redimere non tenetur si ab altero ejus copiam habere queat.

B. De olde Tiedjeven de uit den eedt sijn, hebben geen stemme, dan mogen wel als Raedtsmannen gehoort worden. Oostenwarfs Constit. 19. Maij 1595.

C. Een doem in forma quaet gekent, omme dat eenige schrift-

... warden.

... Si tm

... den, ge-

... clario in

... ita jud.

... sterwol.

... 1623.

72. Als beyde parten voor recht gebracht hebben / al dat sy willen / ende een Doem / dat is / een Sententie begeeren / sal de Richter binnen de ses weken daer nae een Sententie geven / niet op conditiē / ofte op vorder bewijs / ofte anders wat onbehoorlijckes reserverende / dat na dat bescheyd voor hem geweest is / eyndlijck af / ofte toekennen. A.

Waer de Richteren nae sullen oordeelen.

73. Alle Richteren sullen oordeelen nae desen beschreven Landrecht / dan soo daer een sake quame / die men in desen Landrecht / niet vonden beschreven / sullen sy niet oordeelen nae gelijckenisse ofte voorgaende oordeelen / dan nae den besten rechten / reden ende billickheyt / ende mede na olde seden ende gewoonheyden / so als sy bevonden worden / beradende sick met des rechtes ervaren. ×

Van die oncosten te betalen.

74. Die een sake van dat Recht word afgekent / die sal zijn Wederpart zijn rechtlijcke oncosten betalen / (ten waer sake de Costen vanden Richter compenseert weren) B. E. dan dewijle de sake noch hanget in beroepinge / is hy niet schuldich / eer die verclaert is: ende dien de sake eyndlijck toegekent wordt / die sal de oncosten selven berekenen / ende den Richter in schriften overgeven / ende de Richter C. mach nae gedane diminutie die oncosten matigen / nae gelegentheyt der saken.

Van die sake te beroepen. D.

75. Een Richter mach zijn Doem ofte Sententie niet verwandelē / nader tijd dat die mondlijck ofte schriftlijck gegeven is / dan vermeenet een Part / hem sy te cort gescheen die mach dat nae older gewoonte beroepen / ende halen op den Richter een verbot / ende laten hem dat rechtlijck vertoonen voor Hooft / ofte tot sijnen Huyse binnen thien dagen nae dat de Sententie gegeven is / geschiet de beroepinge niet / E.

A. Debet finem liti imponere, alioquin sententia nulla est.

B. Distingue inter expensas contumaciæ et expensas victoriæ priores debentur actione in factum leg. unic. §. fin: si quis jud. dicent: non obtemp: posteriores veniunt officio judicis altera differentia est, quod appellatione expensarum ratione contumaciæ veniunt, non solum expensæ litis sed omnia damna & interesse, secus in expensis victoriæ quia tunc veniunt tantum expensæ ratione litis plura videas apud Gail. 1. obs. 151. Damh. cap. 122.

C. Omme oncosten voor de Lande gedaen mach de Lander 't recht niet uitgesprooken worden, ita judic. den 20. Octob. 1618.

D. De hoc articulo Vid. Vult. vol. 3. cons. 24. quæst. 1. Gail 1. obs. 1[illegible]

E. Et ita [illegible] lata e[illegible] den 17. [illegible]

ofte geschiede die niet binnen die voorsz. tijt / sal de Sententie in der macht blijven tot eewigen dagen / ofte dat waer sake / dat jemand na Landrecht mochte nemen restitutie ofte dergelijcke / doch sal van geene sake / bedragende onder vijfthien Embder Gl. mogen appelleert worden.

A. Die parten sullen de schriftelijcke Sententie halen.

76. Als een Richter zijn Sententie geeft in schriften / sal hy die met zijn handt onderteeckenen / ende daer nae by zijn Wedman ofte gesworen Diener beyde parten een seeckeren dagh laten anseggen / datse comen ende de Sententie ontvangen / ende de thien dagen vande beroepinge sullen van den dagh exclusive beginnen / de partyen halen de Sententie ofte niet / doch sal de Redger niet geholden wesen de beroepinge toe te staen / voor ende aleer die Sententien / Setmalen / ofte Roof-sedulen gelosset sint.

Van Warven te holden.

B. 77. Alle Hooflingen / Eygen-arfden / gesworen ende binnen Landes woonachtich: Item alle Redgeren / Grietmannen ende Richteren / die den rechte gesworen zijn / sullen op alle bestemde Warven selfst comen / ende alle dagen soo lange de Warf duyrt / mede sitten / yeder sessie by de pœna van een Marck / tot profijt des gemeynen Warfs / ende de breucke salmen niemant quijt geven / onvercortet nochtans den genen die sick rechtlijcken mogen ontschuldigen. Ende de Hooflingen samt oock alle bequame qualificeerde Eygen-arfden / die selvest rechtinge hebben / ende binnen Lands wonende zijn / ofte se wel niet geswooren zijn / mogen haer sessie daer mede hebben ende holden.

Van beroepinge te vervolgen.

C. 78. Die een sake beroepen heeft / die sal oock soo lange de beroepinge is onverclaert / tot allen Warven comen / eñ zijn sake laten antekenen ende vertoeven by den Warf / so lange die

A. Van staen saecken daeromme tusschen partijen is geprocedeert, dan van breucken onder 15. guldens tegens abusen der Redgeren wort appel vergunt ita judic. den 1. Decemb. 1618.

× Ita judicatum contra A. Gaickinga et Jos. Clant den 14. Decemb: 1604: si tamen plures in casu præferentiæ disputarunt, quisque appellantium actu judicialia (quæ Doem vocamus) redimere non tenetur si ab altero ejus copiam habere queat.

B. De olde Redgeren de uijt den eedt sijn, hebben geen stemme, dan mogen wel als Raedtsmannen gehoort worden. Oosterwarfs Constit. 19. Maij 1595.

C. Een doem in forma quaet gekent, omme dat eenige schrifftûren, voor de Redgeren geallegeert niet waeren, den doem inverleibet, den 5. Octob: 1618. Si tm judex in de forma een roof ofte setina te doen, gepeccaert hebbe, tenetur parti pro eodem salario in meliori formâ een rooff ofte setina te doen ita jud. den 18. Novemb: 1617.

Vid. Warfs constit: 26. Nov. 1620. quæ tm Westerwoldanos non obligat in causa Smael en Phebens 1623.

A. Soo wel van schadde als rooff moet beide bij den
acteur verdedigt worden den 13. Octob: 1630.

B. Binnen 10. dagen à die van opsegginge instr: §. 49.
judic. den 29. Januar. 1596.

C. Damhoud. cap. 239.

die is ge-endiget/so oock yemand zijn sake niet liete anteke-nen / ofte sonder verlof des Warfs wegh toog / ofte daer uyt moetwillighe yt niet tegenwoordigh waer / sal verbroken hebben op den eersten Warf vijf Golt guld. op den anderden Warf thien Gold guld. ende op den derden Warf twintich Golt gl. ende daer mede van zijn Appel versteken zijn.

Van beroepinge, van insettinge ofte van een Setma.

79 So wie appelleert van een Setma ofte Roof / die sal na older gewoonte voort by de beroepinge setten een genoegsame Borge / voor dat geheele Setma ofte Roof / ende de Gerichtes costen ende breucken / in dat selvige Recht woonachtig/ofte die beroepinge sal van geener weerden wesen / ende sal de Richter geholden wesen den Borgen sulcx duydelick voor te holden / ende te er-inneren/ waer voor hy Borge word: maer indien hy int selve recht geen Borge conde crijgen / mach hy een anderen qualificeerden Borgen buyten den Rechtstoel stellen / mits nochtans dat hy sick den selven Gerichte sal submitteren.

Van die Doem te verdegenen.

80. Die Richter behoeft zijn Sententie voor de gemeene Warf niet te verdegenen / dan so hy gevraget worde / mach hy seggen / wat hem tot de Sententie beweeght heeft / ende gaen daer mede af/ sal oock geen breucken geven/so de Sententie mochte neder geleght / ofte quaed gekent worden/ hy hebbe sick dan so lelick ende onbillick gehadt/ dat hy billick ende nae recht/ straffe daer voor eeghde/ tot erkentenisse des Warves / dan de parten die een quade beroepinge hebben gedaen / sullen vervallen wesen inde pæne van vijf Daler: soo oock die Richter voor de verclaringe / der beroepene Sententie uyt der tijdt quame / machmen de beroepinge even wel verclaren.

Vande

A. Voo… actor…
B. Binn… judic…
C. Dambo…

Vande executie der verclaerde Sententien.

A. 81. Onberoepen Sententien / ofte die by appellatie voor goed verclaert zijn / die sal men uytrichten / ende doen daer op executie / een yeder Richter die de Sententie heeft gegeven of in zijn stede / als hy voor de executie aflijvigh geworden is / de Richter die den selven Recht-stoel mach weder bekleedet hebben.

B.

Van Sententien die niet gaen in rem judicatam.

82. Sententien gefondeert ende gegeven op valsche Brieven / ofte op valsche Tuyghenissen / die mach men tot allen tijden retracteren ende te niete maecken / wanneer men die valschept den rechte genoeghsaem can bewijsen.

C.
D.

Van yemant voor dat hoge Recht te laten dagen

83. Die eenen anderen voor dat hoge Recht laet dagen [behalven om sake van appellatie te verclaren] ende aldaer in onrecht wort bevonden / alsoo dat het recht kent / dat hy den Gedaeghden sonder billijcke reden hebbe gejaegt / de sal zijn oncosten betalen / te weeten eenen Hovelingh ofte geswooren Richter twee gulden / een Pastoor ofte Predicant ende andere Ingesetenen des Landes / een Gulden des daeghs.

E.

HET

A. Vid. Damboud. cap. 254. et seq. Gail. 1. obs. 113.

B. Ofte quaet vid. §. præced.
Etiam tempore feriarum wordt executie eendes stina toegelaten, Senat. judic. den 21. Septemb. 1625.

C. Intra vicenium. l. 12. Cod. de fals.

D. Per restitut. in integr. Brunckhorst q. assert. 14.
Menoch. de arbit. 2. cap. 15.

E. Ita taxationem impensarum pro qualitate faciendam concludunt D.D. ad l. 60. D. de jur. dot.

A. Huijlicx voorwaerden naer echte beslapinge veranderdt sijn ge-
casseert, en communionem bonorum verklaart, soo wel de goe-
deren in Stadt als Stadts tafel sijn angaende, Senat. Jovis
den 18. Febr: 1647.

Vid. Gail. 2. obs. 78. Christ. decis. vol. 3. decis. 135.
Uit een belijinge ofte beriddinge van huijlicxvoorwaerden,
daer op geen geboden, veel gaende noch echte beslapinge
gevolght is, non datur actio om eenst te eisschen van
donatien ita judicat. de 24. Martij 1606. apud Senat.

B. Is apud senatum verstaen dat eender vrouwen goederen
voor haer mans schulden, ante initum matrimonium ge-
maeckt, niet gediscussieert connen worden, om dat in
huijlicxvoorwaerden gestipuleert was, dat geen communi-
van goederen en lasten tusschen haer echte lieden sullen
sijn den 19. Febr. 1625. geconfirmeert den 27. Aprilis
1625. den 13. Octob: 1636. in causa Everwijn
Ferwicks en Focko Roeleffs.

C. Ergo nec per subsequens testamentum videtur pactis dota-
libus derogari posse, vid. Thelos. decis. 433. Moll. p. 2
Const. 43. l. 15. Cod. de pactis. vid. omnino Sande. 2. 2. 7.
Qui moribus illud quidem esse conceptum narrat, quamvis
juri Romano contrarium ob textum expressum in l. 15.
Cod. de pact.

4

A. De gerenuncieert heeft iemants erffenisse, is ongeholden tot collatie van goedt, Senat. jud. den 25. Novemb: 1625. Claes Corn. en Hendrick Smit.

B. Quod si solutio differatur anne debentur usuræ? Senat. non usuras sed ipsam sortem conferendam judicavit in Novemb: 1616.

Quæstiones matrimoniales sunt summariæ, ideoque inhibens copulationem, citatus ab inhibito statim debet esse paratus, cum rationibus inhibitionis alias cassatur judic: den 25. Mart. 1626. inst. §. 43. Ende dienen ter eerster instantie voor de Landtr. Cam: des 13. April 1643. in causa Hindrick N. et Sibe Joannis.

C. Vide §. 37. infr. qui suadere videtur, etiam tutores liberorum fratris vel sororis sponsi sponsæve debere vocari, argl. l. 6. Cod. de authorit. prestanda, ubi dicitur, ut quod omnes simi-

HET DERDE BOECK.

1. Van Hijlcx voor-woorden / etc.

Van Hijlcx-voor-woorden onverbroken te holden.

1. Alle Hijlcx-voor-woorden wetlijck ende in behoorlijcke forma gemaeckt / behoort men aen beyden sijden sonder alle bedroch stede vast / ende overbroken te holden. A.

Van quijtscheldinge der Hijlcx-voor-woorden.

2. Die Man mach geen quijtscheldinge doen / van eenige Voorwoorden ofte Losten / die de Vrouwe ende haere Vrunden in Hijlcx voorwoorden entheten ende belovet zijn / buyten consent der Vrouwen / ende twee van haer mondige naeste Erfgenamen / ingelijcken moet oock geen quijtscheldinge doen de Vrouwe / dan by consent des Mans ende zijn Erfgenamen inder gestalt als voorsz. ende so wat hier-entegens gehandelt wordt / dat is van geener weerden. B. C.

Van in te brengen, wat in Hijlcx-voor-woorden gelovet is.

3. Het behoort geen Man noch sijne Erfgenamen tegen de Vrouwe / noch oock geen Vrouwe noch haer Erfgenamen tegen den Man (weert sake dat de Man ofte Vrouwe storve / ofte dat de rechtlijcke vanden anderen gescheyden worden) eenige scheydinge te ontfangen / ofte van des anderen goet te genieten / ten sy dat de Man ofte die Vrouwe

A. Hijlicx voorwoorden nae echte beslapinge gemaeckt zijn geaffeert, in communionem bonorum verklaart, soo wel de goederen in Stadt als Stadts tafel sijn angaende Senat. Jovis den 18. Febr: 1647.

Vid. Gail. 2. obs. 78. Christ. decis. vol. 3. decis. 135.
Uit een belijinge ofte bevrijdinge van Hijlicxvoorwoorde, daer op geen geboden, kerckganck noch echte beslapinge gevolght is, non datur actio om eerst te eisschen van donatien ita judicat. d. 24. Marty 1606. apud Senat.

B. Is apud Senatum verstaen dat eenige vrouwen goederen voor haere mans schulden, ante initum matrimonium gemaeckt, niet gedisculpeert connen worden, om dat in Hijlicxvoorwoorden ...
van ...
sijn ...
162 ...
Feb ...

C. Ergo ...
libus ...
Conf ...
Qui ...
juri ...
Cod ...

A. ofte haer Erfgenamen / die mede genieten willen / eerst hebben ingebracht het gene dat in Hijlcx-voor-woorden beloovet is.

Wanneer men sick van inbrengen sal beclagen.

4. Nochtans moet van voorsz. inbrengen / die Clager die mondigh is / op behoorlijcke tijdt [ofte hy word daer nae niet gehoort] rechtlijck sick beclagen / te weeten binnen B. dat Jaer ende ses Weken / nae de tijdt dat het versterf ofte de scheydinge des Hijlcks geschiet is / soo verre dat geschiede binnen de thien Jaren / dan stonde dat Hijlck onverscheyden over de thien Jaren sonder rechtlijcke beclachten als voorschreven / heeft sick de voorsz. Clager daer na met rechte niet meer te beclagen.

Van onmondige personen sick selven te beraden.

5. Geen Personen beneden haer vijf-en-twintich Jaren mogen bondige Hijlcx-voor-woorden maken / buyten consent der Vrunden van rechte daer by behoorende / ende alle de gene die over sodane Hijlcx-voor-woorden onbehoorlijck mede staen / ofte die sodane Hijlck mede helpen maken / heymelick ofte openbaer voortstoepen / buyten consent der Vrunden / als na beschreven / die breken elck besonder tegen het Recht vijf Golt gl. ende worden daer toe entwaert haer woninge van deser Stadt ende Ommelanden / in dien de Vrunden comen clagen.

Wie in Hijlcx-voor-woorden hebben te consenteren.

6. Dese Vrunden hebben te raden ende consenteeren in Hijlcx-voorwoordē der onmondige personen. Inden eersten ende boven al de Vader ende Moeder in harer tijd / daer nae de Olde-Vader eñ Olde Moeder: Item de Broeders eñ Susters / ofte de Voormond met de Vogeden / ende immer sullen in gebreke vande voorbenoemde personen / daer mede over-

A. Die gerenuncieert heeft binnens erffenisse, is ongehouden tot collatie van goede, Senat. jud. den 25. Novemb: 1625. Claes Cornsz. en Hendrick Smit.

B. Quod si solutio differatur anne debentur usurae? Senat. non usuras sed ipsam sortem conferendam judicavit in Novemb: 1616.

Quaestiones matrimoniales sunt summariae, ideoque inhibens copulationum, citatus ab inhibito statim debet esse paratus, cum rationibus inhibitionis alias cassatur judic: den 25. Mart. 1626. inst. §. 43. Idem dictum ter eerster instantie voor de Landen, Cam: des 13. April 1643. in causa Hindrick N. et Sibe Joannis.

C. Vide §. 37. infr. qui suadere videtur, etiam tutores liberorum fratris vel sororis sponsi sponsaeve debere vocari, argl. l. 6. Cod. de authorit. praestanda, ubi dicitur, ut quod omnes similiter tangit, ab omnibus approbetur.

× Ex quibus causis possunt liberi exhaeredari?

Sunt quatuordecim in Novell. 115. c. 3. quae hisce versiculis comprehenduntur.

Bis septem ex causis exhaeres filius esto.
1. Si patrem feriat. 2. vel maledicat ei.
3. Carcere conclusum si negligat. 4. aut furiosum
5. Criminis accuset. 6. vel paret insidias.
7. Si dederit damnum grave, 8. Si nec ab hoste redemit.
9. Testarive ~~debet~~ vetet. 10. Se societve malis.
11. Si mimos sequitur. 12. vitietve cubile parentum.
13. Non orthodoxus. 14. Filia si meretrix.

A. Alias fecus et si pater nolit, cogi potest non jure actionis, sed officio judicis l. 19. D. d. R. N.

B. Vid. Decium ad. l. 30. D. de R. S. Gail. 2. obs. 95. l. 19. Cod. d. in offic. testam.

Quæ sunt justæ causæ exheredandi parentes?

Sunt octo relatæ in Novell. 115. cap. 4. q et sequentibus versibus comprehenduntur.

1. Si pater accuset capitalis criminis. 2. aut se
Adjungat maleficis. 3. vitæque est insidiatus
4. Testari prohibet gnatum. 5. dirumq venenum
Præparet. 6. inclusum se carcere. 7. vel furiosum
Negligat. 8. et veram contemnat religionem.

C. l. 20. Cod. de nupt. quam omnino vide.

Quæ sunt justæ causæ fratrem vel sororem exheredandi?

Sunt tres comprehensæ Novel. 22. c. 46. in fin. cap. 47. easque sequentes versiculi exhibent.

Si struat insidias vitæ. 2. si criminis atrox
Judicium dictet. 3. rebus damnum inferat ingens.

D. Intra annum et diem jure Saxonico, annus et sex septimanæ ita fieri solitum. l. 66. D. de donat. inter vir. et uxor. Gail. 2. obs. 33.

E. Pacta ejusmodi buiten landes sonder segel gemaeckt, non valere in hac provincia, judic. den 26. Octob: 1617. den 24. Aprilis 1624. Vid. infr. §. 42. et lib. 2. §. 16. Contrar. Oldenst. Lantr. l. 4. §. 18. quod æquius qa favorabilia sunt, quæ testamenta quamvis quatenus ejusmodi pacta habent vim testamenti et disponunt de successione bonorum immobilium, non videtur esse irrationale, ut adsint solennitates ab ordinibus requisitæ, quia publice interest, in hac libera republica non admitti alium bonorum immobilium dominium nisi per modos à statuto scriptos.

over wesen twee die naeste Vrunden / van beyde sijden / die binnen Landes ende tot haren Jaren gecomen zijn.

Die straffe der ongehoorsamer Kinderen.

7. Die Vader ende Moeder zijn niet schuldich haer ongehoorsame Kinderen wat te geven/ die buyten haer consent een Hijlck hebben gedaen/ nochtans nae der Olderen doodt egen se dan oock haer goedt / tot Rechts discretie.

Van Voormond ende Vogeden over onjarige Kinderen.

8. Voormond ende Vogeden moeten geene Kinderen/ daer sy toe gesworen zijn / beraden/ voor de behoorlijcke jaren na des pupillen persoon ende gelegentheyt/ ende sullen te samen daer over raden met raedt ende toedoent eeniger der naeste Vrunden/ ende niemandt besonder/ doch soo verre sy sick niet konden verdragen/ tot verclaringe des Rechtes/ by een pœne van eerenstlijck gestraffet te worden/ na gelegentheyt des dades ende der personen.

Van Personen over de vijf-en-twintich Jaren, die een Hijlck willen begaen.

9. Wil yemant een Hijlck begaen/ die over zijn xxv. Jaren gecomen / ende zijns verstandes wittigh is / ende heeft zijn eygen goed/ die behoort sodane Vrunden gelijck voorsz/ nae gelegentheyt over de Hijlcx-voor-woorden te laten eyschen ende begeeren: Dan so de Vrunden niet quamen/ mach hy by raedt van andere vroome Luyden al even wel goede ende bondige Hijlcx voor-woorden maken / sonder yemandts te vallen inde voorsz. straffe.

Van Hijlcx-voor-woorden te versegelen.

10. Alle Hijlcx-voor-woorden / die binnen dat Jaer ende ses Weken na olden gebruyck / met onstraffelijcke Segel ende Brieven niet bevestiget worden / soo dat geschiede by

versuymenisse der parten / sullen daer nae crachteloos ende van geener weerden wesen / den selven is seer conformlijck / dat so wie Hylcx-voorwoorden wil straffen / die sal de oock straffen binnen een Jaer ende ses weecken / ofte daer nae niet gehoort worden / ende midler tijd / salmen den geenen die sick deses met recht heeft te beclagen / uyt de Hylcx-voorwoorden geen Coppe mogen weygeren.

Wat die Segeler sal anmercken.

11. De Segeler vande Hylcx-voorwoorden / sal geholden wesen in den Brief opentlijck te verclaren / hoe ende in wat gestalt / oock van wat Personen / dat Hylck gedediget is / ende insonderheyt uytdruckelijck en / ofte dat by Vrunden raedt gelijck voorsz. geschiet sy ofte niet.

Van te geven in Hijlcx-voor-woorden tot achter-deel der voor-kinderen.

12. Die ander mael een Hijlck wil doen / ende heeft echte Voor-kinderen / die mach zijn toecomende Gae in Hijlcx-voorwoorden erflijck / niet meer entheeten ofte geven / dan eene vanden Kinderen namaels uyt zijn Goed can becomen / ende soo wat daer boven gegeven word / dat mogen die Kinderen met rechte weder inwinnen.

Een Weduwe behoort ongehijlckt te vertoeven.

13. Een Weduwe behoort nae hares Mans dood ten geringsten te verbeyden een Jaer tijds / eer sy sick met eenen anderen Man wederom Eelijck sal mogen versellen: Dede oock een Weduwe hier en tegen / so verliest se daer voor alle dat gene / sy van dat voorgaende Hylc sulde hebben genoten.

Als echte luyden geen Hijlcx-voor-woorden hebben.

14. Wanneer tusschen echte luyden geen Hijlcx-voorwoorden zijn gemaect / so sullen sy en haer Erfgenamen sick reguleeren na Land-recht: Ingelijcken salmen dat holden / so de

nale, ... solennitates ab ordinibus requisitae, quia publice interest, in hac libera republica non admitti alium bonorum immobilium dominium nisi per modos a statuto scriptos.

A. Bij faute van 't ulos zijn in forma null. judicat. den 20. Junij 1625. nisi Stadtsegel ex privilegio juxta consuetudinem van 't Landtrecht infr. §. 42. quia hujusmodi sigillum est apud acta et publicum, non indigens hujusmodi adminiculis. judic. den 15. Jul. 1628.

B. Vid. l. hac edictali C. de secund. nupt. paul. de Cast. cons. 139. 148. 163. Quid sint secundæ nuptiæ vid. Gothofr. ad rubric. Cod. h. t.

C. Vid. Fach. lib. 3. cap. 66. Et an testamento possit plus relinquere. Vid. l. 5. Cod. de secund. nupt.

D. Et sic etiam judicavit senatus den 26. Augusti, den 22. Octob. 1628. in caa Anne Pieters en Bouwincke kinderen voorstanderen. Vid. Nov. 22. c. 22. quæ elegans est, & in qua majores poenæ indicuntur illis, quæ liberis ex priori matrimonio superstitibus annale tempus non exspectant, minores autem reliquis.

E. Maritus & uxor bona indivisa habent, de jure Saxonico. Coler. 1. decis. 12. S. B. l. 2. c. 8. et lib. 9. c. 3. Aliud est, soo een vrouw off een man van buiten coomen en erfgenamen doen binnen Groningen S. B. l. 9. c. 4.

Ad articul. 15.

A. Hic §. intelligitur de matrimonio ante hanc constitutionem contracto ita judicat. inter creditores viri Wessel Paedcamp den 19. Junij 1611.

Utrum uxor debita viri solvere teneatur? Col. 1. decis. 12. ita judicat. den 14. April. 1618. in caussa Gerrit Haff. et Wildrick Foeckens inter conjuges æris alieni ante matrimonium nulla est, anne igitur maritus inops divitem uxorem ducens ad solutionem æris sui alieni non tenebitur? ita ut mobilia quæ ex matrimonio infr. 17. pro dimidia parte lucratus distrahi nequeat? non teneri Camerales aliquoties pronuntiarunt, at contrarium judicarunt in caussa D. Alb. et N. Smit, den 11. Decemb. 1611. Nulla e. ratio est, ut maritus ex ea medietate quam per matrimonium lucratus est, non solvat, nam dimidium mobilium per matrimonium tanquam suum quæ uxoris amplius dici non possunt, ad quem spectat commodum, ad eundem redit damnum. Maritus per fidejussionem sine expresso consensu uxoris initam, non solvendo extitit, an utriusque bona obligata? ex hoc §. videbatur negandum, at si ex fidejussione sensisset lucrum, anne ejus justa portio pervenisset, quod videbatur affirmandum juxta §. 17. infr. videntur D.D. Camerales hunc §. stricte accepisse, ut maritus uxoris dotem pignori obligare vendere aliove modo alienare nequeat, At alios contractus personales celebrare possit, ita ut damnum inde proveniens quoque ad uxorem pertineat, in caussa Epxo Reduis et de Provincie, den 14. Aprilis 1606.

Cæterum in caussa fidejussione mariti etiam uxor teneatur? Vid. Sande. 5. 2. 8. Col. 2 qui illud negare videtur, quia fidejubere quodammodo est donare aut perdere inde habens mandatum cum libera non potestate donare ita nec fidejubere ut docet Paulus de Castro in l. 28. §. fin. D. de pactis.

B. Uxor mobiles alienare potest, sine consensu mariti, ita judic. den 20. Octob: 1618.

C. Patrimonialia scil. licet igitur viro immobilia stante matrimonio acquisita, clam uxore alienare, vel hypothecare Cam. den 29. Augusti 1639. Vosterwold. Creditores, si tamen uxor de illa obligatione sciverit, aut pecunia illa, in rem uxoris vel familiæ versa est, tum uxoris bona tenentur pro debito, judic: in Apr. 1619.

Ad artic. 16.

D. Si instrumenta sigillata creditori juniori, in solutum data sint, pecunia inde redacta consumpta, an ab anteriore creditore tantundem

so de gemaeckte Hijlcx-voorwoorden niet genoeghsaem verclaret/ salmen des gelijcken toevlucht nemen tot Landrecht.

Van Vrouwen Erfgoet te vercopen.

15. Die Man is niet machtich sijner Vrouwen erfachtig goed buyten haer onbedwongen consent te vercopen/ te versetten/ ofte eenige maniere te veranderen ofte te beswaren/ dan de Vrouwe mach haer Mans/ noch haer eygen erfachtigh goet/ niet vercopen/ versetten ofte veranderen/ ofte beswaren/ sonder dat geschie by consent des Mans. Worde ooc wat van den Man/ ofte van der Vrouwen ter contrarye van 't voorsz. gehandelt/ dat sal wanwaer ende van gener weerden wesen/ des sal tusschen echte luyden geen gemeynschap der schulden (die elcx bevorens op zijn goederen gehadt/ ende in ancomst des Hijlcks aen malkanderen gebracht hebben/ 't sy dan in Hijlcx-voor-woorden bedongen. A. B. C.

Watmen voor erfachtigh goed sal holden.

16. Voor erfachtigh ofte onreplijck goed/ salmen holden/ Land/ Sand/ Huys/ Hoff/ op eygen gronden staende/ Heerlijckheyden ende Rechtigheyden/ Rente-brieven ofte Pacht-brieven/ van thien Jaren ofte daerenboven: Item tenden/ Moolen/ groote Schepen die te Zeewaert varen/ ende Coopmans goedt laden. D. E. F. G.

Die tilbaer goederen sullen wesen half ende half.

17. Tot wat tijden een Man een Vrouwe/ ofte Jonckvrouwe nae gesette der Heyliger Kercke/ Echtlijck beslaept/ soo is nae Landrechte/ al haer tweer tilbaer goed/ dat se te samen brengen/ toe winnende worden/ ofte by versterf ancomen mochten/ half ende half/ daer nochtans afgetogen sullen worden alle schulden/ als op elckes goederen voor ancomst des Hijlcks hebben gestaen/ soo sy oock by haren levende eenige Erfgoederen toe samen toewonnen/ de sullen

De langstlevende Ergo neemt tegens des verstorvenen erffgenaam niet meer vooruit, als de dagelijcksche kleederen, daer dieselve mede gewoon is te kercken te gaen Senat. de 29. Maij. ende den 8 Augusti 1627. den 11. Februarij 1629. ende worden de treurkleederen bij den langstlevende gemaeckt inter impensas funerum niet gereeckent, dan moeten à superstite soluta quippe ob mortem communione alleene betaelt worden den 4. Februarij 1628. in caa Jac: Aos: en Henrick Lunske het laecken nochtans over 't lijck staet alleene tot last van d' erffgenamen en niet langstlevende.

in gelijcken wesen half ende half. Dan ofte den Man ofte der Vrouwen by haer beyde levent eenigh onroerlijck Erfgoed aenstorve ofte gegeven worde / salmen doch dat goed onder die toegewonnen goederen niet rekenen. A.

Wanneer Echte luyden gescheyden worden.

B. 18. Wanneer Echte luyden door den natuyrlijcken dood worden gescheyden / soo nemen nae Landrecht / des dooden Erfgenamen zijn ingebracht ende angecomen Erfgoederen met de halve tilbaer goederen / met halve schade ende bate. Ingelijcken soo de schedinge des Hijlex geschie inden goede / sal een yeder met dat syne als voorsz. aftreden / ofte het waer sake dat de Man ofte de Vrouwe tot de schedinge soodane oorsaecke hadde gegeven / daer door de eene den anderen nae Rechte zijn goed mochte verwerckt hebben.

By wie die Mande Kinderen sullen blijven, als de Vader ende Moeder zijn gescheyden.

C. 19. Worde de Man ende de Vrouwe in haren goede rechtlijck gescheyden / soo is gemeynlijck behoorlijcker / dat haer tweer Kinderen blijven by de Moeder als by de Vader / ende wie van beyden de onderholdinge van Cost ende Cleederen betalen sal / dan ofte sy te gelijcke daer voor sullen staen / dat staet tot verclaringe des Rechtes nae gelegent-D. heyt der personen.

Ofte de Man zijn goedt vermids ondaed, tegen het Recht verwerckte.

E. 20. Ofte een Man zijn goet / een deel / ofte al heel tegen het Recht / vermidts ondaet buyten toedoen der Vrouwen verwerckte / soo sal doch der Vrouwen goedt daer van on-F. belast wesen / ofte oock de Vrouwe buyten toedoen des Mans haer goedt als voorsz. verwerckte / daer van sal des Mans goedt onvercort blijven.

11. Van

mandatum cum libera non potestate dobiare ita nec prodesse ut docet Paulus de Castro in l. 28. §. fin. D. de pactis.

B. Uxor mobiles alienare potest sine consensu mariti, ita judic. 20. Octob: 1618.

C. Patrimonialia scil: licet igitur viro immobilia stante matrimonio acquisita, clam uxore alienare, vel hypothecare Cam. den 29. Augusti 1639. Creditores, si tamen uxor de illa obligatione sciverit, aut pecunia illa, in rem uxoris vel familiae versa est, tum uxoris bona tenentur pro debito, judic: in Apr. 1619.

Ad artic. 16.

D. Si instrumenta sigillata creditori juniori, in solutum data sint, pecunia inde redacta consumpta, an ab anteriore creditore tantundem

repeti possit & avocari? si Negativa decisum apud Senat: in caa H. Stuijpert en Sickinga kinderen, vid. afflict. decis. 190. Gail. 2. obs. 15.

Actiones si ad rem immobilem spectant sunt immobiles, si ad rem mobilem mobiles. Gail. 2. obs. 11.

E. Huijsen op eijgen grondt staende inter mobilia reputantur hic et arg. §. 13. lib. 5. et hac fictione juris, quae saepe fieri in hoc casu docet notoria praxis.

F. Atqui Verzegelde ~~[illegible]~~ obligatien inter mobilia computantur Camer: den 9. Septemb: 1642. Fantien Hemmeler ende Meijer Senat: den 17. Decemb: 1639. vid. Christ. decis: volum: 1. decis: 212. num: 15. et decis. 215.

G. Vid. Gratianum tom. 3. discept. forens. cap. 64. Vrouwketels inter mobilia gerekent, vid. Const. urban. 1556.

A. Infr. §. 41. waer ondersocht wert, wat men van de vrouwe et vice versa ankomt: Senat: den 15. Febr. 1601. in causa der erffgenamen van Abelo tegen Ansum Camer: den 21. Septemb: 1608. in caa Aswede en Sigers. et sic Camera pronunciavit super donatien der Heerlicheden an Bas: Clant.

Ad articul. 18.

B. Finita per mortem societate conjugali superstes creditorum defuncti conditionem suo facto non potest reddere deteriorem dando sigillationem senatus den 18. Februarij 1625. in causa der Crediteuren van Clant Hendricx, item in causa Jan Warners en A. Wildeus Camera den 28. Aprilis 1637. Jan Thomas Crediteuren.

De langstlevende Egade neemt tegens des verstorvenen erffgenaam niet meer vooruit, als de dagelijcksche kleederen, daer dieselve mede gewoon is te kercken te gaen Senat. den 29. Maij. en den 8. Augusti 1627. den 11. Februarij 1629. ende worden de trouwkleederen bij den langstlevende gemaeckt inter impensas funerum niet gerekent, dan moeten a superstite soluta quippe ob mortem communione alleene betaelt worden den 4. Februarij 1628. in caa Jac: Tod: en Henrick Lunske het laecken nochtans over 't lijck staet alleene tot last van d' erffgenamen en niet langstlevende.

Ad articul. 19.

C. Parentes liberos educare debent, gemerckende nochtans der kinderen jaerlijckse incomsten salvâ sortis substantiâ. Senat. den 3. Februarij 1631. in caa Jan Jans en Wessel Barens.

D. Vid. Menoch. 2. de arb: judic: cap. 168. Et novell. 117. cap. 7.

Ad articul. 20.

E. Vid. Gail. 2. obs. Sande. 2. 5. 8. Chassan: ad Consuetud. Burg. tit. de confisc. § 2. n. 4.

F. Ratio prima est quod iniquum et naturali aequitati contrarium foret, non delinquentem ex delicto alterius puniri textus apertus in l. 2. Cod. ne uxor pro mariti et l. 24. Cod. de donat. inter vir: et uxor. Altera ratio est, quod uxor pro dote statim a die nuptiarum tacitam in bonis mariti habere hypothecam, et ideo bonis mariti confiscatis, debent ad fiscum pervenire cum suo onere nempe hypothecata vid. plura apud Gail. d. l.

Ad articul. 21.

A. Concordat hisce l. 2. § 1. D. q pet. tut. l. 6. 9. 10. Cod. eodem Forst. de success. ab intestato.

Ad artic. 23.

B. l. 7. Cod. de test. tut.

Ad art. 24.

C. Differentias tutorum & curatorum quo ad jus civile, vid. apud Cujac. lib. 17. obs. 7.

Tutor datur personis Curator bonis.

D. Is wijten van dat recht daer onder de pupil gesten is, en de goederen gelegen sijn, alias incompetentia judicis ratione causae potest opponi, licet alioquin ratione causae fori judex sit competens. Senat. den 13. Novemb. 1633. in causâ Jan Claassen en Hendrick Evertsens.

A. Hoc juramentum non est generale non competit enim Curatoribus furiosorum et prodigorum.

B. Een borger ofte Ingesetene van de Stadt, kan met geen Voorspraecke worden geroepen tot antwoordinge in't Landt den 17. Septemb. 1633. in causa Heidwicke Epxerus en Jan Claessen.

C. En die soo gedaen kan die pupille geen rekeninge vorderen, van't gene daer boven geexasseert is, ita judicat: den 20. Aprilis 1608. den 10. April 1592.

11. Van onnosele personen ende haere Mombers.

Van Voormonders ende Vooghden te setten.

21. So yemant andermael een Echtschap wilde begaen/ ende heeft Echte Voor-kinder / die Voormonders bederven sal die eerste ende voor al schuldigh wesen / die selven Kinderen met Voormond ende Voogden te besorgen / binnen drie Maend nae de Echte beslapinge / ende dat by verlies van alle het gene / dat die Man ofte Vrouwe van dat Voorhijlc sulde genoten hebben / ende sullen het Recht vervallen zijn in die pœne van vijf Daler / so menighmael sy van het Recht daer toe vermaent ofte gekeedt worden. A.

Wat Mombers zijn.

22. Mombers dat zijn Voormonders ende Vogeden / ofte Besorgers / die voorstaen ende besorgen den genen die sick selven niet voorstaen ende besorgen koonen / als onjarige Kinderen / onsinnige Menschen / toebrengers ende diergelijcken.

Vande Besorgers.

23. Die Besorgers worden den onmondigen van haer Vader in zijn upterste ofte Testament gegeven / ende zijn niet schuldigh van haer Administratie eenige wijsheyt ofte Eed te doen / om dat sy de Vader door zijn upterste wille / trouwe ende goed genoegh daer toe gekent heeft / alleen dat Recht mocht een bedencken nemen / an de personen / dat sy nochtans eenen Eed sulden moeten doen. B.

Van die Vermonders ende Vogeden. C.

24. Voormonders ende Vogeden zijn die den onmondigen van het Recht geset worden / onder des sal de Voormond hebben die principael Administratie van de goederen op te D.

op te

Ad articul. 19.

C. Parentes liberos educare debent, genietende nochtans der kinderen jaerlijcxse incomste salvâ sortis substantiâ, Senat. den 3. Februarij 1631. in caa Jan Jans en Wessel Barens.

D. Vid. Menoch. 2. de arb: judic: cap. 168. Et novell. 117. cap. 7.

Ad articul. 20.

E. Vid. Gail. 2. obs. Sande. 2. 5. 8. Chassan: ad Consuetud. Burg. tit. de confisc. § 2. n. 4.

F. Ratio prima est quod iniquum et naturali aequitati contrarium foret, non delinquentem ex delicto alterius puniri textus apertus [illegible]
donat. [illegible]
statim a [illegible]
cam, et [illegible]
cum suo [illegible]

A. Concord[illegible]
eodem [illegible]

B. l. 7. C[illegible]

C. Differ[illegible]
Cujac[illegible]

D. [illegible]

op te beuren ende uyt te geven / ende reguleren sick in allen nae den Eed dien hy schuldich is te doen / als volget.

A. Des Voormonders Eed.

B. 25. Ghy sweeren dat ghy een Voormond sullen wesen tot A ende B nae gelaten Kinderen / ende sullen die Kinderen tot nen besten leeren ende holden / ende haer goederen trouwelijck verwarë / ende ten meesten oorbaer voort-setten / tot der Kinder behoef / nae uwe wetenschap ende vermogen / ende der Kinderen goed niet vertyen / beswaren noch vercopen sullen buyten noodsaeckë / eñ dat by consent des Rechtes ende der ander twee Vogeden / die dat recht daer toe geset ende ge-eedet heeft / ende sullen denselven Vogeden alle Jaer

C. Rekeninge doen / ende bewijsinge van der kinderen goederen / tot ter tijd sy tot haren Jaren gecomen zijn / ofte tot des Rechtes weder-seggen / dat u God soo helpe.

Van den Vogeden.

26. Hoe wel de Vogeden oock zijn belast / der onmondige Kinderen goederen mede te bewaren / soo behoort doch den selven niet op te beuren / noch wt te geven / dan Jaerlicx van den Voormond Rekeninge te ontvangen / van het gene dat op gebeurt en wt gegeven is / ende voorder sick te reguleeren nae den Eed / dien sy moeten doen als volget.

Der Vogeden Eed.

27. Ghy sweeren dat ghy Vogeden sullen wesen / tot A ende B Kinderen / ende sullen de Kinderen tot den besten leeren ende holden / ende haer goederen trouwelijck mede te bewaren / ende ten meesten oorbaer voort-setten tot der Kinderen behoef / nae uwe wetenschap ende vermogen / ende der Kinderen goed niet vertyen beswaren noch vercopen sullen / buyten noodsaken ende consent des Rechtes / ende dat by consent des Voormonds / die dat Recht daer toe gesettet eñ ge-eedet heeft / eñ sullen alle Jaer Rekeninge eñ bewijsinge

ontvangen

A. Hoc juramentum non est generale non competit enim Curatoribus furiosorum et prodigorum.

B. Een borger ofte Ingesetene van de Stadt, kan met geen Hooftmans worden geroepen tot answeeringe in't Landt den 17. Septemb: 1633. in causa Heindrick Eppens en Jan Claessen.

C. In die soo gedaen kan die pupille geen rekeninge vorderen, van't geene daer bevorens gepasseert is, ita judicat: den 20. Aprilis 1608. des 10. April 1592.

A. Tutela enim est munus publicum, et in eo casu tutori peregrino vel remotiori aliquando salarium constituitur des 15. Martij 1595. pro Fromas den 12. Mart. 1626. tutori pupill. van Onderen.

B. Als Woormondt juxta rubrum & praxi notorium. Een schipper ter Zee varende à tutela ge-excuseert worde den 8. April. 1619. quia ut plurimum extra provinciam est.

C. Emandt in Commissie nae den Haegh zijnde is à tutela gelibereert den 17. April 1619.

× Quid si quis promiserit se suscepturum tutelam? Non poterit excusationibus uti, cum per promissionem suam ijs renuntiaverit. §. 9. instit. h. l. 29. D. de testam. tutel. nisi post novæ excusandi causæ ~~ex~~ emerserint. arg. l. 12. D. de transact.

ontvangen vande Voormond vander Kinder goed / tot der tijt dat sy tot haren Jaren gecomen zijn / ofte tot des Rechtes wederseggen / dat u Godt soo helpe.

Dat Recht sal setten een Voormond, ende twee Vogeden.

28. Waer olderlose ende onjarige Kinderen zijn/ofte anders onsinnige ende dergelijcke Menschen / die Mombers bederven / daer sal dat Recht toe verkiesen ende setten drie persoonen als eenen Voormond ende twee Vogeden/eerlijcke ende bequame Mannen Bloeds verwanten ofte Swagers/ofte in gebreke der selver / ander vremde Luyden ende soo wie van dat recht daer toe vercoren wort / die en mach dat niet af seggen/by een pœna van vijf Goltgl. tot der eerste kedinge/ende de pœne te verdubbelen/tot elcker kedinge/ so lange hy den Rechte werd gehoorig: ende sal de Voormonder zijn vant naeste bloed van des doden syde / een sibbe Vooght van des levendigen syde / ende een bequaem qualificeert Man tot een vremde Vooght. A.

Wel sick van de Momberschap sal mogen entschuldigen.

29. Die selven onmondigh is/ ofte die old is over de t' seventich Jaren / ofte die geswozen is tot drie diversche partyen / ofte die met stadige Cranckheyt zijns Lichaems is bevangen / ende diergelijcke onbequame persoonen / die mogen sick met rechte wel ontschuldigen / soo sy tot Voormonders ofte Vooghden mochten worden gecoren: een Stief-vader moet geen Voormond wesen tot zijn Stiefkinder / dan wel een Voget. B.

Die ansprake heeft op dien, daer hy toe sal sweeren.

30. Niemand behoort Voormond ofte Voget te sweren / C.

tot onmondige personen/ daer hy selven op heeft te spreken/ eer zijn ansprake is verclaert/ of in den deel zijn Eed van dat recht werden verlaten/ een yeder sal zijn ansprake dat Recht entdecken/ eer hy sweert/ ofte de ansprake entwaert wesen.

Die Mombers sullen die goeder antasten by consent des Richters.

31. Geen Mombers moeten sick stellen in de administratie der goederen van onmondige personen/ eer sy geswooren zijn/ ofte anders buyten consent des Rechtes/ by een pœne van vijf Daler/ ende suspect geholden worden/ dan de Vader ofte de Moeder/ soo lange die niet weder Hijlcken/ ofte dat goet niet onnuttelijck toebrengen/ soo zijn sy natuyrlijcke voorstanders van haer Kinderen/ mogen daerom ongesworen ofte sonder begrootinge des Rechtes harer Kinder goederen sick wel onderwinden.

Van een Inventarium te maken.

32. Alle Mombers sullen schuldich wesen/ voor al te maken een Inventarium/ dat is der doodes goederen/ samt in ende uyt schulden laten beschrijven/ eer sy de selve goederen antasten/ by een pœne van vijf Daler: ende dat Inventarium sal gemaket werden van dat Recht/ ofte van des Richters Wedman/ ofte zijn geswooren Schrijver/ int bywesen van twee Loofweerdige Tuygen/ ende van desen Inventario salmen een wederschiet leggen in handen van andere vrome Luyden/ by goetduncken des Rechtes.

Van der onmondigen Erfgoederen te vercopen.

33. Die Mombers mogen der onmondigen Erfgoederen/ oock in noodsaken niet vertyen/ noch vercopen/ noch met eenige Jaerlijcke Erflijcke Renten beswaren/ buyten wetlijcke verclaringe ende consent des Rechtes. Worden oock eenige Erfgoederen der onmondigen buyten consent des Rechtes vertegen ofte beswaert/ dat sal dan wanwaer wesen/

A. Et vice versa daer de pupille of sterft te seggen, rationis identitate, ne forte ijs casibus jus pupilli reddatur deterius. Vid. d. l. 8. et ibi Gothof.

Mater legitima tutrix in viduitate æs alienum contraxit, ita ut extiterit non solvendo; liberi adultiores facti, maternam hæreditatem repudiant, paternam ab ære alieno vacuam petunt. Quæritur anne paterna hæreditas ære alieno debet esse obnoxia, præsertim si mater liberos apud se habuit et educavit? pro affirm. quod paterna non minus quam materna creditoribus obligata sint quodammodo videtur, judic. den 6. Augusti 1606. in causa der Crediteuren Marrichien Eduarts et ejusdem liberos, vid. hujus subjecti cautelam apud Zobell. 2. distinct. 15. n. 10. a.

× A quo sit initium administrationis? N.

Præstabatur juramentum auth. quod nunc. C. de cur. furios. & antequam se immisceat administrationi tutor faciet inventarium, quod est fundamentum administrationis & rationum reddendarum l. 7. ff. l. 24. C. h. t. ult. §. 1. C. de arbitr. tutel.

Quid si quis neglexerit inventarium?

Removendus est ut suspectus cum infamia, si dolo id omiserit d. l. 7. d. l. final. §. 1. C. de arbitr. tutel.

B. S. B. l. 2. art. 22. 27.

C. An ergo non licet transigere vid. Gail. 1. obs. 72. qui negat, quia transactio est species alienationis. l. 1. §. 9. D. si quid in fraudem patroni: at prævio decreto licet. idem ibidem. Vid. Menoch. de recup. possess. remed. 15. part. 2. n. 4. etc.

A. Quia emptor est in dolo, quod omissis solemnitatibus emit. Menoch. de remed. num. 179.

B. Een voormont niet gebleven in Stadt hebbende ver-heffinge van penningen, bij hem beleidt, laten pro-tocolleren, moet sijne geweesene pupillen, sulcx ver-goeden, non obstante alias, valida quitanzia, den 17. Maij 1625. Jan Philips en Jan Swartewolt geconfir-meert in cas van Appell, den 19. Augusti 1625.

Een voormont nochtans gelt beleggende, al was het papieren obligatien, en personen ter tyden gequalificeert, en naderhant van middel vervallende is daer voor niet responsabel off condemnabel. Cam. judic. in causa Abel Mennens en Claes Bolt den 8. Junij 1608 en 25. Maij 1616.

Een voormondt alschoon voorgewende het pupillen gelt, niet te hebben konnen uit doen, is gecondem-neert rente te betalen, tot 6. pro cento van alle penningen soo hij tot 100. gl. capitael aldaer onder hem heeft liggen hadt langer als 3. maenden den 13. Augusti 1636. Weemhof c[ontra] Heibinck.

Moribus nostris inter tutores & curatores non distinguimus.

A. Vid. Sande lib. 1. tit. 15. tot tit. Cod. ubi in rem actio.
B. Si queritur quo in loco restitutio sit petenda, responde distinguendo, si actio amissa sit personalis tunc causa restitutionis tractari debere in foro rei conventi, l. 2 Cod. ubi et apud quem cognit: in integr. si in rem in actoris esse arbitrio, utrum velit restitui eo loci, ubi res sita est, vel in foro rei conventi Gloss. et D.D. in l. 1. Cod. ubi et apud quem.

Ad articul. 38.

C. Laesio secundum tempus contractus aestimatur Cost. ad l. verum. 11. D. de min. Marant. cons. 83. num. 14.

Debetne necessario per ipsum qui laesus est, restitutio peti?

Nullo modo, potest enim haec causa agi etiam per procuratorem [illegible] ...rale desiderat

wesen / den genen die de goederen ontvangen / beholdlijck hem zijn ansprake op dien de dat selve Erfgoed opgedragen hebben / nochtans moeten de Mombers van wegen der onmondigen personen buyten consent des Rechtes wel doen alle nootdruftige rechtveerdige oncosten / alleen dat de Erfgoederen als voorsz. blijven onvercort. A.

Ofte die Mombers der onmondigen goed ondersloegen. Gomez.

34. Worde yemant bevonden / hy sy besorger / Voormond ofte Voget / die der onmondigen goed verbremde / heymelijc ofte openbaer ondersloegh / dien salmen straffen voor een Menedigen / indien hy gesworen is / anders voor een eerloos Mensche / ende wt zijn goederen den gehoonden dat onderslagen goed dubbelt vergoeden / kofte oock een Momber eenigh goed van dien daer hy toe gesworen is / ofte gave van hem neme / ofte anders handelde / dat blijft alle tijd onstede / ende van geener weerden / ofte dat moste geschien by consent des Rechtes. B.

Hoe lange de Mombers in den Eed sullen blijven.

35. Die Mombers van onmondige kinderen / sullen in den Eed blijven / ter tijd dat de Kinderen zijn gecomen tot haer xxv. Jaerē vol / ten sy dat den onmondigen binnen den tijd by consent der Vrunden een beraed deden / ofte anders dat sy mondigh te wesen / van het recht mochten verworven hebben ; soo oock wel van de Mombers afgeset / ofte anders aflijvich worde / behoort het Recht door instantie van partyen / eenen anderen in die stede te setten.

Van dat Recht verwarven mondigh wesen.

36. Een Knecht van twintich Jaren / ende een Maget van achtien Jaren / mogen van dat Recht veroorlovet werden / mondigh te wesen / in dien men anders niet wete / dan sy sullen haer goed wel konen verwaren.

A. Quia emptor est in dolo, quod omissis solemnitatibus emit. Menoch. de remed. num. 179.

B. Een voormont niet gebeden in Stadt Serbewe ver- sedlinge van penningen, bij hem beleidt, laten pro- thocolleren, moet sijne geweesene pupille, sulcx ver- goeden, non obstante alias, valida quitancia den 17. Maij 1625. Jan Philips en Jan Swartewolt geconfir- meert in cas van Appell, den 19. Augusti 1625.
Een voormont noch staende het belegghen, al waer het papieren obligatien, en persoonen ter tyden gequalificeert, en naderhant van middel vervallende, is daer voor niet responsabel off condemnabel. Cam. judic. in causa Abel Mennens en Claes Bolt den 8. Junij 1608, den 25. Maij 1616.

A.

Van den onjarigen in haer genomen schade te restitueren.

37. Die schade ende dat achterdeel der onjarigen kan niet verjaren/ eer sy zijn gecomen tot die xxv. Jaren ofte anders mondigh zijn/ ende het Recht behoort sy in haer genomen schade te restitueren/ dat is tegen haer Wederpart opde vrye voeten te stellen/ dan soo sy wilden spreken om bate/ die sy mochten versuymt hebben/ ende niet om geleden schade/ behooren sy gemeenlijck geen restitutie te hebben/ insonderheyt soo sy bate/ ende de Wederpart schade/ door de restitutie nemen conden.

B.

Wanneer men om de restitutie sal moeten spreken.

C.

38. Is daer wel in syne onmondige Jaren van yemand vercortet/ ende deshalven restitutie nemen wil/ die sal dat moeten met Rechte invorderen van die tijd sijner weetenschap dat hy becortet is/ binnen twee Jaren/ na de tijd/ dat hy tot synen vollencomen Jaren/ als voorsz. gecomen is/ ofte mondigh gekent/ ofte daer nae niet gehoort worden.

Die noch staen onder haer Olderen ofte Mombers.

D.

39. Alle Kinderen die noch levendigh hebben Vader ende Moeder/ item Kinder die noch staen onder Voormond ende Vogeden/ die en mogen buyten haer consent geen Erfachtigh goed vercoopen ofte beswaren/ ende de opdracht is wanwaer. Ingelijcken mogen de voorsz. Kinderen/ buyten consent der voorbenoemde Personen ooc geen schulde maken/ ende die olderen ofte de Mombers/ noch oock sy selvest [als sy tot haer mondige Jaren gecomen] zijn niet schuldigh sodane schulde te betalen/ ofte het sy sake/ dat de Kinderen by wille ende toedoent der Olderen ofte Mombers met dagelijck neeringe omme gaen/ soo eeght billick niemandt daer by vercort te blyven.

Van

A. Vid. Sande lib. 1. tit. 15. tot tit. Cod. ubi in rem actio.

B. Si quaeritur quo in loco restitutio sit petenda, responde distinguendo, si actio amissa sit personalis tunc causa restitutionis tractari debere in foro rei conventi, l. 2. Cod. ubi et apud quem cognit: in integr. si in rem in actoris esse arbitrio, utrum velit restitui eo loci, ubi res sita est vel in foro rei conventi Gloss. et D.D. in l. 1. Cod. ubi et apud quem.

Ad articul. 38.

C. Laesio secundum tempus contractus aestimatur Cost. ad l. verum. 11. D. de min. Marant. cons. 83. num. 14.

Debetne necessario per ipsum qui laesus est, restitutio peti?

Nullo modo, potest enim haec causa agi etiam per procuratorem. l. neque unic. C. h. non autem sufficit generale mandatum. l. 25. in fin. l. 26. ff. de minor. verum desiderat speciale l. illud 25. D. 1.

Ad art. 39.

D. Vid. Mijns. cent. 1. obs. 69. n. 6. Jac. S. l. 3. c. 1.

E. Ex senatus C. S. Maced. cujus undecim affert limitationes Gomez. 2. resol. 6. quem omnino vide.

A. Soo wel van eygendoom als possessie, nam hic le mort saiset
le vif, quæ finguntur continuari in herede, ergo nulla
hic opus apprehensione nisi post annum judic. den 8.e
Februarij 1626.

Ad articul. 41.

B. NB. ad hunc. §. de kinderen in primo matrimonio, onder be-
lijdende in pactis secundi matrimonij, daer in gestipuleert wort,
dat de kinderen van 't eerste ende andere bedde, ge-
lijcke sibbe sullen zijn, tot alle des vaders goederen
etc. is verstaen, dat de Vader geen macht heeft, testa-
ment te maken in prejudicio der kinderen, van het eerste
bedde en tot faveur van 't laatste, Senat. in causa der
kinderen, Popko Everardi, den 26. Januarij 1622.
item 1605. tusschen Jan ende Evert Nituing, gebroe-
deren, Ad eundem §. in huwelixvoorwaerden was ge-
stipuleert, de usufructu domus tusschen de geluyden,
daer naer in 't testament disponeeren sij, de dicta domus
proprietate inter ipsos Senat. heeft 't testament, voor
soo veele het disponeeren van des huyses eygendoom
tegens huwelixvoorwaerden van onwaerden verklaert, den
4. April 1625. geconfirmeert, in cas van appell, den
4. Junij 1625. tusschen Claes Harmens en Harmen
Hendricx l. pact. Cod. de pact. contrar. Senat. judicavit
circa finem Januarij 1639. non licet in testamento disponere
ultra legitimam, etsi contra sit in pactis dotalibus, van
malcanderen te beërven ~~tigen~~, soo hooge ende soo lange als de
geluyden sal bedraegen, Senat. in causa Jacob en Jan Hod-
cofs weduwe, den 25. Augusti 1637. de renuntiëren,
ticeert heeft hæreditati, kan daernae des defuncti
testament niet impugneeren, den 25. Novemb. 1625.
Claes Cornelis et Andries Smits, vid. infr. §. 86.

C. Is oock verstaen worden, dat d' eerst verstorvene
niet mach den langstlevenden usumfructum bespreken
ofte maecken, 1620. in pr. l. ult. Cod. de reb. alien. non
alienandis.

D. De ongeerffde sijn aenverstorvene goederen vid. supr. §.
17. erffachtige goederen zijn immobilia, lib. 5. §. 7. infr. §. 16
17. infr. §. 60. van ongeerfde goederen, non licet disponere
judicat. in caa Woorm. van Ottema kinderen en Willem
Jans, den 1. Decemb. 1625. sed possessio adjudicatur, in pos-
sessorio primis heredibus ab intestato Sigers en Alwede den 9.
Julij 1625. le mort saiset le vif. dictum sine apprehensione,

etiamsi

etiamsi illa bona sunt mobilia, præsertim met een [illegible] testament, Camer: in caa [illegible] In [illegible] Menolts den 24. Maij 1634. inter quæ comparantur bona liberis in dotem data et postea collata, Cam: den 20. Octob: 1640 in causa Reiner Hagers, item ea quæ ex dispositione alterutrius conjugum obveniunt Warffl. den 3. Novemb: 1640.

E. De acquisitis vid. supr: §.17. et Chass. ad C. B. rub. 1. §.2. et 3. ad l. Mees. pag. 449. secundum earum opiniones judicatum est à Senatu den 12. Martij 1630. in caa Eppe [illegible] en de weduwe van Hemke [illegible], sustineerende Eppe dat Hemke meerder goederen van sijn olderen en brodder geerft, en op een ander plaetse weder belegt, en bij testament aen de weduwe [illegible], als hij op sijn [illegible] nagelaten, inferendo [illegible]

III. Van Testamenten ofte Gaven: Item/ IIII. Hoe alle Erfenissen nae Land-recht vervallen.

Wat is Erven?

40. Erven ofte vererven is anders niet/ dan dat een Mensche door sijnen dood den levendigen overdraght/ sodane recht/ als hy op zijn sterfdagh gehadt heeft/ daerom can geen Erfgenaem van des doden wegen meer rechtes genieten/ dan de selvige op synen sterfdagh gehadt hebben. A. l. 62. l. 120. D. de R. S.

Men moet sijne rechte Erfgenamen niet ont-erven.

41. Niemand moet syne rechte Erfgenamen sonder mercklijcke groote oorsaken ont-erven/ buyten haer consent/ ofte se sullen dat met Recht mogen straffen/ doch in gevalle yemands mochte hebben eenige Kinderen ofte andere Erfgenamen ongehoorigh/ prodigale/ toebrengende/ ofte andersins haer goederen qualijck administrerende/ sal de selve sodanige in zijn levende by Testamente ofte andere uyterste wille mogen van den eygendom/ van alle patrimoniale ende ange-erfde goederen priveeren/ in alsulcker maniere/ dat sy nochtans het vrucht gebruyck haer levent lanck sullen hebben ende beholden/ welcke vrucht gebruyck na zijn versterf/ beneffens die eygendomen op den naesten Erfgenaem sal comen. Nochtans sal yemand zijn hand soo heel ende al niet gesloten wesen/ ofte hy sal buyten consent syner Erfgenamen eenen anderen mogen begiftigen/ in maniere nae beschreven/ als te weeten/ dat van die toe-wonnen goederen/ sullen de Olderen ofte andere die daer Kinderen hebben voor die helfte/ ende die geen Kinderen hebben int geheel by Testamente/ lest welle/ andersins/ so aen den welcken haer des believen sal/ mogen disponeren.

B. C. Nov. 22. 115. c. 3. D. E. F.

...reert ...den, ...Senat. ...deren ...voor en ...en prijs ...goederen ...a den ...beris ...idem ...vat. 117. ...r den ...Han. ...mini dicitur ...te, Gail. 2. ...a judic. ...rtij 1625. ...missis quæ ...in partis ...isse N. den ...ad rubr.

A. Soo wel van eygendoom als possessie, nam hic le mort saiset le vif, quia finguntur continuari in haerede, ergo nulla hic opus apprehensione nisi post annum judic. den 8. Februarij 1626.

Ad articul. 41.

B. NB. ad hunc. §. de kinderen in primo matrimonio, unde bedingde in pactis secundi matrimonij, daer in gestipuleert wort, dat de kinderen van 't eerste ende andere bedde, gelijcke sibbe sullen zijn, tot alle des vaders goederen etc. is verstaen, dat de Vader geen macht heeft, testament te maken in praejudicio der kinderen, van het eerste bedde en tot faveur van 't laatste, Senat. in causa der kinderen, Sopko Everardi, den 26. Januarij 1622. item 1605. tusschen Jan ende Evert Nitzing gebroederen. Ad eundem §. in Hijlixvoorwoorden was gestipuleert, de usufructu domus tusschen de kinderen ...

A. Wie een Testament ofte uyterste wille sal mogen maken, ende hoe men een Testament ofte uyterste wille sal laten bevestigen.

42. Welcke Testament ofte uyterste wille een yegelijck zijns verstandt wittigh / gaende ende staende / ende olt wesende over de twintich Jaren sal moeten laten bevestigen ende versegelen / van twee personen onstraflijcke Segelen voerende / ofte van eenen gelijckvals een onstraflijcke Segel voerende / beneffens onderschrijvinge van twee gelofweerdige Getuygen daer toe specialijck versocht ende gebeden / ofte sal andersins die selvige zijn uyterste wille van den Heeren Luytenant ende Hooftmannen met des Gerichte Camers Segel / beneffens die ondertekeninge hares Secretarij / ofte van den Borgemesteren eñ Raet der Stadt Groeningen laten bekraftigen / ende sullen de Versegelinge in manieren voorsz. als de Sterf-huysen in den Ommelanden gelegen zijn / mede gelden over de goederen / dewelcke de Testator heeft inde Stad ofte Stads jurisdictie / voor soo veele de selve dispositie is conform der Stad ende Stads jurisdictie constitutien: ende sullen gelijckvals de versegelingen van Borgemester ende Raed / ende der Heeren Hovetmannen / in den Ommelanden plaetse hebben.

B. C. D. E.

Van Erfachtige goederen in Hijlcx-voorwoorden, ofte wt der handt wech te geven.

43. Een yeder mach wt zijn Erfachtige goederen wel een gave in Hijlcx-voorwoorden bespreken / oock wel uyt der hand buyten consent sijner erfgenamen wech geven tot zijn goed beduncken / mits dat hy de selve goederen gaende ende staende / wittigh sijner sinnen / old over de twintch Jaren / daedlijck sal overdragen / ende op behoorlijcke tijd met onstraffelijcke Segelen ende Brieven laten bekreftigen / ofte die begiftinge is van geener weerden.

F.

Van

etiamsi illa bona sunt mobilia, præsertim met den paxijen testament, Camer: in caa Reint Eekens wedd: en Jarmd Menolts den 24. Maij 1634. inter quæ comparantur bona liberis in dotem data et postea collata, Cam: den 20. Octob: 1640. in causa Reiner Hagens, item ea quæ ex dispositione alterutrius conjugum obveniunt Warffl. den 3. Novemb: 1640.

E. De acquisitis vid. supr. §.17. et Chass. ad C. B. rub. 4. §.2. et 3. ad l. Mers. pag. 149. secundum earum opiniones judicatum est à Senatu den 12. Martij 1630. in caa Eppe Repkens en de weduwe van Benka Siddens, sustineerende Eppe dat Benke meerder godderen van sijn olderen en brodder geerft, en op een ander plaatse weder belegt, en bij testament aen de weduwe versproocken, als hij op sijn sterffdach nagelaten, infererende derhalven dat die godderen, als ex patrimonio vendito geacquireert geen toegewonnen noch aengeroffte connen wesen, adeoque de prohibitis testatum, en is sulcx apud Senat verstaen, met annexe verclaringe, dat geen godderen voor aengewonnene sullen worden gerekent, voor en alleer de opgebrocken erffgodderen, volgens den prijs daer voor sij sijn geallieneert, uit de toegewonnene godderen sullen sijn gesupleert, den 26. Junij 1637. in causa der arme voorstanderen en Eppe Repkens.

F. Sunt isti alij, qui liberos habentes non sunt parentes? Re referri ad eos qui liberos habent, disponit e. de liberis statutum non ultra est ex semisse concludendis, qui idem est in extraneis.

Ad articul. 42.

A. Vid. l. 32. D. de leg. 3. et ibi Bart. et D. D. Gail. 2. observat. 117.

B. Corporis sanitas non requiritur jure civili hic secus, judic. den 12. Mart. en den 8. Octob: 1625.

C. Minor condere testamentum potest judic. senat. den 31. Jan. 1642. in caa Willem Jacobs et Jan Claassen jure communi dicitur instrumentum ex consuetudine loci factum, ubivis valere, Gail. 2. 23. Sed hic secus, quo ad bona hic in territorio sita, ita judic. Cam. in causa Luitjen Crijns, et Jan Balck den 12. Martij 1625. den 8. Febr. 1626. ratio est quia testamenta sunt de permissis, quæ sunt stricte servanda, quomodo permissa sunt, et sic etiam in partis totalibus, non sigillatis, in causa Albert Wijswink en Eisse N. den 24. April 1624. vid. Christl. Cod. C. M. tit. de testam. ad rubr.

n. 10. rationem dat primam quod testamenti solemnitates ad jura personalia, non pertinent, quia sunt quaedam qualitas bonis lesis impressa secundum quia ut jura realia non porrigent effectum extra territorium ita, et haec per se servitutem ferunt, quod non alieni territorij leges in se recipiant.

D. ita judic. in caa Gert Clant, et Herema den 14. & 17. Decemb. 1605.

E. Constitutio haec est in Stadts b. pag. 108. 1584.

Ad articul. 43.

F. In mobilibus overleveringe, in immobilibus opruiminge.

A. Pactis dari potest haereditas l. 5. Cod. de pact. convent. Arbor Canonicae conjugia civilis haereditates & titulos respicit, in quo jus civile, à Canonico etiam approbatur Ritters. ad Novell. pag. 7. c. 1. n. 7. Forster. de succes. ab intest. l. 3. c. 26.

Ad articul. 26.

B. Etiam in articulo mortis contractus Gail. 2. obs. 41. 42. Taccb. 4. 55.

~~Ad articul. 47.~~

Van Ovelgangh.

44. Wil yemand een ander zijn goed een deel ofte geheel overdragen in een Ovelgangh/ die behoort dat sijnen rechten Erfgenamen rechtelijck laten verwittigen/ eñ die Erfgenamen rechtlijck verwittight zijnde/ sullen binnen dat Jaer ende ses weken/ den Ovelgang straffen met rechte/ of daer nae niet gehoort worden: worden oock de Erfgenamen rechtlijck niet geroepen/ mogen sy de straffinge doen tot allen tijden binnen jaers ende ses weken/ als sy sekerlijck van den overdraght zijn berichtet: Desgelijcken salt oock van Lijf-renten geholden worden. *de reditibus ad vitam vid. Gail. 2. 8.*

De Erffenisse sal gaen nae Sibtal.

45. Men sal alle Erffenisse na Sibtal laten gaen/ inder gestalt als volght/ ten sy dat het in onstraffelijcke Hijlckvoorwoorden/ ofte in een opdraght na Landrecht toegelaten/ anders voorwillekeurt mochte wesen/ ende hoe wel de Sibtal in Hijlck saken angesien wort/ na de rekeninge des geestlijcken Rechtes/ so behoortmen doch in sake van Erffenisse/ de Sibtal te rekenen alleene nae Keyser-recht. A. *infr. §. 62.*

Van Echte Sibtal.

46. De Sibtal is tweerley/de eene Echt/en de ander onecht. De Echte Sibtal heeft haer oorsprong vanden Echten staet/ want alle Kinderen in den Echten staet geboren/ zijn daer door volcomen Echt tegen haer Olderen/ ende de samptlijcke vrunden an beyde sijden: Desgelijcken kinderen geboren buyten den Echten staet van twee vrye onbesproken personen die sick daer na in de Heylige Echtschap vergaderen/ die verwerven oock door dat naevolgende Hijlck harer Olderen/ een vollencomen Echtschap/ ende genieten in allen/ gelijck Kinderen die van den anbegin in den Echten staet zijn geboren. B.

De

...iorum & / ...rtium, a se ... / ...estatis / ...sunt / ...m sint / ...sunt gradus, / ...ant paren, / ...egitimati / ...actum, / ...cedunt, c. / ...trimonium / ...l. 41. ff. / ..., non aliter / ...etiam / ...n legitimis / ...uolibet modo / ...den 25. / ...voor, / ...onio / ...esses, / ...en indt

... Senat. den 14. Octob. 1627. in causa Eiffe Dorp weduwe en tioelff Eiffdus et Camer. den 5. Decemb: 1638. in causâ Thomas Janssen en Jantien Alberts d. 2. Junij 1640. in causâ Reyner Hayens en tioelff Eiberts. cont: jus civile l. 4. Cod. de lib. pt.

C. An jurisdictiones omnes an eas saltem quæ domui familiæ sunt annexæ, si tamen pactis dotalibus conventum ut liberi sine sexus discrimine succedant, nimirum masculi jurisdictionis tanquam prærogativam habeant, dubitatum est, negative decisum mense Martio 1612. inter Fritema & Heremа ergo dat gauden den leuds te dele vallen, sine differentia sexus ratione articulorum 7. 8. 9. lib. 4.

De Sibtal wort door drie Linien onderscheyden.

47. Omme dan te mogen weeten hoe de Erffenisse nae Echte Sibtal behoort te vervallen/ so moetmen anmercken ende verstaen dat gelijc de selve Sibtal in drie-erley manier wort onderscheyden/ datmen ooc also drie-erley wijse vererbet: Derhalven de Rechtes-verbaren hebben gevonden ende voor ogen gestelt drie Linien/ met onderscheyden namen/ ende met sekere graden of leden afgetekent/ dat een yeder dat onderscheyd des Sibtals ende daer toe dat lid ofte den graed zijns Sibtals tegens eenen anderen/ des te lichter ende sekerder mach erkennen.

De eerste Linie wort genoemt de daelgaende Linie.

48. De eerste Linie wort genoemt/ Linea descendens, dat is/ de daelgaende Linie daer in van my af te rekenen in dat eerste Lid word bevonden/ mijn kinderen: in dat anderde/ mijn kinds kinderen: in dat derde/ kinderen van mijn kinds kinderen geboren/ ende so voort te rekenen: die van dien/ van geslachte tot geslachte geboren worden/ soo mennigh geslachte/ soo mennigh Lid.

Wanneer de Dooden, kinderen van sick, na laten.

49. Stervet nu yemand/ende kinderen van sick na laet/ soo ontvangen de erffenisse die selve zijn kinderen/ ende de Soons sullen mogen toetasten met twee handen/ ende de Dochters/ alleene met een hand/ ende dat beyde in alle de nagelaten replijcke ende onreplijcke goederen. Voorbeholden de Soons voor wt de Hofstede/met de Heerlijckheyden/ daer sy van geboren zijn/ ende daer toe al het gene dat tot haer salig. Vaders lijven behoort heeft. Des egen daerentegens de Dochteren oock voor wt te nemen haer zal. Moeders Cleederen/ klenden ende klenodyen/ in der gestalt syde

Ad articul. 47.

A. Quid observatur hodie in successionibus ab intestato?

In hac quatuor sunt classes consanguineorum, conjugum, collegiorum & fisci, consanguineorum rursus tres sunt ordines, descendentium, ascendentium, collateralium.

Quomodo succedunt descendentes?

1. Liberi legitimi & naturales simul: sublato omni sexus potestatis ætatis discrimine, Novell. 118. c. 1. succedunt, si omnes primi sunt gradus, in capita id est, æqualiter, et patri & matri. Sin autem sint ulteriores gradus, sive soli inter sese, sive cum iis, qui priores sunt gradus, concurrunt, in stirpes & qui remotiori sunt gradu repræsentant parentes primi gradus d. Novell. c. 1. junct. §. 6. Instit. 2. Legitimati per subsequens matrimonium etiam in articulo mortis contractum, cum reliquis legitimis et naturalibus simul, per omnia succedunt, c. tanta caus. qui fil. legit. sint, quamvis etiam medium matrimonium etiam intervenerit, arg. l. 20. ff. de solut. matrim. l. 36. l. 41. ff. de jur. dot. per rescriptum vero principis legitimi facti, non aliter quam si nulla soboles legitima sit, nov. 89. c. 9. quamvis etiam postea sint aliqui legitimi nati, d. c. 9. adoptatis una cum legitimis & naturalibus simul defertur hæreditas, sive arrogati sive quolibet modo adoptati sint.

~~Ad articul.~~ 49. Ad articul. 49.

A. Etiam in rebus mobilibus alibi exportatis ita judic. den 25. Septemb. 1616.

B. D'ouders en treddende ad secunda vota hebbende hijlixvoor-woorden te maecken of hebben in priori matrimonio gestipuleert, dat de kinderen gelijcke sibbe sullen weesen, hebben de sonen ex alio matrimonio geen recht, om met d. kinderen tode te tasten, Senat. den 14. Febr. 1627. in caa Sijbe Douwe weduwe en Hoolof Sijbrens et Camer. den 5. Decemb. 1638. in causa Thomas Janssen en Jantien Alberts d.h. 2. Junij 1640. in causa Reyner Hayens en Hoolof Tiaerts, cont. jus civile l. 4. Cod. de lib. pt.

C. An jurisdictiones omnes an eas saltem quæ domui familiæ sunt annexæ, si tamen pactis dotalibus conventum ut liberi sine sexus discrimine succedant, nimirum masculi jurisdictiones tanquam prærogativam habeant, dubitatum est, negativè decisum mense Martio 1612. inter Fritema & Heerema ergo dat goeden den leenes te dele vallen, sine differentia sexus ratione articulorum 7. 8. 9. lib. 4.

D. An a. filia et res pretiosas, quas à patre nuptiarum tempore accepit conferre et in legitimam computare debet. Dicendum quod sic, vid. Bart. in l. in quarta D. ad l. falc. quia sunt accessoria dotis, dos. a. confertur Gail. obs. 91.

Ad articul. 50.

A. jus repræsentationis statuitur etiam jure civili, Novell. 118. c. 1.

Ad articul. 52.

B. l. 7. l. 24. D. de statu hominum, l. 241. D. de V. S.

C. l. 1. §. D. ad Sen: C. Tertull. l. 1. §. 9. unde cognati.

~~Ad articul. 53.~~

de selve als tot haren lijve toebehorende / gehadt ende nagelaten mach hebben.

Wanneer de Doode na laet, niet alleen Kinderen, dan oock Kinds Kinderen.

50. So oock de doode van sick na laet/ niet alleen kinderen/ dan oock Kinds kinderen/ of Kinderen van kinds kinderen geboren / so ervet hy sowel op zijn verstorven kinds kinderen (oock hoe veer die zijn) in de daelgaende Linie / als op zijn levendige kinderen: wel te verstaen dat de kinds-kinderen/ met de levendige kinderen / sullen comen inde stede van haer verstorven Olderen/ eñ entvangen de erffenisse/ gelijck die by haer levende sulden gedaen hebben/ de levendige kinderen by Mannẽ hoofden/ eñ de kinds kinderen by geslachte / ende die geslachten deelen de erffenisse weder onder sick. A.

Als de Doode geen Kinder, dan Kinds-kinderen nae laet.

51. Wanneer de Dode geen kinderen na laet/ dan Kinds kinderen/ of Kinderen van Kinds kinderen geboozen/ eenes Geslachtes/ so comen sy in de erffenisse by geslachten. Worden oock de Geslachten bevonden meer dan eene/ sy zijn dan in een Lid of in verscheyden leden / hoe ver sy in dese daelgaende Linie mochten wesen / soo deelen sy de erffenisse by geslachten/ gelijck haer Olderen gedaen sulden hebben/ soo verre sy in levende geweest hadden/ soo mennigh Geslachte soo mennigh part/ alleen de Geslachten scheyden wederom onder sick by Manne hoofden/ gelijck voorsz.

Van Kinderen na den Olderen dood geboren.

52. Een kind by zijns Vaders levend ontvangen / ende nae zijns Vaders dood geboozen / dat word voor Recht niet anders angesien noch geholden / dan of dat by zijns Vaders levend sy geboren: B. Ingelijcken word het geholden / van een Kind dat na des Moeders verscheyden geboren is. C.

H De

et si / erna / bus per / urb. / sexus / ictum / sed / is casibus / sit arre / D. Z. / matrem / tiy net / remo / rmanorum / n afeer / in / : si / in / bus

B. Soo daer ijmant sterft, en nae lidte olde vader, olde Moeder, halff süster, halff broeder, oom ofte Moeije, vülle broeders ofte süsters kinderen, die süllen alle ghelijcken nae volgen tot dese verstorvenen erfenisse bij hoofden, const. urb. anni 1553.

Dubitatum in casu mater decessit, relicto filio ex priori matrimonio relictis itidem quinque ex posteriori cum conjuge superstite, moriuntur posterioris conjugii liberi, omnes superstite marito, & prioris conjugii filio inter quos quaestio est, de haereditate ultimi defuncti liberi, certum est fratrem uterinum cum vitrico & uterinis fratribus & sororibus non

De anderde Linie word genoemt de opgaende Linie.

53. De anderde Linie word genoemt Linea ascendens, dat is de opgaende Linie / daer in van my af te rekenen / bevonden worden / mijn Vader ende Moeder / in dat anderde Lid vier persoonen: als mijn beyde Olde-Vaders / ende beyde Olde-Moeders / in dat derde / acht persoonen / mijn vier Olde-Vaders / ende mijn vier Olde-Moeders / ende so voort opwaers gaende soo menigh Lid soo menighmael vindtmen de persoon verdubbelt.

Als de Doode geen Kinderen noch Kinds-Kinderen nae laet.

54. Wanneer nu yemant stervet sonder kinder ofte kinds kinderen / of sonder kinderen die daer van soo voort dalende geboren worden / so entvangen zijn Erfnisse de Vader ende Moeder / of eene van beyden die daer levet: ende in gebreke van Vader ende Moeder / treden inde Erfnisse van beyden sijden de Olde-Vaders ende Olde-Moeders / ende dat niet by mannehoofden / dan in Geslachten. Zijn daer ooc geen Olde-Vaders noch Olde-Moeders / so comen in de erfnisse in gelijcker gestalt / die over Olde-Vaders ende over Olde-Moeders / ende soo voort opwaers gaende te rekenen / soo nochtans te verstaen / dat alle tijd in dese opgaende Linie de naesten tot den Doden (sy zijn dan van des Vaders zijd / of van des Moeders zijd) heel ende al uytsluyten de gene die in de selve Linie verder daer af mogen wesen.

Als de Doode tot zijn Olderen oock nae laet, vol Broeders ende vol Susters.

55. Soo de Doode tot die voorsz. Vader ofte Moeder / Olde-Vader ofte Olde-Moeder / ende soo voort opwaers gaende te rekenen en oock na liet vol Broeders ofte vol Susters / so comen de selve Broeders of Susters / met haer Olderen

Ad articul. 53.

A. Quid juris in ordine ascendentium?
Si soliti sunt gradu proximi excludunt remotiores, et si plures sint ejusdem gradus in paterna quam materna linea fiunt duæ medietates, quarum una ascendentibus per paternam altera per maternam tribuitur Novell. 118. c. 2. In hoc ordine non attenditur repræsentatio nec sexus nec potestas, quin imò et pater non retinet usumfructum in universâ liberorum quibus succedit hæreditate sed portionem eo modo suam quo reliqui.

Annon et inter parentes distinguendum est?

Eodem modo quo in liberis traditum præterquam ijs casibus quibus lex specialiter contrarium constituit, ut E. G. si sit arrogatus impubes, isque infra pubertatis annos decedat, §. 3. instit. de adopt. Mater itaque et ascendentes per matrem liberis naturalibus, non pater: ex damnato coitu natis nec pater, nec mater, nec alij amici succedunt.

Annon et cum ascendentibus admittuntur fratres et sorores?

Tantum Germani cum parentibus primi gradus excludentes remotiori gradu positos parentes. d. Novell. 118. c. 3. et germanorum liberi primi gradus Novell. 127. c. 1. ita tamen ut cum ascendentibus fratres & sorores in capita filij fratrum in stirpes admittantur. Novell. 127. c. 1.

Ad articul. 55.

A. Quid hoc sit vid. infr. art. 61. in fin. et nota: si concurrant avus aviaq. paterni et avus maternus in duas æquales partes fit divisio, at si concurrant cum his defuncti frater in quatuor partes divisio facienda est.

B. Soo daer iemant sterft, en nalaete oude vader, oude moeder, halff susters, half brodders, oom ofte moeije, vulle broeders ofte susters kinderen, die sullen alle gelijckelijck nae verstes tot den vierden graede erven inde verdeilinge bij hoofden, const. urb. anni 1553.

Dubitatum in casu mater decessit, relicto filio ex priori matrimonio relictis itidem quinque ex posteriori cum conjuge superstite, moriuntur posterioris conjugij liberi, omnes superstite marito, & prioris conjugij filio inter quos quæstio est, de hæreditate ultimi defuncti liberi, certum est fratrem uterinum cum vitrico & uterinis fratribus & sororibus non

concurrere §. 55. supr. Novell. 118. c. 2. ita ut primi defuncti hæreditas in capita inter parentem & reliquos fratres utrinq; conjunctos dividenda sit ita §§. 2. 3. et 4. at in ultimi bonis cum patre concurrit uterinus frater, quomodo? An saltem in ijs bonis quæ ex hæreditate materna paterna obvenerunt, an in omnibus relictis. Hoc obtinuit 1610. Defuncti Volle moeije en des Werstorvene volle broeders kinderen, geadmitteert in capita den 27. Martij 1610. contra rationem juris. vid. Ritters. nov. pag. 7. c. 13. n. 12.

Dt de Westerwarff den 27. Martij 1605. zijn defuncti volle oom ende des selfs halffbroederen en halve susters in capita geadmitteert, contra Warfs oordeel den 29. Octob: ubi halffbroeders voor oom prefereert is en hem excludeert.

Den 1. Februarij 1622. is bij submissie van d' H.H: Hooftmannen verclaert, dat des Werstorvenen halff broeders ofte susters kint, is nader als Ooms ofte Moeijen kint. Warffs oordeel den 20. Martij 1621. en den 3. April 1622. Cam. den 20. Septemb: 1631.

Ad articul. 58.

C. N3. Conjuncti ex utroq; latere jure Saxonico et Municipali, quocunq; gradu præferuntur, ex uno tantum latere conjuncti, Kol. decis. 49. n. 9.

A. Vid. Rittersh. ad Novell. pag. 7. cap. 1. n. 7. Forst. de success. l. 4. c. 19. et seq.

B. Fratris ex utroque parente mihi conjuncti filius fratre meo uterino vel paterno tamen potior, est qui jus mihi succedendi, ut hoc casu, qui tertio gradu fuerit, eo sit potior, qui secundo. Tanta vis repraesentationis ut cujus pater uterinum mihi fratrem semel antecesserit, eundem filius antecedat, quid in nepotibus? negandum ab his patruum consanguineum vel uterinum excludi, ratio est, in §. 55. h. l. quia jus repraesentationis ultra fratrum liberos in collateralibus non habet locum.

deren in die nagelaten erfnisse / ende dat by manne hoofden/ A.
sonder alle onderscheyd. Zijn daer ooc vol Broeders of vol Suster kinder/sullen de selve (dan verder niemand) met die voorsz. hare Olderen / Ooms ofte Moeyen / tot de voorbenoemde erfnisse mede geroepen worden / ende genieten inder gestalt gelijck haer Vader oft Moeder sulde hebben gedaen/ wanneer die den dagh hadde belevet. B.

Als de Doode tot zijn Olderen na laet, half Broeders ofte half Susters.

56. Of oock de Doode by zijne voorbenoemde Olderen ofte over Olderen niet na liete / eenige vol Broeders ofte vol Susters / ofte dergelijcke Broeders ofte Susters kinders dan wel half Broeders of half Susters / ofte dergelijcke Broeders ofte Susters kinders/soo connen doch de selve tot de voorsz. erfnisse geen toegangh mede becomen/ dan alleene met den Olderen by hoofden deelen / soodane goederen als van haer zijd wt gecomen / ende sunst worden sy van des Dooden Olderen heel ende over al wt gesloten.

Die derde Linie is die ter sijden van my wtgaet.

57. Die derde Linie wort genoemt Linea transversa, dat is die Linie die ter zijde van my wt gaet / daer in van my af te rekenen inden anderden graed worden gevonden mijn Broeder eñ Suster / inden derden graet / mijn Broeders eñ Susters kinders / met mijn Ooms ende Moeyen / inden vierden / de Kinderen die van mijn Broeders ende Susters kinders geborẽ zijn / met mijn olde Ooms eñ olde Moeyen/ oock met mijn Ooms eñ Moeyen kinderen / ende soo voort ter zijden wtwaers te rekenen/ gelijckmen inden afgemaelden Boom des Sibtals claerlijck sal mogen beschouwen.

Als de Dode niemand na laet, dan alleene vol Broeders ofte vol Susters. C.

58. Dewijle de dode niemand nalaet / in de Daelgaende

concurrere §. 55. supr. Novell. 118. c. 2. ita ut primi defuncti hæreditas in capita inter parentem & reliquos fratres utrinque conjunctos dividenda sit ita §§. 2. 3. et 4. at in ultimi bonis cum patre concurrit uterinus frater, quomodo? An saltem in ijs bonis quæ ex hæreditate materna paterna obvenerunt, an in omnibus relictis? Hoc obtinuit 1610. Defuncti volle moeije en des verstorvene volle broeders kinderen, geadmitteert in capita den 27. Martij 1610. contra rationem juris. vid. Ritters. nov. pag. 7. c. 13. n. 11.

Is de Weesterwarff den 27. Martij 1605. zijn defuncti volle oom ende des selfs halffbroederen en halve susters in capita geadmitteert, contra Warfs oordeel den 29. Octob: ubi halffbroeders voor oom prefereert is en hem excludeert.

Den 1. Februarij 1622. is bij submissie van d' H. Hooftmannen verclaert, dat des verstorvenen halff broeders ofte susters kint, is nader als Oome ofte Moeijen kint. Warffs oordeel den 20. Martij 1621. ende den 3. April 1622. Cam. den 20. Septemb: 1631.

C. N3.

quod

Kol.

Linie noch in de opgaende Linie / so entvangen de Erfnisse / by Manne hoofden / ende ten gelijcken deele / sonder onderscheyd van Personen / die vol Broeders ende die vol Susters / also te verstaen nochtans / dat een Broeder so veel als twee Susters sal hebben te genieten. Worden ooc by de selve vol Broeders ofte Susters gevonden / dergelijcken verstorven Broeders ofte Susters kinderen / soo comen die met haer Ooms ofte Moeyen / ende in vorderen grade niet / totter selver erffenisse / ende ontvangen soo veele als haer verstorven Vader ofte Moeder sulde hebben gedaen / wanneer die hadden geleved. A.

Als de Doode oock na laet half Broeders ofte half Susters.

B. 59. Ende gelijck in voorsz. gestalt de half Broeders ofte half Susters / met diergelijcke Kinderen / vanden vol Broeder ofte vol Suster gans uytgesloten worden / soo coomen oock alhier die volle Broeder ofte de volle Suster kinderen / ende sluyten wt des Doden half Broeder ende half Suster / met dergelijcken Broeders ofte Susters kinderen / der wijse als haer verstorven Vader ofte Moeder by haer levend sulden hebben gedaen.

Off de Doode nae liete alle half Broeders ofte half Susters.

60. Of die Doode niet naliet vol Broeders noch vol Susters / noch dergelijcke Broeders ofte Susters kinderen / so comen in de erffenisse de half Broeders ende half Susters / met dergelijcke verstorven Broeder ofte Susters kinders: te weeten / het sy sake / dat de half Broeder ofte half Suster / ofte dergelijcke half Broeder ofte half Suster kinderen / zijn van een zijd geboren / so gaen de half Broeders ofte half Suster inde alinge erffenisse by Manne hoofden / ende die half Broeder ofte half Suster kinderen in Geslachten / dan zijn C.

daer

A. Vid. Ritterss. ad Novell. pag. 7. cap. 1. n. 7. Forst. de success. l. 4. c. 19. et seq.

B. Fratris ex utroque parente mihi conjuncti filius fratre meo uterino vel paterno tamen potior, est qui jus mihi succedendi, ut hoc casu, qui tertio gradu fuerit, eo sit potior, qui secundo. Tanta vis repraesentationis ut cujus pater uterinum mihi fratrem semel antecesserit, eundem filius antecedat, quid in nepotibus? negandum ab his patruum consanguineum vel uterinum excludi, ratio est, in §. 55. h. l. qa Gis repraesentationis ultra fratrum liberos in collateralibus non habet locum.

A. Regula, illa, paterna paternis, materna maternis non extenditur, ultra casum hic expressum, inter filios diversorum matrimoniorum, de jure Civili. Grivel. decis. 109. Covar. de success. tom. 1. part. 120. Cn. 13.

B. Hic §. malè convenit cum §. 58. h. t. cum nulla diversitatis ratio dari queat, conservatio enim familiae tam est in fratrum liberis quam ipsis fratribus.

C. Wat doet dit woordt hier mogen dan geen kinderen die olderen hebben, gelt het oock van haer Ooms ende moeijen.

D. Is dit niet te verstaen de patruele defuncti.

E. Hunc §. multi volunt esse intelligendum de personis in §. §. prioribus non expressis.

F. Ergo halff sibbe een gradt naerder zijnde, concurreert met volle sibbe Moll. pag. 3. constit. 18. Quaeritur ergo an in casibus §. 57. 58. et seq. h. l. positi, vulle sibbe een lidt verder, met halve sibbe een lidt naerder, concurreren? non videtur hoc decisum, judic. den 30. Mart. 1620. & den 3. April. 1622. voor halff broeders kinderen, en patrueles, sed contra judic. vid. supr. ad §. 57. An etiam in casu §. 61. volle sibbe een lidt verder, met halve sibbe een lidt naerder concurreren. ita videtur quia vulle sibbe heeft jus excludendi in pari, ergo jus concurrendi in gradu impari ita judic. 1629.

Ad articul. 64.

B. His omnibus deficientibus, succedit fiscus, non quidem ut hæres, sed ut invacantia bona, Duplex autem diligentia notanda differentia successionis fisci ab alijs successionum speciebus, prima est quod fiscus debeat agnoscere bona vacantia intra quadriennium, alloquin post hujus temporis lapsum excludit, præscriptione quadriennis ab eo, qui bona possidet, Cujac: in tract: de præscriptione temporis secunda est, quod fiscus tum pro viribus hereditarijs seu modo facultatum defuncti, cujus bona occupavit, teneatur respondere ejusdem creditoribus, de ære alieno, cum alias hæres sibi debet prospicere per beneficium inventarij,

C. Vid. Novell. 89. cum ult. auth. Cod. de incest. nupt.

D. Vid. Gail. 2. obs. 88. et hoc etiam ex jure canonico, … etur … 1. D. … rijs … alimenta

daer half Broeders ofte half Susters/ofte diergelijcken verstorven Broeders ofte Susters kinderen van des doden Vaders zijd/en daer toe half Broeders ofte half Susters/ ofte dergelijcke Broeders ofte Susters kinderen/ van des doden Moeders zijd/so nemē die van des Vaders zijd/alle sodanig erfgoed/ als de dode van zijn Vader angecomen was: Ingelijcken van des Moeders zijd/ nemen alsodanig erfachtig goed/ als de dode van zijn Moeder an gecomen was/ alleene in de tilbare goederen/en in de toegewonnen erfgoederen gaen de voorbenoemde Broeders ende Susters van beyden zijden/ ter gelijcke deelinge/ by Manne hoofden/ ende de Broeder ofte Suster kinderen by Geslachten. A

Wanneer Broeders ende Susters kinderen alleen onder sick geroepen werden.

61. Int generael tot allen tijden/ wanneer Broeder ofte Susters kinderen met haer Olderen/ Ooms ofte Moeyen/ tot een erffenisse gaen/ comende vande selve haer Olderen/ Ooms ofte Moeyen/ so comen sy daer/ by Geslachten/dan so sy/ sonder de benoemde personen/ alleen onder sick beroepen worden tot de erffenisse van haer Ooms ofte Moeyen/ ofte van emand anders/ behalven van haer Olderen heercomende/so deylen sy de Erffenisse/ sonder alle onderscheyd van Mannen ofte Vrouwen/ niet by Geslachten dan by Manne hoofden. B. C. D.

De generael Regel, dat sibste Bloed, neemt des Dooden goed.

62. Wanneer de dode niet na laet eenige van alle de voorbenoembde personen/soo volght ende neemt plaetse de generael Regel: Dat naeste Bloed/ entvanght des Doden goed/ by Manne hoofden: Welverstaende/ dat volle Sibbe/ half Sibbe in gelijcken graed upt sluyt. E. F.

A. Regula illa, paterna paternis, materna maternis non extenditur, ultra casum hic expressum, inter filios diversorum matrimoniorum de jure Civili Grivel. decis. 109. Covar. de success. tom. 1. part. 120. Cr. 13.

B. Hic §. male convenit cum §. 58. h. t. cum nulla diversitatis ratio dari queat, conservatio enim familiae tam est in fratrum liberis quam ipsis fratribus.

C. Wat doet dit woordt hier mogen doch geen kinderen die olderen hebben, dat is van haer Oom ende moeijen.

D. Is dit niet te verstaen de patruele defuncti.

E. Hunc §. multi volunt esse intelligendum de personis in §. ...

F. Ergo ... endt ... an in ... ebdt ... non v... den ... patru... etiam ... salvo ... quia v... concur...

Wanneer de Sibtal is wtgecomen.

63. Noch is te weeten / dat de echte Sibtal mach Erffenisse op beuren hen inden thienden graed / dan is de Sibtal gecomen over den thienden graed / wort die geacht ende gehouden / heel ende al vervremdet ende in den gevalle / so ervet de Man op zijn echte Huysvrouw / ende wederomme de Vrouw op haer echte Man.

De erffenisse valt in des Richters handen.

A. 64. Als de Sibtal is gecomen over den thienden graed eñ de doode Man niet na laet inde levende zijn echte Huysvrouw / ofte de doode Vrouw haer echte Man / so neemt de

B. Erffenisse dat Recht.

Van die onechte Sibtal.

65. Nu volght de onechte Sibtal / die daer neemt haer anvang vande Kinderen / die buyten de Heylige Echtschap / ofte anders in verboden Staet gewonnen worden / hoe wel de selve Kinderen nae der naturen van dat Bloed niet zijn afgescheyden / so mogẽ sy doch der sonde halven des natuurlijcken Bloeds aengaende / de Erffenisse na Recht gelijc echte kinder niet genieten / dan alleene in manieren / als volght.

Van Kinderen die geboren zijn van twee besproken Persoonen.

C. 66. Alle Kinderen / die gewonnen worden tusschen besproken Personen / dat is / van sodane Personen / daer van men den Vader ofte die Moeder nae den Rechten met eeren niet mach vertoonen / ofte die sick nae gesette der Heyliger Kercken inden Echten staet niet mochten vergaderen / die ontfangen geen Erffenisse / noch vande Vader / noch van sijne Vrunden / noch vande Moeder / noch van hare Vrunden. De Olderen zijn nochtans schuldigh van wegen der

D. Naturen / sodane Kinderen met Cost ende Cleederen te besorgen

Ad articul. 64.

B. His omnibus deficientibus succedit fiscus, non quidem ut hæres, sed ut invacantia bona. Duplex autem diligentia notanda differentia successionis fisci ab alijs successionum speciebus, prima est, quod fiscus debeat agnoscere bona vacantia intra quadriennium, alloquin post hujus temporis lapsum excludit præscriptione quadriennij ab eo, qui bona possidet, Cujac: in tract: de præscriptione temporis secunda est, quod fiscus tum pro viribus hereditarijs seu modo facultatum defuncti, cujus bona occupavit teneatur respondere ejusdem creditoribus, de ære alieno, cum alias hæres sibi debet prospicere per beneficium inventarij,

C. Vid. Novell. 89. cum ult. auth. Cod. de incest. nupt.

D. Vid. Gail. 2. obs. 88. et hoc etiam ex jure canonico, secundum quod pater talem filiam moderatè tenetur dotare, cum dos succedat, loco alimentorum arg. l. 1. D. solut. matrim. At jure civili expeditum est spurijs nihil donari, vel testamento relinqui posse ne alimenta quidem, aut ex complexu, Cod. de incest. nupt.

U

A. Vid. Azo in summam cod. de legit. hæred. Bart. in l. D. de his quibus ut judic. Forst. de successsion. ab intest. l. 6. cap. 47. et 50.

B. §. 3. instit. ad S.C. Orphit. l. 2. D. unde cognati l. 5. Cod. ad SC. Orphit.

C. Potest tamen heredes eos ex asse instituere, l. 8. cod. de nat. lib. Auth. licet Cod. eodem.

D. An tali casu statutum valeat, Vid. Schneidew. lib. 3. cap. de success. spur. num. 3.

E. Vid. Novell. 89. c. 13. §. fin. l. 4. D. unde cognati

F. Ita judic. in causa Jr. Pieters Hillebrants en Hendrick Janssen Maddeleen Senat. mense Sept. 1622.

sorgen/ soo lange sy haer Brood connen verdienen: Dan die Kinderen mogen den Olderen noch haer Vrunden geen Goed met Recht afwinnen.

Hoe die voorbenoemde personen haer goed ver-erven.

67. Ende de wijle die voorbenoemde Kinderen/ noch van Vader noch van de Moeder/ noch van haer tweer Vrunden geen Erffenisse mogen entvangen/ soo behoren sy haer toegewonnen goed/ op de selve oock niet werden te ver-erven: Daeromme so sy sonder echte Lives Erven verstorven/ soo neemt de Erffenisse dat Recht/ voorbeholden nochtans/ dat die Olderen ofte haer Vrunden/ weder upt nemen mogen/ sodane bewijslijcke Gaven/ als sy de Kinderen mochte hebben gegeven.

Van kinderen gewonnen tusschen 2 vrye Personen.

68. Kinderen die gewonnen worden tusschen twee vrye ende onbesproken Personen/die sick inden Echten staet wel mochten vergaderen/ die hieten natuyrlijcke ofte vrye speel kinderen/ die nemen Erffenisse van haer Moeder/ ende olde-Moeder/ van des Moeders wegen/ so volcomen als die echte kinderen/ dan tot haren Vaders ofte tot synen Vrunden mogen sy geen Erfgenaem wesen. De Vader is hem nochtans schuldigh een redelijcke Gave te geven/ na gelegentheyt sijner Goederen/ ende sodane Gave mogen sy met Recht oock inwinnen van haers Vaders Erfgenamen/ in dien sy by zijn levend niet zijn afgeset.

Wanneer die natuyrlijcke Kinders sterven sonder Echte lyves Erven.

69. Stervet die natuyrlijcke Kinderen/sonder Echte lijves Erven/so erven sy weder sodane Gave/als hem van des Vaders wegen angecomen is/ op den Vader ofte op syne Erfgenamen/ eñ die alinge ander goederẽ/op haer Moeder/ ofte in

ofte in gebreke des Moeders / op haer Olde-Moeder van wegen der selver Moeder: worden oock by de voorsz. Moeder ofte Olde-Moeder gevonden eenige van des Dooden Broeders ofte Susters/ als vrye Speel-kinder van der selver Moeder gebooren / so deelen sy met de Moeder ofte Olde-Moeder die erffenisse by manne hoofden/ met dergelijcke verstorven Broeders ofte Susters kinderen / die mede comen inde Erffenisse / dan by geslachten.

Als de Dode na laet alleene Broeders ofte Susters Van de selve Moeder.

A. 70. Natuyrlijcke kinderen erven haer goed in gebreke des Moeders ofte Olde-moeders/als voorsz op haer Broeders ende Susters/ die oock vrye Speel-kinderen zijn/ende te samen van een Moeder geboren / ende op dergelijcke verstorven Broeders ofte Susters kinderen te weeten op de Broeders ofte Susters by manne hoofden/op die Broeders ofte Susters kinderen / by geslachten. B.

Op wel die Speel-kinderen niet mogen erven.

71. Een vrye Speel-kind can niet erven op zijn Vader of zijn Vaders Vrunden/ dan alleene die entvangen Gave/ gelijck voorsz.can ooc niet erven op zijn Broeders ofte Susters/dat oock sint vrye Speel-kinder / ende niet van eener Moeder geboren / ervet oock niet op yemand van des moeders vrunden/ anders dan voorsz / waeromme soo niemand na sijnen Dood vande selve voorbenoemde personen bevonden worde/so ervet hy zijn goed an dat Recht/ beholdlijc den Vader ende sijne Vrunden de gave / als voorsz.

Van Speel-kinderen die van anderen Speel-Kinderen ofte on-echte Kinderen geboren zijn.

72. Dewijle men oock bevindt/ dat de eene onechte vande ander onechte word gewonnen/eñ dat vake in dat anderde ofte derde geslachte / so moetmen weeten/ is een kind allso

geboren

A. D. l. 2. et 4. D. unde Cognati.

B. Frater hic duplicem non habebit portionem, ob rationem cessantem nempe familiae conservantem.

A. Vid. Ann. Rob. l. 1. rer. judic. c. 9.

A. Vid. Novell. 153.

B. Vid. l. Lucius & ibi Bart. D. de jur. fisci. l. cum reo, §. fin. D. de bon. damnat. S.Surf. cent. 1. con. 43. et 54.

C. Coelebs nempe ne pugnet cum §. 64. h. l.
Vid. Gail. 2. obs. 35. Bod. l. 1. de republ. c. 6. & l. 6. c. 2.

D. Stadtsboecke lib. 9. Constit. anni 1587.

E. Vid. l. ult. Cod. de haered. act. l. 5. Cod. de donat. & ibid. Gothofr. S.Surf. cent. 2. cons. 4. n. 3.

geboren een vrye speel-kind/ sal dat selve in zijn Moeders nagelaten goederen (de Moeder sy geweest een vry speel-kind ofte anders on-echte gewonnen) niet alleen voorgaen/ voor dat Recht / dan oock voor alle andere voorsz. personen/ die der on-echtschap halven/ van die Moeders wegen Erfgenamen mochten geweest hebben/ ende genieten gelijck een vry speel-kind/ gelijck voorsz. A.

Wie de on-echte Kinder sal onderholden.

73. De Vader is gemeenlijck schuldiger de on-echte Kinderen met Kost ende Kleederen te versorgen dan de Moeder/ ofte de Moeder moste rijcker wesen : Dienst-boden ende dergelijcke / als Luyden van eener soorte / zijn daer toe al even schuldigh/ doch altijdt tot verclaringe des Rechtes. A. B.

Daer De Vader doodt geslagen Worde, echte ende speel-kinderen na latende.

74. Word yemand doodtgeslagen/ echte ende speelkinderen nalatende / sullen de speelkinderen des Vaders Bloedgelt hebben te genieten/ by also verre de geslagen Vader soo veel goederen mochte nalaten/ dat zijn echte Kinderen alsdan in levende zijnde / het speelkindt elck voor hooft in den goede conden gelijck zijn. Soo overst so veel goederen niet mochten na blijven / sal dat speelkindt de echte Kinderen na advenant van dat selve Bloed-gelt mede na Quota ende andeel moeten laten volgen. C.

Van eygen Luyden.

75. Kinderen in een Echtschap gewonnen / daer van de Moeder is eygen/ die en sullen soo lang sy van den Eygendom niet zijn entledight/ geen Erffenisse mogen ontvangen van haer vrye Vrunden / dan wel van haer Olderen/ dit salmen verstaen / van sodane Eygendom / daer door de Moeder verhindert wordt / haer goedt op haer Vrunden te D. E.

A. Vid. Ann. Rob. l. 1. rer. judic. c. 9.

ver-erven. Ende alle eygen personen geene Kinderen nae latende / sullen haere Goederen erven op de Armen des Dorps / inde welcke het Sterfhuys is gelegen.

A. Van Vondelingen.

76. Vondelingen / dat zijn Kinderen die by de strate ofte an anderen plaetsen gevonden worden / heymelijck daer gesettet / alsoo dat men haer Olderen niet can weeten / dese erven op niemant / dan op haer echte lijves Erven: Sterven sy sonder echte lijves Erven / soo erven sy haer goed op den genen die haer opgebracht hebben / ofte zijn Erven.

B. Van Die bloedige hand.

77. Die bloedigen hand behoort geen Erffenisse te nemen / van den gestorteden Bloede / dan in zijn stede comet dat naeste onschuldige Bloed.

C. Van Luyden daer van men de erfgenamen niet weet.

78. Storve alhier een Incomeling / ofte een ander vremt man / des men zijn Erfgenamen niet weet / sal sick dat Recht zijns Goedes dat hy alhier mach na gelaten hebben onderwinden / ende laten dat beschrijven / ende doen dat over in handen van twee goede Luyden / die daer toe sullen sweeren / dat sy trouwelijck verwaren / ende ten besten oorbaer voorsetten sullen / tot profijt der rechte Erfgenamen / ofte sy quamen binnen thien Jaren / comet daer niemant binnen thien Jaren / die dat Goed Rechtlijck verdeegent / soo is dat den Richter verschenen / die dat heeft laten beschrijven / ende die Bewaerders vanden goede eegen te hebben een eerlijcke gave / ofte vanden Erfgenamen / ofte van dat Recht nae D. grootheyt ende gelegentheyt des goeds.

E. Een Erfgenaem moet staen voor alle des Dooden schulden.

79. Die verstorven mensche ende sijne Erffgenamen worden in

A. Vid. Novell. 153.

B. Vid. l. Lucius & ibi Bart. D. de jur. fisci. l. cum reo, §. fin. D. de bon. damnat. S. Zurch. cent. 1. con. 43. et 54.

C. Coelebs nempe ne pugnet cum §. 64. h. l.
Vid. Gail. 2. obs. 35. Bod. l. 1. de republ. c. 6. & l. 6. c. 2.

D. Stadtsboecke lib. 9. Constit. anni 1587.

E. Vid. l. ult. Cod. de haered. act. l. 5. Cod. de donat. & ibid. Gothofr. S. Zurch. cent. 2. cons. 4. n. 3.

A. Unde quæsitum cujusnam loci jus spectandum in adeundâ hæreditate, de quo Jacob. Curt. tom. 1. l. 1. c. 4. et judicatum in casu appellationis, d. 13. Maij 1628. ejus loci spectandas esse leges, ubi defunctus cum moretur civis fit.

B. Nisi quis fit alius, qui pure velit adire, ejusmodi hæres est potior, Chass. d. l. et ita Cam: in caa Trind Vetris Jedo N. Fossdma, d. 21. Novemb: 1629.
Vid. l. final. Cod. de jure delib: jure Saxonico non tenetur conficere inventarium, Coler: p. 1. decis. 68. vid. Chass. ad C.B. de succ. ab intest. §. 13. Gloss. 1. Perez. lib. 6. tit. 30. n. 8.

C. An possit inventarij confectio à testatore remitti quæritur? Distingue non potest in præjudicium creditorum, ut potest in præjudicium legatariorum, ratio differentiæ est, quia non potest, suâ dispositione causam illorum reddere deteriorem eorum potest, cum nihil legatur illis relinquere Vid. Perez. ad tit. Cod. 30. lib. 6.

D. Suntne nonnulla beneficia, quibus hæredibus succurritur, ne ob temerariam aditionem vel repudiationem afficiantur damno?
Sunt duo: jus deliberandi et beneficium inventarij, §. 2. instit. de hæred. qual. et diff. l. fin. C. h.
Intra quod tempus petit, jus deliberandi, & quod tempus concedendum est.
Si hæres non urgeatur à creditoribus, alijsve quorum interest, nulla ei necessitas petendi incumbit, verum urgeri potest ab ijs quorum interest, ut petat l. 9. C. h. Sin aliter urgentibus creditoribus vel sponte petat, moderatum ei spacium dandum est, d. l. 9. Summum si à principe petatur, est tempus anni, si à judice novem mensium d. l. fin. §. 13. minimum 100. dierum l. 2. D. h.

den in den Rechte gemeenlijck voor een persoon geholden daeromme tot wat tijden yemant sick uyt geeft / eñ holdet als een Erfgenaem eens verstorven mensche/vermiddes dat hy de Erffenisse antast / sal hy moeten verantwoorden ende voldoen voor alle desselven / sijne schulden ende Lasten/ die op hem ofte syne nagelaten goederen mogen staen. A.

Wel sick hold als een Erfgenaem.

80. De gene die des voorsz. verstorven schulde betaelt/ofte die zijn nagelaten goederen vercoft/verwisselt/verhuyrt ofte verpachtet / ofte die sick anders geeft in Administrate van die goederen/ende uytwendigh eeniger maten vertoont/gelijck hy sy een Heere der goederen / weetende dat de Heer vande selve goederen is verstorven/die hold sic als een erfgenaem / ende geeft sick daer mede inde anhangende lasten.

Dese nabeschreven hold sick niet als een Erfgenaem.

81. Niet te weyniger/so yemand in dat Sterf-huys wat deede alleen wt goedigheyt/te weeten/dat hy bestelde/dat de Dode als behoort/ getuyget eñ begraven worde/ofte anders opsicht neme/dat de goederen niet verbracht noch versuymt worden/ die hold sick daer mede niet als een Erfgenaem/in sonderheyt so hy daer van voor hen geprotesteert heeft/ ofte so hy daer toe van het Recht mach veroolovet wesen.

Hoe men een beswaerde Erffenisse an tasten mach sonder schade. B.

82. Wil yemand een beswaerde Erffenisse antasten sonder schade / die sal met oorlof des Rechtes / van alle des verstorven goederen een Inventarium laten maken / dat is / de Goederen laten beschrijven int bywesent des Rechtes / ende drie onstraffelijcke Tuygen / daer toe geroepen ende geboden / ende leggen van desen Inventario een Wederschept in handen des Rechtes / ofte andere vrome Luyden / by believen des Rechtes / eñ als dit geschien is / sal de Erfgenaem C. D.

rint, arg. d. l. fin. §. verb. exordium capiat, super rebus, quas defunctus mortis tempore habeat. 5° Ut subscribat haeres, vel si ignarus sit literarum, tabellarius ad hoc specialiter adhibendus signo manu haeredis praeposito, coram testibus notis, d. l. fin. §. 2. 6° Ut circa subscriptionem adjiciatur ab haerede, quod nulla malitia sit usus, et quod nihil penes eum remanserit. d. l. fin. §. 2.

van het Recht veroorlovet worden de Goederen an te tasten/te vercopen/ende in alles te gebruycken sonder bedrog/ tot profijt des Schuldeners/ ende oock tot zijn eygen voordeel/te weeten/als de Schuldeners ofgeset ende betaelt zijn. In deser gestalt wort de Erfgenaem tegen de Schuldeners niet hooger beswaert/ dan des Dooden nagelaten Goederen verstrecken mogen.

Die Erffgenaem mach voor die Schuldeners voor uytnemen.

83. Als die beschrijvinge / gelijck voorsz. geschien is / mach de Erfgenaem voor uyt nemen voor alle Schuldeners/de behoorlijcke onkostẽ gedaen op de Wtinge des Doden / ooc in de beschrijvinge der Goederen / ende voort ander nootdruftige oncost / die hy als een Erfgenaem in dat Sterf-huys heft moeten doen/tot verklaringe des Rechtes/ dan in private Schulde/ can hy niet meer genieten/ als een ander Schuldenaer.

Als die Erffgenaem eenigh goed verberght.

84. Word een Erfgenaem bevonden / dat hy bedrieghlijck eenigh goed hebbe verborgen / ofte anders verbrengen laten / sal hy tot profijt der gemeene Schuldeners die weerdye des goeds dubbelt weder inbrengen.

Wanneer een Erfgenaem dat Inventarium sal maecken.

85. Wanneer een Erfgenaem in voorsz. manieren/ eenige beswaerde erffenisse wil antasten/ so moet de beschrijvinge in allen gelijck voorsz. laten doen binnen dertich dagen/ nae des verstorven wtgangh / ofte de beschrijvinge can hem niet vordelijck wesen/ dan die Erfgenaem die hier te Lande niet woonen / ofte die niet by huys zijn / ende de Dood der Verstorven niet geweeten hebben / die eegen nae gelegentheydt meer tijds tot verklaringe des Rechtes / ende

midler

A. Vid. l. ult. C. de jure delib. §. 4. 5. et 7.
Hæres à non confecto inventario tenetur ultra vires hæreditarias Nov. 1. c. 1. 2.

B. Is apud senatum [illegible], dat men eerst uit de gereedste goederen de bestien ende schulden ende lyffsgoederen sall affdoen, ende daernae bij den erffgenamen in scheidinge getreden worden, den 14. en 15. febr. in caa [illegible] Cleve en Baltrinck.

C. Hæres testamentarius non tenetur hæredibus legitimis inventarium inhibere, priusquam super validitate testamenti sit disputatum, opponendo exceptionem dominij. Senat. den 9. Martij 1619. [illegible] dicto Siger Jans den 29. Augusti, Jacob Woelofs en Jan Woelofs weduwe, item d' erffgenamen van [illegible] Jacobs ende [illegible] den 18. Aug. 1637.

Quod est beneficium inventarij?

D. Est beneficium singulare concessum hæredi, ne in damnum incidat, modo legitime inventarium conficiat.

Quomodo legitimè fit inventarium?

Desideratur 1. justum tempus. est enim à præsente intra 30. dies, ex quo delatam sibi hæreditatem scivit inchoandum, et intra 60. dies plenè absolvendum, ab absente verò qui non est in eo loco, in quo res hæreditariæ sunt vel maxima earum pars intra anni spatium à morte testatoris numerandum, inchoari & absolvi debet, d. l. ult. §. 2. et 3. 2º ut fiat per certas personas, per tabularios ad minimum duos, d. l. ult. §. 2. Nov. 1. c. 2. verb. tabellarijs. 3º ut sint præsentes, quorum interest, vel si horum copia esse non possit, tres testes idonei, d. Nov. 1. cap. 2. §. 1. junct. d. l. fin. §. 2. 4º Res omnes hæreditariæ specificè describantur, imo et fructus & aliæ accessiones, quæ postea provenerunt, arg. d. l. fin. §. verb. exordium capiat, super rebus, quas defunctus mortis tempore habeat. 5º Ut subscribat hæres, vel si ignarus sit literarum, tabellarius ad hoc specialiter adhibendus signo manu hæredis præposito, coram testibus notis, d. l. fin. §. 2. 6º Ut circa subscriptionem adjiciatur ab hærede, quod nullâ malitiâ sit usus, et quod nihil penes eum remanserit. d. l. fin. §. 2.

A. Vid. l. 4. Cod. de rep. hered. ibi Gothofr.

B. Nisi sit minor, vid. l. fin. Cod. de repud. hæredit.

C. Vid. l. 8. Cod. de pact. l. 2. §. ult. D. de his jud.

D. An hic potest consensum suum revocare? distingue, si alimenta pactus sit, non potest revocare et ita intelligenda, l. ult. Cod. de pact. Chorand. lib. 7. resp. 201.

E. Hinc facile solvitur nodosa quæstio, si uxori relictus sit usus fructus, nullo cohærede scripto ad quem hæreditas pertineat. Vid. Gail. 2. obs. 144.

A. Sic judicav. Senat. ~~den 4. Novemb. 1628.~~ Continuatio ad art. 88. in causa Anna Pieters en Hendrick Gaerincks kinderen voorstanderes, ubi intellexit etiam addita clausula, de non minuendo vel consumendo, bona non inducere proprietatem sed manere usumfructum vid. decis. Curt. Holl. Korn.

midler tijd dat de beschrijvinge geschiet / behoort dat Sterf-huys ofte de Erfgenaem vanden Schuldeners ongemoeyt te blijven.

Die een Erffenisse een mael afseght.

86. Een Erfgenaem die van een aengestorven erffenisse eenmael af treet/die mach daer na tot de selve erffenisse geen toegang weder becomen / ingelijcken die een Erffenisse eenmael antast/die en mach daer van niet weder ontslagē worden/ten sy dat hy na Landrecht restitutie sulde mogē nemē.

Van Erffenisse te vertyen eer sy verschenen is.

87. Niemand moet sekerhande Erffenisse vertyen/vercopen/versetten/beswaren/ofte eeniger maniere daer van verwilkeuren/eer der tijd dat de verschenen is/ by de pœne/dat hy totter selver Erffenisse sal onweerdigh geachtet worden/ ofte dat moste geschieden by wetlijck consent des genen/ die dat goed sal ververven / anders sullen doch de coop ende wilkeuren alle/als voorsz. onstede ende van geener weerden wesen: Nochtans heeft yemand van eenige goederen den Eygendom / daer van by een ander is die Lijftucht / die mach den Eygendom wel vertyen/ ofte anders beswaren/ buyten consent des Lijftuchters / alleen dat hy hem in zijn Lijftucht niet vercorte.

V. Hoe men Lijftucht behoort te verstaen ende gebruycken.

Die onderscheydt van Lijftucht, ende den Eygendom.

88. Die Lijftucht ende den Eygendom van sekere Goederen / connen te gelijck by een Persoon niet wesen / daeromme soo haest die Lijftucht van eenigh goed by yemand angevangen wort / soo is van stonden aen de Eygendom des selven goeds by een ander versekert / te weeten / by

Si homo sit frugi praestabit juramentum, sive juratoriam cautionem, Novell. 112. c. 2. Auth. generaliter C. de Episc. et Cleric. Si sit vita suspecta, locari praestat rem tertio, vel credi domino, ut is pro fructibus solvat. arg. l. 5. §. imperator. ff. ut legat: nom. caveat: Quid verò fieri debeat partibus dissentientibus, ex aequo & bono judex estimet.

by den genẽ die in der selven tijd daer toe is gerechtiget/niet tegenstaende / dat onderwijlen de Voor-woorden van Lijftucht in sick mogen begrepen hebben / dat de Goederen sullen erven ende voort sterven nae des Lijftuchters doodt/ angesien men dat nae Recht anders niet sal conen verstaen dan alleen van dat gebruyck der Goederen / ende niet vanden Eygendom.

Wat Lijftucht is.

89. Lijftucht is een Gerechtigheyt/die yemand heeft an eens anderen goed/dat hy dat selve goed zijn leven lang ofte een seker tijd van Jaren / sonder vergoedinge daer voor te doen mach gebruycken/ ofte dat genut daer van op nemen/ by alsoo hy den Heeren des goeds/ in den goeden ofte in den Eygendom des goeds niet vercorte.

Dat men die Lijftuchtige Goederen behoort laten te beschrijven.

90. De Lijftuchter is schuldich tot allen tijden/ wanneer de eygener/ dat is/de Heere des goedes dat begeert/die Lijftucht van parceel tot parceel/ofte van stuck tot stuck/so wel vande replijcke als vande onreplijcke goederen/Rechtlijc te laten beschrijven binnen ses weken / na der tijd dat hy met Recht daer toe vermaent is / by verlies des Lijftuchts.

Die Lijftuchter is schuldigh voor die replijcke goederen borge te stellen.

91. Dewijle de replijcke goederen/ een deel verhandelt/eñ inde verhandelinge gebracht worden / als gemuntet Geld / Koren/ Botter / Wijn / ende dergelijcke die men dagelijcks ommeslaet/soo behoortmen de selve goederen te weerdeeren / eñ de Lijftuchter moet geen replijc goed / in de Lijftucht an sic nemen te gebruycken/ ofte daer van te genietẽ/ hy hebbe dan eerst Borge gestelt (soo verre hy daer toe versocht wort) dat deEygener/als de lijftucht is volendiget/zijn goed mach weder

Ad articul. 89.

B. Vid. de hoc verbo Wesenb. in parat. h. n. 8.

C. l. 61. D. h. t. arbitratu boni viri l. 13. eodem

Ad articul. 90.

D. De inventario ab usufructuario conficiendo, vid. Reland: à Valle 1. cons. 92. §. 15. et Gail. 2. obs. 145.

x. Annon et cui eo modo usufructus est relictus teneatur conficere inventarium?

Æquius est, et licet testator ipsi hoc remiserit, conficiat sumptibus petentis arg. l. 54. pr. versic. sinon intervertendi, D. ad S.C. Trebell.

Ad articul. 91.

E. Mijnsing. 5. obs. 36.

F. Cautio haec non potest remitti, et ita judicat: den 14. Maij 1619. in causa Wageman, ubi producebatur testamentum, quia nec per pacta dotalia Senat. den 15. Augusti 1622: in causa Jacob [illegible] en [illegible] Senat. den 12. Octob: 1625. [illegible] en Hendrick [illegible]: et saepius nec à testatore, quia in haeredis favorem est introducta ne scilicet usufructuarijs, deletur occasio male utendi re usufructuaria, l. 1. Cod. h. t. et ibi Gothofrid. nec ab haerede, quia est contra ususfructus substantiam, quia semper debet ad proprietatem reverti, vid. Leng. p. 146. q. tantum negat, Gail. dict. leg. & bene meo judicio remitti potest, si inter vivos constituatur ususfructus, quia cessat hoc casu favor tertij, item si deducto usufructu aliquis sua bona donat alicui, arg. l. ad res donatas, D. de Aedilitio edicto.

Quid si usufructuarius non possit invenire fidejussores, nec habeat pignora?

Si homo sit frugi praestabit juramentum, sive juratoriam cautionem, Novell. 112. c. 2. Auth. generaliter C. de Episc. et Cleric. Si sit vita suspecta, locari praestat rem tertio, vel credi domino, ut is pro fructibus solvat. arg. l. 5. §. imperator. ff. ut legat: nom. caveat: Quid vero fieri debeat partibus dissentientibus, ex aequo & bono judex aestimet.

X. Quid si usus fructuarius omnium bonorum habuerit potestatem alienandi, vel bona minuendi superfluum, adeo ut diminuere possit, non tamen in totum, sed tamen ad tres quadrantes, et quadrantem teneatur restituere, et de eo restituendo cavere, nisi cautio fuerit remissa, Novell. 108. c. 1. junct. præfer. ibid. imo et quartam quam restituere debet, imminuere potest, ex justa causa vid. redemptionis captivorum, dotis, sponsalitiæ largitatis. d. Novell. 108. c. 1. in fin. siquidem aliam non habuerit substantiam.

A. Etiamsi rei statum reddat, meliorem Sneidew. et l. 44. D. h. t.

B. Quænam sint tales impensæ, arbitrio judicis est relinquendum Gloss. in l. 7. D. 2. de usufruct. in verbo pertineat.

C. Ende deselve (: in cas van jaerlijcxe liffgoederen :) den verschijndach niet belevende ende hebben sijn erffgenamen ne quidem nae proportie des jaers niet te vorderen. Camer: den 9. April 1624. Jensema en Clant, den 30. Jan. 1640. Bruinsche en Alberda, Et Senat. den 25. Octob. 1645. D' erffgenamen van Vrouw Hoelffjen Crijtema en Diest.

D. Mutilum hoc caput videtur, nam rectius & plenius hoc modo finitio usus fructus poneretur usus fructus cum die finitur eveniente die ad quem concessus est, sive iste fuerit certus vel incertus. lib. 16. §. 2. D. familiæ erciscundæ.
Ususfructus prius finitur vel casu vel facto de his plenius vid. in jur. civil. h. t.

Quibus modis ususfructus vel usus amittitur?

Variis, 1º. Morte fructuarii §. 3. instit. de usufructu l. 3. l. pen. Cod. eodem, nec ad heredem transmittitur, nisi ita speciatim cautum, quin imo si heredum facta sit mentio, simpliciter heredes primi intelligentur, et omnes reliqui successores, et substituti excludentur l. 14. Cod. de usufructu, non vero finitur morte, qui usumfructum contractu constituit, l. 3. §. 1. Cod. eodem.
2º. Capitis diminutione maxima & media, §. final. Cod. eodem.
3º. Non utendo per modum et tempus. Per tempus ut decennio inter præsentes, vel vicennio inter absentes, d. l. pen. Cod. et l. pen. C. de servit. l. f. C. de præscript. long. temp. scilicet si non utatur intra hoc tempus, per se vel per alium, potest enim ad alios transferri, lib. 12. §. 2. D. de usufructu scilic. ut jus

ipsius servitutis maneat radicatum, in persona usufructuarij, per modum si intra tempus lege constitutum non utatur, fruatur ad modum praescriptum, vel si quis modum, qui pro conditione est, nolit adimplere arg. l. 1. 2. Cod. de h. qui sub modo. 4. Si proprietario sit cessus (vel usufructuario obvenerit proprietas. §. 3. instit. de usufructu, si autem extraneo sit cessus, non finietur ex eo, sed nihil actum est.

5. Interitu rei, est enim usufructus, jus in corpore, quo sublato & ipsum jus tollitur, l. 2. D. h. Unde si aedes perierint, ne quidem usufructus areae debeatur, quia non areae sed aedium usufructus est relictus, l. 1. §. 3. l. 10. D. h. 6. Adjecti temporis vel conditionis existentia, l. 5. 4. 12. vers. fin. fin autem Cod. de usuf.

weder becomen / ofte die weerde daer voor / te weeten / dat sy voor hen gelijck voorsz. gewerdeert mogen hebben.

Die Lijftuchter mach geen onreplijck goet vertyen.

92. Hoe wel de Lijftuchter/zijn gebruyck ofte zijn Jaerlijcks genut/ van zijn Lijftucht mach wenden ende keeren/ tot zijn wel gevallē/soo mach hy doch geen onreplijck goed/ ×
daer hy mede betuchtight is/ vertyen/ beswaren ofte eniger A.
maniere veranderen/ buyten consent des Eygeners / want soo wat daerenboven gehandelt werdt / dat can den Heere des goeds / in zijn vrye Eygendom niet bekrencken/dan is alle tijdt wanwaer/den genē die dat goed entvanght/behoudelijck den selven nochtans zijn ansprae͏ck op den Man / ofte op zijn Erfgenaem/daer hy meede gehandelt heeft.

Hoemen de goederen des Lijftuchts sal gebruycken.

93. Die Lijftuchter moet de goederen in de Lijftucht entvangen/by verlies des Lijftuchts/niet anders gebruycken/ ofte gebruycken laten/dan manierlic ende oorbaerlic/sonder alle bedrogh/is oock schuldigh te doen tot de onderholdinge na gelegentheyt der selver goederen/tamelicke oncosten alle B.
tijd/so wel van het gebruyc/als van den Eygendom tot seggen van goede luyden/ofte tot verclaringe des Rechtes/dan ofte die goederen door dat behoorlijck gebruyck/ofte anders buyten schuld des Lijftuchters verargerden/ofte heel te niete quamen / behoortmen hem met rechte niet an te rekenen.

Wanneer de Lijftucht is vol-endight.

94. Als die Lijftucht op geen seker Jaren is besproken / C.
soo wort die volendight door den natuyrlijcken doodt des D.
Lijftuchters / ende ingelijcken soo de Lijftuchter misdaeds halven / uyt dese Stadt ende Ommelanden mochte uytgeleght ofte verbandt worden.

HET

x. Quid si usufructuarius omnium bonorum habuerit potestatem alienandi, vel bona minuendi superfluum, adeo ut diminuere possit, non tamen in totum, sed tamen ad tres quadrantes, et quadrantem teneatur restituere, et de eo restituendo cavere, nisi cautio fuerit remissa, novell. 108. c. 1. junct. praefer. ibid. imo et quartam quam restituere debet, imminuere potest, ex justa causa vid. redemptionis captivorum, dotis, sponsalitiae largitatis. d. Novell. 108. c. 1. in fin. siquidem aliam non habuerit substantiam.

A. Etiamsi rei statum reddat, meliorem Sneidew. et l. 44. D. h. t.

B. Quaenam sint tales impensae, arbitrio judicis est relinquendum Gloss. in l. 7. D. 2. de usufruct. in verbo pertineat.

C. Ende deselve (: in cas van jaerlijcxe lijffgoederen:) over

verschijnden uitt ...

ne quide

d. 9.

Bredens

D' erffg

D. Mutilum

modo fi

finitur

fuerit c

ius eunde

ususfruc

vid. in ju

Quib

Varijs. 1° M

Cod. eodem

cautum, qu

primi inte

cludentiu

qui usum

2° Capit

3° Non

inter pr

C. de Se

utatur in

ad alios tr

HET VIERDE BOECK.

1. Van Gerechtigheyden ende Heerlijckheyden.

Wat zijn Gerechtigheyden ende Heerlijckheyden.

Gerechtigheyden ende Heerlijckheyden / dat zijn na desen Landrechte / Redger-rechten / Lanck-rechten ofte Over-rechten / Grietmans-rechten / Buyr-rechten / Sijl-rechten / Dijck-rechten / dergelijcken. Item Jura patronatus, dat zijn stemmen van Pastoryen / van Vicaryen / ende van Prebenden. Item uytbesonder de Gestoelte in de Kercken / ende uytbesonder de Legersteden ofte Graven / ende dergelijcken.

Van verclaringe der Rechtstoelen.

2. Alle twist om eenigh Recht ofte Rechtstoel te bedienen / sal voortaen op yeder plaetse / voor soodane Recht berichtet ende verclaert werden / daer men dat van oldes mach berichtet ende verclaert hebben / in dryen naest den anderen Rechtdagen / nae older gewoonte / alsoo te verstaen / dat de Overrichteren ter plaetsen / daer de questie sal dienē beyde parten te gelijck sullen Rechtlijck laten verwittigen / om een yeder zijn beste beschiet / waer mede hy zijn ansprake sal weeten te verdegenen / in te brengen binnen den tijd van achte dagen / by pœne van vijf Marck / ende verlies der costen voor de eerste / volgens binnen achte dagen / by pœne van een Marck / ende verlies der costen voor de anderde / ende voor de derde mael by pæne van vijf-thien Marck / ende dat by verlies der saken ende costen. Des sal een yegelijck Over-

ipsius servitutis maneat radicatum, in persona usufructuarij, per modum si intra tempus lege constitutum non utatur, fruatur ad modum prescriptum, vel si quis modum, qui pro conditione est, nolit adimplere arg. l. 1. 2. Cod. de h. qui sub modo. 4. Si proprietario sit cessus vel usufructuario obvenerit proprietas. §. 3. instit. de usufructu, si autem extraneo sit cessus, non finietur ex eo, sed nihil actum est.

5. Interitu rei, est enim usufructus, jus in corpore, quo sublato & ipsum jus tollitur, l. 2. D. h. Unde si ædes perierint, ne quidem usufructus areæ debeatur, quia non areæ sed ædium usufructus est relictus, l. 1. §. 3. l. 10. D. h. 6o. Adjecti temporis vel conditionis existentia, l. 5. 4. 12. vers. fin. fin autem Cod. de usuf.

Incipit Liber Quartus.

Ad articul. 2.

A. Puto debere legi tijden

Ad articul. 5.

A. Soo vele persoonen alls in communione bevonden worden tot 30. jaren, off dan op dat Landt oock de stemme vallen sall vid. D. D. de hac materia.

B. Ita ut nec colonus nec Emphiteuta, qui quasi dominus, nec illi qui autore prætore possidet, jus patronatus habeant, Camer: den 11. Martij 1628. Datema en ten Holte.

C. Hebben est jus & dominium behouden, est factum et possessio, judic. den 2. Maij 1626. den 1. Junij.

D. Vonden dat door ingevoerde possessie van eenige collatoren in hujusmodi actibus voluntarijs, in posterum kan uitgesloten worden, talis fundi dominus, Camer: den 6. April 1587. den 12. Novemb: 1622. en den 22. Junij 1626.

aliter judicatum in causâ Wengo et Cuessum, den 7. Junij 1638. item Weinw tripodda in d' h: h: Gedeputeerden den 5. Octob: 1641.

Ad articul. 6.

E. Impersonale quis ergo, aut collator aut Collatores in pago, habitantes per mandatum deputatorum vel Cameræ, aut Deputati (: quasi Episcopus:) per mandatum suum, quo casu Deputatorum unus possidet, ut illo casu collator, ille qui primum locum habet in de Claimse sui ordo videtur observandus in alijs pagi actibus, si quæstio moveatur, et unus alteri libere non velit credere, idque observatum antiquitus in den oft; voor: ut unus habet het vooroffer, unde sæpe æmulationes et origo tot templorum in Frisia.

Over-richters voor yeder comparatie ofte Rechtdach mogen genieten twee Dalers / sonder meer / waer van hy soo wel zijn eygen als sijner Dieneren costen sal moeten dragen ende betalen.

Van Sijl-rechten ende Dijck-rechten.

3. Sijl-rechten ende Dijck-rechten/ sullen onbecort beholden / alle haer olde gewoonlijcke Rechten ende Vryheyden.

Twistinge van Pastorien, Præbenden, Kerck-stoelen, &c.

4. Schelinge Juris patronatus, dat is/ twist/ heercomende om die stemme ofte presentatie / als van Pastorien / Vicarien van Prebenden. Item twist van Kerck-stoelen ende Graven / salmen tot naerder dispositie by den Redgeren ter plaetsen laten verclaren.

Elck Heerd Lands, heeft een stemme tot de Karspel-Kercke.

5. Iegelijck Heerd Lands / te weeten/ dertich Iuck/ ofte dertich Grase Lands / een Persoon egenlijck toebehorende/ daer een Huys op staet/ sal gelijck van oldes gewoonlijc/ mede hebben eñ beholden Jus patronatus tot de Carspel Kercke/ als naemlijck een Stemme. Soo oock tot eenen huyse behoorde sestich Grase oft hondert ende daerenboven/ machmen doch deshalven niet meer dan een stemme verdegenen/ onvercort nochtans in desen voorsz. den genen / die inspeciael alleene meer Rechts verweeren connen.

Hoemen eendrachtich een Pastoor kiesen sal.

6. Tot allen tijden wanneer een Carspel-Kercke vaceert, daer meer Patroonen toe zijn dan een / soo salmen / om alle twist te vermijden/ alsmen een nye Pastoor wil kiesen/ achte dagen te vooren / aldaer over de Kercke laten condigen / ende op eenen sekeren dagh ende plaetse / alle Patronen int

K generale

...tuia
...erentem,
...fic juris
...is agrum
...ij cum
...itur an
...pro
...t. Albarda
...gitata
...worde
...lden
...sionem,
...aut salten
...utioni
...swaken,
...gemeeste
...separa-
...stinge)
...tiores
...del
fundi

vel hic contra illum, in quo potior est dominus fundi, vel quasi (jus fundi habens) judicati pro Jensema den 22. Maij, quia primo quo ad dominium talem, sijn ommegang slijten, uti vel non uti, res est meræ facultatis. l. 4. §. 45. ita ut quod præteritum tantum istum actum negligat, d. §. 45. ibi sijnen ommegang singularem versuimen præteritum sinere præterire, sed quo ad futurum possessio non admittitur, ideoq. non ab usurpatore acquiri potest, et quo ad futuram possessionem et facultatem dominus semper retinet. lib. 4. §. 3. et 5. et ibi beholden judicat: den 20. Augusti 1615. et den 2. Decemb: 1617. præterea. 2° quo ad usurpatorem usus discontinuus semper inter...

generael eysschen laten / ende die compareerende Patronen ofte haer Volmachtigen/sullen hebben de vollencomen keur/ sonder eenigh inseggen van den die daer niet tegenwoordich gecomen zijn / geschiede oock de condinge niet / hoe voorsz. ende daerenboven uit private stemmen / een Pastoor ingeleyd worde / sal nul ende van geener weerden wesen / eñ men sal procedeeren tot nye condinge ende keur / in achtervolgh der kercken ordeninge/voor soo veele deselve angenomen is/ oft oock noch angenomen mach worden / al is daer maer een / die niet requireert is zijn stemme daer toe te geven / die mach die inleydinge met behoorlijck recht straffen / ende te niet maecken/ om dattet versmaden van een Patroon in dese sake meer rechts heeft / als de private stemmen van veele/ ofte de meeste Patronen.

De Gerechticheyden ende Heerlijckheyden sullen de Erfgronden blijven.

7. Wt rechter natuyr behooren alle Gerechtigheyden ende Heerlijcheyden annex oft anhengigh te wesen/ an seker Erfgronden / als an Landen / Huys ende Hof-steden/ ende deshalven machmen ooc die selve sonder wtgedruckte voorwerden / daer van niet te verscheyden : waerom tot wat tijden eenig erfgronden simpliciter erflicken overgedragen worden/ soo sullen die anhangende Gerechticheyden ende Heerlijckheyden / gelijck ander vryheyden ende eygendomen/in die selve opdracht mede moeten volgen. vid. art. 19 in fin

Van Gerechtigheyden ende Heerlickheyden vande Erfgronden afgescheyden.

8. Ende hoe wel sonder wtgedruckte voorwerden erflijck oock niet overgedragen worden / de Gerechtigheyden ende Heerlijckheyden/die nae gewoonte deser Omlanden/van de Erfgronden redes afgesondert/ende an sekere Personen anhengigh gemaeckt zijn/ of men schoon opdroegh dat princi-

paeI

A. Ita quondam judic. ter instantie van Vrouw Botnia en den bewoxinge van Feriwert.

Ad articul. 7. vid etiam art 9

B. Ad § 7. a Titius jurisdictionem alieno agro inhaerentem, sibi et instrumentum sigillatum inde exigit et sic juris-dictio illa reddita personalis §. 8 seq. postea illis agrum alio emptionis titulo sibi acquirit, haeredes Titij cum inhaerentibus, eidem jurisdictionibus dividunt, quaeritur an divisio agro eadem censeatur jurisdictio, decisum pro repartitus, mense Septemb: 1601. inter Schulterus et Alberda eadem fere quaestio inter Alberda & Jarghes est agitata anno eodem mense Octob: op d' Oosterwarf over de Duxsijner jurisdictien.

N. In possessorio van gerechtigheden en heerlickheden plerumque triplici modo agitatur.

1°. Ubi quis agit ex illo capite, quod solus praetensionem, (: de vaderswaerde:) contra eum, qui prorsus non aut saltem non rite facit, in quo ille potior, ita tamen ut restitutioni locus sit si refundat expensas, van nominatie ende ensprake, quas pars adversa expendit, et interesse si succumbat Leeuwerdt slijte des dages voor palen in Wijtwert.

2°. Aut plures non habentes fundum vel quasi (literas de separatione:) eaque ex illo capite, quod prius usum (in slijtinge) habuerunt in quo possessorio potior est ille qui potiores plures et justiores usus vel actus probavit, Warfhorde den 29. Octob: 1623. en den 29. Martij 1625.

3°. Aut agit usurpator ex usu vel slijtinge coram domino fundi vel hic contra illum, in quo potior est dominus fundi, vel quasi (jus fundi habens) judicati pro Jensema den 22. Maij, quia primo quo ad dominium talem sijn ommeganck slijten, uti vel non uti, res est merae facultatis. l. 4. §. 45. ita ut quod praeteritum tantum istum actum negligat, d. §. 45. ibi sijnen ommeganck singularem versuimen praeteritum sinere praeterire, sed quo ad futurum possessio non admittitur, ideoque non ab usurpatore acquiri potest, et quo ad futuram possessionem & facultatem dominus semper retinet, lib. 4. § 3. et 5. et ibi Gehouden judicat: den 20. Augusti 1615. et den 2. Decemb: 1617. praeterea. 2° quo ad usurpatorem usus discontinuus semper inter-

ruptus, ita ut tot actus quod dies in anno possessionem hic vix largiantur. 3°. Quo ad fundum jus possessionis vel dominij ab eo est inseparabile per talem usum, door sulcks slytinge de kan by wege van sulcx van de grondt niet affgaen, sed solo expresso pacto §. 7. 8. 4°. Quo ad usum, vel slytinge, cum jus sine pacto non possit auferri à fundo esset necesse, ut falso fundo applicaret contra naturam van de Clauwe ita ut usurpatoris possessio contra dominum fundi sit vel permissa precaria aut clandestina. 2°. discontinua et interrupta. 3°. illegitima tegens Lantrecht. 4°. injuste contra de naturen van Oirlandts Clauwe, atq ita usui slytinge ofte slytbocht non est locus, nisi in casu secundo, cum uterq fundo carens, sine fundamento ne & subjecto, de usu seu jure solo accessorio, et adjuncto disputant, judic. Ad: Clant 2. Maij 1626. in causa collationum pro possessionibus fundorum. §. 5. et 6. h. lib. vid. not. infr. §. 45.

C. Ita in divisione paternorum bonorum, judicatum den 14. Decemb: 1630.

Ad articul. 10.

A. l. 27. l. 45. §. 1. D. R. J. ubi semper est spectanda mens legislatoris, vel jus aliquod publicum constituentis, ut recte Bronch. Jorst. ad d. §. 1.

Ad articul. 11.

B. Vid. Coepol. de servitut. prediorum urbanorum, cap. 30. et l. 33. D. de serv. urb. l. 20. l. 25. eodem vid. alt. paginam, lit. A.

A. Vid. lit. B.
B. Gail. 2. obs. 59.
C. Capol. cap. 28. 29. 41.

pael / off het meeste deel der goederen / soo nochtans eenige opdracht geschiede int universael, te weeten / dat yemand erflijck over gave alle zijn goedt / oft een geheel Erffenisse / dat hem ange-ervet mach wesen / worden daer mede overdragen / soo wel die Gerechticheyden ende Heerlijckheyden / daer onder begrepen / als alle ander goederen.

11. Van Vryheyden ende Eygendomen der Erfgronden.

Van Vryheyden ende Eygendomen der Erfgronden.

9. Erfgronden hebben an sick anhangen / niet alleen gerechtigheyden ende heerlickheyden/dan oock seker vryheyden ofte eygendomen / ende hoe wel die gerechtigheyden ende heerlickheyden alleen by de personen mogen staen / soo connen doch dese vryheyden ende eygendomen sonder Erfgronden niet wesen: want is een huys ofte plaetse belast met seker eygendoom / soo moet daer oock wesen een huys ofte plaetse / die daer van hebbe de vryheyt.

De vryheyden ende eygendomen die de gemeene welvaert angaen.

10. Die Vryheyden ende Eygendomen / beroeren een deel de gemeene welvaert/als Wateringe ende Sijlen te onderholden / Dijcken ende Dammen / Wegen ende Stegen te maken/ ende dergelijcken: Ende dewijle de gemeene welvaert niet behoort noch mach becort worden / door contracten van private personen / soo mogen de voorsz. Vryheyden ende Eygendomen / privatim by de Heeren der Erfgronden/ niet vermindert ofte vermeert worden / dan alleene by consent der behoorlijcke Overigheyt. A.

Van vryheyden ende eygendomen, beroerende alleene de Heeren der Erfgronden. B.

11. Die ander Vryheyden ende Eygendomen beroeren

ruptus, ita ut tot actus quod dies in anno possessionem hic vix largiantur. 3°. Quo ad fundum jus possessionis vel dominij ab eo est inseparabile per talem usum, door sulcke slytinge in kan by wege van sulcke van den grondt niet affgaen, sed solo expresso pacto §. 7. 8. 4°. Quo ad usum, vel slytinge, cum jus sine pacto non possit auferri, a fundo esset necesse, ut falso fundo applicaret contra naturam van de Clausule ita ut usurpatoris possessio contra dominum fundi sit vel permissa precaria aut clandestina. 2°. discontinua et interrupta. 3°. illegitima tegens Lantrecht. 4°. injuste contra de naturen van Overlands Clausule, atq ita usui slytinge ofte slytbock non est locus, nisi in casu secundo, cum utero fundo carens, sine fundamento ne & subjecto, de usu seu jure solo accessorio, et adjuncto disputant jure dis. Ad: Clant 2. Maij 1626. in causa collationum pro possessionibus fundorum. §. 5. et 6. h. l. vid. not. infr. § 40.

C. Ita in

A. l. 27.
toris,
Jorst.

B. Vid. C
D. de

alleene die Heeren der Erfgronden / ende dese mogen tot believen der selven vermeert / vermindert / ofte heel ende al afgeset worden: Dan soo eenigh Erfgrond simpliciter in een erflijck opdracht overgeven worde / behoren sonder alle weder-seggen die gewoonlijcke Vryheyden ende Eygendommen mede te volgen.

A. Van Vryheyden ende Eygendomen van Huysen.

12. Vryheyden van huysen zijn dese dat men in eens ander mans huys mach balcken ende anckeren: dat men op een ander mans Muyre een Goote mach leggen ende laten zijn druppe daer in vallen / ofte dat men zijn druppe mach laten vallen op eens anderen grondt. B. Item dat die Heere des grondts mach timmeren soo hooge hem belieft: ofte dat men hem geene Licht mach betimmeren / ende dergelijcke. Ende van dese Vryheyden draeght gemeenlijck dat nabuyr huys den Eygendoom.

Van twee huysen, die tegen den anderen met sekere Vryheyden gebruyckt worden.

13. Heeft yemand twee Huysen by den anderen / ofte an den anderen staen / die tegens den anderen gebruyckt worden / met soodane Vryheyden ende Eygendoemen / die men continuè, dat is / stedes sonder opholden gebruyckt / soo die huysen vermiddes een erflijcke opdraght mochten geschepden worden / sonder uytdruckte Voorworden / behoort een yeder Huys de selve voorsz. gewoontlijcke Vryheyden ende Eygendoemen / te genieten ende te misgelden.

C. Van die Goten te onderholden.

14. Die een Gote heeft op zijn Muyre liggen / daer zijn nabuyrs druppe gewoontlijck is in te vallen / die moet deselve Goote met de Muyre alleene op zijn cost onderholden / also dat zijn Nabuyrs huys daer geen hinder ofte schade afcomt: dan licht de Gote op een onverschepden Muyre / zijn sy

tot

A. Vid. lit. B.

B. Gail. 2. obs. 59.

C. Cæpol. cap. 28. 29. 41.

A. Cepol. cap. 37.

B. Vid. Gail. 1. obs. 16. Oldendorp. class. 3. art. 7. l. 20. §. 1. D. de novo opere nunciando.

C. Sed si notorium & compertum sit, eum jus nuntiandi non habere, impune potest sperni nunciatio, quia paria sunt, non citare et non legitime citare. 2° quando grande periculum est in morâ, tunc enim receditur à regulis juris communis. 3°. Quando citatio (vid. Gail. lib. 1. obs. 16. n. 8.) separatim fit ab opere lib. 5. §. 2. D. h. tit.

D. Off burgs Gellen, ita judicat: den 28. Julij 1619.

A. Quando si hypothecæ jus quippiam in ijs habenti destrui posse puto, etiamsi re nihil ædificetur, quia area manet obligata, l. domo 21. D. de pign. act. l. Paulus 29. §. domus l. final. D. de pignoribus et hypothec.

B. Vid. Gothofrid. ad l. 24. de servitut. urban. prædiorum.

tot de onderholdinge soo wel vande Muyre als vande Gote/ ten gelijcken deele verplichtet/ onvercort nochtans in beyden gevalle een yeder zijns bewijslicken Rechts.

Van te mogen timmeren. A.

15. Een yeder mach op zijn Erve timmeren/ so hoog ofte soo leeg als hem sal gelieven/ ofte het sy sake/ dat zijn Nabuyr hem sulcx met bewijslick Recht conde verbieden/ dat hy dat niet doen mach.

Van dat timmeren te verbieden. B.

16. Wie een ander wil laten verbieden zijn Timmer/ die sal dat met Recht laten verbieden an dat werck/ ende de Timmerluyden ofte die Steenmetselers sullen van stonden aen dat werck laten berusten/ elck hooft by twee Daler te breucke/ter tijdt dat de schelinge van dat Recht is verclaert: C. Ende al dat gene wat na dat verbodt getimmert wort/ dat sal hy weder afbreken op zijn costen/ die dat Recht versmaedt heeft/ ende eer dat selve Timmer weder afgebroken is/ voor Recht niet gehoort worden/ ende dat Recht behoort na dat verbodt niemandt te veroorloven op een D. Recht voort te timmeren/ dan by consent des Clagers.

Ofte yemandt moedtwilligh eenen anderen zijn Timmer verbode.

17. Die eenen anderen zijn Timmer laete verbieden uyt openbaer moedwillicheyt/ also dat het Recht bevindet/ dat hy dat sonder reden alleene uyt moetwilligheyt hebbe gedaen/ die sal zijn Jegener entrichten alle deshalven geleden schade ende achterdeel/ tot verclaringe desselven Rechtes/ ende breken daer toe twee Daler: Worde oock in onrecht gevonden/ die dat Timmer heeft doen anleggen/ sal die in gelijcken den Clager zijn oncosten betalen.

Als yemand een Timmer anleght, dat zijn Nabuyr niet weet.

A. Cepol. cap. 37.

B. Vid. Gail. 1. obs. 16. Oldendorp. Class. 3. art. 7. l. 20. §. 1. D. de novo opere nunciando.

C. Sed si notorium & compertum sit, eum jus nuntiandi non habere, impune potest sperni nunciatio, quia paria sunt, non citare et non legitime citare. 2° quando grande periculum est in morâ, tunc enim receditur à regulis juris communis. 3°. Quando citatio. (. vid. Gail. lib. 1. obs. 16. n. 8.) separatim fit ab opere lib. 5. §. 2. D. h. tit.

D. Off borger Fellen, ita judicat: den 28. Julij 1619.

18. Wanneer yemand een Timmer anleggen wil/ soo sal hy dat den Heeren zijns Nabuyr-grondes ofte huyses / met Rechte laten ansegghen/ omme ofte die by aventuyren van huys vertooge / ofte anders van dat Timmer niet conde weeten/ dat hy der onweetenheyt halven/ sick niet hebbe te ontschuldigen / ende dat timmer by tijden mogen straffen/ geschiede oock de Gerechtlijcke weete niet/ ende daer na binnen s' Jaer claget/ ende bevonden worde/ dat zijn Nabuyr in dat Timmer sy vercort/ sal by den beschadigden die keur staen / ofte zijn Wederdeel dat Timmer sal weder afbreken/ ende recht maken/ dan of hy dat wil laten staen/ ende nemen voor zijn schade behoorlicke vergoedinge: Heeft dat Timmer gestaen onbeclaeght over het Jaer / soo can de beclager met rechte niet meer becomen voor zijn schade / als de vergoedinge / tot seggen van goede luyden / of kenninge des Rechtes.

Van Huysen ofte Camers af te breken, daer Renten uytgaen.

A. 19. Huysen of Camers daer Renten uytgaen/ machmen sonder consent der Rentenceers niet afbreken / ende de Renteneers mogen tot dat Recht bespeeren / ter tijdt dat hem voor dat principael ende renten borge is gestelt.

Hoe verre men van eens anderen Timmer sal afwijcken.

B. 20. Die bouwen wil by eenen anderen die een druppe heeft / die sal van zijn Muyre blijven een holt voet ende een vierendeel van een holtvoet / ende de wateringe sullen sy te samen staende holden.

Van Wateringe over eens anderen Erve.

21. Duldet yemand sijnes Nabuyrs Regen-water te lopen over zijn Erve / ofte an/ ofte by zijn Erve langhs/ ende dat binnen jaer ende dagh nae der tijdt hy dat vernomen heeft /

A. Quando si hypothecæ jus quippiam in ijs habenti destrui posse puto, etiamsi ibi re nihil ædificeti, quia area manet, obligata, l. domo 21. D. de pign. act. l. Paulus 29. §. domus l. final. D. de pignoribus et hypothec.

B. Vid. Gothofrid. ad l. 24. de servitut. urban. prædiorum.

A. Cæpol. cap. 30. l. 20. §. 20. D. de servit. præd. urban.
B. l. pariet. 8. D. eodem.
C. l. si arborum. D. eodem.

heeft / met recht niet bestraffet / sal daer voor moeten lijden tot eewige dagen: doch is dat gebruyck geweest door bede ofte verhuyringe sonder seker tijdt / mach men dat straffen tot allen tijden.

Die in een anderen Muyre mach Anckeren of Timmeren. A

22. Heeft een Erve de vryheydt / dattet in eens anderen Muyre mach Anckeren / ofte anders daer an timmeren moet men deselve vryheydt tot des Nabuyrs achterdeel niet overtreden: ofte oock dat Timmer verginge ofte heel te niete quame / machmen dat wel weder oprichten / doch buyten contrary bewijslijck Recht / anders niet timmeren / angaende den Eygendom / dan dat voor hen placht te wesen / alsoo dat de Eygendom van zijns Nabuyrs huys / niet meer beswaert worde / dan van oldes gewoontlijck.

Van Timmeren an een onverscheyden Muyre. B.

23. Hoe wel beyde parten an een onverscheyden Muyre haer gemack ende nutticheyt soecken mogen / so moet nochtans de eene buyten des anderen consent / op de selve Muyre / noch daer by / noch daer an niet timmeren / breecken ofte ander bedrijf hebben / daer door de Muyre mach bekrencket worden.

Van Licht te benemen met Bomen. C.

24. Alsmen eenen geen licht mach betimmeren / so machmen hem oock geen licht benemen met Boomen.

Van Bomen die sick uytspreyden over eens anderen Erve.

25. Niemand is schuldich te lijden / Dat de toegen van zijns Nabuyrs Bomen over zijn Erve hangen / ende soo de Nabuyr met rechte daer toe vermaent / de toegen niet af houwen wilde / mach die Clager sonder breucke de selve afhouwen.

afhouwen/ende midler tijt genietet hy oock alle die Vruchten des Booms / die op zijn grondt connen vallen.

A. Van huysen weder te timmeren.

26. Die een bouvallig huis ofte anders een vervallen huys weder op timmeren wil / dat welcke zijn Nabuyrs huys is verplichtet zijn licht niet te betimmeren / die moet dat nye timmer niet hooger maecken / dan dat olde voor hem geweest is.

Van opslagen Vensteren over eens anderen erve boven opslaende.

27. Opslagen Vensteren boven over eens anderen Erve / dat beneden betimmert is / opslaende / die en geven dat Erve daer de vensteren van opslaen / sonder ander behulp van rechte / geen vryheyt: dan die Nabuyr mach deshalven zijn Timmer op zijn Erve maken / soo hooge hem believet. B.

Van opslagen Vensters beneden in Krimpen ofte anders.

28. Opslagen Vensteren in krimpen / ofte anders over eens anderen Erve/dat onbetimmert is/ opslaende/ dewyle die zijn beneden inde nederste ruymen/als van kokenen/kamers ende dergelijcken/soo maken die een geweldigh presumeert recht / datmen dat erve / daer de Vensteren van opslaen/die lucht niet mach betimmeren/het sy dan de nabuyr conde bewijsen / dat de opslach door bede / of binnen corten tijden buyten zijn weeten / heymlijck angelegt is / dat hy / also ofte anders dat opslach sulde mogen straffen.

Van haken der vensteren , van buyten ingeleght.

29. Venster-haken van buyten/tot opgeslagen vensteren ingelegt / sonder rechtlijck gebruick van vensteren ofte sonder ander behulp van rechte/mogen dat voorbenoemde presumeerende Recht niet gewinnen / hoe wel die onderwijlen wel

A. l. 11. D. eodem.

B. Senat. judic. den 3. Martij 1631. Jan Ottens ende
Rodolff Hemsingh.

A. Coepoll. cap. 1. h. t.

B. Vid. tamen l. 7. l. 12. D. h. t. quae iter habenti etiam equitare per alterius fundum concedunt.

wel maken een cleyne presumptie / angesien dat niemandt over eens anderen Erve maken mach opgaende Vensteren/ dan dat men die moet laten opgaen van binnen: Ende soo die haecken tot opgaende Vensteren ingelecht worden / behoortmen dat by tijde met recht te verbieden.

Men sal de Muyren Loot-recht maken.

30. Niemand mach schoren ofte tanden maken an zijns nabuyrs huys/ dat sy dan by consent zijns nabuyrs/ want een yeder is schuldig zijn Muyre te maken Lootrecht/ wanneer zijn Nabuyr dat begeert/ nochtans tot verclaringe des Rechts: ende soo yemand die oprichtinge sijner Muyren/ vermiddes rechtelijcke verclaringe angeseght is / ende dat niet achtervolget / moet hy daer voor staen / ende entrichten sijnen nabuyr alle die schade / die hem der Muyren halven / na dien dage over comen can.

Van private vryheyden van Landen ende Eygendomen.

31. Nu volget van de Vryheyden ende eygendomen der Landen / beroerende den Land-heeren / daer van de Vryheyden zijn dese: datmen over eens anderen grond mach gaen / datmen daer over mach drijven met vier voete Beesten ofte rijden / ofte dat men daer over mach varen met Karren ende Wagenen. Item datmen zijn Water mach laten lopen / voor by ofte over zijns Nabuyrs Landt / ende dergelijcken / ende van dese Vryheyden draget gemeenlijck dat Nabuyrs Landt den Eygendom.

Van een Voet-pad. A.

32. Die alleene een Voet-pad heeft over eens ander Mans Erve / die mach daer niet over rijden noch drijven B. met viervoete Beesten/ ende noch veel min met Peerden ende Wagenen ofte Karren / daer over varen.

L Van

A. Coepoll.
B. Vid. tam... alterius

Van Dijcken ende Waterpendinge.

33. Dijcken ofte pendinge die water schutten / behoort men sonder breucke niet anders te gebruycken / dan een Man te voete. Ende die straffe hier van / staet by den Dijlvesten ende Dijck-richters.

Van te hebben een Indrift.

34. Heeft yemand een Indrift over eens anderen Land / die heeft oock een wtdrift / ende mach daer over in ende wt gaen / in ende wt rijden ofte drijven / met vier voete Beesten / dan hy moet met Wagenen ende Peerden daer niet over varen.

Van te hebben een Wegh.

35. Die over eens anderen Landt heeft een Wegh / die mach daer over gaen / rijden / drijven / ende met Karren ende Wagenen varen.

Van Heeren wegen te gebruycken.

A. 36. Wegen zijn tweerley / die eene worde genoemt gemeene wegen ofte Heerwegen / ende dese mach een yeder gebruycken tot allen tijden tot sijner nuttigheyt / als in gaen / in rijden / in drijven / ende in varen / hoe hem dat inder gestalt belieft / dan anders niet buyten consent des

B. behoorlijcken Rechtes.

Van noodt-wegen die seker parten in de Mande toe comen.

C. 37. Die ander wegen zijn private wegen / ende worden genoemt noodwegen / diewelcke niemant moet gebruycken / dan die parten die daer toe gerechtiget zijn / dese zijn oock tweerley. Die eene / daer seker parten gelijcke veel Rechts hebben / daerom mach oock geen part alleene deselve doorgraven ofte sluyten / buyten der mede parten wille ende consent / ende soo wat daer op wasset / dat genieten sy te gelijcke / ende moeten dien oock te gelijcke staende holden.

Van

A. Et hoc est de regalibus. 2. §. 1. D. ne quid in loco public.

B. Sine læsione et damno unde si salvum conductum habens fruges lædat, capi potest, argum. l. 11. Cod. de pact.

C. l. 23. h. t.

A. l. Olympico §. 4. l. servorum in fin. D. de legat. 1. l. damn. §. 1. D. de usufructu legato.

B. Sic in Rijnlandia geen landt mach blonckland wesen en sall daeromme de uitwech over een ander landt gewesen worden, ter naester laege en ter minster schade.

A. l. Etsi forte 6. §. etiam D. si servit: vindic. l. quoties 15. D. de servit.

B. l. Atticilinus d. §. t. nam non valenti agere non currit præscriptio l. 1. §. ne a. de annalibus exception.

C. Articulus hic duo habet membra, 1o. permissum de præterito et de domino. 2do. Vetitum de futuro et usurpatore, ut igitur prius omnia relinquit domino possessionem & dominium, ita posterius nihil relinquit usurpatori nec possessionem nec dominium, quæ utroque hic comprehenduntur sub vocabulo eygendooms vid. infr. §. 57. ita negligitur à domino fundi usus illius anni, sed ab usurpatore nihil accipitur, unde alibi eygendooms van niet schaden, vid. §. 3. 5. d. l. hebben en behouden.

De bewoonden woort dat eerst bedient, te hebben, putatur esse in possessione, ac in eadem retinetur, ita [illegible]

quæstio
...tie

Van nootwegen daer de eene part den eygendom van toecomt, ende den anderen de wegh.

38. Die ander noodtwegen zijn/ daer de eene part van is een Heere des gronds/ ende de ander alleene een gebruycker des weges tot sijner noodt: hier van geniet de Heer des gronds dat gewas alleene/ ende mach ooc den wegh tot sijnen voordeel sluyten ofte afgraven/ ende die ander part moet den selven noodt-wegh niet gebruycken anders dan tot sijner noodt/ ende dat gelijck van oldes gewoontlijck.

Van lijck-wegen.

39. Lijck-wegen/ dat alleene Lijck-wegen zijn/ behoortmen anders niet te gebruicken dan nae gelegentheyd/ in gaen/ in rijden ofte in varen/ om den Crancken ofte den Dooden/ haer behoorlijcke uyterste de doen.

Als de noodt-wegh is verwildet.

40. Daer behoort geen Landt te wesen/ ofte dat moet hebben een noodtwegh nae des Lands gewoonte/ daer in ende uyt te drijven ofte te varen/ van ende wederom inden gemeenen Heer-wegh/ waeromme dewijle soodane noodtwegh mochte verwildet wesen/ sal dat Recht eenen noodt-wegh uytwijsen/ die naeste wegh tot der Heer-wegh ende die minste schade. A.

Van een noodtwegh te gebruycken, die niet afgegraven is.

41. Heeft wel een noodtwegh over eens anderen Landt/ die niet afgetekent is/ hoe wel hy dan mach daer over varen tot wat plaetse hem believet/ soo behoort hy nochtans dat te doen Civili modo, dat is/ oorbaerlijck/ alsoo dat hy den Heeren des Grondes sonder sijnen schade/ die minste schade an doe. B.

Van te mogen wateren uyt eens anderen Putte.

...de slijtinge
...acht, omnino
...t, van
...ren, Eede
...komst,
...t de laetste
...Panser des
...i, à principe
...Gabriel
...slijten
...possideres
...des eygen...
...dominium

A. l. Olympico h. 4. l. servorum in fin. D. de legat. 1. l. damn. §. 1. D. de usufructu legato.

B. Sic in Rijnlandia geen landt mach blonckland wesen en sall daeromme de uitwech over een ander landt gewesen worden, ter naester lage en ter minster schade.

A. 42. Dat men uyt een Putte mach wateren / die in eens anderen grondt licht / dat is een vryheyt / die men gebruycket soo wel totten Lande als totten Huyse / dan dat is alle reden gelijck / wil yemand uyt eenen Putte dat water mede genieten / dat hy oock nae zijn andeel de Putte mede onderholde.

Van de toegangh toe der Putte.

43. Erfgronden gerechtigheyt mette vryheyt / dat de gebruyckers der selver mede wateren mogen uyt een Putte / liggende in eens anderen grondt / die behooren oock toe der selver Putte te hebben een toegangh.

Ofte een Putte vervallen ende verwoest bleve leggen.

B. 44. Ist dat een Putte verdrooght ofte vervalt / ende alsoo tot lange Jaren ongebruycket blijft leggen / behooren in haer gewoontlijcke vryheyt onvercort te wesen / die daer toe gerechtight zijn / soo de selve Putte in navolgende tijden weder gerepareert ende opgesuyvert mochte worden / beholdelijck dat een yeder daer toe verschiete nae zijn andeel.

III. Van præscriptie ofte verjaringe / etc.

Van Rechtinge te verjaren.

C. 45. Dat is een old Landrecht / ende men sal oock voortan dat selve alsoo onderholden / dat een yeder mach zijn ommegangh van de rechtinge

D. versuymen / dan de Eygendom

E. daer van can niet verjaren ofte prescribeert worden.

Wat is verjaren ofte præscriberen.

46. Verjaren is so veele / dat yemant / dat sijne entwaert word / overmids dat hy dat een tijdt langh van Jaren / nae vermogen des Rechtes niet hebbe beseten ofte gebruycket / dan prescriptie is na den Rechten vollencomelijcker geseght: Want præscriberen is in den rechte soo veele gesproken / als

A. l. Etsi forte 6. §. etiam D. si servit: vindic. l. quoties 15. D. de servit.

B. l. Atticilinus d. S. t. nam non valenti agere non currit praescriptio l. 1. §. ne a. de annalibus exception.

C. Articulus hic duo habet membra, 1o permissum de praeterito et de domino. 2do Vetitum, de futuro et usurpatore, ut igitur prius omnia relinquit domino possessionem & dominium, ita posterius nihil relinquit usurpatori, nec possessionem nec dominium, quae utroque hic comprehenduntur sub vocabulo Eigendoms. Vid. infr. §. 57. ita negligitur à domino fundi usus illius anni, sed ab usurpatore nihil accipitur, unde alibi Eigendoms can niet verjaeren. Vid. §. 3. 5. d. l. hebben en besoeden.

De bewonden woort dat eerst bedient te hebben, putatur esse in possessione, ac in eadem retinetur, ita judic. den 15. Novemb: 1617. De processu in quaestie van Verschteren. Vid. Oosterwartse constitutie des 29. Octob: 1603.

D. De schuint van ansprake, die verliest allein de slitinge en niet de possessie, en heeft die verswinder macht, omme gedurende de slitinge ofte voor wederom komst, van deselve omme gaen over de possessie te disputeeren, ende indien de verswinder swijght, tot de wederomme compst, schijnt de sliter possessie te acquireren, en wort de laetste slitinge geattendeert, sed saepe etiam non judicat: Panser des 22. May 1618. den 4. Junij eod. anno.

E. Nisi tempore immemoriali, quod habet vim privilegij, à principe legitimo obtenti, etiam in reservatis principis Anton: Gabriel com: conclus: de praescription. l. 5. concl. 1.

In 't Vriesche recht sunt tria facta:

Eenmael ansprecken een of te tweemael slitte Door meer slitinge possideeren	Ex quo jure	omme te sliten utendi omme te possideeren possidendi ende niet des Eigendoms aut dominium

Ad articul. 47.

A. Creditor igitur qui indebitè à judice als uitdeel van de Coopschats penningen accepit pecuniam contra cum agentem ad restitutionem non potest uti, contra cum exceptione praescriptionis, quia à judice depositario, illud quasi depositum accepisse fingitur sub cautione tacitâ de inventu restituendo et propterea judici, quam diu non convenitur et ob id agere non valenti non currit praescriptio Gail. 1. obs. 74. Mijns. 4. § 16. Distinguendum est inter praescriptionem odiosam scil: triginta annorum mixtam puto decem vel 20. annorum & favorabilem scil: 30. annorum, prima sola citatione interrumpitur, quia procedit ex negligentia non contradicentis, altera non sola citatione sed litis contestatione, quia cum partim sit favorabilis respectu praescribentis, partim odiosa ob negligentiam non petentis, media via eligitur, quae cum titulo et bona fide in rebus mobilibus obtinetur, non interrumpitur neque citatione neque litis contestatione, sed definitivâ sententiâ, quia hujusmodi praescriptio in favorem praescribentis comparata est.

Ad articul. 48.

B. Decem annorum, nam 30. annis praescribitur infr. d. 56. quod convenit cum jure civili l. 3. et 4. Cod. de praescript. 30. annor.

A. l. incognitum Cod. quibus non obest longi temp. praescriptio, sed tum demum incipit currere praescriptio, quando dominus rei ad majorem aetatem pervenit, d. l.

B. Usurpatori rerum mobilium praestitutum est tempus trium annorum, an haec praescriptio valet, absque bonâ fide, ita judic. in causa Focco Claesses contra F. Frix: mense Februarij 1606. At contrarium obtinuit in causâ Goissen Wessels en Focco Claessen mense Mart. in causa Beinens en Wynsema des 9. Maij 1607. quae opinio verior com: tom: 1. part. 2 §. 11. n. 3.

C. Geleent gelt is geen penningschult infr. §. 53.

D. Nisi obstet impedimentum non valenti enim agere judic: des 28. Septemb: 1650.

73. quia
. ad l. 7.
33. intellige
rantur,
. 10. anni,
idem ad
o. in autumno
Sancimus
sa cod. l. 6
nsum in
an possident
tempor prae

datmen an sick verkrijght den Eygendom eenes dinges/ overmids datmen dat rustlijck ende stedes sonder opholden hebbe beseten ofte gebruycket / tot een seker tijdt van jaren / nae vermogen ende toelatinge des Rechtes.

Wat eene vollencomen præscriptie ofte verjaringe toebehoort.

47. Wilde yemandt eenich goedt beschermen met besidt van Jaren / die moet anmercken ende voor sick hebben / dese navolgende dingen. A.

Ten eersten / dat het goedt sy van sodaner gestalt / dat men dat nae den Rechten mach præscriberen.

Ten tweeden / dat hy dat hebbe beseten / een vollencomen genoechsaem tijd van jaren/na vermogen des Rechtes.

Ten derden/dat hy dat deselve tijdt van Jaren hebbe beseten/ sonder indracht rustlijck ende vredelijck/ oock sonder opholden / dat is dat hy midler tijdt uyt dat besit niet sy geweest / ende dat hem dat besit niet sy ingebroken.

Ten vierden / dat hy van dat selve besit hebbe een rechtveerdigh ancomst.

Ten vijften / dat hy dat besit van andegin hebbe angevangen met eenen goeden geloobe n / niet anders weetende dan deselve sy een Heer des goedes genoch gelovende / dan daer hy dat van heeft ontvangen.

Van goederen die niet verjaren conen.

48. Gestolen goedt / ofte goederen die van private Personen geweldelijck ingenomen zijn / al heeft men die schoon door eenen goeden ancomst verkregen / soo mogen doch de door besit van lange Jaren an sick niet ge-eygendt worden / ofte sy moeten eerst weder geweest hebben in handen des genen / die daer toe gerechtiget is: ingelijcken mach oock die vryheydt van eenen Menschen / tot eenigen tijden niet verjaren. B.

Ad articul. 47.

A. Creditor igitur qui indebitè à judice als uitdeel van de Coopschats penningen accepit pecuniam contra eum agentem ad restitutionem non potest uti, contra eum exceptione praescriptionis, quia à judice depositario, illud quasi depositum accepisse fingitur sub cautione tacita de in eventu restituendo et praeterea judici, quam diu non convenitur et ob id agere non valenti non currit praescriptio Gail. 1. obs. 74. Mijns. 4. § 16. Distinguendum est inter praescriptionem odiosam scil: triginta annorum mixtam puto decem vel 20. annorum & favorabilem scil: 30. annorum, prima sola citatione interrumpitur, quia procedit ex negligentia non contradicentis, altera non sola citatione sed litis contestatione, quia cum partim sit favorabilis respectu praescribentis, partim odiosa ob negligentiam non petentis, media via eligitur, quae cum titulo et bona fide in rebus mobilibus obtinetur, non interrumpitur neq citatione neq litis contestatione, sed definitiva [illegible] qa huj[illegible] est.

B. Decem conven[illegible] annor[illegible]

Van die goederen der onmondigen.

A. 49. Die goederen der onmondigen conen oock niet verjaren / dewijle sy onmondigh zijn / ende by de verjaringe schade mogen lijden.

Die tijdt van reppelijck goedt te præscriberen.

B. 50. Reppelijck goedt dat men præscriberen mach / ende in voorsz. manieren beseten is / die tijdt van drie Jaren / dat is daer mede des besitters zijn eygen geworden: waer onder Penningh-schulden ende Boeck-schulden / die in drie Jaren niet afgerekent / ende op't nye ondergetekent / mede sullen verstaen worden / ofte zijn actie ende recht daer mede verlooren hebben.

C.

D.

Die tijdt van de præscriptie der onreppelijcke Goederen.

E.

F. 51. Dat besidt van onreppelijck goed / waer onder Rentebrieven mede begrepen / dat na recht verjaren can / ende in voorsz. manieren beseten is / tegens eenen Inlandischen de tijdt van thien jaren / ende tegens eenen Wtlandischen die tijdt van twintich jaren / sal voort an een eeuwich besit geholden worden / wel te verstaen / heeft yemandt sekere Jaren binnen Landes geweest / ende daer nae buyten Landes vertreckt / behoort deselve als hy weder binnen Landes comt / niet te genieten op't nye heele thien Jaren / dan alleene soo menich Jaer / als hy buyten Landes is geweest.

Wie buyten Landes is.

G. 52. Die gene die daer is buyten dese Provincie / buyten Drenthe / ende buyten Westerwoldinge Landt / de is buyten Landes.

H.

Van ansprake op de persoonen te verjaren, ende in wat tijden.

53. Gemeenlijck alle ansprake beroerende simpliciter die Persoonen /

A. l. incognitum Cod. quibus non obest longi temp. praescriptio, sed tum demum incipit currere praescriptio, quando dominus rei ad majorem aetatem pervenit, d. l.

B. Usurpatori rerum mobilium praestitutum est tempus trium annorum, an haec praescriptio valet, absque bonâ fide, ita judic. in causa Focco Claesses contra F. Frix: mense Februarij 1606. At contrarium obtinuit in causâ Goissen Wessels en Focco Claessen mense Mart. in causa Beinens en Wynsema den 9. Maij 1607. quae opinio verior com: tom: 1. part. 2. §. 11. n. 3.

C. Cedeent gelt is geen penningh schult infr. §. 53.

D. Nisi obstet impedimentum non valenti enim agere judic. den 28. September 1630.

E. Reditus anni non praescribuntur Gail. 2. obs. 73. quia tot sunt praescriptiones quot sunt anni, Cost. ad l. 7. §. in pecul. D. de pecul.

F. Maer geen verseghelde obligatien, Vid. l. 5. §. 33. intellige rente brieven als yemant possideert, ut acquirantur, sed ad liberationem van rente brieven videntur 10. anni, quia de illis hoc articulo decisum, infr. §. 56. idem ad liberationem ab hypothecario, Camer. bis judicav. in autumno 1629. Vid. decis. Cam. Hollan.

G. Vid. l. final. Cod. de praescript. longi tempor. Sancimus itaq. Vid. l. 2. §. 2. ubi aliud de judicijs sancitur, sic eod. lib. §. 14. aliud in manuarijs injectionibus hic diversum in praescriptionibus.
Ut hoc intelligitur tam de persona petentis quam possidentis ob rationis identitatem, d. l. fin. Cod. de long. tempor. praescript.

H. Oldampster lantrecht lib. 3. 35. et 4. 97.

A. Aliud est jure civili ubi personalibus actionibus non praescribitur nisi 30. annis l. sicut, Cod. de praescriptione 30. vel 40. annor. l. 5. Cod. quibus non obstat longi temporis praescriptio.

B. Vid. Fac. 2. Cod. de servitut. Facs. 8. controvers. 22.

C. Quando scilicet cum titulo possidentur, quando vero sine titulo patientia et scientia domini opus est, d. l. 2. 4to loco tituli est, l. 10. D. de servit. vendicetur.

D. Vid. Wesenb. in parat. D. de servitut. n. 5. quia praescriptio continuam requirit possessionem.

E. Toto titul. Codic. ne de statu defunt, post quinquennium quaeretur.

F. l. 1. §. ad haec Cod. de annalibus exception. l. sicut, lex omnes Cod. de praescript. 30. vel 40. annorum.

G. Vid. Gail. 2. obs. 73.

H. l. sine possess. de R. J. in 6. l. 25. D. h. t. unde haec regula non plus intelligitur praescriptum quam possessum.

Personen/ als van geleendt Geld/ ofte van geleend goet/ ofte van goed dat yemant is gedaen te verwaren. Item van dat yemand borge geworden is/ ende dergelijcken/ de en mogen niet verjaren/ dan in den tijd van vijftien jaren/ Penningh-schulden ende Boeck-schulden exempt als boven.

De tijd van private vryheyden ende Eygendoemen te verjaren.

54. Private vryheyden ende eygendomen/ die an sick hebben een stedich gebruyck sonder opholden/ ofte die daer voor geholden werden/ die machmen prescriberen/ gelijck onreppelijck goet in der gestalt als voorschreven ander vryheyden ende Eygendomen/ die men tusschen tijden gebruycket/ connen niet verjaren/ sonder alleene door de tijd van dertich Jaren.

Vanden Eygendom der verstorven Personen te verjaren ende wanneer.

55. Heeft een Persoon Doodt geweest vijf Jaer sonder Rechtelijcke opsprake van eenige Eygendom/ sal dat Recht van die Eygendom geen clagen meer horen.

De tijd van Erffenisse, ende alle ander dingen te verjaren.

56. Erffenisse ende ander goederen/ die vermiddes dat besidt van lange jaren dat is van thien Jaren/ niet conen verjaren/ alle gestolen goederen/ ende die met geweld ingenomen zijn/ gelijck voorsz. die machmen nochtans prescriberen/ door de tijd van dertich Jaren/ Stadt goederen/ ende goederen die de Gemeente beroeren ofte toebehooren/ die mogen niet prescribeert worden/ dan alleene door dat besid van vijftich Jaren/ waer onder Kercken-goederen mede verstaen worden.

Van dat besid der goederen.

57. Niemand can sonder besid eenigh dinck prescriberen/

ende

ende hoe wel men dat Besidt van goederen vercrijght in menigerley manieren / door sick selves / ofte door eenen anderen in sijne name / het sy dan met recht ofte met geweld / ofte met weeten ende consent des Heeren ofte anders / so sal men doch den genen alleene voor den Besitter ansien / die sick den Eygendom als een Heere des goedes onderwindet / alsoo dat hy dat goed als een Heere selven gebruycke / ofte eenen anderen in zijn name / by zijn wille ende consent gebruycken late.

Dese na beschreven hebben geen besidt.

58. Meyer-Luyden / Pachteners / Lijftuchters / ende die een dinck gebruycken door bede / ofte van een ander Mans wegen / ende dergelijcken / die hebben geen recht besidt / dan besitten ofte gebruycken dat goed in name ende stede des Heeren / daerom conen sy oock des besidts halven / dat selve goed tot geenen tijden prescriberen.

De Meyer can den Landt-heeren in zijn besidt niet vercorten.

59. Een Meyer ofte een ander / die van wegen des Heeren eenigh goed besidt ofte gebruycket / die en can door zijn bedrogh / onachtsaemheyd / ofte versuymigheyd den Heeren des goedes in zijn besit niet vercorten noch daer wt brengen / zijn witlijcke weete ende wille.

Hoe dat het rustelijck besidt mach interrumpeert worden.

60. Rustelijck besidt word interrumpeert / overmids dat de Besitter eeniger maniere van dat besidt ganschelijck vervallet / ende dese interruptie is vordelijck allen den genen / die vande verjaringe tegens den Besitter sick mogen hebben te beclagen: oock wort dat besidt gestraffet / ende rechtlijcken interrumpeert / by seker Rechtes vorderinge / te weten

A. Titulata est hic possessio, ideoq consistit in duobus 1º facto onderwint, 2º jure eygendoms als heere.

B. Vid. l. natur. de acquir. possess. l. 10. in final. D. de A. R. D. l. 15. §. 1. D. qui satisd. coguntur.

C. Ita judicatum den 8. Febr. 1627.

D. Pachtenaer Colonus non potest alij transferre possessionem, nedum dominium vel causa dominij, etiamsi contra hanc legem §. rem alij tradat, nec alius possessionem aut quicquid acquirit aut contra dominum utentem interdicto retinendae possessionis, aut rem quamvis abusive se possessionis aut dominij sui exceptione tueri potest, quia hic §. 59. est, 1º privilegium domino concessum, et quidem negativum et prohibitorium, omnis translationis in genere ibi niet verwaeren, et in specie daer niet te brengen est possessorium, ita ut domus maneat et retineat omne jus suum.

2º Quia pachtenaer ipse non est possessor, §. 57. 58. 59. hic sed quasi fur invasor & fundator §. 9. hic ibi bedrochs wercorts et res quasi depositum ontrouwt goet, fraudulenter est et quasi furtive aliter utitur, at voluit dominus, et ipse promisit, ideoq ut rei furtivae aeterna authoritas etiam quo ad possessionem.

3º quia acquirens & detrahens cum colono debet esse gnarus conditionis quo cum contrahit, imprimis de re immobili, cujus qualitas et titulus melius inquiri potest, et cognosci quam mobilis.

E. Quod varijs fit modis, vel committendo et trahendo rem vel jus in re alij vel omittendo jus est, servitutem domini, et alij relinquendo, vel cum à servitute non utendo liberans, quocunq fiat modo nullum est.

F. l. minorem D. Cod. de R. V. Socin. reg. 373. 377.

A. Supra §. 47. Fachin. 8. constit. 54.

B. l. 43. D. de usucap. l. 3. Cod. comm. usucapion.
l. unic. Cod. de usufructu. transfer.

C. l. 10. D. de tempor. praescript.

D. Ergo à contrario si non possidet per 30. annos debet titul. suum ostender: sed an tempus belli faciat dormire praescript. etiam hoc jure statutario? dico quod sic quia quae statuta non mutant, relinquuntur jure civili, l. 32. D. de appell. Col. decis. 7. n. 26. l. 3. 4. Cod. de praescript. 30. vel 40. annorum.

E. Annos autem continuos esse computandos judicatum est den 3. Novemb. 1616. Op de Westerwarff in causa Siewers Frix en Sowinck Hendricx à parte non rei probatur possessio ab anno 1667. et anno 1619. his fuit inchoata et tamen non obstante anno 1580. et seq. neq. ad annum 1604. praescriptionis exceptio obtinuit, at non continuos esse computandos ad eos saltem, in quibus praescriptio locum habet, puta ut tempora belli non intercesserint judicat: den 2. Mart. 1612. in causa Hensche Cremers.

Vid. Menoch. 3. praesumpt. 130. et de arbit. judic. cas. 225.

Finis Libri Quarti.

NB. De rebus immobilibus non nisi in scriptis ex ratione lib. 2. §. 69. et sub sigillo ibid. §. 60.

A. Edictum Ædilitium l. 21. D. tit. 1. Codic. 9. tit. 59.

B. l. 2. Cod. de rescindend. vend. ubi A. Pinell.

C. Onroerlijcke goederen, hic sunt mobilia, dragende non drijvende sut moventia.

D. Nederlandts lib. 4. §. 43. judicat. den 26. Maij 1626. videtur tamen arbitrium ratione rei, loci, temporis buiten landes dubbelt 6. weecken.

weeten/ niet door een in-eyschen ofte een rechtlijck verbodt/ dan overmids dat men voor Recht overgeeft clage/ ende dese interruptie can niemand batelijck wesen/ dan den genen die sy doet. A.

Wat een rechtveerdige ancomst is.

61. Die gene die een dinck is ange-ervet/ofte gegeven in betalinge/ ofte anders/ ofte die dat gecoft/ ofte ingewisselt/ ofte door een ander Lofweerdige handelinge an sick heeft gecregen/ daer door men den eygendom eeniges goedes an sick mach vercrijgen/ die heeft een rechtveerdige ancomst.

Van den ancomst dat eenen is ange-ervet. B.

62. Een Erfgenaem mach geen goed met de præscriptie van thien jaren ofte twintich jaren beschermen/ dat die verstorven sonder rechtveerdige ancomst heeft beseten/ ofte hy moet de verjaringe van zijn eygen persoon anbeginnen. C.

Wie zijn ancomst niet schuldigh is te vertonen. D.

63. Heeft yemand een dinck rustelijck ongeinterrumpeert besetten/de tijt van dertich Jaren/so is hy niet schuldig zijn ancomst voor te brengē/ dan sal vā dat recht/in dat selve besit versterckt ende bevestiget worden/ tot eeuwigen dagen.

Van dat goede gelove dat men in de præscriptie hebben sal.

64. Dat goede gelove dat men in de prescriptie behoort te hebben/dat word door die ancomst genoegsaem presumeert/ ter tijd dat het contrarium van den ansprekker is bewesen/ eñ ofte schoon yemand na de overleveringe des goedes/twijffelmoedigh mochte worden/ so is doch dat selve tot der verjaringe onhinderlijck/ende sal in den deel genoegsaem wesen/ dat hy in der tijd der handelinge ende der leveringe niet anders hebbe geweeten noch gelooft/ dan dat hy sy een rechte Heere des goedes geweest/daer hy dat van heeft entvangen. E.

A. Supra §. 47. Fachin. 8. constit. 54

B. l. 43. D. de usucap. l. 3. Cod. comm. usucapion.
l. unic. Cod. de usufructu. transfer.

C. l. 10. D. de tempor. præscript.

D. Ergo à contrario si non possidet per 30. annos debet titul. suum ostender: sed an tempus belli faciat dormire præscript: etiam hoc jure statutario? dico quod sic quia quæ statuta non mutant relinquuntur jure civili l. 32. D. de appell. Col. decis. 7. n. 26. l. 3. 4. Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum.

E. Annos autem continuos esse computandos judicatum est Ddn 3. 9 Novemb. 1616. Op de Westerwarff in causa Diewers Frix en Gavinck Hendricx à parte non rei probatur possessio ab anno ...
obstan...
nis e...
eos sa...
pora...
in ca...

Vid. ...
cas...

HET VYFDE BOECK.

1. Van Contracten.

Van Contracten op conditien gemaket.

1. MEn sal geen Contracten verwerpen ofte voor onbundigh achten / die op sekere conditien gemaket zijn / ofte de conditien mosten wesen oneerlijck ofte onmogelijck.

A.

Van te wraken dat geen Coopmans goed is.

2. Alle handelinge behoort oprecht / ende sonder bedrogh te wesen / daeromme wort eenigh goet bedrieghlijck verhandelt / dat geen Coopmans goet is / ende men in verhandelinge ofte leveringe daer van niet heeft connen weeten / machmen de handelinge straffen / ende met recht te niete maken / wel te verstaen / datmen nochtans dat goed op behoorlijcke tijd na gelegentheyt des goedes sal mogen wraken / ofte daer nae niet gehoort worden / alles tot onderscheyt ende verclaringe des Rechtes.

B.

Alsmen in een handelinge over de helfte is bedrogen.

C.

3. Is daer yemand van eenige parten in een handelinge van reppelijck ofte onreppelijck goed / behaelt over de helfte van de rechte weerde / die mach de handelinge met Rechte wederleggen / in dien hy sick sulckes op behoorlijcke tijd beclaget: te weeten / van reppelijck goed binnen achte dagen /

D.

ende

NB. De rebus immobilibus non nisi in scriptis ex ratione lib. 2. §. 69. et sub sigillo ibid. §. 60.

A. Edictum Æditium l. 21. D. tit. 1. Codic. 9. tit. 59.

B. l. 2. Cod. de rescindend. vend. ubi A. Pinell.

C. Onroerlijcke goederen, hic sunt mobilia, dragende non drijvende aut moventia.

D. Oudtlandt in lib. 4. §. 43. judicat. den 26. Maij 1626. videtur tamen arbitrium ratione rei, loci, temporis buiten Landes dubbelt 6. weecken.

A. A die scientia.

B. l. 35. §. 4. D. h. tit. l. 1. de pericul. et commod. rei vendita.

C. l. cum q. 41. §. 1. D. de V. O.

D. Overcoop (Vid. lib. 2. §. 6. in not.) van huis, hoff, onroer-
lijcke goederen moeten wesen daer over raede, bedingd
anders niet en van geender weerde apud senat. den 24.
Mart. 1628. Bartelt Janssen en Eilke Glasmakers, den
11. Januarij 1631. Pieter Geerts ende socio Hendric
Senat. in causa van H. ter Schraeder Crediteuren,
den 23. Aprilis 1638. geconfirmeert in cas van appelle
den 20. Augusti 1639.

ende van onreppelijck goet binnen ses Weken/ende daer na niet / dies salmen die weerderinge doen na gelegentheyt des dages dat die handelinge geschach/ende niet na de tijdt des beclagens/soo nochtans die onbehaelde part/de rechte weerde sulde willen upt maecken ofte entrichten / behoort billick de handelinge in sijner macht te blijven.

A.

11. Van Coop/ etc.

Vercoft goedt dat vergaet den Coper ende niet den ver-coper.

B.

4. Als een dinck vercoft is/ dan noch niet gelevert / ende die Vercoper niet heeft angenomen/dat selve op sijnen schade te holden/ ende dat dinck verarget ofte vergaet voor de leveringe/buyten toedoen ofte merckelijcke schult des Vercopers / sal de Coper de schade moeten dragen/dan de Vercoper is schuldigh sodane vlijt ende neerstigheyt daer by te doen/ als by zijn eygen/ ofte als een goedt Vader des Huysgesins by dat sijne doet/ nochtans soo de Vercoper sick verachterde/ende dat vercofte goedt op de angestemde tijdt niet leverde moet hy selve daer an zijn schade verwachten.

Van vercoft goedt te betalen.

5. Dat men gekoft heeft op seker tijdt te betalen / dat is men voor deselve tijdt niet schuldigh te betalen: dan waer geen seker tijdt is bescheyden/daer is de tijdt de eerste dagh.

C.

Of men Coop mach weder-roepen.

D.

6. Wanneer een Coop by beyder parten believen is bekreftiget/so mach de Vercoper sonder voorgemaeckte voorwoorden/dat vercofte goed buyten consent des Copers/niet beholden ofte weder an sick nemen/om dat hy zijn Betalinge noch niet hebbe ontvangen: daer en tegens mach oock de Coper buyten des Vercopers believen den Coop niet wederroepen/ off schoon de leveringe noch niet sy gescheen dan

… 1596. den 1. Decemb: … Juss Siben… Luijck en … en Jan … Suas quoq … 3. oct. 24. … in causa … habet … tione facta … omnino … probatio … di po. … Camer. … 17. Jan.

dan gelijck den Vercoper behoort met Recht te spreken om die betalinge / soo moet oock de Cooper vorderen om die leveringe.

A. Als men Erfachtigh goedt vercoft, dat men niet leveren can.

7. Die seker erfachtigh goedt vercoft ofte met Rente beswaert/dat hy niet leveren can/die sal den Cooper behalven den ontvangen Coopschat betalen ende vergoeden zijn interessen/dat is/zijn schade de hy daer by mochte gehad hebben/ ende daer toe den Rechter vervallen wesen / in de pœne van dertich Daler/ indien ende so veer de Coper voor Recht comt clagen. Vercofte ofte beswaerde oot yemand sodanigh voorsz. goed/met voorsate wel weetende/ dat het zijn niet en is/ ontfangende nochtans den Coopschadt al heel ofte een deel/ ende uyt zijn goedt den clagende Cooper / ende dat Recht / gelijck voorsz. niet conde vernoegen / soo sal hy breken sestich Daler/ ende soo verre hy die niet betalen can / soo salmen dat berichten voor Dieverye.

B. Van vercofte goederen die men niet waren can.

8. Als eenig goedt reppelijck ofte onreppelijck vercoft is/ ende gelevert/ soo moet de Vercoper dat selve oock waren/al is dat schoon niet bescheyden in den Coop / daeromme ofte een Coper des vercofte goedes halven vanden derden met Recht angelanget worde / behoord de Vercoper te comen / na dattet hem van den Cooper rechtlijcken is verwittiget / ende helpen de sake mede verdedigen / ende conde die Coper dat goed met Recht niet beholden/so sal de Vercoper [hy come mede te recht ofte niet] den Cooper zijn uytgelechte Coopschadt/ vry schadeloos weder entrichten / met den intresten : ofte oock de Cooper met Rechte den Vercoper niet C. liete verwittigen / ende alsoo door sijne schuldt in den rechte overwonnen worde / soo is billick dat de Vercoper vande bewaringe

A. l. 1. de action. empt. l. 11. §. 9. ibid.

B. Vid. materiam evictionis: si dubitetur van waeringe moet de vercoper borge stellen, judic. den 20. Novemb: 1595. den 20. Maij 1596. den 16. Septemb: 1626. antequam solvere teneatur emptor, den 1. Decemb: 1596. Camer. 1634. Etter Allerts en Adolff Havinck off beschrijvinge gedooght Senat. den 21. Junij 1638. Marten Abrahams en Jusse Sibens ofte recisie van Coop. Senat. den 10. Maij 1631. Fro. Luijck en Arent Salmaker den 28. Januarij 1659. Dette Havinck en Jan Crijns wed.

C. Hæc regula quod litis motæ facienda sit denunciatio, suas quoque patitur exceptiones & limitationes Mijns 1. obs. 56. et 3. obs. 24. Estque etiam inter cæter: hæc quod nihilominus emptor in causa evictionis (licet denunciationem omiserit:) regressum habet adversus venditorem, si constiterit, etiam denunciatione factam rem defendi non potuisse vid. Fachin. 2. contr. 37. & omnino Codic. Fab. lib. 8. tit. de evict. definit. 25. cujus probatio & rationum allegatio utrum res sua præsentia defendi potuisset, venditori incumbit, Et ita pronunciavit Camer. in causa Garbrant Takens en Haije Eggerts den 17. Jan. 1618.

Ad articul. 9.

A. Notissima illa tum nostris, tum omnium populorum moribus, obligatio extranei qui rem aliquam immobilem emit, sive emptam detinet, cogitur namq. is cognato venditoris existente ex stirpe unde ea res profluxit et intra annum venienti redimere volenti accepto eo pretio, quo res vendita fuit, reddere & transferre in dum ~~eo~~ actione eo nomine prodita, quae solet appellari, retractus jus Justineani plane incognitum imo contrarium l. 14. et ibi Gothofr. Cod. de contrahenda emptione, sed forte vetustissimum & ex Hebraeorum legibus in usum aliarum gentium productum ac reductum quadantenus in orientem constitutione Caesaris Romani extante apud Harmenopolum lib. 3. tit. 3. cujus inscriptio est de jure praelationis similem pro occidente constitutionem Frederici imperatoris inseruit Cujacius l. 5. D. de feudis.

B. Reditus inter mobilia computantur. Vid. lib. 3. art. 16.

C. An etiam affines? Vid. Tiran. de retractus §. 14. gl. 2. n. 16. quod non & adde inf. §. 14. naeste bloet.

~~Ad articul. ..~~

D. Ergo praesupponitur quod reditus hipothecam habeant, quid si nullam hypothecam quid juris?

E. Videtur ergo statutum inclinare in eam sententiam quod locatio ultra decennium transeat in Emphiteusin non alias personales actiones hoc articulo non possunt retrahi et ita communem ~~[illegible]~~ opinionem sequuntur.

Ad articul. 10.

N.B. Cautela in naercoop die sich versuimt heeft binnen tijde te versoecken, die subordineere een anderen, off te coop selffs den Coop in dubium, welcke coop aff gedisputeert sijnde, soo versoeckt hij dan omme naercoop binnens jaers, nae dat die coop ~~[illegible]~~ weet gekent.

bewaringe onbelast blijve: in derselver manieren salmen dat holden van den goederen / die eenen anderen in een Erfwissel overgedragen zijn.

III. Van Naercoop / Naerwissel / Naerpacht.

A.

Van wat goederen dat men Naercoop mach nemen.

9. Men mach geen Naercoop nemen van vercofte goederen / dan van Erfgronden / als van Lant / Sant / van huysen op eygen gronden staende (alsoo nochtans dat die van den Dam / desen aengaende / in hare privilegien onvercortet sullen blijven) Hoven ende Hof-steden / Gerechtigheyden ende Heerlijckheyden / Rentebrieven / waer van de principale debiteur sal de naeste wesen / den negercoop te bereden / ofte zijn Erfgenaem / ofte volgens die naeste Vrunden / ende daer nae de Eygener des onderpandes / daer die brieven over holden / ofte de gene die daer part ende andeel in hebben / gelijck oock van Pachten / die langer als thien Jaren duyren / ende daer boven.

B. C. D. E.

Binnen wat tijdt dat men den Naercoop sal moeten bereden.

10. Die Coper ende Vercoper van sodane goederen / als voorsz. sullen geholden wesen binnen Jaers op drie Sondagen na den anderen / over de Kercke te laten kundigen ter plaetsen daer dat goet is gelegen / ofte daer geen Kercken zijn ofte geen Predicatie gescheen / in den gewoonlijcken Rechthuyse / ende doen alsoo een yederen te weeten / ofte wel Naercoop wilde nemen / dat die Persoon N. Dat Land / Huys ofte goed als voorsz. hebbe vercoft / na welcke kundinge mogen den Naercoop nemen / ofte sy willen / die daer toe gerechtiget zijn binnen Jaers ende ses weken ende daer nae niet / geschiede oock de kundinge niet hoe voorsz. sal de Naer-

[illegible] Hooftman, [illegible] nae [illegible] potiusse [illegible] Novemb: 1617. [illegible] vid.

[illegible] S. D. ad [illegible] S. S. S. [illegible] ani, ut [illegible] offit, quare [illegible] oederen, [illegible] nae [illegible] [illegible] arrest [illegible] damno [illegible] ne non, [illegible] ptor autem [illegible] judic. des [illegible] redute.

[illegible] die sijn [illegible] nae [illegible] nat. des 28. [illegible] den [illegible] 16. Novemb: [illegible] des 12. [illegible] de mino-

riteyt. consigt. van Warff 1630. [illegible] die voormonderen hebben, sullen van wegen die kinderen naercoop drijven, ofte fo[r]vercken, geschiede dat niet, soo sullen die kinderen haer naercoop verssuimdt sijn, gelijck soo sij selff mondich geworden worden, Warffsordel den [illegible] Novemb. 1631. Vid. plur. apud Berl. p. 2. cons. 39.

E. Contigua dicuntur quorum extrema junguntur, hujus vocis usus hic est, in retractibus, dum quaeritur an contiguus per acutum angelum, seu per punctum possit retrahere, ut in hoc schemate

A.	B.
C.	D.

Quaeritur, an vendita portione B. et remittentibus contractum A. et D. possit jure Emlandico retrahere, C. videtur quod possit

Naercoop vallen / nae older gewoonte ende Land-recht / A. van der tijdt sijner weetenschap.

Hoe men de Naercoop sal bereden.

11. Soo wie om Naercoop spreken wil / die sal by verlies B. zijns Rechtes / den Coopschap leggen in des Richters handen / eñ aldaer laten blijven / tot de sake endlijc is gesleten: eñ niemandt mach den Naercoop genieten / ofte hy moet met C. sijnen Eede rechtlijc volharden / dat hy den Naercoop sonder bedrogh ofte conclusie nemet / met zijn eygen gelt / eñ tot niemands profijt dan zijn eygen: des mach dat recht van den Coopschad af nemen eñ beholden den hondersten penninck.

Wie de Naercoop mogen genieten.

12. Van een Erfcoop machmen niet meer dan eenmael D. afdrijven / ende de Sibbeste Vrunden des Vercopers gewinnen dat naeste Recht / daer nae die anpart hebben / daer E. nae de Noorder Swette / ende soo voort de Swetten na der Sonnen ommeganck / ende alle die gene die na desen Landrecht Naercoop mogen nemen / die sullen binnen Jaer ende ses weken onversuymet wesen / ende genieten elck nae zijn recht / hy spreke dan eerst ofte lest.

Naercoop van Huysen die Swette hebben.

13. Der Swette halven can men geen Naercoop van huysen nemen / ende over al is geen Naercoop van huysen / Meyers ofte Pachters wijse / staende op eens anderé grond / dan worde sodane Timmer verkoft / mach die Heer des grondes ende anders niemandt den Naercoop genieten / soo hy wil / binnen ses weken na dat hy den Coop heeft geweeten.

Wie geen Naercoop mogen hebben.

14. Cloosteren / Kercken / ende alle Geestelijcke Personen. Item alle wtheemsche Luyden / Geestlijck ofte Weerltlijck / die in dese Stad ende Omlanden niet zijn woonachtich / de wil

A. Finem autem habet is die scientia decennium l: teghens den uitlandischen volgens verdrach van Staten ende hooftmannen, ende jonckeren Ommelanden 1527. dingsdaechs nae victoris, lib. 4. §. 51. intra quod præsumitur unumquemque potuisse vel debuisse rescivisse, vid. Wantfonnisse den 5. Novemb. 1617. den 15. Octob. 1614. Schaffer contra Abel Derckss, vid. Ommelander Landtr. lib. 4. §. 107.

B. Usque ad unum nummum, vid. Gothofr. ad l. 8. §. 8. D. ad Senat. cons. Vell. Gail. 2. obs. 19. Tiraquel vol. 1. gl. 5. §. 5.

C. Ut præveniatur omnis collusio constitutum Mediolani, ut retrahens rem retractam intra 10. annos alienare possit, quare off iemand geniet de selfde an naest bedre goederen, volgens het 16. artic. infr. ende die selfde daer nae weder wederomme gevende verstaen souden worden collusie te contramitteren is verstaen, quod non bij arrest van Parijs, Papon. lib. 11. tit. 7. artic. 16. alias damno emptoris? hujus ratio est, quia sine consignatione non rite fit, neque emptor cedere tenetur ~~autem~~ emptor autem indemnis esse, iterumque nummum recipere debet, judic. den 20. Decemb. 1605. in caa Wessels en Haio Barduts.

D. Vid. Fachin. l. 6. c. 19. Chassan. ad C. B. p. 1540. die sijn naercoop in rechte betrocken, door transactie affstaet nae soodanige cessie ofte transactie is geen naercoop, Senat. den 28. Maij 1619. naercoop van een halff huis toegestaen den genen die d' andere helfte toequam, Senat. den 16. Novemb. 1625. Abel Willems en Jan Edewarts ontseght den 12. Martij 1629. Hille Sipens en Drauwers. Quid de minoribus? Consist. van Warff 1530. Olderloose kinderen die voormonderen hebben, sullen van wegen die kinderen naercoop drijven, ofte forderen, geschiede dat niet, soo sullen die kinderen haer naercoop verhuimt sijn, gelijck soe sij self mondich geweest waren, Warffsordel den derden Novemb. 1631. Vid. plur. apud Berl. p. 2. cons. 39.

E. Contigua dicuntur quorum extrema junguntur, hujus vocis usus hic est in retractibus, dum quæritur an contiguus per acutum angulum, seu per punctum possit retrahere, ut in hac figura quæritur, an vendita portione B. et remittentibus contractum A. et D. possit jure Ommelandico retrahere, C videtur quod possit

1°. Quia est contiguus. 2°. quia eadem ratio retractus est, in hac contiguitate quae est in laterali, nimirum confinitas seu contiguitas, quae est causa repellens retractum arg. l. 54. D. de legat. 2. Et secundum hanc opinionem judicavit Satrapa Oldampting, quae sententia confirmata est in casu appellat. Hovetm. den 13. Januarij 1616.

A. Utrum ab illo latere unde bona descendunt, an a. id non attendendum? decisum id attendendum op de Vol Twiwarff den 29. Martij 1620. in causa Bardo In Wolterbolte. Quare limes Aquilonarius reliquis praefertur, praesumi potest vel ob incursum Normannorum, vel ob maris vicinitatem, ut scilicet is qui vel mari vel hostibus est obnoxius, eo etiam utatur beneficio.

Ad articul. 15.

C. Willing decreet en doet geen naercoop aliud in necessaria subhastatione Chass. p. 129. n. 5.

Ad artic. 16.

D. Alia cautela cessat retractus in permutatione Chass. ad consuetudin. pag. 1592. p. 1268. n. 9. Tiraquell. lib. 1. § 1. gl. 14. n. 30. et § 30. gl. 1.

E. Papon. l. 11. tit. 7. art. 15. Vid. etiam notat ad § ult. h. t.

A. De past geschieden dat ten tijden van redemptie die guiren ende renten tegens malckander sullen verrekent worden, als dat van 100. worden 8. gerekent te rente, ende van de guiren maer 2. ofte 3. ita judic. den 11. Febr. 1612. den 18. January ende 17. Marty 1616. ende den 15. January 1618. de 15. April 1619.

X. Quid est mutuum? contractus realis pr: institutionum quibus modis re contrahitur obligatio quo quantitates ea lege alteri dantur, ut non eadem in specie, sed in genere resti-tuantur d. pr. instit. l. 2. pr. §. 1. et segg. D. s.

B. l. 1. §. 4. D. de Oct act. debitor. n. mutui genus debet quod perire non potest. Molin. de usufructu quaest. § n. 134.

Ad articul. 19.

...itus, quo ...ibus modis ...s separat. ...precario

... & omni vi ... et furtum ... plering ... probabit.

... olo ortum.

wil men alhier geen Naercoop toestaen. Soo oock de Closteren/Kercken/ofte Geestelijcke Personen/van wegen haer Conventen/ Patronen ofte Beneficien eenige Erfachtige Goederen/ dorch een Coop ofte Gave an sick vercrijgen mochten/ sal (wanneer sy dat wtgelechte gelt vanden coop/ ofte de billicke weerdye/ van die gave weder ontvangen) Naercoop ende inlossinge daer van wesen binnen twintich Jaren/en daer na niet: desgelijcken salmen dat holden van alle wtheemsche Luyden/Geestlijck ofte Weerltlijck/die alhier niet woonachtigh zijn/ hoe voorsz. Welcke Naercoop sullen hebben te genieten/ voor eerst het naeste Bloed/ ten tweeden die andeel inde selve Landen hebben/ daer nae de Noorder Swette/ende voort an de naeste Swette/ na der Sonnen omme gangh ende nae dese die Inwoonderen des selven Carspels/ende ten laesten een yegelijck vande andere Ingesetenen deser Provincie. A. B.

Wanneer men geen Naercoop nemen mach.

15. Alle dat gene dat het Recht ter instantie der Creditooren by forma van Executie vercoft/dat is van den Naercoop heel en al gevrijt: Welverstaende soo yemands zijn Landen ofte Goederen/als voorsz. in een voluntarie Coop vercofte/ ende na der tijd wt vryen willen/sonder versoeck des Vercopers Crediteuren/ die keerse daer over mocht worden op stekenen wtgaen/ sal de negercoop zijn recht daer mede onbenomen zijn. Ingelijcken mach oock dat sibbeste Bloed als een Coper van niemand afgedreven worden/ende die Broeders ofte Susters ofte ander gelijcke Sibben/ mogen te samen den Naercoop nemen. C. D.

Van Naerwissel.

16. Daer behoort van Erfwissel geen Naerwissel te wesen/soo verre daer an gegeven is over die helfte van soodane Erfachtigh goedt/ daer men Naercoop van sulde connen bereden E.

1°. Quia est contiguus. 2° quia eadem ratio retractus est, in hac contiguitate quae est in laterali, nimirum consanguinitas seu contiguitas, quae est causa repellens retractum arg. l. 54. D. de legat. 2. Et secundum hanc opinionem judicavit Satrapa Oldampting, quae sententia confirmata est in casu appellat. Hovetm. den 13. Januarij 1616.

A. Utrum ab illo latere unde bona descendunt, an a. id non attendendum? decisum id attendendum op de Ool Twiwarff den 29. Martij 1620. in causa Bardts In Westerwolde. Quare limes Aquilonarius reliquis praefertur, praesumi potest vel ob incursum Normannorum, vel ob navis vicinitatem, ut scilicet is qui vel mari vel hostibus est obnoxius, eo etiam utatur beneficio.

C. Willi[illegible]
subsast[illegible]

D. Alia a[illegible]
consuet[illegible]
gl. 14. n[illegible]

E. Papon[illegible]

bereden / dan worde daer an gegeven min als die helfte / soo salmen dat holden voor een Coop / ende deshalven den Naercoop daer van mogen inwinnen / ende die Cooper sal zijn keur hebben / ofte hy zijn toegegeven deel Landes ofte Huyses voor de weerde wil beholden / dan ofte hy nae de selve weerde daer voor neme zijn geld.

Van Naerpacht.

A. 17. Alle Pacht / die op thien Jaren / ende daer boven gestelt is / mach met negerpacht afgedreven worden / in aller gestalt / als van den Negercoop bevorens geseght is.

IV. Van Lehnen.

Van datmen geleent heeft seker by mate, gewichte ofte getal.

X 18. Als yemand wat geleent word by mate / by gewichte / ofte by seker getal / in der gestalt / dat hy dat mach omme slaen / verkeeren ofte verteeren / hoe wel hy niet is schuldigh dat selve weder te leveren / soo moet hy doch alle tijdt desgelijcke / ofte die weerde daer voor betalen / ooc hoe avontuyrlijck ofte ongeluckelijc dat het selve geleende goedt vercomen ofte vergaen mochte.

Van ander geleendt goedt.

XX 19. Worde wel wat geleent / dat men by geen gewichte / mate ofte getal gebruycket / die moet dat selve in der gestaldt / ende soo goedt / als hy dat entvangen heeft / weder overleveren / ende is schuldich daer voor / omme dat te bewaren / meer neerstigheydt te doen als voor zijn eygen / kan sick niet entschuldigen / so dat geleende dinck verargerde / ofte anders verqueme / dan alleene vermids onversienlijcke anvallende ongelucken / die hem buyten zijn schuldt C. mogen bejegenen.

V. Van

A. De pacht geschieden dat ten tijden van redemptie die huiren ende renten tegens malcanderen sullen verrekent worden, als dat van 100. worden 8. gerekent te rente, ende van de huiren mede 2. ofte 3. ita judic. den 11. Febr. 1612. den 18. January ende 17. Martij 1616. ende den 15. Januarij 1618. den 15. April 1619.

X. Quid est mutuum? contractus realis pr: institutionum quibus modis re contrahitur obligatio quo quantitates ea lege alteri dantur, ut non eadem in specie, sed in genere resti-tuantur d. pr. instit. l. 2. pr. §. 1. et seqq. D. h.

B. l. 1. §. 4. D. de O et act. debitor. n. mutui genus debet quod perire non potest. Molin. de usufructu quaest. 9. n. 134.

Ad articul. 19.

XX. Quid est commodatum? est contractus re initus, quo usus rei certus gratuito conceditur §. 3. instit. quibus modis re contrahitur obligat: Quia gratuitus est, usus separatur à locatione, quia certus est usus, distinguitur à precario quod semper revocari potest, l. 1. D. de precar.

C. Puta damno fatali, ut incendio, ruina, naufragio & omni vi majori, cui resisti non potest nota quod incendium et furtum non sunt proprie casus fortuiti, qa praesumitur plerumque culpa fieri, ideoque casus allegans casu factos ee probabit.

Quid est praestare culpam et dolum?

Nihil aliud quam resarcire damnum ex culpa vel dolo ortum.

A. An nempe út actor coactus sit suam intentionem legitimis probationibus confirmare, verúm si debit: notori júreju=rando obtinent secús est. vid. l. ic omnino l. 30. D. júrejúrando. prope furtúm est inficiari depositum l. 67. in princ. D. de furt. l. 1. §. 2. D. depos.

B. Dupli poena de júre civili tantúm est in deposito miserabili §. 26. instit. de act. rationem habes in l. 1. §. 4. D. depos. quam hoc est, cúm v. extante necessitate deponat, crescit perfidei crimen & pública utilitas, coercenda est vindicandæ reipúblicæ causa.

C. §. final. instit. quibús modis re contrabitur obligat: Pignús est conventio, qua jus reale credit: constituit in bonis debitoris ad debiti secúritatem.

V. Van Bewaerſaem / etc.

Van ſeker goed in zijn bewaerſaem te entvangen.

20. Die van een Vrund wat heeft entfangen / alleene om dat in zijn bewaerſaem te holden/de behoort wel/dat hy dat weder over antwoorde/in der geſtald / als hy dat heeft entvangen/eñ doen oock daer by / om dat te bewaren / goede vlijd ende neerſtigheydt: worde hem nochtans dat ſelve eeniger manieren entwendet/ofte ſo dat anders mochte verargeren/ ende te niet gaen/ ſonder zijn groote ſchuld ofte merckelijck bedrog/ is he tot wederleveringe ofte vergoedinge onverplichtet: dan ſoo hy de bewaringe dede tot zijn profijt/ofte voor ſeker vergoedinge / ofte dat hy in vertogh were/ ende dat goed niet overleverde/ als het ge-eyſchet werd / ſal hy moeten ſtaen/ voor alle anvallende periculen / wtgeſeght voor onverſieneliJcke ongeluckken.

Van ontfangen goed te verſaken.

21. So yemand angetaeld word omme weder over te geven ſeker goed / dat een ander hem te bewaren ſulde gedaen hebben/ende dat verſaeckt/ſal hy in den goede/ ofte de weerde/ dat ſelve dubbelt reſtitueren: ende daer toe onvroom weſen/ſoo verre hy hem rechtlijck mochte verwinnen: doch de gelegentheyd der ſaken/ conde oock wel ſoo angeſien worden/ datmen dat billick hoger behoorde te ſtraffen. A. B.

VI. Van panden ende verſettinge.

Van panden die voor ſchulde wtſtaen ende verargeren. C.

22. Men mach an panden / die voor ſchulde wt ſtaen/ op coſten des Schuldeners wel doen alle nood-druftige oncoſten / ende gelijck de ſchuldener niet miſgeldet / dat achterdeel ofte perijckel ſijnes wtgeſetteden Pands / comende by toe-

creditor ... ſonis debi... ... lanuarij. ... tot Zuidgevy... ... tore, primo ... alia bona ... den 20. ... fuerint, ... thecariatam ... rem ad ... orem rem ... 15. April ... othecam ... bitoris ... ſa ita judica... ... unij 1631. ... des 25. Junij ... t. 1614. ... ſtes ~~godderij~~ ... Feijo ... facta ſit ... rmato, ... tis, appenſo ... contra obli... ... creditorem ... dus en ... bmiſſio, ... regiſtratio ... uſſen, (3)

Santien Jans, des 17. Martij 1629. in versettinge van onroerlijck goet en landen antichresi worden die huiren tegens de renten affgerekent, ende wat meer van die huiren als renten ontfangen is, gededuceert van 't capitael des 1. Febr. 1595.

toedoent of groote versuymenisse/ des genen dien dat geset-tet is / soo behoort hy oock geensins van de schuldt ontledi-get worden/ soo dat pandt buyten desselven schuldt ver-argeren/ ofte vercomen mochte.

Van een Pand te nemen buyten verlof des Rechtes met Geweldt.

23. Die Schuldener mach buyten verlof des Rechtes/ met geweldt zijn pandt niet weder antasten ende wech ne-men/al heeft hy schoon zijn schulde betaelt by een pæne van vijf Dalers: desgelijcken moet oock niemant sijnen schul-dener met geweldt een pandt nemen/ ofte hy breeckt dat Recht als voorsz: ende genomen pandt sal hy weder over-geven/ ende daer toe zijn ansprake ontwaert wesen.

A. Van reppelijck Goedt te verpanden, dat den Versetter niet toe comt.

24. Settet yemand tot onder pande seker reppelijck goed/ dat hem niet toecomt/ sonder weeten ofte simulatie des genẽ die een Heer des goedes is / ende alsoo de ondersettinge niet can waren/ die sal breken tegens dat recht vijf Dalers / eñ de Heere des goedes mach dat sijne eyschen/ eñ met Rechte in winnen/ soo hem goedt beduncken sal/ ofte van den Ver-setters des goedts/ ofte anders / daer hy dat weet te vinden.

Van een onreppelijck onderpand te vervremden.

B. 25. Wanneer seker onreppelijck goed / nae maniere des Rechtes te onderpande gesettet wort/soo machmen dat selve pand in geenerleye wijse veralieneren ofte vervremden / tot achterdeel des genen/dien dat gesedt is/geschiede ooc schoon die alienatie des pandes/ soo can nochtans de leste onderset-tinge ofte vervremdinge / den eersten in zijn vercregen Recht niet hinderlijck wesen.

Die oldste verpandinge gaet voor die jonghsten.

26. Die oldste Brieven in de onderpandinge/die men niet met

A. An ne... proba... ras do... prope... de fu...

B. Dupli... §. 26. ... quam ... perfide... reipu...

C. §. fina... est con... debito...

A. l. 2. in fin. l. 6. si alienas res pignori data sit creditor agens hypothecaria actione probare debet, rem in bonis debitoris tempore contractus fuisse judicat: den 16. Januarij. 1616. Sioerd Wijerts contra den Olijslagers tot Zuidgorij. Emptor rei hypothecatæ, si convenitur a creditore, primo potest ab illa ratione liberari, si venditoris alia bona non alienata demonstrare possit, ita judicat den 20. Febr. 1619. in eadem causa, at illa si alienata fuerint, antequam iste emptor ad posteriorem rem hypothecariatam emerit utiq; posterior emptor, ~~ad~~ non potest creditorem ad emptorem remittere, sed prior emptor ad posteriorem rem hypothecatam possidentem, eadem causa den 8. en 15. April 1614. ubi allegabatur quod creditor specialem hypothecam habens non posset alios possessores bonorum debitoris convenire, nisi hypotheca speciali prius discussa ita judica den 7. Maij 1617. & in Mart. 1617. den 7. Junij 1631. At contrarium obtinuit in causa appellationis den 25. Junii 1619. Sioerd Wijerts appellant, en apud Senat. 1614. judicat. Ende gewesen op de jonger in datis ... ~~gedderg~~ Senat. den 1. Februarij 1628. Jan Pieters en Feijo Allerts.

B. De modo isto seu stylo queritur an hypothecatio facta sit in instrumento papyraceo impressione sigilli confirmato, an v. solum in instrumentis in membrana confectis, appenso sigillo vid. artic. 6. lib. 2. hoc decisum illud contra obligantem seu debitorem ejusq; heredem non contra creditorem judicatum legitur den 14. Decemb. 1626. Cornelis en Swartzenborgh, quia finguntur quasi tacita submissio, hypotheca specialis non attenditur den de oude registratie gaet voor Senat. den 25. Maij 1626. Jan Janssen, & Jantien Jans, den 17. Martij 1629. in settinge van onroerlijck goet en landen antichresi worden die huiren te want de renten affgecorteert, ende wat meer van die huiren als renten ontfangen is, gededuceert van 't capitael den 1. Febr. 1595.

A. Si quis in cujuscunq contractus instrumenta posuerit ea verba fide & periculo rerum ad me pertinentium vel per rerum exactionem satisfieri tibi promitto, sufficere ea verba ad rerum tam earum quas debitor in praesenti habet, quam futurarum hypothecam sancimus, l. 9. Cod. 40. res pign. oblig. poss. [illegible] van hypotheq gaet oock voor de [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], jae oock overdracht van landen, alschoon die in der darde of [illegible] [illegible] handt, gecomen quia videtur pars fundi Camer. Jan [illegible] [illegible] [illegible] den 1. Octob. 1632 en in [illegible] van [illegible] in Septemb. 1632. [illegible] een [illegible] bij Hr. Sixtinga gedaen als [illegible].

B. Diss. juss. civil. l. 2. Cod. de fidejussoribus, dicens si quis & pignus & fidejussorem pro eadem causa habet et contra fidejussorem vult agere, debeat in eundem jus pignoris transferre.

C. Een borge [illegible] als sijn eigen proper schuldt, te betalen, die exceptio ordinis et discussionis afgeslagen, ita judicat. den 2. Decemb. 1619. den 9. Decemb. eodem anno Sanat. den 15. Octob. 1622. Vid. Papon. lib. 10. tit. 4. [illegible] 11. Martij 1624. [illegible] [illegible] en [illegible] Pieters videri possunt Coler de processu executionum part. 1. c. 10. n. 135. Gail. 2. obs. 27. et 28. quia hujusmodi constitutum esset nullius momenti et verba nihil operarent.

A. Vid. Papon. lib. 10. tit. 4. § 20.

B. In causa novationis judicat: secund. l. ultimam Cod. de novat. et §. ult. instit. quibus modo tollitur obligatio quae ex praesumptionibus non probatur. Cam. den 26. Septemb: 1618. ... ad ... Senat. in causa der Creditores van R. ... en ... Wijerts den 15. Martij 1636.

C. Vid. Gail. observ. 30. Myns. 6. c. 53. Wesenb: in parat. n. 6. hoc videtur sequi praxis Groningensis contr. Faesin. l. 7. Cod. 88. vid. distinguentes egregie Charond. l. 7. resp. 77. Christ. ad consuetud. Mechl. lib. 7. tit. 16. licet perfecto contractu nihil de fidejussore, dictum tamen ante solutum pretium, de evictione praestanda, venditor tenet, saepius judicatum ut den 12. Novemb: 1626. praesertim si emergat aes alienum

met rechte straffen can / die sullen gaen voor de jonghsten / sonder onderscheyd der personen / te weeten al is dat een privaet Persoon / soo sal hy nochtans gaen voor Heeren ofte Richteren breucke ofte schulde: wtbesondert / dat de breucke van Heeren Mandaten / kedinge en ladinge / tot bevorderinge der schulden over de selve goederen hercomende / voor de oldste brieven in de onderpanden sullen prefereert zijn: overst breuken van wondingen / scheldingen / en diergelijcke delicten niet wijders / als van dato der Roof-sedelen aff.

Vande generale Versettinge.

27. Alsmen tot onderpande settet int generael / al zijn goed sonder voorwoorden van seker wtgedruckte goederen / soo salmen dat behooren te verstaen / ende te holden / niet alleene vande goederen die men dan heeft / dan oock van al dat gene / datmen namaels eeniger maten mach verkrijgen. A.

Van te hebben voor schulde een Pand ende een Borge.

28. Die sick voor schulde heeft laten bewissen met een pande / ende met een Borge / al spreeckt hy dan op dat pandt / soo is nochtans de Borge niet vry / vordert hy oock op die Borge / soo is dat pand daer mede niet gevryet. B.

VII. Van Borghtal / etc.

Men behoort eerst te spreken op den principael, ende niet op de Borge.

29. Heeft yemand Borge genomen voor schulde ofte anders / en can zijn beloofde handelinge sonder Rechtes vorderinge niet becomen / so moet hy nochtans eerst vervolgen op den principael / dan conde de principael niet voldoen / ofte dat hy hem inden Recht entweeck soo mach hy vorderen op de Borge / en die moet voldoen: So ooc yemandt meer Borgen C.

A. Si quis in cujuscunq contractus instrumenta posuerit ea verba, fide & periculo rerum ad me pertinentium vel per rerum exactionem satisfieri tibi promitto sufficere ea verba ad rerum tam earum quas debitor in praesenti habet, quam futurarum hypothecam sancimus, l. 9. Cod. 40. res pign. oblig. poss. werkt van hypotheq gaet oock voor de [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], jae oock overdracht van landen, alschoon die in der darde, of [illegible] [illegible] handt, [illegible] quia videtur pars fundi Camer. Jan [illegible] [illegible] [illegible] den 7. Octob. 1632 en in cas van appell: in Septemb: 1632 [illegible] een vonnis bij Hr. Sixtinga gedaen als [illegible].

B. Diss. juss. civil. l. 2. Cod. de fidejussoribus, dicens si quis & pignus & fidejussorem pro eadem causa habet et contra fidejus[illegible] ferre.

C. Een by[illegible] die ex[illegible] 2. Dece[illegible] Octob: 1624. [illegible] Coler d[illegible] obs. [illegible] et verb[illegible]

hadde genomen dan een / ende van dien / eenen anspreect met Rechte / sal daer mede die ander niet gevrijet wesen / ten ware sake hy sick in cas van wanbetalinge als principael Schuldener daer voor hadde ingelaten / ofte beneficio van discussie expresse hadde renunciert: Welverstaende by also de Borge zijn Borghtal begeerde ontslagen te wesen / sal hy deselve an den principalen Debiteur mogen opseggen / dewelcke alsdan geholden sal wesen / hem die summa costeloos ende schadeloos te betalen / ofte andersins van den Borghtal te bevryen / tot discretie des Rechtes.

Hoe lange dat men Borge sal wesen.

A. 30. Is daer wel een Borge geworden simpliciter sonder bestemde tijd / die moet borge wesen en blijven / voor hem ende sijnen Erfgenamen / ende behoort niet hoger beswaert te worden / als die principael: dan so de Schuldener makede een nieuw verdragh / met den genen dien hy schuldigh is / (B. C.) buyten weten ofte consent des Borgen / ofte dat een die schulde op sick neme / sal daer mede die Borchtal dood ende te niete wesen.

Met wat woorden datmen sick tot Borchtal verbindet.

31. Hoe wel men sonder expresse looftenisse / tot Borchtal sick niet mach verbinden / soo nochtans yemand seyde / het sal nu van my / ende den anderen / ofte meer anderen betaelt worden / ende die ander geven daer toe geen consent / sal hy als een Borge tot de betalinge verbonden wesen / ende die ander niet: dan sede yemand het sal u betaelt worden / is men daer mede die Borchtal niet verplichtet.

VIII. Van Renten / etc.

D. Van Iaerlijcke Renten te beuren voor gelt.

32. Men mach voor seker gelt Iaerlijcks geen Renten opnemen

A. Vid. Papon. lib. 10. tit. 4. §. 20.

B. In causa novationis judicat: secund. l. ultimam Cod. de novat.
et §. ult. instit. quibus modo tollitur obligatio quae ex prae=
sumptionibus non probatur. Cam. den 26. Septemb: 1618. Stiengussz
ende Eussum Senat. in causa der Crediteurs van R. Bartiens
en Boele Wijerts den 15. Martij 1636.

C. Vid. Gail. observ. 30. Mijns. 6. c. 53. Wesenb: in parat. n. 6.
hoc videtur sequi praxis Groningensis contr. Facsin. l. 7. Cod.
88. vid. distinguentes egregie Charond. l. 7. resp. 77. Christ.
ad consuetud. Mechl. lib. 7. tit. 16. licet perfecto contractu
nihil de fidejussore, dictum tamen ante solutum pretium,
de evictione praestanda, venditor tenetur saepius judicatum
ut den 12. Novemb: 1626. praesertim si emergat aes alienum
Senat. den 11. Novemb: 1636. Jan Siebens contra Marten
Harckens.

D. Renten et usurae non nisi ex stipulatu debentur Senat. ex
caa Jan Geerts contra Meijer den 10. Januarij 1627. die
Renten van papieren obligatien affgeslagen den 28 Febr.
1615. den 4. Martij 1619. Senat. den 1. April 1624.
aliud interesse, Camer den 12. Junij 1632. instruct. §. 61.
Renten opgenoomen binnen Groningen en aldaer oock aen-
genomen te betaelen, connen op rationem textus aen 't Capitael
niet gerekent worden, Senat. den 2. Septemb: 1625. den 20.
Februarij 1619. Joachims daler off de dicke penningen ge-
estimeert naer de laeste settinge in causa Houwema ende
Tobbens, den 4. April 1612.

Een goltgulden per multos annos a debitore betaelt met 42.
stu. is verordineert te betaelen naer de laeste settinge
Senat. den 10. Augusti 1628. Vid. ordonn. van den 19. Decemb.
1594.
Item Philips gl. op en rijcxdal: den 3. Februarij 1638
in causa Verrucius, nota te letten op de gildebrieff.

A. Forte praescribere en sijn 10. Jaeren, welcke tijdt indien
iemandt op slechte hantschrift ten renten heeft ontfangen,
continueeren, vid. lib. 4. f. 41. den 4. Januarij 1620. den 7.e
Januarij 1627. ubi etiam usurae ~~tegens~~ 7. van het 100, den
21. Junij 1627. quia talia facta foenus aliquod illicitum fa-
piunt, vid. Mantic. in vastro lucubr. lib. 4. l. 31. in med.
et seqq.

B. Ratio non modo est in favore pupillari, sed etiam quia pecuniam
expensa est, à non domino utpote à tutore, ergo pupillo juris sui
facto consensus novus declarari debet.

C. Moete opheffinge van een ½ halff jaer, van bewoordens,
scilicet si nihil cautum super isto Camer: den 30. Januarij
1630. in caa Jr. Sickinge ende Bolwerd haeredes.

A. Huire gadt voor coop judicav. Senat. den 16. Septemb: 1625. Wouter Menolts contra Jan Struick den 12. Martij 1628 den 1. Novemb: 1630. in 't nedergerichte vid. infr. §. 40. Latden bij huiser gebruickt, praesumuntur beclemt contra juris civilis regulam utraque res etc: ergo domino locanti incumbit onus excipiendi in de huirceduler vrij landt etc: aut eam qualitatem alias probandi, debet dominus dicere onbeclemt, of op den afbreuck den 18. Februarij 1630. praesumitur igitur in hac provincia voor de beklemminge, et liber-tatem allegandi incumbit jus probandi judicat. contra den pastore in Sauwerdt den 25. Septemb: 1596. en in Februarij 1634. in caa Trijntjen Janssen en Luilofs wen verschrovinge langer als 1. ofte 2. jaeren, modt den huir-cedel wesen, is ander sints ob't Ulock vand' den … Senat. in … Martij

op nemen sonder Segel ende Brieven/ ofte sonder lange besid/daer door men Segel ende Brieve can presumeren/ ende so wat daerenboven opgebeurt is/dat mach men in die principael somma afcorten: ende alle Rentebrieven die gemaeckt zijn met voorwoorden / dat men die Rente op seker tijden sal moeten inlossen ofte quijt copen/die sullen in den deel kracteloos ende van geener weerden wesen/ende dat Recht behoort sodane Brieven oock niet te versegelen / wtgeseght Olderloose Kinder-geld. A. B. B.

Van geld op versegelde Handtschriften wt te doen.

33. Soo wie overst met sodane onlosbare Rente-brieven/ als voorsz. niet wil te vreden zijn/ eñ nochtans eenigh geldt an yemande/dien hy des vertrouwede/begeerde wt te doen/ die sullen sulckes mogen passeren op Handschriften in Francijn geschreven met een wthangende Segel/ ende sullen alle jaren met haer Renten (sonder nochtans den coop van jaerlijcke Renten daer in te mentioneren) op dien tijd in den selven Handschriften nomineert/ losbaer zijn/ eñ op haer dato de preferentie mede hebben te genieten / mids nochtans dat alle Obligatien ende Handschriften voor dato deses gepasseert / nae older gewoonte sullen gaen. C.

IX. Van Verhuyringe.

Dienstboden sullen haer angenomen dienst wt dienen.

34. Dienstboden die op eenen Dienst seker Hand-penninck ofte Wijncoops penning hebben ontvangen / die sullen den selven angenomen dienst wt dienen / ofte men mach hem met Rechte soo veel afwinnen / als sy verdiend sulden hebben / sy woonen dan in de Stadt ofte Ommelanden.

Van Dienstboden te verdrijven buyten tijds.

35. Wie Dienstboden stede ende vast gewonnen heeft/ die

A. Forte praescribere in sijn 10. Jaeren, welcken tijdt indien iemandt op slechte hantschrift een renten heeft ontfangen, continueeren, vid. lib. 4. §. 41. den 4. Januarij 1620. den 7. Januarij 1627. ubi etiam usurae tegens 7. van het 100, den 21. Junij 1627. quia talia facta foenus aliquod illicitum sapiunt, vid. Mantic. in vatro lucubr. lib. 4. l. 31. in med. et segq.

B. Ratio non modo est in favore pupillari, sed etiam quia pecuniam expensa est, à non domino utpote à tutore, ergo pupillo juris sui facto consensus novus declarari debet.

C. Mette opsegginge van een ½ halff jaer, van beworden, scilicet si nihil cautum super isto Camer: den 30. Januarij 1630. in cãa Jr. Sickinge ende Bolsmo Haerden.

die moet deselve oock in sijnen dienst ontfangen/ ende voor de behoorlijke tijd wt dē dienst niet verdrijven/ ofte hy sal haer geven haer volle Loon / dat zy verdient sulden hebben / ofte dat sy sake dattet Recht kende/ dat hy billicke oorsake hadde gehad/ daer door hy se in dienst niet ontvangen of beholden wilde/ soo mach hy se loonen nae den tijd.

Van goed te verhuyren.

36. Een yeder mach zijn goed verhuyren / soo hoogh ofte leegh als hem belieft / ende een ander daer voor geven wil / ende de Heere des goedes is alle tijdt naerder / te weeten / de voorwoorden/ wanneer men anders geen bewijs heeft / als die Huyrman.

Van verhuyringe te holden ende te Weren.

37. Die een ander wat verhuyrt / die is schuldich de verhuyringe te holden ende te waren / can hy de waringe niet doen / sal hy den Huyrman geven een Jaer huyre / ende betalen hem daer toe zijn noodlijcke expensen tot conservatie des Landes / met de verschoten geschencken / tot erkentenisse des Rechtes.

Van 't gebruyck der Mande goederen.

38. Dat minste sal dat meeste volgen / inde bruyckinge / ende oock inde verhuyringe/ voorbeholden/dat de Heere des minsten deels dat sijne selven sal mogen verhuyren : hebben oock de parten onverscheyden gelijcke veel ende coonen sick van dat gebruyck niet verdragen/ mogen sy dat Mande goed / malkander voor een seker penningh te gebruycken/ insetten/ te nemen ende te geven : des sal nochtans den Heeren des minsten deels niet verboden wesen / dat sijne selve te gebruycken / in dien dat soo is gelegen.

Ofte een Meyer mach voort verhuyren.

39. Een Meyer van ses Jaren oft daer beneden/die moet geen

A. Huire gaet voor coop judicav. Senat. den 16. Septemb:
1625. Vrouw Wenolts ende Jan Struick den 12. Martij
1628. den 1. Novemb: 1630. in 't onder-gerichte vid. infr. §. 40.
Landen bij huisen gebruickt, praesumuntur beclemt contra juris
civilis regulam Utraq. res etc: ergo domino locanti incumbit
onus excipiendi in de huircedel vrij landt etc: aut eam
qualitatem alias probandi, debet dominus dicere onbeclemt,
of op den afbreucke den 18. Februarij 1630. praesumitur
igitur in hac provincia voor de beklemminge, et liber-
tatem allegandi incumbit, jus probandi judicat. contra den
pastor in Garnewert den 25. Septemb: 1596. en in
Februarij 1634. in caa Trijbjen Janssen en Luilofs wan
verschrijvinge langer als 1. ofte 2. jaeren, moet den huar-
curder wesen, is under sints op 't stoeck van d' eene
ofte d' ander partie, cassabel ende retractabel. Senat. in
causa Jan Ubbens en Helmer Rinbes den 5. Martij
1625. vid. lib. 4. et. 5. et notat.

A. Indien iemandt een huis huierde voor eenige tijdt van jaren comt onder de loop van sijn jaermalen te versterven, soo sijn d' erffgenamen gehouden de volle jaeren te betaelen, ende staet het huis op haere perijckel schade ende huire, offte moeten een huierman op haer perijckel daer in stellen, Senat. den 24. Octob: 1620. et vicissim een meijer, coomende intra tempus locationis te versterven, mogen de heredes in deselven jaermalen noch resterende intreeden, Senat. den 19. Jan. 1621. doch een weduwe heeft geen jaermalen, ten waer sij in de laetste mede genoemdt waer, die erffgenamen van Eltingh en Pieter Claessen, den 1. februarij 1632. vid. d. 9. in fin. h. lib.

B. Voluntas haec domini non est pro libitu & sine ratione non lucri, sed damni vitandi causa & debet esse fundata in necessitate, l. 3. Cod. h. t. et Gothofr. hic ut Camer: in praxi tenuerit, dat een lantheer onder ander moet verklaeren, selfs die landen moeten noodtwendigh gebruicken, den 17. Januarij 1596. den 20. Januarij en den 21. 1632. Ld: Gasoers ende Jr. Peters, jae hebben die heeren hovetluiden voorts s'lebes opseggingh gecasseert, tegens een lantheer, G. Hessink en Lammert Harmens, den 26. Januarij 1630. De weduwe van Gijsbert Eilerts verhuiert haer huis voor eenige jaeren, interim comt het huis aen de keerse en wort vercofft, de huierman versoecht sijn jaermalen te mogen uitwonen, wort verklaert ongefundeert, Senat. den 25. Novemb: 1622. die jaermalen sijn in bonis, en comt daer af de maendt uitbruickinge, den eerst versterven erffgenamen mach tot behoeff eenes lengst levenden, Senat. den 13. Decemb: 1633. Focko Jans ende Esse Garbrants.

C. De opruiminge der landen is alsoowel in bonis defuncti, schoon deselve landen maer meijerswijse gebruickt worden, als de behuisinge en gebouwen. selfs moet der salven, 't sij in affcoop, 't sij in scheidinge genoomen worden, in consideratie Camer: den 6. Novemb: 1620. Isbrant Jacobs ende Simon Harmens, idem obtinet in opdracht den 11. Martij 1625. in causa Harmen Claessen

geen Meyer voort maken buyten consent vande Heeren des goedes/by verlies sijner Jaer malen. Dan wat verhuyrt is over de ses Jaren [dewijle men dat holdet voor een aert van een Pacht]so machmen dat gehuyrde wel voortan eenen anderen verhuyren/mids dat het tot optie eñ keur van dẽ Eygener sal wesen/ofte hy in plaetse des oldẽ Meyers staen sal. A.

Wt wat oorsaken een Meyer van zijn Iaermalen moet afstaen.

40. Wt navolgende reden ende oorsaecken wordt een Meyer gedrongen van zijn gehuyrde Jaermalen af te treden / ende dat gehuyrde goedt te verlaten.

In den eersten / als de Heere des goedes dat sijne selven wil gebruycken. B.

Ten anderen/als de Heere des goedes dat selve gehuyrde in een Erflijcke opdracht / 't sy dan in Coop / Wissel ofte anders opgedragen ende overgeven heeft/ende in desen beyde gevallen is de Heere des goedes schuldich / den Meyer voor de oprupminge te vernoegen een Jaer Huyre / ende daer toe zijn noodlijcke expensen / als voorsz. propinen na advenand der Jaermalen. C.

Ten derden / moet de Meyer op rupmen / als de Heere des goedes zijn huyre met recht moet in winnen.

Ten vierden / als de Meyer schandlijck ende oneerlijck leeft / ofte dat hy anders misdoet / daer door de Heere des goedes in laste mochte comen.

Ten vijften / als de Meyer dat gehuyrde goed merckelijck verargert / ende in desen voorschreven gevallen is de Heere des goedes niet verplichtet/ den Meyer eenigh dingh voor de oprupminge te geven.

Die Huyrman is schuldich dat gehuyrde te verwaren.

41. Die Huyrman ofte Meyer mach dat gehuyrde goed niet

den 11. Junii ... ind.. bij Ge.. ... causa Fricke..

niet misbruycken / dan behoort dat trouwelijcken te bewaren / gelijck een goed Man zijn eygen / verderft dat daerenboven / ofte vergaet dat / sal hy daer van onbelast wesen: want hy is niet schuldigh te staen voor onversiende aenvallen / die buyten zijn schuld gebeuren mogen.

Van Weyd-land te ploegen.

A 42. Een Meyer moet in de laeste drie Jaren geen grieve ofte weydland breken ofte ploegen / dan by consent des Landheeren / dede oock de Meyer daer en tegens / sal den Landheeren verschenen wesen / al dat daer op wasset / ende daer toe drie Jaer huyre / van dat Land dat hy gebroken heeft.

De Huys-heer moet dat Huys onderholden.

43. Die Huys-heer is schuldigh zijn Meyer dat huys te onderholden/Dackdicht/Deurdicht/Wantdicht ende Vensterdicht / ende ofte de Huys-heer dat niet doen wilde/ sal de Meyer suler an hem Rechtlijcken vervolgen met Booden ofte kedingen / tot drie toe / ende na dat derde bod mach de Meyer dat laten maken/eñ ande huyre wederomme corten.

Wanneer de Meyer zijn huyre schuldigh is te betalen.

44. Wanneer men geen seker voorwoorden maket van de Huyre te betalen / soo salmen betalen de huyre van Huysen/ Kamers ende Kelders / te Paeschen ende Santgange / tot elcker tijd de helfte van dat Jaer: Gras-huyre toe S. Johannis toe Mid-Sommer / ende tot S. Johannis tot Mid-winter/ oock tot elcker tijd de helfte. Huyre van Hopland/ eer dat Hop daer wt gehaeld word: Huyre van Tuynen / op Michaelis.

Wat die Heere des goedes voor zijn Huyre mach in holden.

45. Die Land-heer ofte de Huys-heer / mach voor zijn huyre/

sijn in bonis, en comt dadr af de maade uitbruickinge, den eerst verstorvene Erffgenamen mach too beneffens langst levenden, Senat. den 13. Decemb. 1633. Focko Jans contra Offe Garbrants.

C. De opruiminge der landen is alsoowel in bonis defuncti, schoon deselve landen maer meijerswijse gebruickt worden, als de behuisinge en gedderen. Selfs moet der salven, 't sij in affcoop, 't sij in scheidinge genoomen worden, in consideratie Camer: den 6. Novemb: 1620. Isbrant Jacobs contra Sijmen Harmens, idem obtinet in opdracht den 11. Martij 1625. in causa Harmen Claessen

ende Jacob Pieters weduwe, item uitspraecke den 11. Junij 1630. in causa Duirt Stellinga ende sijn Stiefkinderen, bij Ge-committeerde der Provincie, moet der selven opgestelt worden inventaris den 3. Martij 1616. in causa Fricke Hendes kinderen ende sijn voochden.

A. vid. f. 29. h. l.

A. Atque id de necessitate niet tegenstaende, vrijwillige annemminge der Meijers: Camer: in caa Dijssincke in mense Aprilis, 1633. nota casum A. woonende in d' Oldampster en gebruijckende landen aldaer, toebehoorende een borger binnen Groningen, laet desselve aen de lantheer op-seggen door den naesten raetsheer, excipiebatur à parte, dat het met een mandaet moste geschieden, alias null. Senat. judicav. sufficere denunciationem à Senatore factam den 17. January 1622.

B. D' affwaerende Meijer heeft oock te genieten, en moet de lantheer hem laten volgen de gerechte helfte van het winterkoorn in de herfst geseijet, ita praxis Camer. den 3. & 8. Augusti 1624. den 12. Junij 1628. Reiner ten Holte en Jan Jans mede dat de meijer profiteert, eende dese helfte van het winterkoorn, het saeijde koorn ende arbeidt, oock betaelde der landen schattinge, schat & huire, Extract uit Popkens prothocoll, den 5.e Augusti 1590. Sic passim in toto agro observatur, excipe in Duits-wolt, alwaer de affwaerende meijer 2. deerde parten, ende de opcoomende een deerde part behoudt, alsoo nochtans dat dese het geheele stroo geniedt. Soo dat de lantheer op Maij sijne termijnen niet betaelt, mach die sonder huir. sijn beesten weder op het landt drijven, ter tijdt toe dat hij betaelt wort, niet tegenstaende off t hem verboden is, de landen nae Pontiani maner te betreden ofte beslaen d. 40. h. l. Die lantheer sijn tweede termijn op Michaelis niet betalende, off dat selve als dan niet presenteerende, is de meijer nae dien tijdt niet gehouden het andere termijn halff in weder te ontfangen, maer maach het geheele termijn in gelt maenen, ita judicat. den 18. Decemb. 1610. Sijts Botnia en sijn meijer ratio videtur quod legislator forte respexit ad nundinas circa illud tempus anni statutas, quo tempore facilius illa bona vendi possunt, quod illis elapsis durum est et inconveniens.

A. Welcke consent niet alleen is tot eenige getimmerde, maer oock tot die qualiteit ende quantiteit van't selve.

B. Communio non semp. parit discordias, l. 77. §. 20. D. de leg. 2. Adeo ut nec per contractum fieri possit, ut aliqui stent semper in communione, l. 14. §. 2. D. de communi dividundo, nec etiam per testatorem injungi quod fratres stent in communione, Paul. de Cast. et Jason: [illegible] in l. si non fort. §. si cert. D. de condiction. indebiti, Is verstaen apud Senat. dat die geene die den minste part in den huijse heeft, die selve sall moeten insetten, te nemen ofte te geven, in causa [illegible] [illegible] Hoorn, ende Jan Hendricx den 28. Junij 1608. in primâ et secundâ instantiâ den 26. Martij 1628. in [illegible] 17. Januarij [illegible] [illegible]

huyre/voor alle andere Schuldeners/met oorlof des Rechtes beholden/alle dat hy op zijn Land/ofte in zijn Huysinge bevindet den Meyer toebehorende / eñ wat daer van dien wtgevoert/gedreven ofte gedragen is / dat mach hy met Recht weder inwinnen / ter tijd hy zijn Huyre weet te becomen. Ooc sullen voor de huyre verbonden wesen/alle Hoop/Corë eñ andere Vruchten op 't Land gewassen/niet tegenstaende de selve al vergadert ende vervoert mochten zijn/ende sullen de Beesten die op 't Land worden bevonden/ mede voor de Huyre geholden zijn/ voor so veele als de Weyde bedraeght/ niet tegenstaende de Weyde van te voren al betaelt was.

Wanneer men dat gehuyrde goed sal verlaten.

46. Landen die eener Weydet/ Ploeget ofte Hoyet/ die sullen vry wesen toe S. Gregory: Hoven ende Tuynen Petri ad cathedram: Huysen/ Camers ende Kelders te Paschen ende te Sandtgange/ indien men geen verdragh anders daer van gemaket heeft.

Van gehuyrd goed te gebruycken boven de Jaer-malen.

47. Als des Meyers Jaermalen zijn ten eynde / soo behoort hy dat verhuyrde Land te verlaten/mids dat hem dat selfde Land voor Nye Jaer sal worden opgeseght / sonder A. wijder verbiedinge te doen: Overst een eenjarigh Meyer behoeftmen niet op te seggen noch te verbieden / is het sake dat hy dat gehuyrde goed daerenboven gebruycket buyten consent des Heeren/ende in den Rechten word overwonnen/ sal hy daer van geven dubbelde Huyre / ende van het Recht voor gewalt gestraffet worden.

Men sal den afvarende Meyer zijn Huys betalen.

48. Wanneer een Meyer zijn gehuyrde Land opruymet ende verlatet / soo is de Land-heere schuldigh hem zijn B. huys / tot seggen van goede luyden / ofte tot kenninge des

A. Atque id de necessitate niet tegens taende, vrijwilligh an-neminge des Meijers: Camer: in caa Siffinck in mense Aprilis 1633. nota casum A. woonende in d' Oldambten en gebruickende Landen aldaer, toebehoorende een borger binnen Groeningh, laet desselve aen de lantheer op-seggen door den naesten staetheer, excipiebatur à parte, dat het met een mandaet moste geschieden, alias null. Senat. judicav. sufficere denunciationem à Senatore factam den 17. January 1622.

B. D'affvarende Meijer wert oock te geniten, en moet de lantheer hem laten volgen de geregte helfte van het wintercoorn in de herfst geseijt, ita praxis Camer. den 3. [illegible] 8. Augusti 1624. den 12. Junij 1628. Reiner ten Holte en Jan Jans mete dat de meijer profitee-rende [illegible]

koorn [illegible]
schat [illegible]
Augusti [illegible]
woet, [illegible]
de opce[illegible]
dat de[illegible]
op M[illegible]
Junij. [illegible]
toe dat [illegible]
verboden [illegible]
§. 40. h. [illegible]
betalende [illegible]
nae die [illegible]
te ontfa[illegible]
ita judic[illegible]
ratio vi[illegible]
tempus a[illegible]
quod illi[illegible]

Rechtes / ten overstaen van Timmerlupden en Steenmetselers / te betalen na Landrechte / dat is / in die gelijke Termijnen : als het eerste Termijn op Mey / als de Meyer afvaert met gelt / dat anderde op Michaelis / met half waer en half gelt / ende het derde Termijn op Mey daer an volgende met Waer. Des sullen die Mejers op de gehuyrde Landen oock niet mogen timmeren / dan by consent des Landheeren / ende wat een Meyer daerenboven timmert / dat sal hy tot eynde der Jaermalen weder afbreken. A.

x. Van scheydinge der Goeder.

Van Mande goederen te scheyden. B.

49. Niemand is schuldigh zijn goed tegen zijn wille met een ofte meer Personen in de Mande ende onverscheyden te holden / dan die de scheydinge begeert / die sal zijn Medeparten by dat goed rechtelijck laten eyschen / om op een seker tijt van dat Recht gesettet / daer by te comen / ende scheydinge doen ende entvangen / ofte door tusschenspreken van goede Luyden / ofte door een Lot / ofte door een Insettinge van te nemen ende te geven / na de gelegentheydt des goedes: conen sick in der manieren die parten niet vergelijcken / mach sy dat Recht scheyden / ende die oncosten sullen sy te gelijcke betalen.

Van Landen die in veele handen vallen onverscheyden.

50. Daer zijn oock Landen die onverscheyden vallen in veele handen / als Buyrmarcken / Wterdijcken / Venen ende diergelijcken : Soo nu de meeste deel de selve Landen wilden scheyden / sal de minste moeten volgen.

xi. Van alluvie ofte anslagh.

Van aengeslagen Landen.

51. Alle angeslagen Landen sullen wesen der genen / den

A. Welcke consent niet alleen is tot eenige getimmerte, maer oock tot die qualiteit ende quantiteit van't selve.

B. Communio non semp. parit discordias, l. 77. §. 20. D. de leg. 2.

Adeo ut nec per contractum fieri possit, ut aliqui stent semper in communione, l. 14. §. 2. D. de communi dividundo, nec etiam per testatorem injungi quod fratres stent in communione, Paul. de Cast. et Jason: ~~ad.~~ in l. si non sort. §. si cert. D. de condiction. indebiti, Is verstaen apud Senat. dat die geene die een minste part inden huyse heeft, die selve sall moeten insetten, te noemen offte te geven, in causa Rodolff Eerkens Horst, ende Jan Hendricx den 28. Junij 1608. in primâ et secundâ instantiâ den 26. Martij 1628. in causâ Harmen Wessels in oxo van Apoll, den 17. Januarij 1632. in causa L. Luitjens en Jan Pieters Coster.

A. l. 43. §. 4. D. de furt.

B. Judex loci in cujus jurisdictione sunt allata den 18. Novemb: 1631. in causa der Heeren Brederode en Hr. Vichinge den 14. Februarij 1634. idem.

C. De territoriorum Dioecesium jurisdictionum aliorumq limitum & confinium terminis, quomodo probentur, et qualiter in iis procedatur. Vid. Mijns. 6. obs. 25. et seq.

den die an haer Landen anslaen / gelijck dat van oldes is gewoontlijck.

Van allerhande angeslagen goederen.

52. Dat behoort sick niemand eenige anslagen goederen toe eygenen ofte an te tasten / by een pœne van gestraffet te worden van Dieverye/dan dat recht sal sick de goederen onderwinden ende beholden die by sick de tijt van drie Jaren/ tot profijt der genen/den deselve goederen mogen toecomen: Ende dat Barchgelt eñ andere behoorlijcke oncosten mach dat Recht daer voor wtleggen / ende weder ontvangen van die Heeren der goederen / of sy quamen binnen den tijd als voorsz. Comt daer oock niemant binnen de selve tijd / soo zijn de goederen den Rechte verscheenen/mits betalende dat Barchgelt. Des sullen verderflijcke goederen vercoft worden in bywesent van getuygen/ende die Penningen tot profijt des Eygeners/ tot voorsz. tijd laten berouwen.

XII. Van af-swettinge.

Tegen eenen anderen te sloten.

53. Wie tegen eenen anderen wil sloten/die sal eersten int bywesent des Rechtes in de rechte scheydinge graven/seven voet wijt / ende drie Roeden lanck / ende die Eerde an beyde sijden opwerpen / ende bieden dan zijn Egener die Spaede met Rechte eenmael / andermael ende derdemael : comt dan d'Egener noch niet te graven/so mach hy dat laten graven/ ofte selven graven/eñ gewinnẽ van hem met rechte de wtgelegte oncosten dubbelt/ende dat met sodane Recht/daer men arbeydes loon mede inwinnet/dat by daghuyre verdient is.

Van Tuynen ofte Hoven af te graven.

54. Alsmen Tuynen ofte Hoven wil bevreden / ende met staketten/Hegen ofte diergelijcken sick niet genoegen laten/ soo

A. B. C.

soo machmen in de scheydinge tasten / eñ graven een Sloot in zijn eygen Land/eñ smijtẽ die Eerde op zijn eygen grond/ dan willen de parten an beyde sijden te gelijcke graven/mogen sy den Sloot maken in de scheydinge an beyde sijden.

A. l. 13. §.

B. Judex 1631.

C. De ter & confi proced

Van eyndinge ende bepalinge der Landen.

A. 55. Is daer twijst van Landes eyndinge ofte bepalinge/ dewijle in sodane sake beyde parten zijn Anclagers eñ Verantwoorders / behoren sy nae haere voorgebrachte Recht te genieten sonder eenig voordeel/dat die anclager ofte Verantwoorder in anderen saken sulde mogen verweren; Ende soo yemand/ na de Clage ende antwoord overgegeven zijn/over de olde Swette ofte bepalinge in dat twistige deel overtastede/sal hy zijn Recht daer mede hebben verlooren / ende daer toe soo veele van dat sijne als hy over tastet heeft.

Van Acker-land te bekampen.

56. Wanneer men Acker-landt wil bekampen/so sal men B. buyten de wendinge laten liggen voor een Ossen ofte Peerden wegh/ eñ op die wendinge een Roede/ ende is daer oock een wech op/ so salmen laten leggen een Roede voor de weg/ ende daer toe een Roede voor de wendinge.

Van Landen af te palen die ongepaelt zijn.

57. Die eene mach den anderen met Recht daer toe holden/ dat hy zijn onafgeswettede Landt tegens hem afpale/ ofte anders affswette inde rechte scheydinge.

C. Alsmen in een scheydinge is vercortet.

58. So yemand in een scheydinge van Swetten merkelijck ware vercortet/mach hy de scheydinge te niete maken/ dan sal sick daer van nae de scheydinge met Rechte moeten beclagen binnen twalf Weecken / ofte daer nae niet gehoort worden.

HET

A. l. 13. D. de judic.

B. De wal, hage ofte de gracht: den opgaende is breedt een halve roede en op de wendinge een roede judicat. den 9. Martij 1626.

C. Mijns. obs. 25.

FINIS LIBRI QVINTI.

A. Per hoc statutum non censetur sublatum jus commune, ita ut injuriatus vel offensus impediatur contendere ad poenam ~~cont~~ arbitrariam de jure communi injurianti imponendam, vid. artic. seq. 5.

B. Deze constitutie brengt revocatie met, sed nemini practicatum, ut injurians subscribat revocationem, den 29. April 1633.

HET SESTE BOECK.

Van allerhande cleyne Misdaden ende haer straffinge.

Hoe men Boete ende Breucke sal betalen.

1. ALle boete ende Breucke / die men met geldt mach betalen / daer van in desen Boecke geschreven staet / die sal men rekenen op Dalers / den Daler tot dertich Brab. stuyvers / vier oortgens voor een stuyver gerekent / lopende Munte / soo te verstaen / datmen nochtans de rechte weerde oock sal mogen betalen / met anderen ganghbaren Paymente.

Die eenen anderen voor Recht heet liegen.

2. Soo wie eenen anderen voor Recht heet liegen / ofte anders met onbehoorlijcke woorden ontuchtlijck an spreket / also dat het Recht kend / dat hy onbehoorlijck op hem hebbe gesproken / hoe wel niet an zijn Lijf ofte Eer / die sal breken an zijn Wederpart / een halve Daler / ende oock soo veele tegens dat Recht.

Van eenen anderen an zijn Eer te spreecken.

3. Wie eenen anderen in heeten moede eernstlijck aenspreeckt / met soodane woorden / die een goed Man mogen gaen an zijn Eere / die breke twee Daler tegen zijn Wederdeel / ende oock soo veele tegen dat Recht. A.

Van woorden die een Man gaen an zijn Lijf.

4. Die eenen anderen in eernste moede toe seght / Dief / Verrader / Moordener ofte dergelijcke woorden / die een man sulde mogen gaen an zijn Lijf / ende voor Recht niet daer by blijft / die breke tegen zijn wederpart vijf Daler nae luyd des Oosterwarfs constitutie / van dato den 21. Apr. 1574. B. eñ oock soo veele tegen dat Recht. Ofte oock yemands by

vide & ... iam men ... militudo ... inig S.D. ... n non im ... enoch. de ... ll.

Rechte daer by bleve ende dat nochtans rechtlijcken niet conde bewijsen / sal hy met der selve straffe gestraft worden/ die zijn wederdeel sulde geleden hebben / hadde hy hem dat genoeghsaem mogen overbrengen.

Dat men alle hoon-woorden sal hoger mogen berichten dan voorsz.

5. Dat recht behoort de handen so niet gesloten te wesen/ ofte dat sal alle injurien door instantie der parten/ oock wel hoger mogen berichten na gelegentheyd der persoonen/ der plaetsen ende der selver injurien.

Die een anderen heymelijck wat over schrijft.

6. Ofte yemand eenen anderen int heymelijck wat over schreve ofte schrijven liete / ende die schriften heymelijcken opslacht an Deuren ofte gemeene plaetsen/ also dat een Man daer door in zijn Eere mach bedacht worden / sal men den schuldigen eernstlijcken straffen/ nae gelegentheyd tot goetduncken des Rechtes/ so oock die Schriften een Man mochten gaen an zijn Lijf ende Leven / sal de schuldige ingelijcken an Lijf ende Levend / gestraffet worden/ ofte sonst tot discretie des Rechtes.

Die op een Richter spreeckt, dewijle hy is in bedrijve sijnes Ampts.

7. Die op een Richter spreeckt/ dat hem an zijn Eere gaet/ dewijle hy is in bedrijve sijnes Ampts/ die sal breken tegens den selven xxv. Daler. Gaen oock de hoone woorden den Richter an den Hals / ende de part die overgeseghte dingen niet genoeghsaem konde na brengen / soo sick die Richter te Richte biedet/ sal hy lijden sodane straffe/ als die Richter sulde geleden hebben / ofte anders na gelegentheydt tot goedt bedencken des rechtes gestraft worden.

Wanneer men sick van de hoon-woorden sal moeten beclagen.

Van

A. Vid. l. Cod. de accus. et inscript. quam omnino vide & ibi eleganter nec impunitam fere noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam posset, similitudo supplicij etc.

B. Valde bene hoc moderamen est adjectum, nam communis D.D. Opinio statuit per poenam statutariam offensum non impediri agere ad poenam juris arbitrariam, Menoch. de recup. poss. remed. 9. n. 369.

C. ita Gothofrid. ad l. unic. Cod. de famos. libell. Damh. pr. Crim. c. 127. n. 140.

8. Van alle hoon-woorden ofte quaet-spreecken / dat yemand op eenen anderen mach gedaen hebben / sal men sigh moeten beclagen binnen jaers ende ses weken / ofte anders daer nae niet gehoort worden.

Van vuyst-slagen, Hayr-trecken ende diergelijcken.

9. Die eenen Menschen slaet met der Vuyst / ofte trecket by den Hayre/ofte anders onweerdelijck handelt/in Huyven ofte Doecken af te trecken/ ende Klederen te scheuren/ofte in diergelijcke manieren met toornige woorden/ die breecke tegens den Clager twee Daler / ende half soo veele dat recht. Van toge yemand eenen anderen een stuck wt zijn Baert / dat sal hy boeten ende beteren met dubbelden gelde.

Van te slaen met Stocken ofte werpen met Steenen.

10. Wie een anderen slaet met stocken / ofte werpet met butten / met steenen / ofte met diergelijcke dingen / die niet blau noch bloedigh gemaket heeft / die sal den Clager boeten met een Daler / ende dat Recht half soo veele.

Van eenen anderen te stooten in een Sloot ofte diepe Slijck.

11. Item die eenen anderen in eernste moede stootet in een Sloodt / ofte in een diepe slijck / die breket tegen den Clager vier Daler / ende half soo veele dat Recht / tot discretie des Rechtes.

Van een Mes-tooge.

12. Wie op eenen anderen in toornigen moede trecket een Mes/ cleyn ofte groot/ die breecke tegen den Clager vijf Daler / ende tegen dat Recht half soo veele.

Van eenen anderen op te eyschen om met hem te vechten.

13. Is dat saecke dat yemand eenen anderen op eyschet ofte verdaget/ om met hem te slaen ofte te vechten / so sal hy breecken

breken tegen den Clager vijf Daler / ende half soo veele tegen het Recht/ende betalen daer voor tot Boete ende Breucke / die hy daer na breken mach.

Van Bloed-rijsen, van Blau ofte Bloedigh, ende van Kleed-wonden.

14. Item Bloed-rijsen dat geen geheele Wonden zijn. Item blau ofte bloedigh geslagen / dat niet door breeckt. Item Kleed-wonden / dese salmen boeten ende beteren tegens den Clager met twee Daler/ende dat Recht half so vele/voor elcke Kleed-wonde/voor elck Bloed-rijse/eñ voor elck bloedige ofte blau slach/tot drie toe te rekenen/eñ niet meer: dan zijn daer heele Wonden gecomen in dat vleesch/ te weeten/ meer dan een / soo sullen de voorsz. Bloed-rijsen/ Kleed-wonden / bloedige ende Blau slagen / ongerekent blijven.

Van blau ofte Bloedigh dat door breket.

15. Worde yemand blau ofte bloedigh gestod/geworpen/ ofte geslagen/ dat na der tijd door breeckt / ofte dat de Barbier moet doorslaen/ dat salmen berichten voor een Wonde/ by goetduncken des Rechtes na gestald dattet Recht vande Barbier mach onderrichtet worden / hoe seer de Clager beseriget is geweest.

Van eenen te begieten.

16. Die eenen anderen in toornigen moede/met eenige colde materie begietet / die sal den Clager versoenen met eenen Daler / ende dat Recht eenen halven Daler / jedoch nae der saken gelegentheyd tot discretie des Rechtes. Is de materie geweest seedende heet / salmen dat behooren te berichten nae gelegentheyt dat de Clager mach beseriget wesen.

Wat een wonde is, ende hoe men daer voor sal boeten ende beteren.

17. Een Wonde die men voor een Wonde boeten ende beteren

keren sal / die moet wesen door de Huyd int Vleysch ofte op die Botten / eñ die een ander gewondet heeft/het sy dan geslagen/gesteken / geworpen ofte gehouwen met cort geweer ofte met lanck geweer / ofte anders/ oock waer mede dattet mach gedaen wesen / die sal den Clager boeten met thien Daler/het Recht half/ van elcken Wonde tot vijf toe te rekenen / ten ware sulcks in nood-weer geschiede.

Van dubbelde Wonden.

18. Alle wonden die daer gaen door dat holle van dat Lijf/ ofte door den Hals / ofte door die Arm/ ofte door die Hand / ofte door dat Been/ofte door die Voete/ende voort alle Hooftwonden/die salmen boeten ende beteren voor twee Wonden. Dan worde yemand op dat Hooft soo swaerlijcken gewondet/dat die Bragen-Panne door mochte wesen / soo sal men dat boeten ende beteren voor vier Wonden.

Van Neusen, Lippen, Tongen, Ogen, Handen ofte Voeten te beroven.

19. Soo wie eenen anderen berovet van zijn Neuse/ ofte van zijn Tonge: Item een ofte beyde van zijn Ogen/Handen ofte Voeten/die sal daer voor boetẽ ende beteren viertich Daler/dat Recht half soo veele/ voor elcke stucke soo menigh hy hem berovet heeft / tot drie te rekenen / ende niet meer: ten ware sake sulckes in Nood-weer geschiede.

Van Ooren, Duymen, Vingeren ofte Teen te beroven.

20. Die den anderen berovet van zijn Ooren/Duymen/ Vingeren ofte Teen / die sal daer voor boeten ende beteren twintich Daler / ende dat Recht half/ soo mennigh hy hem berovet heeft / tot drie te rekenen / ende niet meer.

Van Leden, als van Duymen, Vingeren ofte Teen te beroven.

21. Wie den anderen berovet van een Lid ofte meer / van zijn Duymen / Vingeren ofte Teen / die sal den Clager geven thien Daler / de breucke half so veele / voor elcken Lid/ soo menigh hy hem berovet heeft / tot vier toe te rekenen / ende niet meer.

Item lamte in Handen ende Voeten.

22. Item lamte van Handen ende Voeten / salmen boeten ende beteren met twintich Daler / de breucke half voor elcke stuck/ tot drie toe te rekenen / ende niet meer.

Van lamte van Duymen, Vingeren ofte Teen.

23. Die eenen anderen lammet zijn Duyme/zijn Vinger ofte zijn Teen / die sal den Clager voor elcken lampte soo menigh hy hem gedaen heeft/ betalen vijfthien Daler / ende dat Recht half soo veele/ de lampte te rekenen tot drie / ende niet meer.

Van lamte van Leden, als van Duymen Vingeren ofte Teen.

24. Lamte van Leden/als van Duymen/van Vingeren ofte van Teen / salmen tegens den Clager boeten met vijf Daler/ eñ tegens dat Recht beteren met derdehalve Daler/ voor elcke lamte tot drie toe te rekenen / ende niet meer.

Wanneer men van de lamte sal varclaren.

25. Hoe wel men van de wondinge/die boete ende breucke verclaren mach terstond als die beserighde comt clagen/soo behoort men doch van gene lampte eenige verclaringe te doen/eer dat die gestaen heeft Jaer ende dagh.

Van een ofte meer Tanden te beroven.

26. Die eenen anderen berovet een ofte meer van zijn Tanden / die sal den Clager geven vijf Daler / ende dat Recht derdehalf Daler / voor elcken Tand / soo menigh hy hem berovet heeft / tot vier toe te rekenen ende niet meer.

Van

Van Ribben in't Lijff.

27. Stoot/slaet/schietet ofte werpet yemand eenen anderen alsoo seer/ dat hy hem eenen ofte meer Ribben int Lijf te breecke/ so sal hy den Clager versoenen met thien Daler/ die breucke half/voor elcke Ribbe tot vier toe te rekenen/ende niet meer: is oock in de breucke vande Ribbe eene wonde geworden/ soo salmen daer besonder voor boeten ende beteren nae gelegentheyd/ gelijck voorsz.

Van Armen ende Beenen entwee te slaen.

28. So wie den anderen te breeckt ofte entwee slaet/zijn Arm ofte sijn Been/ een ofte beyde/ ende de beserigde behoudet sijne gesonde/ sal hy hem boeten met vijfthien Daler de breucke half/van elcke Arm oft Been/ beholdet hy zijn gesonde niet/ soo sal men van elck arm ofte been/ boeten ende beteren viertich Daler/ die breucke half soo veele.

Van een Man zijn Manlijckheyt, ende een Vrouwe haer borsten te beroven.

29. Die een Man berovet van zijn geheele Manlijchepd/ ofte een Vrouwe van haer beyde Borsten/ die sal dien beserighden ende dat Recht boeten ende beteren/ met een Man gelt: Die half Manlijckheyt van een Man/ ofte een Borst van een Vrouwe/ met een half Man gelt.

Van wonden gedaen met brand ofte siedende water.

30. Alle wonden gedaen met brand ofte met siedende water/ alsoo dattet vleesch door breket ofte doorgeslagen word/ die sal men boeten ende beteren als ander wonden nae gelegentheyd/ gelijck voorsz. van eenen met hiete materie te begieten.

Van wondinge gedaen van Kinderen ofte onsinnige Menschen.

31. Wanneer een Kindt beneden twalf jaren/ ofte een onsin-

onsinnigh mensche wondet ofte quetset eenen ander Mensche/beneden ofte boven twalf jaren/ daer sullen die Olders ofte Voorstanders voor boeten na gelegentheyt des dades/ dan dat Recht behoort daer van geen Breucke te nemen.

Van alle misdaden die geschien in tegenwoordigheyt des Rechtes.

32. Item alle Misdaden die daer geschien voor Recht ofte in tegenwoordigheyt des Rechtes/ daer die Richter is in bedrijven sijnes Amptes/ die salmen boeten ende beteren met dubbelt gelt.

Van wondingen gedaen an Personen die seker Hoogheydt bedienen.

33. Alle wondingen ofte ander Misdaden/ die daer gedaen worden an Personen die seecker Hoogheydt bedienen/ die salmen berichten met viervolde Boete ende breucke/ geschiede hem sulcks in bedrijve haeres Amptes/ sal men dat straffen aen den Hals.

Van wondingen gedaen an Hooflingen, Richteren ende ander Geestelijcke Luyden.

34. Item alle Misdaden gedaen an Hooflingen/die geen recht bedienen/ Richteren ende Pastoren ofte Predicanten/ die sullen wesen drievolt: geschiede oock eenige wondinge an Richteren/ dewijle sy zijn in bedrijve hares Ampts/ soo salmen dat straffen an den Hals. Hooflingen overst/die sulvest Recht bedienen/ worden gerekent voor hooge Personen.

Van wondingen gedaen an Weddeluyden, ofte anders an des Richters Dieners.

35. Wat men misdoet an Wedluyden/ofte anders an des Richters Dieners/daer van sal de boete ofte breucke dubbelt wesen/ geschiede dat in bedrijve hares Ampts/ sal men dat boeten ende beteren met viervolden gelde/ welckes oock van den

Ad articul. 39.

A. Off de wonde doodtlijck zij ofte niet, sal men de Medecyns raedt vragen, ende haer oordeel sich reguleren, quia unicuique in sua arte credendum, l. 1. in principio, et ibi D.D. de ventre inspiciend. Vid. Gail. 2. obs. 111. n. 7. 8.
Vid. exemplum aliquod anni 1607. apud Papyrum fol. 21. in penult. regul.

den Schadtbeurder verstaen sal worden in bedrijve sijnes Amptes / ten ware hy sulcx mercklijcken verwerckede.

Hoe de voorbenoemde Personen wederom sullen boeten ende beteren.

36. Dewijle dese voorbenoemde Personen / als die seker hoogheyt bedienen: Item die Pastoren ende Predicanten / Hooflingen / Richteren / Geestlijcke Luyden / Wedmans eñ Richters Dieners / alsoo voor anderen zijn gepriviligeert eñ bevredet / so behoort niet weyniger / ofte sy eenen anderen misdeden / dan dat sy tegens den boetē ende tegens dat recht beteren in der gestalt / gelijck een ander tegens hem ofte harenthalven sulde gedaen hebben / wat nochtans een Richter ofte Richters Diener doet int bedrijve sijnes Ampts / om de Justitie voor te staen / ofte sonst sijne gesondheyt te beschermen / dat is sonder boete ofte breucke.

Van wondinge die gescheen an Vrouwen, Maeghden ofte Kinderen.

37. Wonden die met voorsate geschien an Vrouwen / Maeghden / Kinderen ofte diergelijcken onnosele Personen / die sal men boeten ende beteren dubbelt / ofte het sy sake / dat die Vrouwe ofte Maget / dat met vechten angehaelt / ofte ander Manlijcke daden hadde gedaen / dan die vrouwen de swanger zijn / daer sal de boete eñ breucke van wesē viervolt.

Van dubbelde boete ende breucke in't generael.

38. Int generael alle wondinge / die geschien op Rechtes Warven / tusschen tweer Sonnen ophangh / wt eñ te huys / in dat Weemhuys / in Gildebiers huysen / op dat Kerckhof / in dat Weemhuys / als men ter Kercken gaet / ofte van de Kercke comt op Wagen ofte Peerden / in Schepen / in Craemhuysen. Item als een Man is in zijn dagelijcke behoorlijcke arbeyd / te Dijcken / te Ploegen / te Seyen ofte te Meyen / van desen sal alle tijd de boete eñ breucke dubbelt wesen / dan ofte dat Craemhuys

huys ware een openbare Herberge/ ofte dat men daer openlijck Bier ofte Wijn vercofte/ behoort dat de voor benoemde vryheydt niet te hebben ofte genieten. Item alle wondingen die in kercken gedaen worden/ die sullen wesen vierbolt.

Als yemand an seker wondinge ofte quetsinge sterft.

39. Wanneer een gewondet ofte gequetset Mensche aen deselve wondinge ofte quetsinge sterft/ heeft hem dat een ander gedaen / soo sal men dat berichten voor een Doodslach / ende daer mede zijn alle boete ende breucke vande wonde ofte quetsinge neder gelegt.

Van den gewonden Man zijn costen te betalen.

40. Die Hand-dadiger eenes gewonden Mans/ is niet alleene verplichtet tot de voorsz. boete ende breucke/ dan sal den beserighden vry holden van den Barbier/ ende daer toe zijn costen betalen / tot verclaringe des Rechtes.

Van wondinge ofte quetsinge van Beesten gedaen.

41. Word yemand gewondet ofte gequetset van eenes anderen Mans Beest / buyten weeten ofte consent des genen die dat Beest toe comt / soo mach die Heere des Beests zijn keur hebben / ofte hy den Clager dat Beest wil overgeven/ dan hy dat wil beholden/ ende boeten hem na gelegentheyd der quetsinge na Landrecht / ende dat Recht can daer geen breuke van nemen: Dan conde men bewijsen/ dat sulcx als voorsz. sy geschien/ by toedoen ende wille des geenen die dat Beest toe comt/ ofte dattet Beest gewoontlijck is quaed te doen/ sal hy beyde de boet ende breucke betalen.

Worde oock dat eene Beest van dat ander gequetset ofte gewondet / buyten wille ofte consent des Heeren / dien dat Beest toe comt / dat is sonder boete ende breucke / alleene is dat Beest gewoontlijck quaed te doen/ ofte dat het van zijn

Heer

Ad articul. 39.

A. Off de wonde doodtlijck zij ofte niet, sal men de Medecijns raedtvragen, nae haer oordeel sich reguleren, quia unicuique in sua arte credendum, l. 1. in principio, et ibi D.D. de ventre inspiciend. Vid. Gail. 2. obs. 111. n. 7. 8.
Vid. exemplum aliquod anni 1607. apud Papyrum fol. 21. in penult. regul.

Heer daer toe worde gereyt set / soo sal hy dat gewonde ofte gequetste Beest moeten betalen.

Van Voor-wacht te doen.

42. Die eenen anderen voorwachtet ofte nagaet / met voorberaden moede / ende alfo eenen anderen bevechtet / die breeckt te voren tegens dat Recht vijfthien Daler / ende wat wonden hy den anderen doet / die sal hy boeten ende beteren dubbelt / eñ wat hem wederomme gedaen word / dat is sonder boete ende breucke / daer toe sal hy een jaer langh zijn wooninge vande Stad ende Lande entwaert wesen / ende de Richter daer de ondaet geschien is / mach den selven wt de Stadt ende Land leggen: ende alle Richters behooren daer an de Hand te holden / comt hy oock binnen dat jaer wederomme / men sal hem verbannen wt der Stad ende Landen tot eeuwigen dagen / by verlies sijnes Hals / ende soo hy daer nae alhier inde Stad ende Ommelanden gevonden worde / ende gevangen / sal men metten Sweerde daer over richten sonder wederseggen.

Van verholen Wapen te dragen.

43. Niemand moet verholen Wapen dragen wt quader opsate / als stucken ofte ronde Cloten van Lood / van Yser / van Metael / van Coper ende diergelijcke / by een pœne van vijf Daler / ende so wat ondaed yemand daer mede doet / dat sal hy boeten ende beteren met dubbeld geld / ende wat hem wederom gedaen word / dat is wan-boete ende wan-breucke / daer toe sal hy vermiddes de ondaed entwaert wesen / een jaer langh de woninge van dese Stad ende Ommelanden / ende men mach tegens hem procederen in manieren gelijck voorsz. van den genen die voorwacht doen.

Als een Knecht vechtet met sijnen Brood-Heere.

44. Eenen Man die eenen anderen bevechtet / ofte angevochten

gevochten word / ende een Knecht ofte meer te hulpe heeft dat zijn Broodknechten zijn/ wat een Knecht doet / dewijle dat zijn Heer daer by is / daer sal de Heer voor boeten ende beteren. Dan vechtet de Knecht daer na / ofte tot ander tijden/ dat de Heere daer niet by is/so vechtet hy op zijn eygen hals/ ende de Heere blijft daer van onbelastet / in dien men niet conde bewijsen/dattet by sijnen rade solde geschiet zijn/ ofte so hy hem na begangen misdaet / vant recht vermaend wesende /onderholdet/ sal hy voor boete ende breucke geholden wesen.

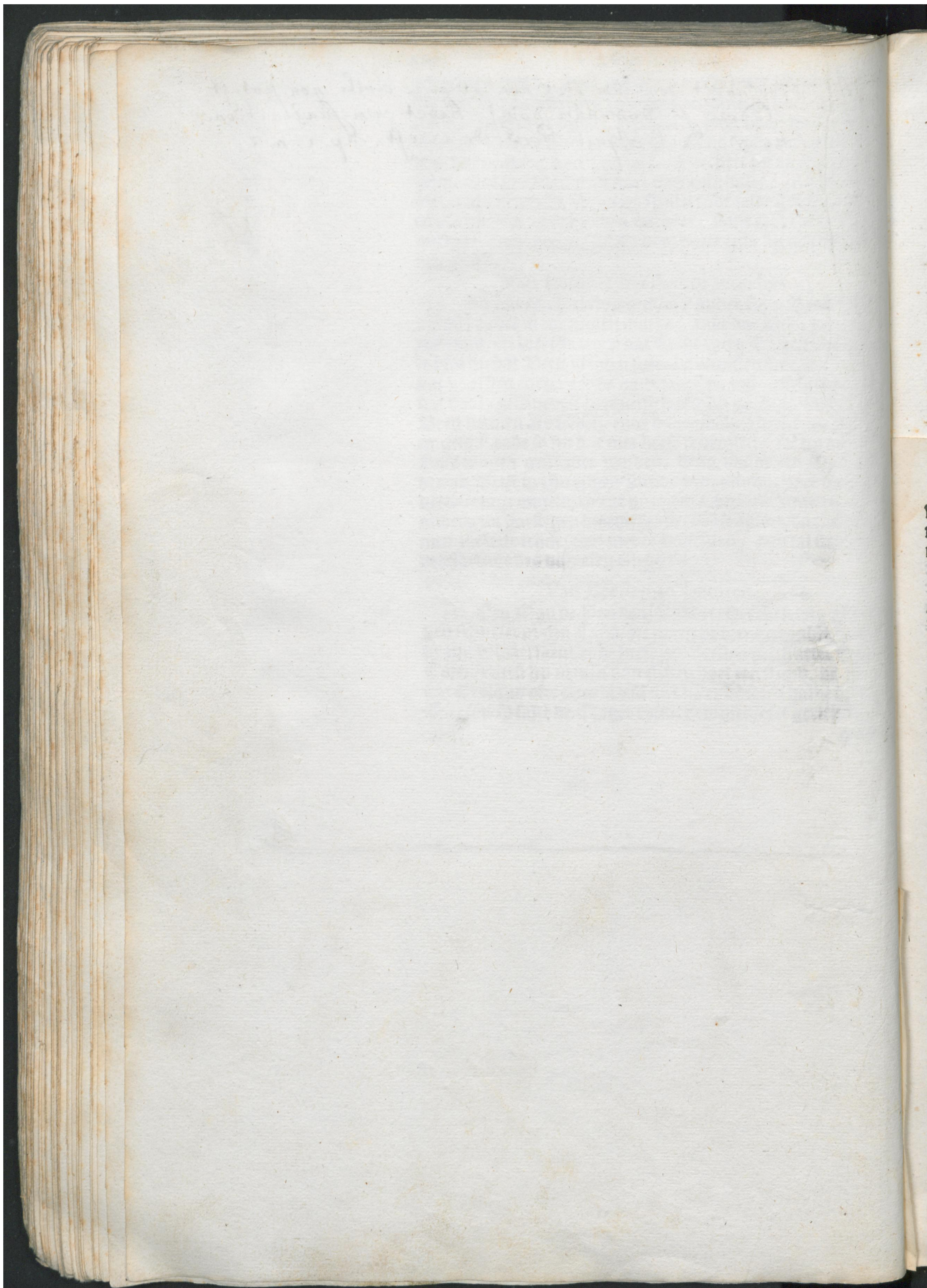
Van stomme Beesten te wonden.

45. So wie een Peerd/Rund/ofte ander stom Beest wondet ofte dodet in toornigen moede / ende dat Beest hem niet toe comt/die breeckt tegen dat Recht thien Daler/ende daer toe sal hy dat Beest betalen met alle oncosten/hoe de Clager dat voor hen taxeren ende na besweeren wil :geschiede oock dat bovengeschreven heymelijck ofte by nachte / sal hy het Beest betalen als voorsz/ ende daerenboven breké een Manne geld / ende so hy dat niet heeft te betalen / sal hy an den Hals mogen gestraffet worden. Dan vonde een Man een vremd Beest in zijn eygen Land / ende alfo dat daer over an deede eenige ongelucke int wtjagen / ofte int schutten / ofte anders wt haestigen moede/sonder boose opsate/dat behoort men metten scharpsten niet te berichten / dan sal staen tot verclaringe des discreten Richters.

Van Beesten te schutten.

A. 46. Een Man de Peerden/ Runder/Vercken ofte Schapen schuttet in zijn Land/die mach de brengen onbehindert in zijn bewaersaem/ende heeft hy Beesten geschuttet in zijn Coren/mach hy nemen van elcken voet een stuyv. dan van dat Eedland ofte Maedland niet meer dan een halve stuyv. Ofte dat sy sake de Clager conde bewijsen/ofte gerichtlijck wilde

A. Sive novit dominúm sive non, at júre civili non potest includere si dominúm novit, habet enim suas actiones l. 39. D. ad l. Aquil. Peck. de arrest. cap. 2. n. 2.



A. lib. 2. §. 53. et 60.

B. l. 1. §. ult. D. de poen. qui non habet in aere luat in pelle, scilicet in criminalibus non vero in causis pecuniariis, vid. Gothofred. ad d. l. 1. §. ult. Hotoman. 24. illustr. quaestionum 2. 4.

C. Est crimen receptationis, quod pessimum est, cum quis receptat latrones vel alios sceleratos, qui eadem poena qua scelerati ipsi sunt afficiendi l. 1. D. h. nisi sit affinis vel cognatus, cum quo mitius est agendum, licet non sit absolvendus l. 2. D. h.

Quid si quis reum non exhibuerit cum monitus esset?

Dominus possessionis privatur dominio procurator mittitur in exilium l. 2. C. h. t.

...ramine
...l. l. 3. ff.
...st vulnerata
...ndo lic: se
...h. cum
...l. l. 54. §.
...rcere
...fuerint
...tutelae?
...D. h.
...: argument.

wilde beharden/ dat hem meer schade were geschien/ dat sal men hem vergoeden/ tot kenninge goeder Mannen/ ofte tot verclaringe des Rechtes.

Van geschuttede Beesten te entjagen.

47. Die eenen anderen entjaeght ofte entdrijft sekere Beesten/ die hy rede geschuttet heeft/ die breke tegens den Clager vijf Daler alst by dage geschied/ geschiede het by nachte/ thien Daler/ ende oock soo veele tegen dat Recht/ daer toe sal hy de schuttinge betalen: dan entjagede yemand Beesten/ die een ander in zijn Land stet ende schutten wil/ die breeckt tegen den Clager een halve Daler/ tegens dat Recht een Oort daler/ des moet hy nochtans de volle schuttinge betalen.

Van zijn Beesten met opsate by nacht te brengen in eens anderen Weyde.

48. Soo wie zijn Beesten met voorsate by nachte brenget in eens anderen Land/ buyten consent des genen die dat Land gebruycket/ die sal boeten van elcke Beest een Daler den Richter oock soo veele.

Van eenen anderen zijn Land te entbouwen.

49. Die eenen anderen weetende zijn Land entbouwet ofte Meyet ofte vergravet/ die sal breken tegens den Clager twintich Daler/ ende oock soo veele tegens dat Recht/ daer toe is hy schuldigh zijn schaden te betalen/ ende dat entboude/ entmeyde ofte vergraven Land weder te verlaten.

Die eenen anderen zijn Sloot demmet.

50. Die zijn Nabuyr met voorsate demmet zijn Slood/ dat geen gemeene wateringe is/ die breeckt tegen den Clager thien Daler/ ende oock soo veele tegen dat Recht/ ende daer toe sal hy den Slood weder opreynigen: Dan is dat een gemeene wateringe/ soo mogen die Syl-vesten dat in den besten berichten.

Van wondinge ofte cleyne Misdaden in desen Boecke niet begrepen.

51. Ofte men eenige wondinge ofte quetsinge bevonde: Ingelijcken ofte men bevonde sekere cleyne Misdaden/ daer van in desen Boecke niet is beschreven/ die sal men berichten na den besten rechten ende reden/ ansiende die Circumstantie van de sake ende die personen.

Hoe men dese voorsz. misdaden sal bewijsen.

52. Alle voorsz. misdaden / die op seker geldt gesettet zijn/ die mach men bewijsen met twee onstraffelijcke Tuygen/ ofte met eenen gesworen Richter / heeft de Clager niet meer dan een getuyge / soo mach hy dat selve met sijnen Eede versterken / ende genoechsaem maken.

A.

Van een simpel anticht.

53. Niemandt is schuldigh sigh mit sijnen Eed te purgeren van een simpele anticht / dan dat recht mochte sodane bedencken hebben / wt seker ende mercklijcke presumptie ofte reden / dat hy sigh nochtans met sijnen Eed sulde moeten vryen.

Die zijn boete ende breucke niet can betalen.

54. Wie zijn boete ende breucke niet can betalen / dien sal men stuppen an den Kaeck / ende daer nae wt Stadt ende Landen jagen: worde hy ooc voorvluchtigh men legge hem vredeloos / dat is / men verbiede hem de Stadt ende Landen / by verlies zijn Hals / ter tijdt dat hy voor boete ende breucke hebbe volgedaen / tot Rechts descretie.

B.

Van een breuckachtigen Man te herbergen.

C. 55. Die een voorvluchtigen breuckachtigen Menschen huyset ofte herberget / ende met hem helet/ wetende/ dat hy breuckachtig ende voorvluchtig is / ofte dat hy om breucke wt

A. lib. 2. §. 53. et 60.

B. l. 1. §. ult. D. de poen. qui non habet in aere luat in pelle, scilicet in criminalibus non verò in causis pecuniarijs, vid. Gothofred. ad. d. l. 1. §. ult. Hotoman. 24. illustr. quaestionum 2. 4.

C. Est crimen receptationis, quod pessimum est, cùm quis receptat latrones vel alios sceleratos, qui eadem poena qua scelerati ipsi sunt afficiendi l. 1. D. h. nisi sit affinis vel cognatus, cùm quo mitius est agendum, licet non sit absolvendus l. 2. D. h.

Quid si quis reum non exhibuerit cùm monitus esset?

Dominus possessionis privatur dominio procurator mittitur in exilium l. 2. C. h. t.

Quid si quis defendendo alterum occiderit?

Siquidem aliter periculum evitare non potuit, & moderamine inculpatae tutelae est usus, jure fecit l. 54. 64. ff. h. l. 3. ff. de justitiâ & jure, praestat enim praevenire, quam post vulneratam causam, frustra de remedio cogitare l. 1. 2. Cod. quando lic. se sine jud:

In quibus consistit moderamen inculpatae tutelae?

1° Si fiat in vitâ D. d. l. 51. 2° in continenti, l. 3. h. cùm igitur D. de vi et armata. 3° tantùm ad defensionem d. l. 54. §. pen. D. h. l. 1. C. unde v. 4° Si aliter adversario parcere nequeat, l. 5. Cod. h. nec distinguendum est, utrum arma fuerint paria vel non, lex enim id nusquam desiderat.

Quid ergo si quis egressus sit moderamen inculpatae tutelae?

Ex causâ hoc aestimandum est, arg. l. 30. §. 3. l. 52. §. l. D. h. et quo ad legem Corneliam mitiganda est poena ordinaria: argument. Cod. 38. §. 8. D. ad leg. Jul. de adulter.

FINIS LIBRI SEXTI.

Liber Septimus

A. Vicennio actionem criminalem praescribi, notat Gothofrid. ad l. 12. Cod. de fals. et l. 25. D. §. fin. Damh. pr. crim. c. 8. 6. vid. clar. §. final. quaest. 1mo Ubi refert quod quidam imputatus de homicidio supra 25. annos commisso, de quo nisi tunc fuerit querellatus jussus in pace dimitti, vid. Papon. tit. 12. de praescript. nam hoc tempus non à die scientiae, sed commissi delicti, tam occulti quam manifesti currit, vid. D. D. ab Althus. dicaeol. lib. 2. c. 6. n. 49. et 50. alleg.

B. In Kaiserlijcke rechten wort bevolen, dat men den dootslager met den swaerde sall straffen, item lex Cornelia de Sicariis instit. de public. judiciis, l. 3. §. final. D. ad l. Cornel. de sicar. Want het heet homicida, quod facit expectat. l. 3. Cod. de Episc. audient, et juste vita privatur, qui injustam alteri machinatur mortem. In Engelant worden mede ter doot veroordeelt, die dader mede toe geholpen heeft.
'T Landt daer bloet vergoten is, kan anders niet worden gereinicht, als door het bloet des geenen die het vergoten heeft, spreeckt Godt door Mosen Num. 35. v. 33. dienhalven niemandt mede dispensatie behoort te conniveren.
Jurisconsulti de homicidii divisione varie disputant Johannes Philippus Monspelensis, in consil. 15. quatuor homicidii genera ponit. 1o. Consultum et praecogitatum. 2o. repentinum. 3o. Necessarium. 4o. Fortuitum seu casuale attamen commodè dividi possunt, in homicidium voluntarium et casuale.

C. De Heeren Staten van Vrieslandt, hebben in haeren articul-brieff den 7. Junij 1585. geordonneert dat geen Hopman off Capitain enige misdaders, die met dootslagen, dieverijen off anders be-smit sijn, onder haere Compagnien plaats sal geven, omme die ordinaris justitie te ontgaen. vid. articul-brieff, Pappi fol. 8. in fin.

XX Quid si ad famam tuendam alterum interfecerit?

Non licet ob calumniam alterum interficere, verum si cui vis fiat ad pudicitiam tentandam et se aliter defendere non possit, justissima est vindicta, l. 1. §. 4. ff. ad l. Cornel. de sicar. l. 8. §. 2. ff. quod metus causa argum. l. 9. ff. de man. vindict. junct. d. l. 3. ff. de justitia & jure.

wt de Stad ende Ommelanden gelecht is/ die sal daer voor boeten ende breucke schuldigh wesen te betalen.

Van alle bovengeschreven boeten ende breucken/ sullen die gene vry zijn/ die sick met noodweer sullen weeten te ontschuldigen/ofte alsoo angevochten worden/dat sy sonder perijckel niet conen entgaen: ende dit alles nochtans tot discretie des Rechtes/daer ter contrarie de anhalers merckelijck voor aengesien sullen worden.

HET SEVENDE BOECK.

Van groote Misdaden/ ende hoe men die berichten ofte straffen sal.

Hoe men een Doodslagh van een Mensche sal berichten.

1. Worde alhier in dese Stadt ende Omlanden doodgeslagen ofte gedodet een Menschen/ het sy een Inwooner/ een Borger ofte een Vremdelinck/ van eenen anderen mensche/hy zy oock een Inwooner/ een Borger ofte een Vremdelinck/ dat salmen straffen ende berechten Lijf voor Lijf: te weeten/ worde de Hand-dadige gegrepen/ men sal daer over richten metten Sweerde/ ende daer mede sullen boete ende breucke dood wesen. Nochtans conde de Hand-dadigers bewijsen den Rechte genoegh/ dat hy nootdruftigh daer toe gecomen was/ ende zijn Lijf hadde moeten verweeren/behoord hy te beholden zijn Lijf ende zijn vrede/ende daer toe vande boete ende breucke onbelastet te blijven. Ende sullen voorts alle Doodslagers van buyten in gecomen zijnde wt den Lande entwijcken ofte wtgewesen worden/ ten ware sake sy sick inmiddels genoeghsaem conden purgeren: noch oock buyten geleyde sick al hier niet sullen nedersetten.

Als de Hand-dadigen ofte Doodslagers entlopen.

2. Js het sake dat de Hand-dadigers des geslagen Mensche ongevangen blijvet ende entlopet/ so mach men wt zijn goed opnemen tachtentich Daler te boete/ ende veertich daler te breucke/ quame hy ooc daer na wederomme binnen dese Stad ende Omlanden/ sal men daer al even wel met den Sweerde over richten/ gelijck men soude gedaen hebben/ hadde hy niet entlopen. Heeft de Hand-dadige in dese Stad eñ Omlanden geen goed/ ofte so vele goedes niet/ als de boete ende breucke belopen/ ende dat bloed worde ooc niet besettet/ ofte geborget van sijnent wegen/ so mach men na older gewoonte over de Doden roepen/ ende daer na soo hy in dese Stad ende Omlanden gevonden ende gevangen worde/ sal men daer over richten/ gelijck over een Moordenaer.

A. Wie men voor den Hand-dadiger sal holden.

3. So seker partye binnen huyses ofte buyten den huyse sonder verraed vechtende worden/ eñ alsoo onder sick eenen dood sloegen/ sal men den genen voor den Hand-dadiger holden/ die hem de dood-wondinge mach gedaen hebben/ ende alle tijd sullen die gene/ die mede int clip ende cas geweest zijn/ eenen schuldigen maken/ ofte gelijcke schuldigh wesen: willen ofte conden sy geenen schuldigen maken/ ende daerenboven over den doden werde geroepen/ ende dat bloed van niemand geborget/ sal men se toe gelijcke schuldigh holden/ ende sal elck voor hooft/ den geslagenen boeten ende breucken met een Manne-geld/ het Manne-geldt gerekent op Lxxx. Daler.

XX Dan soo seker partyen eens gemoedet met voorsate/ ofte met voorberaden moede in een huys/ ofte buyten den huyse yemands an villen/ ende so voort dood sloegen/ behoortmen niet an te sien/ wel de wonde mach gedaen hebben/ dan sullen

A. Vicenn... 12. Cod. ... clar. §. ... homicid... querella... script. ... tam occ... dicool.

B. In kaise... met den... instit. ... Want ... Epist. ... madina... Voorde... C'Landt... Verdini... gott, ... niemand... Jurisconj... Philipp... ponit. ... Necessa... possunt, ...

C. ... dem 7. ... eenige misdaden, die met dootslagen, dierwijse off anders belimit sijn, onder hare Compagnien plaats sal geven, omme die ordinaris justitie te ontgaen, vid. articul-brieff. Pappi fol. 8. in fin.

XX Quid si ad famam tuendam alterum interfecerit?

Non licet ob calumniam alterum interficere, verum si cui vis fiat ad pudicitiam tentandam et se aliter defendere non possit, justissima est vindicta, l. 1. § 4. ff. ad l. Cornel. de Sicar. l. 8. § 2. ff. quod metus causa argum: l. 9. ff. de man. vindict. junct. d. l. 3. ff. de justitia & jure.

A. Quid si homicidium à pluribus sit commissum?
Si conspiraverint omnes in necem alterius, omnes tenebuntur,
licet ignoretur quis vulnus intulerit, argum. l. 1. §. 3.
D. Junct. l. 7. C. h. Si in rixâ sit commissum homicidium,
et ignoretur, quis commiserit, omnes extraordinariâ poena
plectuntur d. l. 1. §. 3. l. fin. D. h. Sin autem constet
quis interfecerit, is solus tenebitur, arg. d. l. 1. §. 3.

Quid si quis morte fere vulneraverit servum vel qua-
drupem, et alius post examinaverit?
Prior tantum de vulnerato posterior de occiso tenebitur
d. l. 11. §. 3. nisi certum sit ex priore vulnere eum fuisse
moriturum l. 51. ff. h.

A. Vid. l. 7. D. h.

Casuale homicidium habetne poenam?

Nequaquam nisi culpa accesserit l. 1. D. h. culpa autem non intervenisse praesumitur, si casus directo probari possit.

B. Debetne etiam delinquentis remitti ad locum delicti. Debent quoties judex ejus loci, hoc petierit, vel supior jusserit l. 11. §. 1. D. de custod. reorum, Novell. 134. cap. 5.

Potestne judex, qui in reum non habet jurisdictionem reum apprehendere, et ad judicem loci, in quo delictum est commissum remittere?

Potest, d. Novell. 134. c. 5. Ubi enim delinquens invenitur capi potest, l. 1. C. ubi de crimin:

Daturne delinquenti transmittendo aliquod tempus quo res suas componat?

Siquidem in longinqua loca sit transmittendus, concedendi fuerit 30. dies ad res suas disponendas & maestos penates componendos. l. 2. C. S. 4.

len [als alle gelijcke schuldigh] an den Hals gestraffet worden / sy hebben den doden gewondet oft niet.

Van Doodslagen die onverhoedes gescheen.

4. Worde een Mensche van eenen anderen dood geslagen / ofte gedodet onverhoedes / ofte onwetens / soo behold de Hand-dadiger zijn Hals ende zijn vrede / dan de boete ende breucke moet hy betalen als voorsz. A.

Van den Doodslager an te grijpen of te vervolgen.

5. So waer een doodslagh geschied / daer sullen schuldigh wesen alle die gene daer by zijn / so vele hem mogelijck is / den Hand-dadigen an te grijpen / ende te handvestigen / ofte so de Hand-dadige ontquame / metter Clocken slagh hem te vervolgen / yeder hooft van Mans personen / bequaem daer toe zijnde / by vijf daler te breucke: des mogen de vervolgers ofte des doden vrunden / in allen Rechtstoelen vanden Richteren hulpe ende mede vervolgh begeren / ende die Richteren sullen dat niet mogen weygeren / by een pæne van twintich Daler / tot behoef des Richters die dat vervolgh doet. B.

Ende in dit vervolgh mach de Richter ofte zijn Vulmachtig den Handdadigen wel an tasten / in eens anderen Recht / ende brengen hem weder in zijn Recht / te weten / daer de misdaed is geschien / sonder yemands inseggen / ende soo wel in dit vervolgh den Hand-dadigen heymelijc oft openbaer entholdet / dien salmen straffen tot goed beduncken des Richters / na gelegentheyd der saken ende der personen.

Als dat eene Kind dodet dat ander.

6. Als een onsinnigh Mensche ofte een Kind beneden xij. Jaren / Doodslagh / ofte dodet eenen anderen Mensche / beneden ofte boven twalf jaren / soo machmen daer van / van de Olders ofte Voorstanders de boete half nemen / dan geen breucke / ende dat Kind ofte die onsinnige Mensche beholdet zijn Hals ende zijn vrede.

Van een Mensche boven twalf jaren, een Kindt te dooden beneden twalf jaren.

7. Dodet een Mensche die boven twalf jaren is / een Kind beneden zijn twalf jaren ofte een ander onsinnigh Mensche / dat salmen berichten in alsodaner manieren / of de eene Man dat den anderen gedaen hadde.

Van de boete ende breucke der Doodslagen te rijsen.

8. De boeten ende breucken van Doodtslagen sullen rijsen / ende verdubbelen na gelegentheyd der personen / plaetsen ende tijden / in aller gestald / gelijck in dat voorgaende Boeck van de wondinge is beschreven.

Van een Borger buyten der Stad Doodgeslagen te worden.

9. Worde een Borger ofte Inwoner deser Stad / buyten der Stad ofte Stad-mercke dood geslagen / den hand-dadigen wil die Raed in der Stad niet lijden / dan so hy gevangē worde / door instantie des Clagers eernstlijc hem berichten na Landrecht / ingelijcken sullen dat holden de Hooflingen ende Richteren deser Omblanden / van eenen Mensche die in der Stad yemandt heeft gedodet ofte dood geslagen.

Doodslagen die geschieden door Peerden, Wagenen, &c. als de Man daer op sittet.

10. Sittet een Mensche op een Peerd / ofte sete ofte stonde hy op een Wagen / op een Kare / op een Slede / ofte ginge hy by een Peerd / by een Wagen / by een Kare / ofte by een Slede / ende also int rijden / varen ofte dryven yemands onwillens dodet / die sal den doden boeten na Landrecht / dan dat Recht behoort daer geen breucke van te nemen / ende de schuldige behold oock zijn Hals ende vrede: dan mochte men hem met Rechte overbrengen / dat hy dat wilmoedes ofte met voorsate hadde gedaen / salmen daer over richten in aller manieren

A. Quid continetur edicto, si quadrupes pauperiem etc.?

Si animal meum pauperiem fecerit sine culpa dominis, vel instigatione, datur actio in factum, noxealis, ad damni æstimationem vel animal dedendum. l. 1. D. h.

De quo animali edictum hoc intelligitur?

Proprie et directo de eo, quod gregatim solet pasci, utiliter verò de omni bestiâ, etiam cane vel ferâ qualibet, l. 1. §. 2. D. §. 1. instit. h. quin imo et non tantum de quadrupe, sed et non quadrupede utilis actio datur l. penult. D. h.

manieren / gelijck ofte hy dat metter hand hebbe gedaen.

Als een Menſche van een onweeten Beeſt ongehiſ-
ſet gedodet word.

11. Een yeder behoort zijn Peerden / Oſſen / Verckenen /
Honden / ende alle zijn ander Beeſten / alſo te verwaren / dat
ſy niemand ſchadelijck zijn / daeromme ofte een Menſche
van eens anderen Beeſt gedodet worde / eñ dat Beeſt is van
niemand daer toe gehiſſet ofte anders geinciteert / al geſchiet
dat dan ſchoon in afweſen / ofte buyten toedoen van den
Heeren des Beeſtes / ſoo moet nochtans de Heer des Bee-
ſtes de ondaed miſgelden : te weten / is dat Beeſt wt ſigh ſel-
ven gewoontlijck quaet te doen / ſal hy ſchuldig weſen daer
voor te betalen / de volle boete eñ breucke na Landrecht als
voorſz / dan hy beholdet ſijnen Hals ende zijn vrede. Is dat
Beeſt niet gewoentlijck quaet te doen / ſo mach hy zijn keur
hebben / ofte hy in handen der gehoenden over geven wil dat
Beeſt / ofte beholden dat Beeſt / ende betalen dat voor de
halve boete / ende daer mede blijft hy vorder onbelaſtet.

Als een Beeſt met voorſate gehiſſet word
te miſdoen.

12. Wanneer men den Rechten genoeghſaem mach be-
wijſen dat een Beeſt tot eenige ondaed van eenen Menſche
opſatigh zy gehiſſet / ofte door ander onordentlijck middel
daer toe geinciteert / ſalmen tegens denſelven Menſchen pro-
cederen / ende hem berichten in dier geſtalt / ofte hy met ſij-
ner hand dat hadde gedaen / ende de Heer des Beeſtes blijft
daer van onbeſwaert / ten zy ſaecke dat hy dat Beeſt ſel-
veſt hadde angeverdiget.

Alſmen een Beeſt ſonder voorſate oorſake
geeft te miſdoen.

13. Waert ſake dat yemand oorſake gave / caſnaliter, dat
is ſonder voorſate / het zy door Trommen / ſchieten met
Buſſen

A. Quid continetur edicto, si quadrúpes paúperiem etc.

Si animal meum paúperiem fecerit sine cúlpa dominis, vel insti=gatione, datur actio in factum, noxalis, ad damni aestima=tionem vel animal dedendum. l. 1. D. h.

De quo animali edictum hoc intelligitur?

Propriè et directo de eo, quod gregatim solet pasci, útiliter verò de omni bestiâ, etiam cane vel ferâ quâlibet, l. 1. §. 2. D. §. 1. instit. h. quin imo et non tantum de quadrúpede, sed et non quadrúpede utilis actio datur l. penult. D. h.

Bussen / ofte diergelijcke / daer door dat een Beest mochte verbaert worden / ende also eenen Mensche dodet / soo sal de gene / die de oorsake gegeven heeft / daer voor boeten ende beteren nae Landrecht met halven gelde / ende behol-den zijn Hals ende zijn vrede / ende de Heere des Beestes blijft daer oock van onbelastet : nochtans mochte dat voorsz. Trommen ofte schieten soo tijdlijck ende behoor-lijck geschied wesen dat hy daer door behoorde des onge-luckes heel ende al entschuldiget te werden / tot erkente-nisse eens ervaren Richters.

Zijn dat kinderen geweest beneden twaelf jaren / die dat Beest geprickelt ofte anders onbehoorlijcke oorsaken gege-ven hebben / mach men van haer Olderen ofte Voorstande-ren inwinnen na Landrecht de halve boete / dan geen breu-ke / ende daer mede beholden de Kinderen haren hals ende haer vrede / ende entschuldigen oock den Heere des Beestes.

Van alderhande gewelden te straffen.

14. Dat Recht behoort alle gewelden / die eenen Men-sche eeniger manieren an zijn Persoon / ofte an zijn goed gedaen worden eernstlijck te straffen / ende dat na gele-gentheyd des dades ende der Persoonen.

Van alle voorsatige oorsaken daer door een Mensche gedodet word.

15. Int generael tot allen tijden / wanneer een Mensche gequetset ofte gedodet word / door een seker oorsake / die van eenen anderen Menschen / witlijck met voorsate / ofte wt rechte moetwilligheyt daer toe gegeven is / soo sal men dat berichten ende straffen / niet anders dan ofte dat met der hand mochte gedaen wesen.

Van een ander zijn Hoy , Coren , Reyd , &c. te entvoeren.

16. So wie met voorsate toevaert / in eens anderen erve / ende

ende hem ont-ettet ofte ontmeyet buyten zijn consend / ofte buyten oorlof des Rechtes / zijn Coren / Gras ofte Reyd / ofte dat gemeyne weghvoert / soo dat geschiede by dage / salmen dat an hem berichten voor geweld / ende by nachte met een Halslosinge / eñ in dien die schuldige an zijn Lijf niet werde gestraft / mach de gehoende wt zijn goed inwinnen die genomen schade dubbelt : Ingelijcken salmen dat holden van eenen / die daer in een ander Mans Hold ofte Hof gaet / ende hem tegen sijnen willen dat Hold houwet / ofte de Bomen wt trecket / ofte de vruchten daer van berooft / ofte die Visschen wt de Visschenye vanget / of eenige macke Swanen vanght / doodslaght ofte haer Eyeren beneemt / ofte anders diergelijcke schade an doet.

Van groote gewelden te straffen.

17. Alle gewelden die daer geschien met geweldiger hand / alse eenen anderen dat sijne dat hy rede heeft in zijn geweld ende bewaersaem met geweldiger hand af te dringen / ofte nemen / ende diergelijcke grote gewelden / die salmen straffen met een Halslosinge tot boete / ende half soo veele tot breucke / ende dat niet alleen an den principael / dan oock an alle sijne mede-hulpers.

Worden sy voorvluchtigh / mach men upt haer samptlijcken oft sonderlijcke goederen / waer men dat best becomen can / opnemen den geleden schade dubbelt / ende daer toe dubbelde boete breucke nae Landrecht / van dood-deelen ende wondinge / ende ander misdaden / die sy inden tijd des geweldes mogen gedaen hebben / dan wat hem ter selver tijd wederomme gedaen word / dat is wanboete ende wanbreucke / soo oock de geweldeners daer nae in dese Stad ofte Ommelanden gevonden ende gevangen worden / salmen daer over rechten / gelijck men voor hem sulde gedaen hebben / hadden sy niet entcomen.

Van Huys-vrede te breken, als Deuren ende Vensteren zijn gesloten.

18. Comet yemand voor eens ander Mans huys / daer Deuren ende Vensters gesloten zijn/ende met homoede deur ofte venster inslacht / ofte inwerpet/ die sal den bewoner des Huyses sijnen schaden vergoeden dubbeld / ende daer toe tegens hem verbreuckt hebben/ veertich Daler/ ende oock soo vele tegen dat Recht: loopt hy so voort in den huyse/tegen de wille des genen die dat huys bewoont/heeft hy daer mede de Huys-vrede gebroken / al doet hy schoon geen wondinge of quetsinge/eñ so hy gevangen worde/ salmen daer over richten met den Sweerde / soo wel over den principael oft voorganger / als over alle sijne volgers: Word oock wel in den huyse gewondet / of gedodet / ende de hand-dadigers ontlopen / machmen boven de voorsz. boete ende breucke wt haer samptlijcke ofte sonderlijcke goederen / daer voor op nemen na Landrecht dubbelde boete eñ breucke / ende al wat hem wederom geschied / dat is sonder boete ende breucke / ende moeten daer toe by verlies hares Halses / eeuwigh wt de Stad ende Omlanden blijven.

Van Huys-vrede te breken, als Deuren ende Vensteren open staen.

19. Comt wel voor een anderen huys / daer de deuren ende vensteren open staen/ende met voorsate daer in met een Busse ofte Boge schietet / ofte met lanck geweer daer hen in steket / om yemand inden huyse te misdoen / al wort daer niemand gewondet ofte gedodet / soo heeft hy nochtans den huys-vrede ingebroken / eñ sal daer voor gestraffet worden/ als inden naesten bovengeschreven Artijckel beschreven staet. Ingelijcken salmen dat holdẽ van eenen die met voorsate in eens anderen open huys ingaet/eñ alsoo van stonden aen binnen den huyse eenigh mensche met wapender-hand bevech-

A. Quid si quis domum occupaverit non secutâ effractione?
Etiam hoc casu judicium de vi publicâ datur, per l. 1. et seqq. D. h.

Quæ est hujus poena?

Ex jure civili deportatio, vel concurrentibus aliis ultimum supplicium l. 10. §. 2. D. l. 6. 7. 8. C. h. hodie plerumque poena gladii est.

A. Lib. 1. §. 25. procedendo non p[er] arrestum personæ vel bonorum alias cassatur den 16. Maij 1626. nisi delinquens solvendo non sit vel causa sit criminalis, judex itaq[ue] procedere debet ordinario modo, den 22. Aprilis 1626. et conceditur reo copia informationum, den 23. April 1625.

bevechtet / worde oock in eeniger van voorsz. gestalt binnen den huyse yemand gequetset ofte gedodet / ende die schuldige entlopet / soo machmen wt zijn goed opnemen boete ende breucke / in der selver manieren als voorsz.

Binnen huyses behoortmen bevredet te wesen.

20. Wanneer twee ofte meer met den anderen op der straten vechtende zijn / ende die eene ofte een deel / de vlucht nemen in een huys / daer sullen sy bevredet wesen: worden sy daerenboven vervolget / ende in den huyse gewondet ofte gedodet / hoe dat oock geschied mach wesen / alse van buyten in te steken / ofte te schieten / ofte anders binnen den Huyse te vechten / so is de Huysvrede ingebroken / ende men sal over den schuldigen Recht laten geschien / gelijck in beyde boven geschreven Articulen: Is daer niemand in huys gewondet ofte dood gebleven / soo sal nochtans de Vervolger / die binnen den huyse gevolget / ofte van buyten daer in geschoten / ofte gesteken / ofte geslagen heeft / gebroken hebben tegen den bewoner des huyses een half manne-gelt / ende oock so veele tegen dat Recht: dan comet oock yemand in eens anderen huys / sonder argelist ofte voorsate / ende alsoo met eenen anderen twistigh ende vechtende word / daer van salmen die Misdaed berichten / niet anders / dan ofte dat op der straten mochte geschied wesen.

Van een die by nacht in eens anderen Huys bevonden word.

21. Soo wie by nachte / ofte als Deuren ende Vensteren gesloten zijn / eenen onbehoorlijcken Gast bevindet in zijn woninge / die heymelijck buyten zijn weeten ende wille daer in gecomen is / dien mach hy angrijpen ende voor een Dief / Moordenaer / ofte ander saken / anclagen / ende soo wat die bewoner des Huyses ofte zijn Huysgesin / den selven in zijn

angrijpen miſdoet/ wtgeſeght dood-deel (ten zy dat hy ſigh met wapender hand verweere) dat is wanboete ende wanbreucke / dan wat hy wederom miſdoet / daer van ſal hy na Landrecht moeten boeten ende beteren dubbelt.

Van eenen doden Menſchen te gelde bieden.

22. Die eenen gedoden Menſche te gelde biedet / als men roepet over den Hand-dadigen/ over dat graf/ de ſelve ſal na Landrecht de boete eñ breucke betalen / beholden nochtans den behoenden/ ende dat Recht hares Rechtes / op den Hand-dadigen/ ofte den genen die den doode te gelde geboden heeft / niet vol-dede / ofte niet vol-dede mochte / ende in den gevalle ſal men den ſelven ſlaen an den Raeck / ende daer toe eeuwigh wt de Stadt ende Landen leggen.

Als een Man van wondinge te Bedde light, ende weder op ſtaet.

23. Word een Menſche gewondet alſo ſwaerlijcken/ dat hy eenen dagh ofte twee dagen / ofte langer te Bedde light/ ende gaet hy daer na te Kercken ofte in Tavernen / in Stegen ofte Straten/ ende gaet daer nae weder leggen te Bedde/ ende beſtervet / ſoo beholdet de ſchuldige ſijnen Hals ende zijn vrede/ende blijft oock des Manne-geldes onbelaſtet: alleene voor de Wondinge ſal hy beteren ende boeten nae Landrecht.

A. Hoe een Richter zijn breucke ſal invorderen.

24. Als een Richter zijn breucke invorderen wil/ ſo ſal hy den gebrecklijcken in ſijnen Rechdage laten dagen / ende de Breucke van hem eyſchen / ſo dan de Breuckachtige die geſcheene breucke weygerde / mach de Richter hem de kedinde doen / de Breucke te betalen / eenmael ende andermael ende derdemael ende met de volle kedinge wtpanden: deſe pandinge ſal die gebrecklijcke in ſchriftẽ mogen nemen/ende daer

A. Lib. 1. §. 25. procedendo non p arrestum personæ vel bonorum alias cassatur den 16. Maij 1626. nisi delinquens solvendo non sit vel causa sit criminalis, judex itaq procedere debet ordinario modo, den 22. Aprilis 1626. et conceditur reo copia informationum, den 25. April 1625.

A. Quæ est poena furti?

Ordinaria est de jure civili tantum pecuniaria, in manifesto quadrupli, in non manifesto dupli præter hanc et datur vindicatio contra possessorem vel condictio furtiva contra furem, aut ejus heredem in solidum § final. instit. eodem l. 9. D. de condict. furtiv. Extraordinaria est criminalis, l. fin. D. h.

Estne fur ultimo supplicio afficiendus?

Si furtum sit simplex nec de jure divino nec civili, pœna capitalis unquam ordinario statuta, cæterum si alia scelera concurrant vel nimis frequentia sunt delicta, exasperari secundum qualitatem rei potest supplicium l. 16. § fin. l. 28. § penult. D. de poen.

daer van an de gemeene Landes Warff beroepen / ende by de beroepinge eenen Borge setten / in dat selve Recht geseten / ende daer mede de pandinge vryen.

Van een Richter zijn Richters ambt te beletten.

25. Dat Recht behoort zijn voortgang te hebben / sonder eenige private bespeeringe / daeromme so dat Recht/ofte die executie des Rechtes / van yemand privatim, by een maniere van geweld behindert worde / sal men dat selve straffen / arbitrariè, ofte an den Hals / ofte anders na gelegentheyd des dades.

Van private gevanckenisse.

26. Dat Recht heeft alleene dat geweld van eenen Menschen te vangen / ende in de gevanckenisse te holden / waeromme worde yemand bevonden / die privatim, dat is / den Rechte ongesworen / sonder toedoen ofte believen des Rechtes / een ofte meer Personen gevancklijck onderhielde / langer dan de tijd van twintich uyren / sal de selve boeten een Manne-geld / oft so hy hem andersins gevangen hadde / ende binnen twintich uyren weder los liete / sal hy daer voor betalen een half Manne-geld / in boete ende breucke.

Van oploop ende onbehoorlijcke vergaderinge te maken.

27. Item soo eene ofte meer vermiddes woorden ofte wercken/een oploop makeden/ofte seker onbehoorlijcke vergaderinge beginden ofte onderhielden tegens dat Rechte / ofte tegens de gemeene nuttigheyd ende welvaert / dien sal men straffen an den hals: geschiede oock sulcks tegens den Staed vande Provincie / sullen sy haer Lijf insgelijcken verbeurt hebben / ende die den voorgenomen oploop / ofte den anslagh openbaert / ende is van dat geselschap niet/die sal daer voor genieten een goede vereeringe / nae gelegentheyd der saken.

tis.
n fulti
um
tuit.
olden,
icari.
non
estolen,
administra
doen gangs
aedibus
2. C. de
l. de
quisitio
t, arg.

Is hy oock dat geselschap mede verplichtet/ende den anslagh nochtans tijdlijck ontdecket / sal hy daer voor verwarven quijdscheldinge zijns voorgenomen misdades / ende daer en boven nae gelegentheyd van der saken genieten een vereeringe.

Van met valsch Spil omme te gaen.

28. Die met valsche Teerlingen / ofte ander valsch spil omme gaen / ende daer mede speelen / om geld ofte goed / dien salmen arbitralijck straffen / ende dat gewonnen geld ofte goed / is dat Recht verscheenen.

Van een Dief ofte Dief-egge.

29. Een Dief die gestolen heeft / dien salmen straffen an den Kaec/ met stuypen/ brand-merck / toe Galge/ oft anders/na gelegentheyt der saken/ ende des Rechtes discretie.

Van gestolen goed weder an sigh te nemen.

30. Waer een yder zijn goed bekennen ende becomen can/ dat hem gestolen ofte genomen goed is / daer mach hy dat weder antastē/ofte met rechte inwinnē/ want dat is alle tijd wanwaer / den genen die dat gecoft ofte anders an sigh mogen vercregen hebben:ende geen gestolen goed sal dat Recht verschenen wesen / dewijle dat van sijnen rechten Heere bekent word / dan dat de Richter by den Dief of by der Dief-eggen bevindet / daer van mach hy aftrecken die behoorlicke oncosten/ die hy met vervolgen int vangen / ende anders inde administratie van Justitie gedaen heeft.

Van Zee-rovers, Straten-rovers ende diergelijcken.

31. Zee-rovers/ Straten-rovers ende Straten-schenders / ende die privatim met ontseggel-brieven ontseggen Heeren of Steden / die salmen richten met den Sweerde / ende setten hare Hoveden boven op eene Stake.

Van

A. Quae est poena furti?

Ordinaria est de jure civili tantum pecuniaria, in manifesto quadrupli, in non manifesto dupli praeter hanc et datur vindicatio, contra possessorem vel condictio furtiva contra furem, aut ejus haeredem in solidum § final. instit. eodem l. 9. D. de condict. furtiv. Extraordinaria est criminalis, l. fin. D. h.

Estne fur ultimo supplicio afficiendus?

Si furtum sit simplex nec de jure divino nec civili, poena capitalis unquam ordinario statuta, caeterum si alia scelera concurrant vel nimis frequentia sunt delicta, exasperari secundum qualitatem rei potest, supplicium l. 16. § fin. l. 28. § penult. D. de poen.

B. Vid. l. itaq. l. si pignore 54. § furem D. de furtis.

C. l. furem. 9 D. ad l. Cornel. de Sicar. ubi jurisconsulti dicunt, furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune foret, si parcere eum sine periculo non potuit. Indien het ten platten lande is, daer men soo gaene geen hulpe kan krijgen, mach men veel sonder hulpe te roepen, den dieff dooden, sonder gestraft worden. l. 1. Cod. quando licet unicum sine judice se vindicari.

D. Si nemo se opponat alias à malitiosa occupatione non est incipiendum, l. 176. D. de R. I.

E. Bij twee dieven die twee Kussen tot Dorp gestolen, sijn bevonden 55. rijcxdal: van welcke gelt, die administratie der justitie is gedaen Harcko Oddi wegen Hr. Sickinga ~~tiedsen~~ tot Suidtwolde gerecht die 2. doen hangen den 4. Octob: 1619.

Licetne rem furtivam quaerere in alienis aedibus?

Non aliter quam cum suspicio est, contra illum in cujus aedibus inquisitio facienda est, arg. l. 1. § hoc autem D. l. 2. C. de servis fugitiv. vel publica utilitas urget l. quosdam, C. de metall. l. omnes in fin: C. aqueductus non aliter inquisitio fiet, quam praesentibus ad eam rem ex senatu deputat, arg. § 4. inst. eod.

A. §. 4. in fin. instit. de furt.

B. Cod. de his qui latron: vel ali: crimin: reos occut: quae tamen poena ratione cognationis aut affinitatis minuitur, l. fin. D. de receptat.

C. Poenam, vid. apud Cujac. lib. obs. 22. vid. l. 9. de extraordinar. crimin. & ibi Gothofr.

D. De poenâ sacrilegij vid. Gothofr. ad l. 4. §. 2. D. ad l. Juliam pecul. vid. l. 6. l. 9. D. eodem. Papon. l. 24. tit. 10. art. 3. et 4.

E. l. 38. §. 1. D. de poen. l. 16. §. 4. D. de re milit. Papon. l. 24. tit. 14. et addit.

A mathem.

Van Roof-goed ende Stolen goed onderholden. A.

32. So wie wetende gestolen goed of Roofgoed onderholdet: Item/ die Dieven of Rovers wetende huyset ofte heget/ ende mede helet/ die salmen metter selver pæne berichten/ B.
daer men Dieven of Rovers behoort mede te berichten.

Van Moord-berners, ende die een ander drouwet te Bernen.

33. Moord-berners/ dat zijn die des anderen huysen ofte C.
goed/ wilmoedes ende met opsate inde brand steken / het zy dan Mans ofte Vrouwen/ die sal men bevestigen an een stake/ ende bernen sie wederomme tot pulver/ende den beschadighden wt haer goederen / die angedane schade versetten. Item die boden van Moord-berners / ende die ontseggelbrieven geschreven hebben / ende die eenen anderen met boden ofte ontseggel-brieven gedrouwet hebben / die salmen richten met den Sweerde.

Van Moordenaers, Kercken-schenders, ende hare mede-hulpers.

34. Moordeners/ Kercken-brekers/ Kercken ofte Kerck- D.
hoven schenders ende haer boden / mede-hulpers / endedie met haer helen/ ende mede genieten/ dese salmen Radbraken / in alsulcker wijse / dat men haer armen / beenen ende rugge in twee slaen ende stoten sullen / met een Axe / ofte met een Rad / ende setten de Lichamen op Rader ende onthoofden die / ende de Hoofden boven de Rader op de Staken.

Van Verraders ende haer Boden. E.

35. Verraders/dat zijn die gene die Vorsten ende Heeren / Steden ende Landschappen verraden / ende in groter elendigheyd brengen / die sal men met haer Boden ende Mede-hulpers by levendigen Lijve dat Herte wt winnen/ende werpen hem dat onder Ogen / ende houwen se dan in vier Verendeelen

Verndeelen / ende hangen die verscheyden / an verscheyden plaetsen an halve Galgen / ende setten die Hoofden op Staken / tot spiegel ende exempel van anderen.

Van Tovenaers ende diergelijcken.

A. 36. Item die met Toverye omgaen / ofte met vergiffenisse / die salmen bernen tot Pulver / tot discretie des Richters. Overst de gene / die sich onbehoorlijcke dingen vermeten / als Waerseggers / Wickers / ende die sich annemen gestolen goed / ende andere heymelijcke saken met lesen ofte anders te vermelden / sal men tot discretie eens ervaernen Richters straffen.

Van Vrouwen die haer Kinderen ombrengen.

37. Vrouwen die haer Kinderen heymelijck doden / ende alle die gene die daer raed ofte daed mede toe geven / die sal men bernen.

Van Vrouwen die haer Kinderen uytsetten voor Vondelingen.

38. Vrouwen die haer Kinderen uytseteen / ofte setten laten voor Vondelingen / die en gunnen hem vaken niet veel goedes / daeromme salmen die straffen arbitralijck / na gelegentheyd anmerckende haer meeninge uyt haer personen / ende uyt de plaetsen daer sy haer Kinderen mogen gesettet ende verlaten hebben.

B. Van eenen die sich selven dodet.

39. Een Mensche die sich selvest willemoedes dodet / dat dode Lichaem sal men bernen tot Pulver / geschiede dat van eenen die om seker antegen Misdaed sitted in de hechte van Justitie / so is daer toe zijn goed dat recht verschenen / warē daer overst kinderen / so salmen den selven die twee deelen / C. ofte naeste Erfgenamē van 't goed beholdē latē / ende 't Recht den derden deel / uytbesondert notoyre Cranck sinnigheydt.

Van

A. §. 4. in J…
B. Cod. de h…
poena ra…
de recep…
C. Poenam, …
crimin. &…
D. De poenā…
D. ad l. …
Papon. …
E. l. 38. …
Papon.

A. l. 38. §. 9. D. de poen. l. 5. & 6. Cod. de malefic. et mathem.

B. l. 3. in princ. et §. 4. D. de bonis eorum qui mortem sibi consciver.

C. l. 7. in princ. D. de bonis damnat.

A. Stuprum cum virgine nondum viripotente commissum censet violentum Wesenbez: ad tit: de adult: n. 32. dissentit, Claric: in §. stupr. n. 9. Menoch. l. 2. de arbitr. judic. qq cas: 291.

B. Est raptus quo mulier honesta, virgo vel vidua, vel etiam sancta monialis improbe abducitur. l. unic. C. h.

Quae est poena?

Non tantum hujus criminis rei, sed et omnes qui opem ferunt, socij ac ministri, capitis supplicio, et bonorum proscriptione damnantur, quae rapto addicuntur, d. l. unic. §. 11. si crimen perpetraverint, sive perpetrare conati sunt. d. l. unic. Cod. h.

C. l. 13. §. 3. D. de his qui notant. infamia.

A. An adulterium juxta jus civile an Canonicum sit accipiendum, querit? vid. l. D. D. adulterium est violatio nuptiarum alienarum, hujus poena ex jure divino & Constitutione Constantini est ultimum supplicium Gen. 38. w. 24. Lev. 20. 10. l. 30. §. 1. C. h. alia poena describitur Novell. 134. c. fin.

Qui propriè committunt adulterium?

Jure civili ab uxore indistinctè, sive cum soluto, sive conjugato à marito cum nupta se commiscet l. 6. §. 1. l. 34. D. h. l. 101. l. 225. D. verbor. signif. jure verò divino aut Canonico, non distinguitur etiam in marito Matth. 5. 27. ibid. c. 19. w. 9. Marc. 10. 11. Canon. nemo 9 etc. 32. ~~ibid~~.

Van stomme Sonden.

40. Die begaen worden/dat sy doen peccatum mutum, ofte Sodomiticum, dat hietet stomme sonden/ die salmen te samen bernen.

Van Sonden tegens die Natuyr.

41. Die daer sondigen tegens die Natuyr met een Beest/ die sal men met dat Beest verbernen tot Pulver.

Van noodmondigen ofte verkrachten. A.

42. Soo wie een Vrouwe ofte Jonck-vrouwe noodmondiget ofte verkrachtet/ word hy gevangen/ men sal hem dat Hoofd af-slaen/ dan geen Vrouwe noch Jonck-vrouwe mach sick beclagen over noodmond ofte verkrachtinge/ nae der tijd dat sy dat beslapen heeft.

Van Vrouwen ofte Jonck-vrouwen, ofte Kinderen te vervoeren. B.

43. Item soo wie een Jonck-vrouwe/ ofte een Vrouwe entschaket/ dat is/ tegen haren willen/ ende tegen de wille van haer Olderen ofte Voorstanders entvoert/ al geeft de selve Vrouwe ofte Jonck-vrouwe daer nae haer consent daer toe/ so salmen dien nochtans straffen aen den Hals/ soo verre de Vrunden voor Recht comen clagen.

In gelijcken manieren sal men straffen den genen/ die ander luyden kinderen/ om die Olderen te schatten/ ofte om de Kinderen te vervremden/ vervoeren ofte vervoeren laten.

Van een ander te trouwen, weetende dat zijn echte Gaede noch leeft. C.

44. Een man die een Vrouwe ofte Jonck-vrouwe trouwet/ wetende dat zijn echte Vrouwe die hy reede gekerckganget ende beslapen heeft/ noch levet/ die is metter daed oneerlijck: Dan soo hy op de anderde trouwe/ die Vrouwe ofte Jonck-vrouwe oock besliepe/ ende zijn Echte Vrouwe ofte

te de= ... 2. §. 1. ... domisud

A. Stuprum cum virgine nondum viripotente commissum censet violentum Wesenbec: ad tit: de adult: n. 32. dissentit, Claric: in § stupr. n. 9. Menoch. l. 2. de arbitr. judic. 44 cas: 294.

B. Est raptus quo mulier honesta, virgo vel vidua, vel etiam sancta monialis improbe abducitur. l. unic. C. h.

Quae est poena?

Non tantum hujus criminis rei, sed et omnes qui opem ferint, socij ac ministri, capitis supplicio, et bonorum proscriptione damnantur, quae rapto addicuntur, d. l. unic. § 11. si crimen perpetraverint, sive perpetrare conati sunt. d. l. unic. Cod. h.

C. l. 13.

ofte ander Luyden comen clagen/ sal men daer over richten met den Sweerde. In der selver gestald sal dat geholden worden/ van een Vrouwe die een Man trouwet/ weetende dat haer Echte Man noch levet ofte in den levende is.

Die een Echte Man zijn Wijf ende goed entvoert.

45. Wanneer een Mans persoon/ eenen anderen Man zijn Echte vrouwe/ daer hy mede sittet te huyse ende te hove/ ontleyd ofte entvoerd met sijnen goede/ boven de werdye hy van vijf Daler/ ende sondiget met haer in Overspel: word des beclaget ende rechtelijcken verwonnen/ soo salmen over hem richten met den sweerde/ ende dat Wijf sal de steen dragen/ ende wesē hares goedes entwaert/ blijven oock buyten dese Stad ende Omlanden/ eñ de Echte Man sal des goedes alleene weldigh wesen/ by goed duncken des Rechtes/ al tot der tijd/ dat sy sick met haer Echte Man wederomme verlijcket: ende dat Wijf sal midler tijt/ eer sy met haer Echte Man versoent is van hem niet te mogen genieten/ al waer het also gelegen/ dat sy na Landrechte/ of na vermogen haer Hijlcx voorwoorden/ van hem wat genieten mochte.

Als yemand van Overspel Rechtlijck word verwonnen.

A. 46. Een Man ofte Vrouwe/ die alhier binnen dese Stad ende Omlanden in overspel bevonden/ ofte daer voor rechtelijc verwonnen word/ die sal breken tegen dat Recht elckerlijck lxxx. Daler/ een privaet persoon. Dan is de Man dat jaer den Rechte gesworen/ ofte anders een Hovelinck ongesworen/ die sal breken dubbelt. Ende so wie de breucke niet can betalen/ dien salmen stuppen an den Kaeck/ dan de Vrouwe sal voor dat stuppen den Steen dragen.

Van een Meneed te sweeren.

47. Sweerd yemand een Meneed/ ende daer voor Rechtlijck

A. An adulterium juxta jus civile an Canonicum sit accipiendum, queritur? Vid. l. D. D. adulterium est violatio nuptiarum alienarum, hujus poena ex jure divino & Constitutione Constantini est ultimum supplicium Gen. 38. W. 24. Lev. 20. 10. l. 30. §. 1.
C. h. alia poena describitur Novell. 134. c. fin.

Qui propriè committunt adulterium?

Jure civili ab uxore indistinctè, sive cum soluto, sive conjugato à marito cum nupta se commiscet l. 6. §. 1. l. 34. D. h. l. 101. l. 225. D. verbor. signif. jure verò divino aut Canonico non distinguitur etiam in marito Matth. 5. 27. ibid. c. 19. W. 9. Marc. 10. 11. Canon. nemo q etc. 32. q 4. Canticor. non Machaberis.

Potestne maritus adulteram uxorem interficere?

Et pater filiam?

Pater jure interficit filiam, quam habet in potestate deprehensam, in adulterio domi sua, vel generi, l. 20. 22. §. 1. D. h. et maritus adulterum uxoris recte interficit domi sua, l. 24. D. h.

A. l. 9. §. 1. D. de fals. Quid si quis falsum signum cuderit, vel raderit vel falsum signum nummis imposuerit, flammarum exustionibus mancipatur bonis fisco addictis.

B. Quia non vetat peccare, cum possit, jubet?
In Galliâ quoq adulteratores monetarum, aquâ oleoq fervente seu bulliente suffocantur, Clar. 5. cent: §. falsum n. 37. memini tamen me vidisse, Salmurij duos fragris cædi, et cauterio notari ob adulteratam 5. stuf. monetam vulgo un lois. de cinq sols. vid. l. 2. Cod. de fals. monet.

Quid si consij sint tantum?

Eadem poenâ afficiuntur nisi deferant reos l. i. in final. l C. S.

Quid si proba sit moneta & justi ponderis jure civili infligitur eadem poena secundum moris mitius cum delinquenti agitur.

Quid si quis preparaverit materiam, non tamen ex eâ nummos formaverit?
Etsi poenitentia nemo reddatur innocens tamen hoc casu suffragio justæ poenitentiæ absolvetur, l. 19. D. ad l. Cornel. de fals.

Quid si quis nomen mutaverit?

D. Si quis vel falso diplomate, vel falso nomine, vel signo in alterius fraudem sit usus, de dolo malo poena falsi coercet. l. 27. §. final. D. ad l. Cornel de Sicar. secus si id fiat sine dolo l. unic. C. h.

lijck word verwonnen/ die ſal verbeurt hebbē zijn twee vor-
derſte vingeren/ van ſijn rechter Hand/ ende de vingeren
mach hy vrpen met een Manne-gelt/ een Richter dubbelt:
dan wie de vingeren in der manieten niet loſſen can/dien ſal-
men zijn Recht doen ſonder genade. Ende alle de gene die
eenmael eenen valſchen Eed heeft gedaen/ die ſal ſtedes ont-
eeret blijven/ ende niet weerdigh weſen eenigh Recht te
bedienen/ ofte voor Recht eenigh tuygeniſſe te doen.

Van valſch Geld te Munten.

48. Alle de gene die valſch Geld munten/ ofte byſlagen A.
maken wt eenige Heeren munte/ ende die dat mede hante-
ren/ ende die witlijcke bate daer van hebben/ ende weetende
toe ofte of dragen/die zijn al gelijcke ſchuldigh/ ende hebben B.
verbeurt haer Lijf ende goed/ ende men ſal ſe ſieden in een
Ketel ofte men ſal ſe Bernen.

Van Heeren Munte te Waſſchen ofte beſnijden.

49. Word wel bevonden/ dat hy Heeren munte hebbe B. C.
gewaſſchen ofte beſneden/ of anders op eenige maniere in
die wichte vermindert/ bekrencket ofte vercortet/ tot ach-
terdeel des gemeynen welvaerts/ daer ſalmen over Richten
metten Sweerde.

Van valſche Zegulatie ende valſche Brieven.

50. Die een ander zijn ſegel ofte zijn handſchrift bedriegh- D.
lijck nae conterfeytet ofte vervalſchet. Item/die zijn eygen
Zegel tot eens anderen onrecht miſbruycket: Oock die val-
ſche brieven ofte inſtrumenten maken/ ofte de oprechte brie-
ven/ inſtrumenten of andere ſchriften valſchelijck ende be-
drieghlijck veranderen/ met ſchrappen/ cancelleren, innove-
ren ofte anders. Item/ die tot deſe voorſchreven miſdaden
raed

raed ofte daed geven/ofte die sigh weetende daer mede inden Rechte geven / die zijn gelijcke schuldigh / ende sy sulllen eerloos wesen / ende voor een Manne-geld straffet worden.

A. l. 9. § vel ... exist...

Van allerhande valscheyd.

B. Qu... In G... seu bu... memin... terio... lois.

51. Valsche Mate / valsche Gewichte / ende alle andere bedriegelijcke ende wetlijcke valschepd / salmen berichten na grootheyd ende gelegentheyd des misdades / of aen dat Lijf / of anders / mede aenmerckende dat gestald ende voornemen der persoonen.

Van Landes-scheydinge te vernieten ofte te verduysteren.

C. 52. Soo wie Landes-scheydinge/ als Palen / Steenen/ Boomen / ofte ander scheydinge / witlijck ende wilmoedes vernietet ofte verduystert / die sal gebroken hebben vijftich Daler : ende is het sake dat hy daerenboven een ander zijn Land ontpaeld / ofte inde nye scheydinge vercortet / soo sal men hem daer over straffen anden Hals.

Van Zee-Dijcken door te steken.

53. Wie Zee-dijcken door steket / alsoo dat het solt water daer in loopet / dien sal men in dat selve gadt levendigh versmooren ende bedemmen.

Cader... final. ... insi... agi... Qu... num... Et si suffrag... de ...

Van Misdaden in desen Boeck niet beschreven.

54. Alle ander groote Misdaden / daer van men in desen Boeck niet vind beschreven / die soo naemhaftigh niet zijn / ende noch dagelijcks menighfoldigh gebeuren / die sal men straffen nae haer gelegentheyd / nemende de toevlucht tot D. den besten Rechten / reden ende billickheyd / by informatie van Rechtes erbaren.

Een

D. Si quis vel falso diplomate, vel falso nomine, vel signo in alterius fraudem sit usus, de dolo malo poena falsi coercet. l. 27. §. final. D. ad l. Cornel. de Sicar. Secus si id fiat sine dolo l. unic. C. h.

A. Secus si nesciat, l. 4. Cod. ad leg. Cornel. de fals.

B. Deútronom: 25. 13. Lev. 19. 35. l. 37. D. de poen. l. 6. §. 1. D. de extraord. crimin. vid. etiam l. 32. §. 1. D. de fals. et l. 52. §. 22. D. de furt.

C. Deútronom. 19. 11. proverb: 22. 2. et 23. 10. l. fin. D. termin. mot.

D. An ergo ad jús Romanúm ita videtúr ex commúni christianitatis sententia, lib. 6. artic. 51. lib. 2. artic. 73.

Ad articul. 55.

A. l. 1. in princ. D. de poen.
l. 20. Cod. de poen. nulla satis de morte hominis cunctatio longa.

B. In gepubliceert den 28. Martij 1602. volgens ordonnant. van den 22. dito, quæsitum in causa Ulcko Folckersheim, en Godde Walthus, an statutum novum vim sortiri debeat à die ultimo Octob: 1601. an à die publicationis den 28. Martij 1602.

Quæ requiruntur ut quæstionibus sit locus?

Præcedere debent ejusmodi indicia, ob quæ judex non dubitat, quin delinquens sit reus, l. 8. §. 1. C. h. deinde debet esse persona quæ possit torqueri, arg. l. 1. D. & causa talis in quâ tortura admittitur.

Suntne sufficientia indicia, testis unicus, fama publica, confessio socij, criminis, minæ præcedentes, confessio offensi morientis.

Conjunctim quidem sed non separatim, de unico teste est text. unic. l. 9. §. 1. C. de test. l. 20. ff. h. de fama est textus in l. 3. §. 2. de testib. c. 26. de desponsat. De confessione socij, criminis textus in cass. veniens de testib. in l. 3. §. 20. ff. eodem de minis est textus, in l. 9. C. de his qui metus causa in l. 7. §. hoc autem ff. ad l. Jul. Majest. de confessione morientis est textus in l. 3. §. 1. ff. ad Sillan. junct. l. 21. §. at cum humana C. de testam.

Sufficitne et unicum indicium?

Sufficit si sit valdè urgens, arg. d. l. 8. §. 1. C. h.

Quid de fugâ statuendum est?

Suspicionem quidem criminis commissi ea inducit Novell. 54. c. 4. §. 1. sed non confert certam præsumptionem, debet verò judex ex qualitate personarum et circumstantijs circumspecte agere, ut pronior sit ad non torquendum propter rationes in l. 1. §. 23. 27. ff. h.

Een Richter behoort ſigh tegen die onſeker Miſdaders niet te verijlen.

55. Het is beter (als de Rechts ervaernen betuygen) dat men een Miſdaed latet onbeſtraft / dan dat men eenen onſchuldigen daer voor ſulde ſtraffen: Daerom ſullen alle Richteren ſonderlijcke toeverſicht hebben / dat ſy die beruchtigede perſoonen / ſonder mercklijcke oorſaken / voorgaende weetenſchap ende præparatoir information, niet ſtelle te Pijnigen / dat ſy oock op de belijdinge den gepijnighden tot der Sententie ende Executie niet verijlen.

Aldus geresumeert, gearreſteert ende geſloten, op eenen gemeenen Landſ-dagh, ten overſtaen van de Warſs-perſoonen, tot deſen ende mede ſpecialijck op den ſelven Landſ-dagh verſchreven, binnen Groningen inde Wehem van S. Marten, op huyden den laeſten Octobris 1601. *My preſent*

S. GOCKINGA.

A. l. 1. in
l. 20.
longa.

B. In ...
den 21.
Walth...
Octob:

Qu...

Praecedere
delinqu...
quae poss...
admitti...

Sunt...
confessi...
vientis

Conjuncti...
l. 9. §. 1.
de testib...
in Cass.
textus, ...
ad l. Jul...
ff. ad

Suffic...

Quid de fugâ statuendum est?

Suspicionem quidem criminis commissi ea inducit Novell. 54. c. 4. §. 1. sed non confert certam praesumptionem, debet vero judex ex qualitate personarum et circumstantiis circumspecte agere, ut pronior sit ad non torquendum propter rationes in l. 1. §. 23. 27. ff. h.

Qui possunt torqueri?

Et viri et mulieres, l. 3. §. 1. Cod. h. non verò impuberes, nisi sit crimen læsæ Majestatis, l. 14. prin. §. 1. ff. h. sed terrere debent, vel ferula cædi l. 1. §. 33. ff. ad Syllan. non senes ætate defecti, l. 3. §. 7. ff. de Syllan. nisi leviter, non fœmina prægnans arg. l. 3. ff. de poen. non illi qui sunt in dignitate, nec eorum liberi, l. 11. Cod. h. non milites honestè dimissi l. C. h.

In quibus causis admittitur tortura?

Non in pecuniarijs, sed tantum gravioribus criminalibus, l. 1. pr. ff. h.

Quid in tortura fiet?

Judex magis pondere et gravitate sermonis animum delinquentis anget, quam corpus doloribus cruciabit, nullo modo quæstiones tyrannicæ, et per quas membra redduntur inutilia, admitti debent 17. ff. priusquam ad torturam procedatur, præstat summa capita indiciorum proponere.

Estne credendum delinquenti propter confessionem in tortura?

Non plenè verum exactè rimabitur judex, an circumstantiæ omnes conveniant, si autem non conveniant vel rursus ad quæstionem procedet cum ipsi ita videbitur, l. 18. §. 1. D. h. vel ipsum absolvet ab instantia, l. 1. §. 27. D. h.



TAFEL Ofte INDEX Van die BOECKEN.

HET EERSTE BOECK.

Van Richteren / Gerichts-Dienaren / Advocaten Volmachten Ambt. 1. Boeck 7. Artikul.

HET TWEEDE BOECK.

Van Ordeninge ende vorderinge des Gerichtes.

Oncosten

TAFEL

T A F E L

Van het

L A N D-R E C H T.

NB angeerfde goede[n] ende sijn aengestorvene 3.17. differunt ab erfachtige goederen.

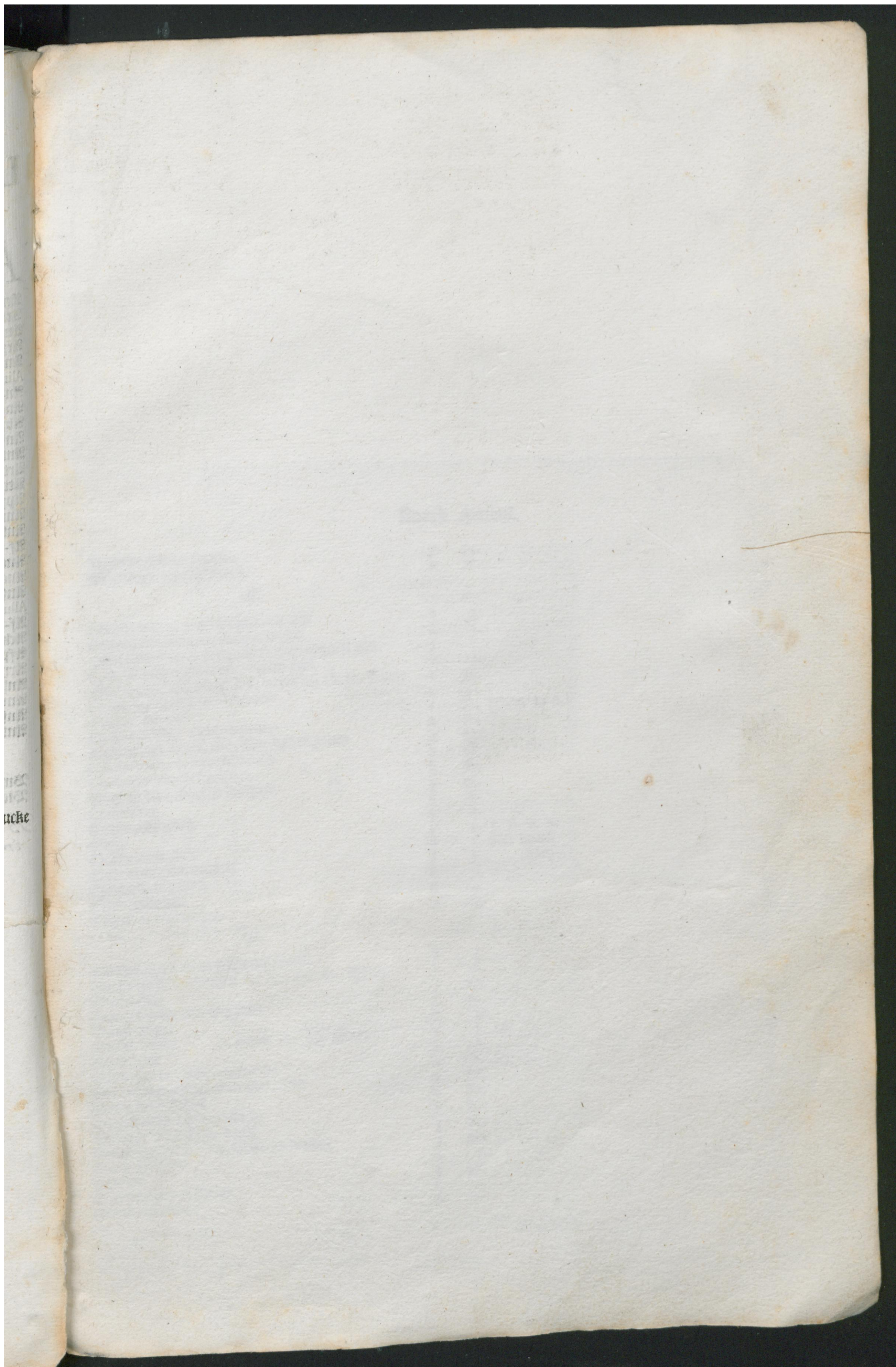
Appel van Segsmannen l. 2. 70.

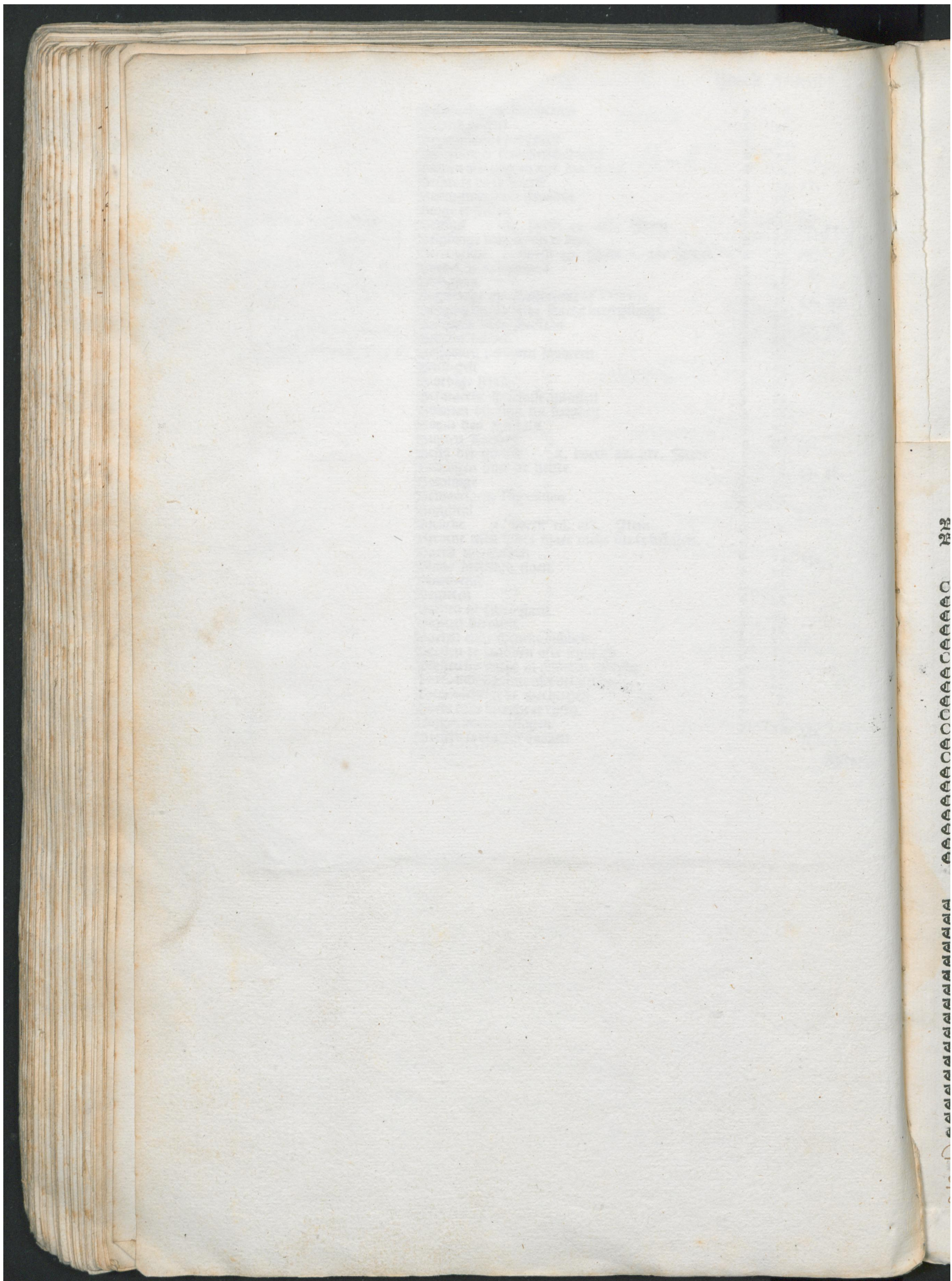
B

C

Beklemminge der landen presumuntur in hac provincia.

Breucke





Erfnis

Erfachtich goet differt ab angearvet goet, l. 41. not.

Boeck Articul.

Fideiussio mariti an etiam obliget uxorem, lib. 3. 15. in not.

Funerum pensa à qbus praestanda, 3. 18. in not.

Soliant gelt is geen penningh-schuld, 4. 5. in not. et 4. 3.

Gemeenschap van schulden tusschen echte lieden, 3. 15.

Redinge

Leve-

Meesterloon van den gewonden dien is gelaedt
niet alleen wat de Chirurgijns, maer oock
wat de doctor & Apotheker is eyschende
des 23. octob: 1619.

Noodweer

Opruiminge der landen in bonis defunct. 5. 40. in not.

Overdragen dicitur defunctus, 5. 40.

V Onder

Opruiminge der landen — 5. 40. in not.

opdracht der landen in bonis defuncti, 5. 40.

Redgeren

R

restitutio in integrum non habet locum in jur. retracty, 3. 37. in not.

	Boeck	Articul.
Roepen over de handadigen doodſlager	7	22.
Richteren breucke in te vorderen	7	24.
Richter in ſyn Ambt belettende	7	25.
Rooff-goed.	7	32.

Regula paterna paternis quando locum habet – l – 3 – 60. in not.

S

	Boeck	Articul.
Schoelmeſters geen Richters te zyn	1	3.
Schattinge	1	16.
Sylſchodt	1	16.
Schryven / Schryff-gelt	1	29.
Sententie-gelt	1	29.
Schulde met Recht in te manen	2	1.
Segges-luyden	2	3.
Schuldener die op ſyn tyd niet comt	2	5.
Schuldener wt te panden	2	10.
Setma	2	10. 16. 76. 79.
Schuldener in den hecht te ſetten	2	17.
Schulde te maken met liſtigheyd	2	18.
Sterfhuys an te ſpreken	2	21.
Spreken voor Gerecht	2	32. 33.
Segel ende brieven	2	61.
Sequeſtratien van goederen	2	66.
Saecken over te dragen	2	67.
Sententien te geven	2	72. 73. 74.
Sententien te verdedigen	2	80.
Sententie executeren	2	81.
Sententien die niet gaen in rem judicatam	2	82.
Straffe ongehoorſamer kinderen	3	7.
Segeler van Hylcx-voorwoorden	3	10. 11. 12.
Scheydinge van Echte luyden	3	18.
Stadts conſtitutie van upterſte wille	3	42.
Sibtal	3	45. 46. 47.
Soons hoe de Erfnis ontvangen	3	49.
Suſters ende broeders	3	55. 56.
Suſter kinder	3	61.
Sibbeſte bloed	3	62.
Siptal die ten eynde wt gecomen is	3	63.
Speel-kinder	3	68. 71. 72.
Schulde des doden	3	78. 79.
Syl-recht	4	1. 3.
Stemme tot de Carſpel kercke	4	6.
Scheydinge 3. 3. Item	5	57. 58. incluis.
Slooten te graven	5	53. 54.
Swettinge van Landen	5	53. 57. incluis.

Straf-

Den weddewe heeft geen jaerwaerdes, 5.39. in not.

Wondinge

F I N I S.

